

**NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN
HİKÂYE VE MASAL TÜRÜNDEKİ ESERLERİNİN
ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Edanur GÜNDOĞAN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL
Ağustos, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN HİKÂYE VE MASAL
TÜRÜNDEKİ ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Edanur GÜNDOĞAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Naime Halit Yaşaroğlu’nun Hikâye ve Masal Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin “Kaynakça”da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/08/2024

İmza

Edanur GÜNDOĞAN

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Edanur GÜNDOĞAN
	Numarası	200648105
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Naime Halit Yaşaroğlu'nun Hikâye ve Masal Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	08.08.2024	
Tez Savunma Sınav Saati	15.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

NAİME HALİT YAŞAROĞLU’NUN HİKÂYE VE MASAL TÜRÜNDEKİ ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Edanur GÜNDOĞAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Ağustos, 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

Çocukların erken yaşlardan itibaren nitelikli eserlerle bir araya gelmesi, edebî ve estetik değerleri tanınması önemlidir. Bu noktada çocuk edebiyatı önemli bir işlev icra eder. Bu alanda geçmişten günümüze çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ve ortaya konulan eserler, hem dönemin çocuk edebiyatı hakkındaki durumuna ışık tutmakta hem de geleceğe örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada, 1889-1966 yılları arasında yaşamış olan Naime Halit Yaşaroğlu’nun hikâye ve masal türündeki telif eserleri çocuk edebiyatı açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, uzun yıllar çocuklar için önemli çalışmalar yapmış Naime Halit Yaşaroğlu’nu tanıtmak ve eserlerini çocuk edebiyatı açısından değerlendirmektir. Çalışmada 9 kitapta yer alan toplam 33 hikâye ve masal; çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmiştir. *Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Kedi Çetesi*, *Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Mantar Perileri*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik* adlı eserler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi ve tarama modelinden yararlanılan çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, literatür taraması yapılmış ve tezin kuramsal çerçevesi ortaya konulmuş; ikinci bölümde, Naime Halit Yaşaroğlu’nun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş; üçüncü bölümde ise çalışmadan elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bu bölümde incelenen eserler kapak / cilt, boyut, kâğıt, sayfa düzeni, resim, harflerin karakteri ve büyüklüğü gibi biçimsel özellikleri; konu, ileti / ana düşünce, karakter, zaman ve mekân, dil ve anlatım gibi içerik özellikleri açısından incelenmiştir. Dil ve anlatım başlığı altında, incelenen eserlerin deyim, atasözü, ikileme, pekiştirme, yansıma sözcük, yazım ve noktalama yanlışları ile söyleyiş farklılıklarının tespitlerine yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak eserlerin Türkçe eğitimine ve değerler eğitimine katkısı sunulmuştur. İncelemeler sonucunda eserlerin biçim ve içerik açısından zengin ve çeşitlilik gösteren unsurlar barındırdığı, çocukların dünyasına hitap eden nitelikte oldukları tespit edilmiştir. Özellikle dil zenginliği yüksek eserlerin Türkçe derslerine ve ders kitaplarına kaynaklık etmesi önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk edebiyatı, Naime Halit Yaşaroğlu, hikâye ve masal, Türkçe eğitimi.

ABSTRACT

EVALUATION OF NAİME HALİT YAŞAROĞLU'S WORKS IN THE GENRE OF STORIES AND FAIRY TALES IN TERMS OF CHILDREN'S LITERATURE

Edanur GÜNDOĞAN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

August, 2024

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bilal UYSAL

It is important for children to come together with qualified works from an early age and to recognize literary and aesthetic values. At this point, children's literature performs an important function. Various studies have been carried out in this field from the past to the present. These studies and the works produced both shed light on the situation of children's literature in the period and set an example for the future. In this study, the copyrighted works of Naime Halit Yaşaroğlu, who lived between 1889 and 1966, in the genre of stories and fairy tales, were examined in terms of children's literature. The aim of the study is to introduce Naime Halit Yaşaroğlu, who has done important works for children for many years, and to evaluate her works in terms of children's literature. A total of 33 stories and fairy tales contained in 9 books were examined in terms of basic features that should be found in children's literature products, Turkish education and values education. The works named *Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Kedi Çetesi*, *Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Mantar Perileri*, *Rüya Perileri* and *Afacan Bobicik* constitute the sample of the study. In this study, qualitative research method was used. The study, which uses the document analysis and scanning model, consists of three parts. In the first part, a literature review was conducted and the theoretical framework of the thesis was revealed; in the second part, information was given about the life and works of Naime Halit Yaşaroğlu; in the third part, the findings and comments obtained from the study were included. The works examined in this section are examined in terms of cover/volume, size, paper, page layout, character and size of letters, formal features such as painting; content features such as subject, message / main thought, character, time and space, language and expression. Under the heading of language and expression, the definitions of idioms, proverbs, dilemmas, reinforcement, reflection vocabulary, spelling and punctuation errors and utterance differences of the studied works are included. Finally, the contribution of the works examined in this section to Turkish education and values education is presented. As a result of the examinations, it has been determined that the works contain elements that are rich and diverse in terms of form and content, and that they are of a nature that appeals to the world of children. In particular, it was suggested that works with high linguistic richness should be used as sources for Turkish lessons and textbooks.

Keywords: Children, children's literature, Naime Halit Yaşaroğlu, story and fairy tale, Turkish education.

ÖN SÖZ

Çocuk edebiyatı; çocukların hayal ve düşünce dünyalarını destekleyen, aynı zamanda edebî ve estetik zevk edinmelerine katkı sağlayan bir alandır. Bunların kazanılmasında çocuk edebiyatı ürünleri büyük pay sahibidir.

Kitap okumak, kişinin hayal ve düşünce dünyasını geliştirir. Bu eylemi alışkanlık hâline getirmek için çocukları küçük yaşlarda kitaplarla tanıştırmak gerekir. Bu noktada, ilk adımda aileye ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Çocuk, çevresini algılamaya başladığı andan itibaren kitapların da tıpkı evdeki ve çevredeki diğer eşyalar gibi hayatın gerekli bir parçası olduğunu özümsemelidir. O yüzden erken yaşlardan itibaren ailenin öncülüğünde çocuklar için evde küçük kütüphaneler oluşturulmalıdır.

Çocukların kitaplarla tanıştırılması kadar o kitapların niteliği de önemlidir. Çocuklar için üretilen kitaplar çocuk edebiyatının belirlediği ölçütlere ve ilkelere uygun kaleme alınmalıdır. Bu kitaplar, çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler dikkate alınarak yazılmalı ve çocuğun dünyasına sunulmalıdır. Bu bağlamda, çocuk edebiyatı eseri kaleme alanların çocuğu farklı özellikleri olan bir birey olarak kabul etmesi ve onu iyi tanıması gerekir.

Çocuklar için bir şeyler üretmek, onların düşünce dünyasına katkıda bulunmak ve çocuklar için uğraşmak oldukça kıymetlidir. İsmet Özel'in "Ben öyle bilirim ki yaşamak berrak bir gökte çocuklar aşkına savaşımdır." sözünün barındırdığı çok kıymetli anlamlar vardır. Savaş her zaman bir silahla olmaz, çocuklar için çabalayanların en güçlü silahı kalemledir. Kendi gök kubbemizin yıldızları olan çocuklar için güzel ve nitelikli eserler üretmek çocuk edebiyatı yazarlarının görevidir.

Bu çalışmada, çocuklar için eserler kaleme almış olan Naime Halit Yaşaroğlu'nun kitapları incelenmiştir. Kitaplar, çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Yapılan incelemeler geçmişin çocuk edebiyatı anlayışına ve eserlerine ışık tutmaktadır. "Geçmişte çocuklar için nasıl kitaplar yazılmış?", "Bu kitaplar yazılırken nelere dikkat edilmiş?", "Bu kitaplar çocuklar için uygun mudur?" gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Aynı zamanda bu eserler çocuk edebiyatı alanına ve Türkçe derslerine kaynaklık etmesi açısından da değerlidir.

Bu tezin hazırlanma sürecinde desteği ve ilgisiyle daima yol gösteren, fikirleri ve ilmiyle bu çalışmayı güçlendiren, tezin her aşamasında çözüm odaklı olan kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL'a teşekkür ederim.

Emekli olmadan önce tez sürecinin başında tezin danışmanlığını yürüten ve bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN'a ve beni bu alanda çalışmak için destekleyen, tez konusunun şekillenmesindeki desteğiyle yardımlarını gördüğüm kıymetli hocam Doç. Dr. Erhan AKDAĞ'a teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda hem lisans hem de yüksek lisans sürecinde öğrencileri olmaktan onur duyduğum, onlardan öğrendiğim bilgilerin tezime ışık olduğu çok kıymetli bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ve bugünlere gelmemde emeği olan, çalışmanın her safhasında yanımda olup azimli kişilikleriyle örnek aldığım annem Keziban GÜNDOĞAN ve babam Mevlüt GÜNDOĞAN'a; ellerini daima omzumda hissettiğim ve çalışma sürecinde hep yanımda olan destekçim, kardeşim N. Beyza GÜNDOĞAN'a teşekkür ederim.

Edanur GÜNDOĞAN
2024, İstanbul

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK EDEBİYATI.....	7
1.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK ÜZERİNE.....	7
1.2. ÇOCUK EDEBİYATI.....	8
2. TARİH İÇİNDE ÇOCUK EDEBİYATI	10
2.1. DÜNYADA ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	10
2.2. TÜRKİYE'DE ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	11
3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ.....	15
3.1. MASAL	15
3.1.1. Masalların Özellikleri	15
3.1.1.1. Çocuk Masallarının Özellikleri	17
3.1.2. Masal ve Eğitim	17
3.2. HİKÂYE (ÖYKÜ).....	18
3.2.1. Hikâyelerin Özellikleri.....	19
3.2.1.1. Çocuk Hikâyelerinin Özellikleri.....	19
3.2.2. Hikâye ve Eğitim.....	20
3. ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN TEMEL ÖZELLİKLER.....	21
3.1. BİÇİMSEL ÖZELLİKLER	22
3.1.1. Kapak / Cilt	22
3.1.2. Boyut.....	23
3.1.3. Kâğıt.....	24
3.1.4. Sayfa Düzeni.....	24
3.1.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	25
3.1.6. Resim	26
4.1. İÇERİK ÖZELLİKLERİ	27
4.1.1. Konu.....	27
4.1.2. İleti / Ana Düşünce	28
4.1.3. Karakter / Kahraman	28
4.1.4. Zaman ve Mekân	30
4.1.5. Dil ve Anlatım	31

5. TÜRKÇE ÖĞRETİMİ VE ÇOCUK EDEBİYATI İLİŞKİSİ	34
6. ÇOCUK EDEBİYATI VE DEĞERLER EĞİTİMİ	37

İKİNCİ BÖLÜM

NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN HAYATI	39
2. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN ESERLERİ	42
2.1. DERS KİTAPLARI, DERSLER İÇİN YARDIMCI KİTAPLAR VE ANSİKLOPEDİLER	42
2.2. TERCÜME ÇOCUK KİTAPLARI	43
2.3. TELİF ÇOCUK KİTAPLARI	44
2.4. ÖĞRETMENLER İÇİN YAZILAN KİTAPLAR	45
3. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN ESERLERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN İNCELENEN ESERLERİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ	47
1.1. NİNEMİN MASALLARI	47
1.1.1. Kapak / Cilt	47
1.1.2. Boyut	48
1.1.3. Kâğıt	48
1.1.4. Sayfa Düzeni	48
1.1.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	49
1.1.6. Resim	49
1.2. DEDEMİN MASALLARI	50
1.2.1. Kapak / Cilt	50
1.2.2. Boyut	50
1.2.3. Kâğıt	51
1.2.4. Sayfa Düzeni	51
1.2.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	51
1.2.6. Resim	51
1.3. GAZETECİ KÜÇÜK AHMET	52
1.3.1. Kapak / Cilt	52
1.3.2. Boyut	53
1.3.3. Kâğıt	53
1.3.4. Sayfa Düzeni	53
1.3.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	54
1.3.6. Resim	54
1.4. KEDİ ÇETESİ	55
1.4.1. Kapak / Cilt	55
1.4.2. Boyut	55
1.4.3. Kâğıt	56
1.4.4. Sayfa Düzeni	56
1.4.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	56
1.4.6. Resim	56

1.5. KARGA BEY	57
1.5.1. Kapak / Cilt	57
1.5.2. Boyut	58
1.5.3. Kâğıt	58
1.5.4. Sayfa Düzeni	58
1.5.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	59
1.5.6. Resim	59
1.6. MİNİK AVCI	60
1.6.1. Kapak / Cilt	60
1.6.2. Boyut	60
1.6.3. Kâğıt	61
1.6.4. Sayfa Düzeni	61
1.6.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	62
1.6.6. Resim	62
1.7. MANTAR PERİLERİ	64
1.7.1. Kapak / Cilt	64
1.7.2. Boyut	64
1.7.3. Kâğıt	64
1.7.4. Sayfa Düzeni	65
1.7.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	65
1.7.6. Resim	65
1.8. RÜYA PERİLERİ	66
1.8.1. Kapak / Cilt	66
1.8.2. Boyut	67
1.8.3. Kâğıt	67
1.8.4. Sayfa Düzeni	68
1.8.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	68
1.8.6. Resim	68
1.9. AFACAN BOBİCİK	69
1.9.1. Kapak / Cilt	69
1.9.2. Boyut	70
1.9.3. Kâğıt	71
1.9.4. Sayfa Düzeni	71
1.9.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü	72
1.9.6. Resim	72
2. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN İNCELENEN ESERLERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ	73
2.1. NİNEMİN MASALLARI	73
2.1.1. Eserin Özeti	73
2.1.2. Konu	76
2.1.3. İleti / Ana Düşünce	76
2.1.4. Karakter / Kahraman	77
2.1.5. Zaman ve Mekân	78
2.1.6. Dil ve Anlatım	80
2.1.6.1. Deyim	81
2.1.6.2. İkileme	86
2.1.6.3. Pekiştirme	90
2.1.6.4. Yansıma Sözcük	91
2.1.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	91
2. 2. DEDEMİN MASALLARI	99

2.2.1. Eserin Özeti	100
2.2.2. Konu	103
2.2.3. İleti / Ana Düşünce	103
2.2.4. Karakter / Kahraman	104
2.2.5. Zaman ve Mekân	105
2.2.6. Dil ve Anlatım	106
2.2.6.1. Deyim	107
2.2.6.2. İkileme	114
2.2.6.3. Pekiştirme	117
2.2.6.4. Yansıma Sözcük	117
2.2.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	118
2. 3. GAZETECİ KÜÇÜK AHMET	122
2.3.1. Eserin Özeti	122
2.3.2. Konu	125
2.3.3. İleti / Ana Düşünce	126
2.3.4. Karakter / Kahraman	127
2.3.5. Zaman ve Mekân	128
2.3.6. Dil ve Anlatım	130
2.3.6.1. Deyim	131
2.3.6.2. İkileme	133
2.3.6.3. Pekiştirme	135
2.3.6.4. Yansıma Sözcük	136
2.3.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	136
2. 4. KEDİ ÇETESİ	141
2.4.1. Eserin Özeti	141
2.4.2. Konu	142
2.4.3. İleti / Ana Düşünce	142
2.4.4. Karakter / Kahraman	143
2.4.5. Zaman ve Mekân	143
2.4.6. Dil ve Anlatım	144
2.4.6.1. Deyim	145
2.4.6.2. Atasözü	146
2.4.6.3. İkileme	146
2.4.6.4. Yansıma Sözcük	147
2.4.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	147
2. 5. KARGA BEY	148
2.5.1. Eserin Özeti	149
2.5.2. Konu	149
2.5.3. İleti / Ana Düşünce	149
2.5.4. Karakter / Kahraman	149
2.5.5. Zaman ve Mekân	150
2.5.6. Dil ve Anlatım	150
2.5.6.1. İkileme	151
2.5.6.2. Yansıma Sözcük	151
2.5.6.3. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	152
2. 6. MİNİK AVCI	152
2.6.1. Eserin Özeti	152
2.6.2. Konu	153
2.6.3. İleti / Ana Düşünce	153
2.6.4. Karakter / Kahraman	153

2.6.5. Zaman ve Mekân	154
2.6.6. Dil ve Anlatım	154
2.6.6.1. Deyim	155
2.6.6.2. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	155
2. 7. MANTAR PERİLERİ	156
2.7.1. Eserin Özeti	156
2.7.2. Konu.....	157
2.7.3. İleti / Ana Düşünce	157
2.7.4. Karakter / Kahraman	158
2.7.5. Zaman ve Mekân	158
2.7.6. Dil ve Anlatım	159
2.7.6.1. Deyim	160
2.7.6.2. Atasözü	161
2.7.6.3. İkilme	161
2.7.6.4. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	161
2. 8. RÜYA PERİLERİ	162
2.8.1. Eserin Özeti	162
2.8.2. Konu.....	163
2.8.3. İleti / Ana Düşünce	163
2.8.4. Karakter / Kahraman	164
2.8.5. Zaman ve Mekân	164
2.8.6. Dil ve Anlatım	164
2.8.6.1. Deyim	165
2.8.6.2. Atasözü	165
2.8.6.3. İkilme	165
2.8.6.4. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	166
2. 9. AFACAN BOBİCİK	166
2.9.1. Eserin Özeti	166
2.9.2. Konu.....	167
2.9.3. İleti / Ana Düşünce	167
2.9.4. Karakter / Kahraman	167
2.9.5. Zaman ve Mekân	168
2.9.6. Dil ve Anlatım	168
2.9.6.1. Deyim	169
2.9.6.2. İkilme	169
2.9.6.3. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları	169
3. İNCELENEN ESERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	170
4. İNCELENEN ESERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE KATKISI	173
 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	 174
KAYNAKÇA.....	183
EKLER DİZİNİ	186
EKLER	187

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Ninemin Masalları Adlı Eserin Künyesi	73
Tablo 2. Dedemin Masalları Adlı Eserin Künyesi.....	99
Tablo 3. Gazeteci Küçük Ahmet Adlı Eserin Künyesi	122
Tablo 4. Kedi Çetesi Adlı Eserin Künyesi.....	141
Tablo 5. Karga Bey Adlı Eserin Künyesi	148
Tablo 6. Minik Avcı Adlı Eserin Künyesi.....	152
Tablo 7. Mantar Perileri Adlı Eserin Künyesi	156
Tablo 8. Rüya Perileri Adlı Eserin Künyesi	162
Tablo 9. Afacan Bobicik Adlı Eserin Künyesi	166
Tablo 10. İncelenen Eserlerdeki Söz Varlığı Unsurlarının Rakamsal Dağılımı	171
Tablo 11. İncelenen Eserlerdeki Söz Varlığı Ögelerinin Rakamsal Dağılımı	178

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Tespit Edilen Söz Varlığı Unsurlarının Eserlerdeki Dağılımı	171
Şekil 2. Eserlerde Deyim Kullanımı	178
Şekil 3. Eserlerde Atasözü Kullanımı	179
Şekil 4. Eserlerde İkileme Kullanımı	179
Şekil 5. Eserlerde Pekiştirme Kullanımı	179
Şekil 6. Eserlerde Yansıma Sözcük Kullanımı	180
Şekil 7. İncelenen Bütüncedeki Söz Varlığı Ögelerinin Kullanım Oranı	180

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1. Ninemin Masalları - Ön ve Arka Kapak	47
Resim 2. Ninemin Masalları - Sayfa Düzeni Örneği	48
Resim 3. Ninemin Masalları - Sayfa Örneği	49
Resim 4. Dedemin Masalları - Ön ve Arka Kapak	50
Resim 5. Dedemin Masalları - Sayfa Düzeni Örneği.....	51
Resim 6. Dedemin Masalları - Resim Örneği	52
Resim 7. Gazeteci Küçük Ahmet - Ön ve Arka Kapak.....	52
Resim 8. Gazeteci Küçük Ahmet - Sayfa Düzeni Örneği.....	53
Resim 9. Gazeteci Küçük Ahmet - Resim Örneği	54
Resim 10. Kedi Çetesi - Ön ve Arka Kapak	55
Resim 11. Kedi Çetesi - Sayfa Düzeni Örneği.....	56
Resim 12. Kedi Çetesi - Resim Örneği	57
Resim 13. Karga Bey - Ön ve Arka Kapak	57
Resim 14. Karga Bey - Sayfa Düzeni Örneği	59
Resim 15. Karga Bey - Resim Örneği.....	59
Resim 16. Minik Avcı - Ön ve Arka Kapak	60
Resim 17. Minik Avcı - Sayfa Düzeni Örneği.....	61
Resim 18. Minik Avcı - Resim Örneği	62
Resim 19. Minik Avcı- Resim Örneği	63
Resim 20. Mantar Perileri - Ön ve Arka Kapak.....	64
Resim 21. Mantar Perileri - Sayfa Düzeni Örneği	65
Resim 22. Mantar Perileri - Resim Örneği.....	66
Resim 23. Rüya Perileri - Ön ve Arka Dış Kapak	66
Resim 24. Rüya Perileri - Ön ve Arka İç Kapak.....	67
Resim 25. Rüya Perileri - Sayfa Düzeni Örneği	68
Resim 26. Rüya Perileri - Resim Örneği.....	69
Resim 27. Afacan Bobicik - Ön ve Arka Dış Kapak	69
Resim 28. Afacan Bobicik - Ön ve Arka İç Kapak.....	70
Resim 29. Afacan Bobicik - Sayfa Düzeni Örneği	71
Resim 30. Afacan Bobicik - Resim Örneği.....	72

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

Ed.: Editör

BKZ.: Bakınız

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Edebiyat, hayalle gerçek arasında insanı farklı dünyalara götüren serüveni içine alan bir alandır. Çocukluk döneminden başlayan bu serüven; insanın duygu dünyasını, hayallerini ve hayata bakışını şekillendirmiştir. Bu noktada, insanın zihnindeki o ilk ışığı yansıtması açısından çocuk edebiyatına büyük görev düşmektedir. Çocuk edebiyatı; en eski dönemlerden bugüne hayatın her alanına yansımıştır. Soğuk kış gecelerinde anlatılan masallarla başlayan, günümüzde dijital ürünlerle de kendini gösteren bir edebiyat alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk tarihine bakıldığında kültürün bilhassa da edebiyat ürünlerinin şifahi gelenek ile aktarıldığı görülmektedir. Bu anlayış, çağın getirdiği yeniliklerle beraber yerini farklı araçlara bırakmıştır. Kâğıdın, yazının, matbaanın ve son dönemlerde özellikle teknolojinin etkisiyle büyük bir değişim meydana gelmiştir. Tam da bu noktada, çocukları kitaplarla daha çok meşgul edebilmek için çağın gereklerine göre şekillenmiş çocuk edebiyatı ürünlerine büyük görevler düşmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünleri arasında kitaplar önemli bir yere sahiptir. Çocuğun erken yaşlardan itibaren kitaplarla iç içe olması, kitapların da tıpkı diğer temel unsurlar gibi hayatın bir parçası olduğunu bilmesi önemlidir. Bu bağlamda, aslında çocuk edebiyatının en temelinde aile yer alır. Çünkü çocuğun çocuk edebiyatı ürünleriyle ilk tanışması ailesi vasıtasıyladır.

Çocuk edebiyatında kitaplar, özellikle okuma eğitimi açısından büyük öneme sahiptir. Güneş, okumayı “bireyin ön bilgileriyle metindeki bilgileri bütünleştirerek yeni anlamlar ürettiği aktif bir süreç” (2017: 132) olarak tanımlamaktadır. Çocuğun anlam dünyasının zenginleşmesi, üretmesi, sorgulaması, analiz – sentez yapabilmesi, hayal kurabilmesi için yaptığı okumalar büyük öneme sahiptir. Bu açıdan çocuklar için yazılmış kitaplara büyük görevler düşmektedir.

Çocuklar için yazılan her eser; bir süzgeçten geçirilmeli, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği gibi temel ilkeler dikkate alınmalıdır. Çocuklar için eser üretenler, çocuğun gözüyle dünyaya ve eşyaya bakabilmelidir. Bütün bunları yaparken de estetik bir zevk oluşturmayı da göz ardı etmemelidir.

Çocuk kitaplarında biçim ve içerik açısından dikkat edilmesi gereken unsurlar bulunmaktadır. Biçime ve içeriğe dair her unsur, çocuğun gelişimi ve yaş grubu dikkate alınarak işlenmelidir.

Çocuk kitabı yazarları, “İyi bir çocuk kitabı nasıl olmalıdır?” sorusunu sıklıkla sormalı ve buna göre eserler üretmelidir. Çünkü çocuklar için seçilen her bir kelime, kurulan her paragraf ve çizilen her resim çocukların hayatında olumlu veya olumsuz kalıcı izler bırakabilir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin ana dil eğitimindeki katkısı yadsınamaz. Çocuk, dinleyebilir, okuyabilir, okuduklarını konuşarak ya da yazarak aktarabilir. Bu alanda verilen ürünler, çocuğun anlama ve anlatma becerilerine katkı sağlar. “İyi çocuk kitabı, okuma davranışı ve eleştirel okuma becerisi kazandırırken çocukta dil gelişimini hızlandırır, anlama yeteneğini geliştirir, belleği güçlendirir, anlamlandırma kavrama yanında düşünme boyutunun genişlemesine yardımcı olur” (Şirin, 2018: 68).

Çocuk edebiyatı alanında ortaya konulan kitaplar sayesinde çocuğun hem düşünce dünyası hem de değer algıları gelişmektedir. Çocuklar kitaplarda verilen iletiler aracılığıyla iyiyi, doğruyu ve güzeli öğrenmiş olurlar.

Bu çalışmada, yaşadığı dönemde önemli izler bırakmış Naime Halit Yaşaroğlu’nun eserleri ele alınmıştır. Yazar, ders kitapları, yardımcı ders kitapları, telif ve tercüme çocuk kitapları, öğretmenler için kitaplar gibi pek çok eser kaleme almıştır. Bunlar arasından ödül aldığı ve ders kitabı olarak okutulması uygun görülen eserler de vardır.

Bu çalışmada, Naime Halit Yaşaroğlu’nun yazmış olduğu hikâye ve masal türündeki dokuz çocuk kitabına yer verilmiştir. Bu kitaplar çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler açısından incelenmiştir. Biçimsel özellikler, kapak / cilt, boyut, kâğıt, sayfa düzeni, harflerin karakteri ve büyüklüğü, resim olmak üzere; içerik özellikleri ise konu, ileti / ana düşünce, karakter / kahraman, zaman ve mekân, dil ve anlatım olmak üzere incelenmiştir. Son kısımda ise Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada, alıntılar hariç TDK’nin kurallarına dikkat edilmiştir. Kitaplar içinden alınan örnek cümlelerde metinlere bağlı kalınmıştır. Buradaki yanlışlıklar da “Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları” başlığı altında toplanmıştır. *Karga Bey*, *Minik Avcı* ve *Afacan Bobicik* adlı kitaplarda sayfa numaralandırması bulunmamaktadır. Bu kitaptaki alıntılarda verilecek sayfa numaraları, benzer düzende yazılmış *Rüya Perileri* adlı eserin sayfa numaralandırma sistemine uyularak ve metnin başladığı ilk sayfaya 2 numarası verilerek yapılmıştır. Alıntılarda bu sisteme uyularak sayfa numaralarına yer verilmiştir.

Tez çalışmasının birinci bölümünde kuramsal çerçeveye, ikinci bölümde Naime Halit Yaşaroğlu'nun hayatı ve eserlerine, üçüncü bölümde ise incelenen kitaplardan elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Akabinde sonuç ve öneriler aktarılmış, ekler dizinine yer verilmiştir.

Problem Durumu

Okuma becerisi insanda; inceleme, irdeleme, sorgulama, düşünme, hayal etme ve anlamlandırma gibi pek çok beceriyi meydana getirir. Çağımızda artan teknolojik aletlerin toplumsal hayata nüfuz etmesiyle beraber kitapların, dolayısıyla okuma kültürünün ne denli önemli olduğu daha çok anlaşılmaya başlanmıştır. Çocukları; bilgiyi hazır elde etmekle yetinen, hayal kuramayan ve düşünmeyen bir nesil olmaktan kurtaracak enstrümanlardan birisi okuma kültürüdür.

Çocuklar okuma becerisini ilkokulla birlikte kazanmaya başlar. Bu becerinin kazandırıldığı evre, aynı zamanda okumanın alışkanlık hâline getirilmesinde de büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, çocuğa kitabı sevdirmede en kritik dönem çocukluk dönemidir. Bu noktada aileye ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Nitekim sadece herhangi bir kitapla değil nitelikli kitaplarla tanıştırmak hususu da önemlidir.

Nitelikli bir çocuk edebiyatı ancak nitelikli ürünlerle meydana gelir. Yazar, karşısındakinin çocuk olduğunu bilmeli ve çocuk edebiyatı kitaplarında bulunması gereken özelliklere hâkim olmalıdır.

Bu araştırmada, Naime Halit Yaşaroğlu hakkında bilgiler verilmiş ve yazdığı çocuk kitapları, çocuk edebiyatı açısından detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Problem Cümlesi

Naime Halit Yaşaroğlu kimdir ve hikâye – masal türünde yazdığı eserler çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler bakımından nasıldır?

Alt Problemler

1. Naime Halit Yaşaroğlu çocuk edebiyatı alanında nasıl eserler bırakmıştır?
2. İncelenen kitaplar, biçimsel (kapak / cilt, boyut, kâğıt, sayfa düzeni, harflerin karakteri ve büyüklüğü, resim) ve içerik (konu, ileti / ana düşünce, karakter / kahraman, zaman ve mekân, dil ve anlatım) özellikleri açısından nasıldır?
3. İncelenen kitapların Türkçe eğitimi açısından değeri nedir?
4. İncelenen kitapların değerler eğitime katkısı nedir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yıllar öncesinde çocuk edebiyatının seyrini gösterecek nitelikte pek çok önemli eseriyle karşımıza çıkan Naime Halit Yaşaroğlu'nun tanınmasını

sağlamak, hikâye ve masal türündeki eserlerini çocuk edebiyatında bulunması gereken temel özellikler açısından incelemek, incelenen bu eserler hakkında Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından genel bir değerlendirme yapmaktır.

Araştırmanın Önemi

Çocuğa göre üretilen eserler onların algıları, hayata bakış açılarının gelişimi, düşünceleri, estetik bir görüş kazanmaları ve hayal gücünü desteklemesi gibi pek çok açıdan önemlidir. Bu eserler üretilirken hedef kitlenin özelliklerinin dikkate alınması ve buna bağlı olarak bütün unsurların organize edilmesi gerekir. Çocuklar için geçmişte bu titizlikle yazılmış kitapların incelenmesi, Naime Halit Yaşaroğlu'nun hem şahsının hem de eserlerinin tanıtılması önem arz etmektedir. Ayrıca yazar hakkında yapılan ilk çalışma olması bakımından da önemlidir. Unutulmamalıdır ki geçmiş daima geleceğe ışık tutar. Bu bakımdan kültürün önemli bir parçası olan edebiyat için bu eserlerin bilinmesi, incelenmesi ve çocuk edebiyatına kaynak olması önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bütüncü, Naime Halit Yaşaroğlu'nun hikâye ve masal türünde yazdığı dokuz telif çocuk kitabından oluşmaktadır. Toplamda otuz üç hikâye ve masal incelenmiştir. Çalışma bunlarla sınırlıdır. Ayrıca bu kitaplar Rami Kütüphanesi (İstanbul), Beyazıt Devlet Kütüphanesi (İstanbul) ve sahaflardan bulunan baskıları ile sınırlı tutulmuştur. Bu kitaplar kronolojik olarak sıralanmıştır. Aynı yıl basılan kitaplar ise, alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu kapsam dışında; tez çalışmasının amacından biri olan yazarı tanımaya ışık tutacak bazı ders kitaplarına, din derslerinde okutulmak üzere yazdığı esere ve tercüme eserlerinden örneğe ekler dizininde yer verilmiştir. İncelenen eserler aşağıdaki gibidir:

1. *Ninemin Masalları* (1951)
2. *Dedemin Masalları* (1953)
3. *Gazeteci Küçük Ahmet* (1956)
4. *Kedi Çetesi* (1956)
5. *Karga Bey* (1958)
6. *Minik Avcı* (1958)
7. *Mantar Perileri* (1963)
8. *Rüya Perileri* (1964)
9. *Afacan Bobicik* (1966)

Bu eserler, çocuk edebiyatında ürünlerinde bulunması gereken temel özellikler bakımından incelenmiştir. Biçimsel özellikler; kapak / cilt, boyut, kâğıt, sayfa düzeni, resim, harflerin karakteri ve büyüklüğü başlıklarından oluşmaktadır. İçerik özellikleri ise konu, ileti / ana düşünce, karakter / kahraman, zaman ve mekân, dil ve anlatım başlıklarından oluşmaktadır. İncelemeler bu başlıklarla sınırlandırılmıştır. Değerler eğitimi incelemesi ise metinlerde vurgulanan ana düşünceler üzerinden yapılmıştır. Aynı zamanda değerler tespit edilirken MEB 2019 TDÖP’te yer alan kök değerler esas alınmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, betimsel nitelikli tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. “Nitel araştırma yaklaşımı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 19). Bu yöntem doğrultusunda da doküman analizi yapılmıştır.

Bu çalışma yapılırken dokuz çocuk kitabı doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Buna bağlı olarak kitaplarda içerik analizi yapılmış ve elde edilen bulgular tek tek sunulmuştur.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Naime Halit Yaşaroğlu’nun çocuklar için yazdığı kitaplar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise Naime Halit’in dokuz kitabı ve içerisinde yer alan otuz üç hikâye ve masal oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veriler toplanırken çocuk edebiyatı alanında detaylı literatür taraması yapılmıştır. Okunan kitaplar, tezler ve makaleler çerçevesinde gerekli analizler yapılmış ve ilgili bölümlere yazılmıştır.

Naime Halit Yaşaroğlu’na ait ulaşılabilir kitaplar; *Dedemin Masalları*, *Ninemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Kedi Çetesi*, *Mantar Perileri*, *Allah’ı Öğreniyorum* ve *Parmak Çocuk Masalları* sahaflardan temin edilmiştir. Eksik olan kitaplar ise Rami Kütüphanesi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesinden izin alınarak kütüphanelerin arşivlerinden temin edilmiştir.

Naime Halit'in hayatı ve eserleri hakkındaki bilgileri içeren kaynaklardan *Yeni Defne* ve *Ak Kadın* dergilerine sahaflardan ulaşılmıştır. *Öğretmen* dergisine Millî Kütüphane ile iletişime geçilerek ulaşılmıştır.

İncelenecek eserler temin edildikten sonra çocuk edebiyatı alanına ait gerekli başlıklar belirlenmiş ve bu başlıklar altında eserler tek tek incelenmiştir. Kitaplardan elde edilen bütün bulgular, titizlikle incelenmiş ve tarafımızca tespit edilen her unsura çalışmada yer verilmiştir. Bu tez çalışması, büyük bir titizlikle yapılmıştır ve birçok kez kontrol edilmiştir. Buna rağmen gözden kaçabilecek en ufak noktanın olma ihtimali unutulmamalıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK, ÇOCUKLUK VE ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK ÜZERİNE

Çocuk kelimesi *Türkçe Sözlük*'te, “1. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet. 2. Soy bakımından oğul veya kız; yavru, bala, döl, evlat, zürriyet. 3. Genç erkek. 4. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi. 5. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse. 6. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” (TDK, 2023: 860) şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuk edebiyatını anlamak için önce çocuğu anlamak gerekir. “Çocuğu anlayan edebiyat için ‘tanıma’ ve ‘anlama’ kavramlarının anahtar durumunda olduğu kabul edilir” (Şirin, 2019: 23). Ancak çocukları tanıyarak, bilerek ve anlayarak onlar için bir şeyler üretilebilir. Hangi yaş aralığının çocuk kabul edildiği, bu yaşlardaki bireylerin ne tür gelişimsel özelliklere sahip olduğu, ilgileri, ihtiyaçları kısacası onlara dair her şeyin bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ilk olarak çocuğun tanımıyla beraber yaş aralığını da bilmek gerekir. “Genellikle, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir. Ancak, bu sınırlamanın her zaman ve her şartta geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, 0-14 yaş grubunu çocukluk dönemi olarak almaktadırlar” (Yalçın ve Aytaş, 2011: 13). Evrensel olarak bakıldığında ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 0-18 yaş arasını çocuk olarak kabul etmektedir. Çocuk edebiyatının hitap ettiği yaş aralığı ise daha çok 2-14 yaş arasındır.

Çocuklar; çikarsız, saf ve temiz, yapaylıktan uzak, şaşırma gücü yüksek, sevgiye muhtaç, düş ve taklit gücü yüksek varlıklardır. Çocuğu bütün bu özellikleriyle bilmek ve ona uygun eserler üretmek gerekmektedir. Çocukluk ise bir evredir. Bebeklikten ergenliğe kadar geçirilen çocukluk serüveninde dünyayı algılayış biçimi değişkenlik gösterir. Dünyayı yeni yeni algılamaya başlayan çocuk için söylenen her söz ve yapılan her davranış önemlidir. Çünkü çocuk en başta ailesinin aynasıdır. Taklit etme özelliğiyle bilinen çocuk, çocukluk serüveninde ailenin davranışlarını bir ayna gibi yansıtmaya başlar. Aslında çocuğa dair yüklenen bütün unsurlar, ailenin birer yansımasıdır. Bu konuda Postman “Çocuğun olmasını istediğimizi söylediğimizde, kendimizin ne olduğunu söyleriz” (1995: 85) demiştir.

Çocuk, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Asırlar boyunca çocuklar için söylenmiş birçok söz, ifa edilen pek çok gelenek vardır. Çocukla ilgili atasözleri, çocuğun doğumuyla beraber yerine getirilen gelenekler, çocuk için okutulan mevlitler, çocuk doğduğunda kesilen kurbanlar, doğan çocuk için yerine getirilen doğu geleneği¹, kırk çıkarma adetleri ve hediyeleri, diş buğdayı (bazı yörelerde diş göllesi) gibi kutlama gelenekleri ve her doğan çocuk için dikilen fidanlar, yapılan kültürel faaliyetler vb. kültürümüzde çocuğa verilen kıymetin bir göstergesidir. Nitekim toplumumuzda böylesine özel öneme sahip çocuklar için kaleme alınan eserler de önemlidir ki edebiyatımız da kültürümüzün bir parçasını oluşturmaktadır.

1.2. ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatı, kendine özgü ilkeleri olan müstakil bir edebiyat alanıdır. Çocukluğun ilk dönemlerinden başlayan, çocukluğun tamamını içine alan bir alandır. “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişimlerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin toplamıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2011: 17).

Çocuk edebiyatı alanında üretilen ürünlerin hedef kitleye uygun olması gerekir. Hedef kitlenin yaşlarına, ilgilerine ve seviyelerine göre eserlerin üretilmesi gerekmektedir. Sever, (2008: 17) çocuk edebiyatı yazınına erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemine kadar devam eden süreçte, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine göre duygu ve düşünce dünyasını zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlamaktadır.

Nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin önemli işlevi, çocukta okumaya karşı bir ilgi ve sevgi kazandırmanın yanında çocukta bir alışkanlık oluşturmaktır. Bunların sağlanabilmesi için eserlerin çocuğun dünyasına hitap etmesi gerekir. Ele alınan konu, kelimelere döküldüğü gibi görsellerle de süslenmelidir. Bu durum çocuğun kitaba olan ilgisinin oluşmasında önemlidir. Klasik bir öğretici üslubunun kullanılmaması gerektiği kadar çocuksu bir anlatım da tercih edilmemelidir. Klasik bir şekilde kurallardan bahsetmek yerine çocuğun bu kuralı hissetmesi sağlanmalıdır. Çocuk, o eseri okuduğunda doğru davranışların ne olduğunu sezmelidir.

¹Doğu Geleneği: Özellikle Afyonkarahisar yöresinde bazı köylerde çocuk doğduğunda komşular ve yakınlar toplanarak ziyaret ve tebrik amacıyla hediyelerle doğum yapan anneye giderler. Misafirler eğlencelerle, yemeklerle ağırlanır.

Nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü çocukta estetik zevk oluşturmalıdır. Bu estetik algılar çocuğu sanata meyleder. Aynı zamanda çocuğun sanat eğitimine de katkı sağlar. Çocukta oluşan bu algılar, onda en önemli niteliklerden birisi olan düş gücünün açığa çıkmasını destekler. İyi bir düş gücünün oluşması üretken bir zihin yapısına da ön ayak olur.

Düş gücü, çocuğun başka dünyalara açılmasında adeta bir yol görevi üstlenir. Çocuk okuduğu eserlerde karakterlerin oturduğu yere oturmayı, onlarla yürümeyi, onların gezdiği yerlerde gezmeyi, kırlarda koşmayı, bir hayvana şefkatle dokunmayı, belki de dedesine gösterdiği saygıyı vb. bu eserlerde görür. Belki bir koltukta otururken, okuduğu bir hikâyeyle hayal ikliminde diyar diyar gezer.

Çocuk edebiyatı eserlerinde verilmek istenen ileti, klasik cümlelerle sunulmamalıdır. Çocuğun dünyasına hitap eden cümleler ve onun anlayabileceği nitelikte kelimeler seçilmelidir. Kullanılan anlatım tarzı ne çocuksu olmalı ne de tekdüze bir öğreticilik içermelidir. İki tür kullanım da çocuğu kitap sevgisinden uzaklaştırabilir. Kullanılan anlatım şekli, iletiyi çocuğun gözünden vermelidir. Eserde verilecek ileti doğrudan verilmemeli, çocukta düşünme ve sorgulamayı harekete geçirmelidir. Çocuğun zihninde yanıtlanmayı bekleyen sorular onun düşünce dünyasını geliştirmesine katkı sağlar. Aynı zamanda bu sorular ve oluşan düşünceler aracılığıyla çocukta merak duygusu ortaya çıkar.

Çocukların küçük yaşlarda kitaplarla tanışması onların görsel, işitsel ve dilsel yetilerini desteklemektedir. “0-2 yaş dönemindeki çocukların, oyun gereksinimine yanıt veren oyuncaklar gibi, kitaplar da hem görsel hem de dilsel niteliği ile çocuğun oynama, eğlenme; görme, duyma, dokunma yoluyla tanıma ve bulma (keşfetme) gereksinimini karşılayan araçlardır. 2-4 yaşlarındaki çocuklar için, kitabın bilinen en temel işlevi, onların kavramsal gelişim sürecine ve anlama becerisine katkı sağlamasıdır” (Sever, 2021: 21).

Çocukların erken yaşlarda çocuk edebiyatı eserleriyle karşılaşması aile vasıtasıyla olmaktadır. Bu yaşlarda özellikle ailelere büyük görev düşmektedir. Çocuk doğduğu zaman ona bir kütüphane oluşturmaya başlamak, çocuğun tıpkı evdeki koltuk gibi masa gibi kitapların da evin bilhassa hayatın bir parçası olduğunu algılamasına yardımcı olmaktadır. İlk aşamada kitaplar çocuğun görsel hafızasında kayıt altına alınır, böylece bilinçaltında bir algı oluşturur.

2. TARİH İÇİNDE ÇOCUK EDEBİYATI

2.1. DÜNYADA ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Tarihin seyri boyunca baktığımızda en eski dönemlerde çocuklar için halk arasında icra edilmiş birçok edebî unsura rastlamaktayız. Halk arasında söylenmiş ninniler, büyüklerin anlattığı masallar vb. pek çok sözlü üründen bahsedilebilir. Çok eskiden var olan Ezop Masalları çocuklara dair bir çabanın başlıca örneğidir. Çağlar boyunca çocuklar için söylenecek, yazılacak ve çizilecek eserler için bir çabadan söz edilebilir. Bütün bunlar kendi olağan seyri içerisinde. Çocuk edebiyatı farkındalığı ise daha ileriki yıllarda karşımıza çıkmıştır. 17. yüzyıla gelindiğinde çocuk edebiyatının ortaya çıktığına şahit olunmaktadır.

16. yüzyıl itibariyle yetişkinlerin çocukları daha iyi fark ettiğini görmekteyiz. Bu dönemde çocukluk düşüncesinin farkına varılması, 17. yüzyılda çocuk kavramının ve bunun edebiyata yansması olarak çocuk edebiyatının zeminini hazırlamıştır. İlk başlarda kahramanları çocuk olan ancak içerik açısından pek çok eksiği olan eserler görülmektedir. Bu dönemde La Fontaine'in yazdığı fabllar, Fenelon tarafından yazılan *Telemak* gibi eserler karşımıza çıkmaktadır. “Bu yüzyılda özellikle Fransa’da Charles Perrault (1628-1703)’nun yazdığı Kül Kedisi, Parmak Çocuk, Kırmızı Başlıklı Kız gibi masallar dikkati çeker” (Şimşek vd., 2020: 45).

18. yüzyılın sonlarına doğru çocuk edebiyatı Batı dünyasında daha çok etkili olmaya başlamıştır. Bu yüzyılda *Robinson Crusoe* ve *Gulliver’in Gezileri* gibi daha çok macera ve gezi içerikli eserler karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyıl itibariyle ise sanayileşme hareketlerinin etkisi bu alanda da hissedilmeye başlamıştır. Bu yüzyılda özellikle eserlerde artış gözlemlenmektedir. Bunlardan bazıları:

Lewis Carrol - *Alice Harikalar Diyarında* (1865)

Jules Verne - *Aya Seyahat* (1865), *Kaptan Grant’ın Çocukları* (1867), *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah* (1870), *Seksen Günde Devri Âlem* (1872)

Johanna Spyri - *Heidi* (1880)

Carlo Collodi - *Pinokyo* (1883)

Robert Louis Stevenson - *Define Adası* (1883)

Mark Twein - *Tom Sawyer’in Maceraları* (1876).

20. yüzyılda geldiğimizde çocuk edebiyatının daha fazla ilerleme kaydettiğini söyleyebiliriz. “20. yüzyıl başlarında Lucy Sprague Mitchell tarafından kaleme alınan *Here and Now Story Book* (1921) adlı eseri iki ile yedi yaş arasına hitap eden bir eser olmuştur. Kitap içeriği fabl ya da kahraman odaklı olmayan, çocukların rutin günlük yaşantılarını hedefleyen ilk eserlerden birisi olmuştur. Bu kitap ile çocukların yetişkinler olmadığı, çocuk oldukları fikri ortaya konulmuştur” (Koyuncuoğlu, 2021: 8). Nitekim çocukları yetişkinden ayırmaya başlamak çocuk edebiyatı için önemli bir farkındalıktır. Aynı zamanda önceki yüzyıllara göre değişen teknoloji ile kitapların içerikleri de gelişmiştir. Bu dönemde pedagojik bakış açılarının gelişimi, bu alana da etki etmiştir. Çocuğa göre yazılan eserlerin sayısı artmıştır.

20. yüzyılda günümüzde de hâlâ ününü koruyan, hatta birçok dile çevrilip insanlar tarafından okunan *Küçük Prenses* adlı eser ön plana çıkmıştır. Bu kitap 1943 yılında Antoine de Saint Exupery tarafından Fransa’da kaleme alınmıştır. İngiltere’de James Matthew Barrie – *Peter Pan* (1904), Fransa’da André Mourois – *Şişkolar ve Siskalar* (1982) ve Paul Faucher – *Castor Babası*, Almanya’da Hergé – *Tenten’in Maceraları* (1929) ve Michael Ende – *Momo* (1973), Brezilya’da José Mauro de Vasconcelos – *Şeker Portakalı* (1968) gibi eserler bu yüzyılda ön plana çıkan ürünlerden bazılarıdır.

Günümüzde de hâlâ etkisini sürdüren *Harry Potter* (1997) serinin kitapları, filmleri karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Belçika – Fransa ortak yapımı diyebileceğimiz *Red Kit* (1947) yankı uyandıran bir diğer eserdir. Bu eser çizgi film olarak da uyarlanmıştır.

Edebiyat, toplumun yaşadığı her olayı yansıtır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı, toplumsal olaylar, ekonomik durumlar gibi pek çok durum edebiyata da yansımıştır. Çocuğu önemseyen ve onun bakış açısıyla yazılan eserler bu dönemde daha çok önemsenmiş, çocuk edebiyatı daha bağımsız bir alan hâline gelmiştir.

2.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkemizde çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi incelendiğinde ilk göze çarpan sözlü edebiyat ürünleridir. Tarih boyunca atalarımızdan aktarılan masallar, öyküler, tekerlemeler, ninniler, bilmeceler vb. edebî ürünler dilden dile, belki soğuk kış gecelerinde soba başında, belki bir eğlencede söylenenler nesilden nesile her defasında yeniden ve özgün olarak yorumlanarak sözlü kültür ile aktarılmıştır. Bu ürünlerle

çocuklara nitelikli iletiler verilmiştir. Orta oyunu, meddah, Karagöz ve Hacivat vb. vasıtasıyla sözlü kültürümüzün ürünleri aktarılmaya devam etmiştir.

Tanzimat Dönemi'ne gelmeden evvel Nabi'nin oğluna öğütler verdiği *Hayriye*'si (1701), yine aynı doğrultuda Sümbülzade Vehbi'nin oğluna yapması ve yapmaması gerekenleri anlattığı *Lütfiye*'si (1791) dikkat çeker. Bu eserler daha çok eğitici ve öğüt verici nitelikte yazılmıştır.

Tanzimat Dönemi ile birlikte çocuk edebiyatına dair ilk önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Kayserili Dr. Rüştü'nün kaleme aldığı *Nuhbetü'l Etfal* (1859) içerisinde çeviriler, çocuk öyküleri ve fabllar yer alır. Tanzimat Dönemi'nin önemli isimlerinden Şinasi'nin La Fontaine'den çevirdiği *Tercüme-i Manzume* (1859) adlı eseri bulunmaktadır. Aynı zamanda *Müntehâbât-ı Eş'ar* (1862) adlı eserinde de telif niteliğinde fablları bulunmaktadır.

Tanzimat Dönemi içerisinde çeviri eserlerle karşılaşmaktayız. Yusuf Kamil Paşa'nın çevirisini yapmış olduğu *Telemak* (1862) adlı eser ilk örneklerdendir. *Gulliver'in Seyahatleri*, *Robinson Crusoe*, *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah*, *Balonla Beş Hafta Seyahat*, *Seksen Günde Devri Âlem* gibi eserler bu dönemin önemli çeviri eserleri arasındadır. Dönemin sonlarına doğru Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse* (1870) ve *Hace-i Evvel* (1871) adlı kitapları karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu* (1890) adlı eseri kendi çocukluk anılarını kaleme aldığı bir eserdir.

Servetifünun Dönemi'nin önemli ismi Tevfik Fikret'in yazmış olduğu *Şermin* (1914) adlı eser de çocuk edebiyatı açısından değerlidir. Bu kitapta Fikret'in çocuklar için yazdığı şiirler yer almaktadır.

II. Meşrutiyet ile birlikte çocuk edebiyatı gelişmeye devam etmiştir. Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), İbrahim Alaettin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911) ve *Bedii Terbiye* (1925) adlı eserleri bu dönemde karşımıza ilk çıkan eserlerdir. “Gövsâ, 1919'da *Terdisat-ı İptidaiye* mecmuasının 48 ve 50. sayılarında yayımlanan yazılarında ‘çocuk edebiyatı’ terimini kullanır” (Şimşek vd., 2020: 55).

Millî Edebiyat Dönemi, etkilerini çocuk edebiyatında da göstermiştir. Bu dönemde bilhassa Ömer Seyfettin'in yazmış olduğu eserler, uzun yıllar okutulmuş ve okutulmaya devam etmektedir. Onun *İlk Namaz* (1905), *And* (1912), *Falaka* (1917), *Pembe İncili Kaftan* (1917), *Forsa* (1919) ve *Kaşığı* (1919) gibi eserleri ilk akla

gelenlerdir. Yine aynı dönemde Türklük duygusunu güzel bir şekilde işleyen Ziya Gökalp karşımıza çıkmaktadır. Onun *Kızıl Elma* (1914) adlı eseri bu anlamda önemlidir. Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1923) ve *Şiir Demeti* (1924) adlı eserleri yine bu dönemde kaleme alınmış diğer eserlerdir.

Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze gelene kadar telif ve tercüme eser verilmeye devam edilmiştir. "... 23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak planlanmıştır. Çocuk ve çocuk eğitiminin ulusal bir politika olarak düşünülmesi sebebiyle çocuk edebiyatının da çeşitlenerek geliştiğini görürüz" (Yalçın ve Aytaş, 2011: 25). Bu ilk dönemdeki çalışmalar, istenilen düzeyde olmamıştır ancak 1940 yılından sonra daha çok gelişmeye başlamıştır.

1940 yılında Fazıl Hüsni Dağlarca, *Çocuk ve Allah* adlı şiir kitabını kaleme almıştır. Yine 1940'lı yıllarda *Çocuklar Gemisi* ve *Çocuk Bahçesi* eserleri ile Ceyhun Atuf Kansu'yu da görmekteyiz.

1950 - 1960 yılları arasında önceki yıllara göre eserlerdeki çeşitlilik artmaya devam etmiştir. Çocuk edebiyatı için önemli eserler yazmış olan Eflatun Cem Güney *Dede Korkut Masalları*, *Açıl Sofram Açıl*, *Az Gittim Uz Gittim*, *En Güzel Türk Masalları* gibi eserleri ile bu yıllarda karşımıza çıkan bir yazardır. Fazıl Hüsni Dağlarca yine bu yıllarda eser vermeye devam etmiştir. *Balina ve Mandalina*, *Okumayı Seven Ayı*, *Açıl Sofram Açıl* ve *Kuş Ayak* gibi eserleri ile karşımıza çıkmaktadır. Aziz Nesin *Şimdiki Çocuklar Harika* ve Cahit Uçuk *Ateş Gözli Dev*, *Türk Çocuğuna Masallar*, *Kırmızı Mantarlar* gibi eserlerle karşımıza çıkmaktadır. Mümtaz Zeki Taşkın *Çitlembik Kız*, *Çocuklarımıza Resimli Şiirler* adlı eserlerini yazmıştır. Yine Nazım Hikmet de 1964 yılında *Sevdalı Bulut* adlı eseri kaleme almıştır.

1970 – 1980'li yıllarda çocuk edebiyatımız gelişmeye devam etmiştir. 1979 yılının "Dünya Çocuk Yılı" ilan edilmesinin de çocuk edebiyatı açısından ülkemizde olumlu etkisi olmuştur. Bu dönemde yine önemli isimler karşımıza çıkmaktadır. "*Bir Gün Büyüyeceksin* isimli eseriyle 1964 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı kazanan Mehmet Seyda, daha çok çocukluk anılarının kaynaklık ettiği *Şeytan Çekiçleri* (1971), *Ölümsüz Dostluk* (1978) isimli eserleriyle öncü konumdadırlar" (Şimşek vd., 2020: 62). Yedi Güzel Adam'dan biri olan Cahit Zarifoğlu 1984 yılında ödül aldığı *Yürekdede ile Padişah* adlı eseri ile çocuk edebiyatında önemli isimlerden birisi olmuştur. Onun yine

Motorlu Kuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan ve Serçekuş adlı eserleri de bulunmaktadır. 1979 yılında Orhan Kemal, *İnci'nin Maceraları* adlı eseri kaleme almıştır.

1990 ve 2000'li yıllardan günümüze kadar olan süreçte de çocuk edebiyatına karşı bilincin de artmasıyla eserler verilmeye devam edilmiştir. Mustafa Ruhi Şirin, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Ayla Kutlu, Mavisel Yener, Aytül Akal, İpek Ongun gibi isimleri bu yıllarda görmekteyiz.

Çocuk edebiyatı ile ilgili gerek kuramsal gerek çocuk kitapları ile karşımıza çıkan Mustafa Ruhi Şirin kendini âdeta bu alana adanmış bir yazardır. *Çocukluğun Kozası ve Çocuk Kültürü, Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Çocuk Yüzlü Yazılar, Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı, Gösteri Çağı Çocukları, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı* gibi çocuk edebiyatı hakkındaki düşüncelerini dile getirdiği kitaplarıyla; *Aslan Kuş, Kuş Ağacı, Kuş Oyunu, Guguklu Saatin Kumrusu, Martıcık ile Tilki, Keloğlan'ın Sevinci* gibi çocuklar için yazdığı kitapları çocuk edebiyatının önemli eserlerdir.

1960'lı yıllardan günümüze çeşitli dönemlerde karşımıza çıkan Gülten Dayıoğlu'nun çocuk kitapları oldukça önemli bir yere sahiptir. Onun eserleri hâlâ okullarda okutulmaya devam edilmektedir. Kendisinin *Bahçıvanın Oğlu, Tuna'dan Uçan Kuş, Suna'nın Serçeleri, Fadiş, Mo'nun Gizemi, Işın Çağı Çocukları, Dört Kardeşler, 17 kitaptan oluşan Gelincik Dizisi* gibi birkaç tanesinin ismini zikrettiğimiz pek çok çocuk kitabı bulunmaktadır. 10 kitaptan oluşan *Ökkeş Serisi, 20 kitaptan oluşan Anneannemin Akıl Almaz Maceraları Serisi, Ekmek Parası, Yumurtadan Çıkan Öğretmen, Bülbul Düdük* ve ek olarak *Donumdaki Para, Uçtu Uçtu Ali Uçtu, Dayak Birincisi* kitapları ile çeşitli ödüller alan Muzaffer İzgü bu dönemlerde karşımıza çıkan önemli bir isimdir. Burada tek tek eserlerini sayamadığımız birçok isim çocuk edebiyatımızda yer edinmiştir.

Türkiye'de çocuk edebiyatı açısından önemi yadsınamayacak unsurlardan birisi de süreli yayınlardır. "Çocuk edebiyatı ürünlerinden birisi de süreli yayınlardır. Süreli yayınlar, yayımcı tarafından belirli zaman aralıkları içerisinde çıkarılan gazete yahut dergi gibi belgeleri kapsayıcı genel bir adlandırmadır" (Şahin ve Özçelik, 2021: 72). Çocuk edebiyatı tarihimizde süreli çocuk yayınları zengin bir yere sahiptir. Özellikle bu alandaki dergiler sadece çocuk edebiyatına ışık tutmakla kalmaz, pek çok konuyu da ele alırlar. Bununla alakalı Kür (1991:1), çocuk dergilerinin sadece çocuk yazınlarını okutanlar ve yazın – basın tarihçileri için değil aynı zamanda Türk tarihini, kültürünü ve sosyal yaşamını inceleyecek olanlar için önem taşıdığını vurgulamıştır.

Çocuklar için yazılan dergilerden ilki *Mümeyyiz* (1869)'dir. Bu dergi 49 sayı yayımlanmıştır. Aynı zamanda Osmanlı Türkçesi ile yazılmış en uzun süreli dergi de *Çocuklara Mahsus Gazete* (1896)'dir. *Hazine-i Etfâl*, *Sadâkat / Etfâl*, *Ayine*, *Tercümân-ı Hakikat*, *Bahçe*, *Çocuklara Kıraat*, *Etfâl*, *Çocuklara Rehber*, *Çocuk Dünyası*, *Çocuk Bahçesi*, *Çocuk Yurdu*, *Türk Yavrusu*, *Bizim Mecmua*, *Sevimli Mecmua*, *Gürbüz Türk Çocuğu*, *Mavi Kırlangıç*, *TRT Çocuk*, *Yavru Kırlangıç*, *Bilim Çocuk*, *Diyanet Çocuk* gibi geçmişten günümüze pek çok süreli yayın bulunmaktadır.

Son yıllarda gelişen teknoloji, bilinçlenen ebeveynler ve bu alanda düzenlenen etkinlikler sayesinde çocuk edebiyatı ürünleri ile çocukların etkileşimi artmaktadır. Bu durum sadece okuyucu kitle ile kalmamış, çocuk edebiyatı alanında ürün vermek isteyenlerin de sayısını arttırmıştır. “Sonuç olarak denilebilir ki çocuk edebiyatı; yetişkinler için yazan pek çok yazarın ‘Çocuk edebiyatı diye bir edebiyat yoktur.’ türünden ileri sürdüğü savlara karşın, çocuklar için yazmanın önemini anlamış, bu yolda kuram ve uygulama boyutunda kendini yetiştirmeye çalışan birçok yazarca çok daha ileri bir düzeye taşınmıştır” (Kıbrıs, 2016: 25).

3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ

Çocuk edebiyatı ürünlerinde farklı farklı birçok türden eser verilmektedir. Masal, fabl, hikâye (öykü), roman, efsane, destan, bilmece, tekerleme, sayısmaca, fıkra ve şiir gibi türlerle pek çok eser verilmektedir. Çocuk edebiyatını düşündüğümüzde ilk akla gelen masal ve hikâye (öykü) türündeki eserlerdir. Bu bölümde, çalışmanın kapsamına giren masal ve hikâye (öykü) türünden bahsedilecektir.

3.1. MASAL

Masal sözlükte, “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (TDK, 2023: 2302) olarak tanımlanmaktadır. Masal, asırlar boyunca çocuklara anlatılmış ve onların hayal dünyasında önemli yer edinmiş bir türdür.

3.1.1. Masalların Özellikleri

Masallarda karşımıza çıkan ilk unsur, masalın dilidir. Masallar kalıplaşmış ifadelerle başlar. “Bir varmış, bir yokmuş”, “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken...” şeklindeki ifadeler ilk aklımıza gelenlerdir.

Masallara ait bu söyleyişler çocuğun dil dünyasına katkı sağlar. Kalıplamış ifadeler yine masalın olay kısımlarında ve bitiminde de karşımıza çıkabilmektedir.

Masallar bir plan dâhilinde aktarılmaktadır. Oğuzkan (2021: 20), masalların bölümlerini döşeme, gövde ve sonuç şeklinde üç bölüme ayırmaktadır. Yalçın ve Aytaş (2011: 75) ise tekerleme, asıl masal ve sonuç olarak adlandırmaktadır.

TDK'nin yaptığı masal tanımından hareketle düşünecek olursak masallar olağanüstü olayları anlatan bir türdür. “Masalda gerçek hayatta karşılığı olmayan, olağanüstü karakterler (devler, periler, cinler, cadılar vb.) gerçekleşmesi imkânsız olağanüstü olaylar (devin insanı yemesi, insanın bir kabağın içine girip oradan konuşması vb.) hayal ürünü mekânlar (Kaf dağı, periler ülkesi, yedi kat yerin altı, yedi kat göğün üstü vb.) ve belirsiz bir zaman (evvel zaman içinde, zamanın birinde, eski zamanlarda vb.) vardır” (Yemenici, 2019: 84).

Masallarda genellikle “-miş”li geçmiş zaman kipinin kullanımı bilinen bir diğer özelliktir. Böylelikle somut olarak görülmemiş, şahit olunmamış durumlar yalnızca rivayet şeklinde anlatılmıştır.

Masallar, çocukların rahatça anlayabileceği biçimde açık ve anlaşılır bir dile sahiptir. Bununla beraber, kendine has söylemleriyle süslenmiş etkileyici bir yapıya sahiptir. Dilin zenginlikleri masallarda etkili bir şekilde kullanılır. Masallar kalıplaşmış ifadeler ile beslenerek zenginleşir. Atasözlerine, deyimlere, bilmecele ve tekerlemelere sıkça rastlanmaktadır. “Masal bünyesinde bulunan tekerlemeler, ikilemeler, özlü sözler, deyimler ve atasözleri gibi dilin anlatım gücünü zenginleştiren unsurları çocuğun edinmesini sağlayarak çocukların kavram dünyasını genişletir. Kavram dünyası genişleyen çocuk daha iyi anlar, daha iyi anlatır” (Yemenici, 2019: 92). Bunlar da çocukların dil gelişime olumlu katkı sağlamaktadır.

Masallar, düzyazı şeklinde yazılmış eserlerdir. “Genel olarak mensur bir tür olmasına karşılık, bazı masallarda çoğunlukla kahramanların ağızından söylenen manzum parçalara da rastlanmaktadır” (Aça vd., 2017: 154).

Karakter olarak cadı, köylü, hırsız, padişah ve vezir gibi her kesimden insana rastlanmaktadır.

Masallarla ilgili önemli bir diğer unsur da değerlerin aktarımıdır. Burada değerleri çocuklara aktarırken zıtlık ile yapılan kurgular kullanılır. İyilik - kötülük, haklı - haksız, dostluk - düşmanlık, doğru - yanlış, adalet - haksızlık gibi zıt kurgular ile mesajlar verir.

Böylece çocukların dimağında erdemli olanla erdemsiz olan ayırt edilir, erdemli insan olmak hedef olarak seçilir.

3.1.1.1. Çocuk Masallarının Özellikleri

Çocuk masalları elbette çocuğa göre olmalıdır. Çocuk masallarının yapısı, dili, içeriği ve işleniş biçimi çocuğa dair bütün unsurlar göz önüne alınarak işlenmelidir. Çocuk masallarında bulunması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Masallar akıcı bir anlatıma sahip olup sade ve anlaşılır bir dille yazılmalıdır.
- Masallarda çocukların ilgisini çekecek canlı ve şaşırtıcı olaylar yer almalıdır.
- Masalda olaylar ustaca ve ilgi çekici bir biçimde işlenmeli, olaylar çocuğun ilgisini yüksek tutarak şaşırtıcı bir biçimde sonuçlanmalıdır.
- Masallar, çocukları iyiliğe ve güzelliğe yönlendiren nitelikte olmalıdır.
- “Masallarda anlatılanlar zaman zaman çocukları neşendirmeli, güldürmeli ve eğlendirmelidir” (Oğuzkan, 2021: 26).
- Masallardaki olağanüstü olaylar ve karakterler çocukları korkutacak şekilde olmamalıdır.
- Masallar çocukları kötüye yöneltecek davranışlara, kaderciliğe (yazgıcılığa) ve yanlış inanışlara yer vermemelidir.

3.1.2. Masal ve Eğitim

Masallar, çocuğun dünyasında yer edinen başlıca bir türdür. Yapısı gereği çocuğun düşünce dünyasını ve hayal kurma becerisini destekler niteliktedir. “Çocuğun ‘hayâldeki arkadaş’ını uyandıran en etkili tür masaldır. Masal, çocuk ruhunu besleyen, süsleyen, donatan, zenginleştiren, geleceğe hazırlayan gerçeği dolaylı olarak anlatır” (Şirin, 2000: 113). Masalın kendine has fantastik dünyası, çocuğun hayal gücünde bambaşka ufuklar açar. Masallar, kurgusal unsurları keşfetme ve hayal dünyasını geliştirme imkânı sunması sayesinde bilişsel gelişimi desteklemektedir.

Masallar çocuğun düşünce dünyasını geliştirdiği gibi dil becerilerini de önemli ölçüde geliştirmektedir. Çocukların masalları dinlerken dinleme becerisine ve masal anlatıcılığı çerçevesinde anlatmaları istendiğinde konuşma becerisine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Masalların dile dair pek çok kalıplaşmış ifadeleri barındırması sayesinde

çocuğun kelime hazinesi zenginleşmiş olur. Masalda yer alan tekerleme, deyim, atasözü, dua ve beddua gibi her ifade çocuğun söz varlığını geliştirmektedir.

Türkçe ders kitaplarına baktığımızda masal türüne ait metinlere yer verildiğini görmekteyiz. Yine bununla birlikte TDÖP’te (2019: 17) türler hakkında verilen bilgilerde, 1. sınıftan 8. sınıfa kadar her sınıf düzeyinde masallara yer verildiği görülmektedir. Masallar içindeki söyleyişler dilsel gelişime katkı sağladığı gibi Türkçe dersine de katkı sağlamaktadır.

Masallar değerler eğitimi açısından da çocuğa katkı sağlamaktadır. En başta masalın kurgusu gereği iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış, haklıyı haksızı, güzeli çirkini ayırt etmeleri sağlanır. Kurulan bu zıtlıklar sayesinde çocukların iyi ve doğru olana yönlendirilmeleri, bunları yaşantılarına dâhil etmeleri beklenir. Masallarda vurgulanan ve yerine göre konusunda temel olarak işlenen değerler, çocukların toplumdaki var olan değerleri tanımasına ve benimsemesine katkı sağlamaktadır.

Masallar çocukların ruhsal dünyasına da katkı sağlayan ürünlerdir. Zıtlıklardan ortaya çıkan olaylara karşı yeri geldiğinde güçlüklerle karşı mücadeleci bir ruha sahip olmayı öğretir. “Masal kahramanı ile kendisini özdeşleştiren çocuk da masal kahramanını kendisine rol model olarak onun gibi karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmeyi öğrenir. Böylelikle masallar sayesinde çocuklar, zorluklar karşısında pes etmemeyi öğrenerek ruhsal olarak güçlenirler” (Gedik, 2020: 363).

Masallar, kültürel unsurların nesilden nesile taşınmasını sağlamaktadır. “Masallar, ait oldukları toplumların kültürel kimlikleri konumundadır. Bir masal metni incelendiğinde onun ait olduğu toplumun hayata bakış açısı, gelenek görenekleri, değerleri, toplumsal ilişkileri vb. durumlar açık bir şekilde görülür” (Gedik, 2020: 365). Aynı zamanda eğitici yönü ve çocuğun dilsel, ruhsal, bilişsel yönlerini desteklemesi ile eğitimde önemli bir yere sahiptir. Değerler eğitimi destekleyici olması ve değerlerin aktarımında önemli bir role sahip olduğu da unutulmamalıdır.

3.2. HİKÂYE (ÖYKÜ)

Hikâye bir diğer adıyla öykü, sözlükte “Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü; öykü” (TDK, 2023: 1589) olarak tanımlanmıştır. Hikâyeler eski dönemlerden beri hayatın içinde olan, yeri geldiğinde soğuk kış gecelerinde çocuklara anlatılmış ve onların dünyasında önemli yer edinmiş bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalın olağanüstü dünyasından ayrılmış ve çocuğu gerçekçiliğe bir adım daha

yaklaştırmıştır. Masal türü, içinde barındırdığı olağanüstü öğelerle daha küçük yaş grubuna hitap ederken hikâyeler büyümeye başlayan çocuk grubuna daha iyi hitap etmektedir.

3.2.1. Hikâyelerin Özellikleri

Hikâyeler masallardan farklı olarak daha gerçekçi, olmuş veya olma ihtimali olan olayları aktaran bir türdür. Hikâyelerde olaylar uzatılmaz, romanlara göre daha kısa bir türdür. Genellikle tek bir olay veya durum etrafında şekillenir. Hatta bu konuda Nas, “...Olmuş ya da olması olası olayları anlatan kısa yazıya öykü, uzun yazıya roman denir” (2014: 320) şeklinde bir tanım yapmaktadır. Bu sınırlı olaylar hikâyelerdeki karakterlere de etki etmektedir. Bu türde, karakter sayısı romanlara göre daha azdır.

Hikâyelerdeki dil ve anlatım anlaşılır ve sadedir. Olaylar, betimlemeler yoğun ve süslü şekillerde yapılmaz. Hikâyelerde genellikle “-dı” ve “-miş” geçmiş zaman kipleri kullanılmaktadır.

Olayların kurgusu karmaşık bir yapıda değildir. Serim, düğüm ve çözüm şeklinde bir kurgu yapısı vardır ve bu yapılar anlaşılır bir biçimde hissettirilir.

Hikâyelerde olay örgüsü, kişiler, mekân, zaman, anlatıcı ve bakış açısı gibi öğeler bulunur. Bu öğeler rahat bir şekilde belirlenebilmektedir. Aynı zamanda olayların anlatıldığı olay öyküleri ve bir durum üzerinden ilerleyen durum öyküleri olmak üzere iki tür hikâyeden bahsedilmektedir.

3.2.1.1. Çocuk Hikâyelerinin Özellikleri

Hikâyeler diğer türlerde olduğu gibi çocuklar için kaleme alındığında çocukların yapısına ve gelişim özelliklerine göre olmalıdır. Çocuklar için yazılan hikâyede olması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Hikâyelerde işlenecek konular çocuğun ilgi dünyasına uygun olmalıdır.
- Hikâyeler ideoloji, kadercilik, şiddet, olumsuz örnek teşkil edecek davranışlar, küfür, hakaret vb. unsurlar içermemelidir.
- Hikâyelerde işlenen olaylar anlaşılır olmalı, karmaşık yapıda ve kurguda olmamalıdır. Hikâyenin plan yapısı net ve mantıklı olmalıdır.
- Çocuğun dikkatini çekecek mizah öğelerine ve çocuğu dilin canlılığına yöneltecek diyaloglara yer verilmelidir.

- Hikâyelerin dil yapısı ana dili eğitimini destekleyici nitelikte olmalıdır. Kullanılacak kelimeler, deyimler, atasözleri vb. çocukların kelime hazinesini desteklemelidir.

- Hikâyeler resimlerle süslenmeli ancak resimlerin tasarımları ve kullanım oranı hedef kitlenin yaşına göre ayarlanmalıdır.

- “Hikâyelerin doğrudan öğüt verici olmamasına dikkat edilmeli; olaydan veya kahramanların özelliklerinden dersler çıkarılması, bir şeyler öğretilmesi sağlanmalıdır” (Arıcı vd., 2020: 228).

- Hikâyeler görsellerle süslenmeli ancak resimlerin tasarımları ve kullanım oranı hedef kitlenin yaşına uygun olmalıdır.

3.2.2. Hikâye ve Eğitim

Hikâyeler çocukların yaşamlarında ilk tanıştığı türlerden birisidir. Erken yaşlardan itibaren çocukların hayatının içinde olurlar. Çocukların hikâyeleri dinleyerek başlayan maceraları onların dinleme becerilerine ve dinlediklerini düşünmesine, zihninde tartmasına yardımcı olmaktadır. Çocukların zihinsel süzgeçlerinden geçen hikâyedeki olaylar veya durumlar onların bakış açılarının gelişmelerine katkı sağlar. Hayal ve düşünce dünyalarının gelişmesi bilişsel becerilerin gelişimini destekler.

Hikâyeler sanatsal ve edebî unsurlar barındırmaktadır. Bu unsurlar çocukların hem hoşça vakit geçirmelerini hem de estetik bir bakış açısı kazanmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda çocuk edebiyatının temel amaçlarından olan bu iki ilkeyi desteklemektedir.

Hikâyelerin eğitimdeki yeri okul öncesinden başlamaktadır. Hikâye türündeki metinler de bu yaş aralığındaki çocuklara kazanımların aktarılması için bir araç görevi üstlenmektedir. Bu yaşlarda kitaplar çocuklara oyuncak niteliğiyle sunulmamalı, aksine çocukları düşünmeye yönlendirmelidir. “Okul öncesi eğitim döneminde resimsiz öykü kitaplarındaki mesajların çocuklara doğrudan verilmesi yerine, çocuğun düşünmesini sağlamak için kitapta sunulan yaşantılardan çıkarımlar yapmasına olanak verecek şekilde düzenlenmesi gerekir” (Sançmış ve Şahin, 2019: 85). Eğitimde bu dönemden başlamak üzere çocuklarla hikâye aracılığı ile pek çok etkinlik yaptırılır. “Her yaştan çocuk, hikâye anlatmaktan ve dinlemekten hoşlanır. Anaokulundaki Türkçe dil etkinlikleri arasında hikâye anlatmanın önemli bir yeri vardır. Böylece, çocuklara sevinç yaşatma, sürprizler sunma ve merak uyandırma yoluyla edebiyatı sevdirmek hedeflenir. Öğretmenin özel bir

amacı daha vardır; çocuğa grupla birlikte keyifli bir öğrenme yaşantısı sunmak” (Çakmak vd., 2012: 98).

Hikâyelerde yer alan kelimeler ve kalıplaşmış ifadeler çocukların ana dili dünyasını zenginleştirmektedir. Çocuklar hikâyeleri dinlerken dinleme becerilerine, hikâyeleri anlatırken de konuşma becerilerine katkı sağlar. Türkçe derslerinde hikâye yazma etkinliklerinde de yazma becerilerini geliştirmektedir. Bununla ilgili TDÖP içerisinde kazanımlar yer almaktadır. “T.3.4.3. Hikâye edici metin yazar” (MEB, 2019: 28). Bu kazanım 3. sınıftan 8. sınıfa kadar her sınıf düzeyinde bulunmaktadır. Yine aynı şekilde okuma becerisinde, “ T.2.3.17. Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler” (MEB, 2019: 24) kazanımı ile 2. sınıftan 8. sınıfa kadar hikâye unsurlarını belirleme üzerinde durulmuştur. Yine metin türlerinin sınıf seviyesine göre düzenlenmesinde (MEB, 2019: 17) tıpkı masalda olduğu gibi 1. sınıftan 8. sınıfa kadar yer verilmiştir. Türkçe ders kitapları da bu kazanımların işlenmesine yer veren metinleri içermektedir.

Hikâyeler eğitici yönüyle değerler eğitimine de katkı sağlamaktadır. Hikâyeler yoluyla pek çok değer çocuklara sunulmaktadır. TDÖP’ te (2019: 4) yer alan saygı, sevgi, sabır, sorumluluk, dostluk, dürüstlük, adalet, yardımseverlik, vatanseverlik ve öz denetim olarak belirlenmiş kök değerlerin çocuklara aktarımında hikâyeler büyük görev üstlenmektedir.

Eğitimde, bilişsel becerilerle beraber duyuşsal becerileri de desteklemektedir. Aynı zamanda onların estetik gelişimine de katkı sağlayan gerek okullardaki derslerde gerek sosyal hayatta onların her türlü gelişimine destek veren bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN TEMEL ÖZELLİKLER

Çocuklar için yazılan eserlerde ana dayanak her zaman çocuk ve çocukluktur. O yüzden bu eserler kaleme alınırken çocuğun dünyası ön planda olmalıdır. Eserlerin çocuk gerçekliğine hitap etmesi, çocuğa göre yazılması gerekmektedir. Çocuğun hayal gücü, bakış açısı, olayları algılama şekli elbette ki yetişkin bireylerle aynı değildir. İşte tam bu noktada, ele alınan eserlerde çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri esas alınmalıdır. Çocuk gerçekliği, eserlerde ele alınan her şeye çocuğun gözüyle bakılması demektir.

Çocuk gerçekliğini oluşturan bazı etmenler bulunmaktadır. Eserlerin çocuğun ilgi, istek ve ihtiyacını göz önünde bulundurması gerekir. Bunların sağlanması için yazılan

eserin onun doğasına uygun olması, onda merak uyandırması, hayal gücünde yer etmesi, heyecan uyandırması ve keşfetme arzusunu harekete geçirmesi gerekmektedir. Bunlar sağlanırken aynı zamanda çocuğun gelişim özelliklerine uygun olması da gerekir. Çocuğun içinde bulunduğu yaşa ve gelişim özelliğine göre bütün bunların tasarlanması önem arz etmektedir. Eserde yer alan her detay, hitap edilen yaş grubuna göre planlanmalıdır. Burada önemli olan şeylerden bir diğeri ise elbette dil ve anlam biçimidir. Kullanılacak her kelimenin, ifade edilmek istenen her anlamın çocuğa uygun olması gerekir. Çünkü çocuk, zihninde anlamlandıramadığı kitaba ilgi duyamaz, bunun getirdiği bir sonuç olarak da kitaplardan uzaklaşabilir. Bütün bunlar için çocuk kitabını kaleme alacak yazarın çocuğun dünyasına ve gelişimine hâkim olması gerekmektedir. Bunlarla birlikte çocuk kitapları tıpkı yetişkinlere hitap eden eserlerde olduğu gibi çocukta estetik bir zevk uyandırmalı ve çocuğun sanatsal yönünü geliştirmeyi de gaye edinmelidir.

Çocuk gerçekliğinin yanında eserlerin “çocuğa göre” olması gerekir. Eserler içinde barındırdığı tüm unsurlarıyla çocukların düzeyine uygun olmalıdır. Kitaplar konu, tema, zaman ve mekân, karakterler, dil ve anlatım gibi içerik özellikleri; kapak / cilt, kâğıt, boyut, resimler, harf karakteri ve puntosu, sayfa düzeni gibi biçimsel özellikleri ile “çocuğa göre” olmalıdır. Çer (2016: 86), bu söylenen unsurları ayrıntılandırarak dilin ve resmin anlatım gücü, karakterlerin eylem ve davranışları, kurgunun düzeyi, kurgudaki mantık yanlışlıkları, toplumsal ve cinsiyetçi yaklaşımlar, yazgıcılık, siyasal emirler, iletilerin türü, seçilen konunun özelliği; kapağın dikkat çekiciliği, harflerin türü, kitabın ve görsellerin boyutu, cildin kalitesi gibi değişkenlerin de önemini vurgulamıştır.

3.1. BİÇİMSEL ÖZELLİKLER

Çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri, çocukta ilk izlenimi oluşturmak ve onu kitaba meylettirmek açısından önemlidir. Çocuğun herhangi bir kitapla kurduğu ilk etkileşim kitabın dış görüntüsü ile gerçekleşir. Çocuk, kitabı eline aldığı anda kapağında kullanılan resim ve resim için kullanılan renkler, kitabın kalınlığı ve yapısı çocuk için ilk izlenimleri oluşturmaktadır. Bu noktada; cilt, kâğıdın yapısı, kitabın boyutu, harflerin yazım şekli ve büyüklüğü, sayfanın düzeni, resimler, bu resimler için kullanılan renkler vb. biçim özellikleri açısından önemlidir. Her biri hedef kitleye uygun olmalıdır.

3.1.1. Kapak / Cilt

Kitapla ilk etkileşim, kitabın kapağı ile gerçekleşir. Karatay’a göre (2020: 92) tasarlanan kapaklar çocuğun kitaba yönelmesi, onu incelemesi ve okuması için o kitabın

“davetiyesi”, “albenisi”dir. Kapakta kullanılan yazı, resim ve renkler “çocuğa göre” olmalıdır. Kitabın adı belirlenirken de yine çocuğun ilgisi dikkate alınmalıdır. Kapakta tasarlanan resim, çocuğun içerikle bağlantı kurmasını sağlamalıdır. Çocuğun yapısında merak etme ve keşfetme vardır. Bu nedenle tasarlanan kapaklar, onun kitaba karşı merakını uyandırabilmelidir.

Kapağın tasarımı kadar sağlam oluşu da önemlidir. “Kitabın uzun süre dağılmadan kullanılabilmesi de ciltlemeye gösterilen özenin niteliğine bağlıdır” (Sever, 2013: 121). Özellikle okul öncesi dönemde kitabın bir nevi oyuncak gibi olduğunu göz önünde bulunduracak olursak kitabın dayanıklı olması gerekir. Bu noktada kitaptaki ciltlemelerin farklı şekillerde yapıldığı bilinmektedir. “Kitapların üç türlü ciltleme şekli vardır. Bunlardan birincisi *sicimle ciltleme* ince tel ya da iplikle dikilmesi; ikincisi *tel zimba* ile dikme; üçüncüsü kitap formalarının *tutkallama* tekniğiyle bir araya getirilerek ciltlenmesidir” (Karatay, 2020: 93). Tel zimba ile yapılan ciltleme çabuk dağılabildiği için özellikle küçük yaş grupları için uygun değildir. Tutkallama ise dayanıklı olabilir fakat küçük yaş gruplarında çocukların kitapları ağızlarına götürmesi göz önünde bulundurulursa sağlıklı olmayacaktır. Her türlü koşul düşünülürse en iyi yöntem dikiş yöntemi ile yapılan ciltleme olmaktadır. Ancak maliyet göz önünde bulundurulunca genelde zımbalama yöntemi daha çok kullanılmaktadır. Bu durumda da, “Tel zımbayla dikilen kitaplar birden çok tel zimba ile dikilmelidir” (Karatay, 2020: 93). Ayrıca kitabın ciltlenme şekli gibi kitap kapağının dayanıklı ve kalın olması gerektiği unutulmamalıdır.

Kitabın ön kapağı kadar arka kapağı ve sırt kısmına da dikkat edilmelidir. Sırt kısmında ve arka kapaktaki yazılar uygun büyüklükte ve kitapla bir bütün içerisine olmalıdır. Yine kitabın arka kapağında özet, kitabın fiyat bilgisi, barkod gibi bilgiler yer alabilmektedir.

Özetle; kapak / cilt özelliklerinde kapağın bir tasarım değerinin olmasına, çocuğun ilgisine uygun olmasına, kapak yapısının ve ciltlemenin dayanıklı oluşuna, ön, arka ve sırt kısımlarındaki yazıların yer almasına dikkat edilmelidir.

3.1.2. Boyut

Çocuk edebiyatı yayınlarında dikkat edilmesi gereken dış yapı unsurlarından birisi de boyuttur. Hedef kitlenin yaş seviyesine göre veya kitapta işlenecek konuya göre boyutlar farklılık gösterir. Çocuklar için farklı boyutlarda kitapların tasarlanması da gereklidir. “Esasen, çocukların sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış eserleri

okumaktan hoşlanmadıkları bir gerçektir. Çocuklar değişik büyüklükte kitapları karıştırmaktan ve okumaktan zevk duyarlar” (Oğuzkan, 2021: 367).

Buradaki en önemli unsurlardan birisi de çocuğun kitabı kolay taşıyabilmesidir. Karatay (2020: 92), genişlik açısından kitabın iki kapağı açıldığında çocuğun kucak boyundan büyük olmamasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kitapların boyut ölçüleri okul öncesi dönemde ve okul döneminde yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. “Bu bakımdan, 0-2 yaş dönemine seslenen kitapların boyutları küçük (5x5 cm) ile çok büyük (21x27 cm) arasında, 2-4 ve 4-6 yaş dönemine seslenen kitapların boyutlarıysa küçük (14x15 cm) ile çok büyük (32x36) cm arasında değişmelidir” (Çer, 2016: 99). Oğuzkan ise (2021: 368) çocuk kitaplarının genel olarak 16x23 cm büyüklüğünde olmasının normal olduğunu belirtmiştir.

3.1.3. Kâğıt

Kitabın kâğıdının yapısı da diğer özellikler gibi çocuklara uygun olmalıdır. “Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın mat, yani parlak olmayan cinsten bir kâğıt olması, bunun yanında dayanıklı ve kaliteli (en az ikinci hamur) olması gerekir” (Oğuzkan, 2021: 368). Tabii en çok tavsiye edilen ve uygun görülen birinci hamur kâğıtların kullanımı olmalıdır. Parlak olan kâğıtlar gözü yormaktadır. Bunun yerine fildişi sarı kâğıt kullanılması daha uygun olacaktır. Aynı zamanda kâğıtlar resim, renk ve yazı uyumunu güzel göstermelidir; zemin ile uyum önemlidir. Kâğıt aşırı ince olmamalıdır. Çünkü arka sayfadaki yazıları veya resimleri gösterir nitelikteki kâğıtlar çocuğu kitaba çekmeyecek ve aynı zamanda kitabın kalitesi açısından da sağlıklı olmayacaktır. Karatay (2020: 93), mürekkebi dağıtmayacak kalınlıkta kâğıtların kullanılmasına dikkat edilmesi gerektiğini de söylemiştir.

3.1.4. Sayfa Düzeni

Bir çocuğun kitabı okuması için önce gözüne hitap etmesi gerekir. Karmaşık sayfalar, düzensiz yazılar, resimlerin üzerinde anlaşılmayacak yazılar olmamalıdır. Sayfa düzeni harflerin, yazım şekillerinin, resimlerin, renklerin, sayfa kenarlarında bırakılacak boşlukların kısacası sayfaya dâhil olan bütün unsurların bütünlük ve uyum sağlamasıdır. “Çocuk kitaplarında genellikle sayfa kenarlarında geniş boşluklar (marjlar) bırakılması uygun olur. Çift sütun olarak düzenlenen sayfalar yerine tek sütun olarak düzenlenen sayfalar okuma rahatlığı yönünden daha iyidir” (Oğuzkan, 2021: 368).

Sayfa düzeninde görsellerin ve yazıların nizami bir şekilde olması önemlidir. Gülleryüz (2013: 265), kitaptaki görsellerin daha çok metnin üstünde, kenarında ya da sol tarafında bir sayfa olarak düşünülebileceğini ifade etmiştir. “Paragraflar 1. 2. ve 3. sınıflarda daha kısa, üç cümleyi geçmeyecek biçimde; 4. ve 5. sınıflardaysa daha uzun (6-7 cümle) olmalıdır” (Kıbrıs, 2016: 40). Paragraflardaki satır aralıkları da çocuğun gözünü yormayacak biçimde ayarlanmalıdır.

Sayfa düzeni ve tasarımına bakılırken yazı, resim, semboller, sayı gibi unsurların bir bütünlük içinde olup olmadıklarına dikkat edilir. Aynı zamanda çocuklar için üretilen eserlerin estetik bir zevk uyandırması ilkesini de göz önünde bulunduracak olursak bir estetik değeri olup olmadığına da bakılmalıdır.

3.1.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Bir yazının okunabilirliği için yazı karakterleri ve puntosu önemlidir. Bilhassa küçük yaş gruplarında özellikle dikkat edilmelidir. Yazıların, onların anlayabileceği ve rahat bir şekilde okuyabileceği nitelikte olması gerekir. Mesela, ilkokula yeni başlamış bir çocuğa okumakta zorlanacağı yazıların sunulması onu kitaptan uzaklaştıracaktır. Bu bağlamda çocukların ilk okuma yazmaya geçtiği evrede gelişimlerine uygun olarak MEB tarafından belirlenen yazı şekilleri esas alınır. “İlk okuma yazma öğretimi tırnaksız dik temel harflerle gerçekleştirilir” (MEB, 2019: 10). Çocuklar için anlamayı zorlaştıracak yoğun şekilli yazılar yerine temel, düz ve anlaşılır yazı karakterleri tercih edilmelidir. Bu noktada Arial ve Times New Roman gibi yazı karakterleri kolay okunabilmesi açısından örnek gösterilebilir.

Yazının büyüklüğü okunabilirlik açısından diğer önemli unsurdur. “...İlkokulun birinci sınıfında harfler 20-24 puntodan, ikini üçüncü sınıflardaysa 18-20 puntodan daha küçük olmamalıdır. Ancak dördüncü-beşinci sınıflarda 12 puntoluk yazılara yer verilebilir. İleriki sınıflarda da olsa, harf boyutları 10 puntodan aşağı olmamalıdır” (Kıbrıs, 2016: 40). Çer (2016: 95), çocuk kitaplarındaki harflerin 36-10 punto arasında değişmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, okul öncesi dönemde yaş seviyesine göre 36 puntoya kadar çıkılabilmektedir.

Genel bir ifadeyle çocuk kitaplarında okunabilirliği sağlamak için rahat anlaşılan yazı karakterleri ile yaş seviyesine göre uygun büyüklükte yazılar tercih edilmelidir.

3.1.6. Resim

Çocuk kitaplarını düşündüğümüzde akla gelen en temel öğelerden birisi resimdir. Çocuk kitapları, yazı ile bütünleşen resimlerle güzeldir. Çocuk edebiyatında önemli noktalardan birisi, eserlerin estetik değerinin olmasıdır. Uçan (2005: 18), çocukların tutarlı bir dünya görüşüne sahip, çalışan, düşünen, doğru ve yanlış, güzeli ve çirkini ayırabilen, estetik bir beğeni kazanmış kişiler olmasının hedeflendiğini vurgulamıştır. Çocukların estetik bir beğeni kazanması ve estetik değerlendirmeler yapabilmesi açısından küçük yaşlarda kitaplardaki resimler önemli olmaktadır.

Çocuk kitaplarında çoğu unsur resimlerle çocuğa aktarılır. Bazen birkaç sayfada anlatılmak istenen yazılar bir resimle anlatılabilir. Bu yüzden resimlere pedagojik değerlendirmeler göz önünde bulundurularak titizlikle yer verilmelidir. Resimlerin sezdireceği her ileti özenle planlanmalıdır.

Kitaplarda sadece resimler değil bu resimler için kullanılan renkler de yaşlara uygun olmalıdır. “2-7 ve 7-9 yaş düzeyine göre hazırlanan görsellerde canlı, parlak renkler kullanılmalı, görseller gerçekleri ile birebir benzerlik göstermek yerine, biçim olarak daha esnek ve yuvarlak çizgilerle tasarlanmalıdır. 10 yaş ve üstü gelişim düzeyi için gerçekçi görseller kullanılmalıdır” (Karatay, 2020: 83). Özellikle siyah - beyaz resimlerin çocukların dikkatini çekmeyeceği unutulmamalıdır.

Okul öncesi dönemde kullanılan görsellerin oranı okul dönemindekine göre daha fazla olmaktadır. Bu dönemde kitaplarla bir araya gelen çocuklar daha çok resimlerle etkileşim kurarlar. 7-11 yaş aralığında ise somut işlemler döneminde olan çocuklar için somutlaştırma aracı olarak resimler kullanılabilir.

Kitaplarda resim kullanım oranları kitabın niteliğini etkilemektedir. “...9-10 yaş grubundaki çocuklara sunulan kitaplardan başlayarak gittikçe yazılı metne bırakılmalıdır” (Sever, 2013: 124). Kullanılan resimlerin oranı yaşa göre değişkenlik göstermelidir. “Yaş düzeylerine göre metin resim oranları şu şekildedir: 2-7 yaş için kitabın 1/ 4’ü yazı, 3/4’ ü resim, 7-9 yaş için 2/4’ü yazı, 2/4’ü resim, 9-12 yaş ve üstü için 3/ 4’ü yazı, 1 /4’ü resimdir” (Karatay, 2020: 87).

Kitaplardaki resimlerle ilgili bir diğer önemli nokta ise kitap içindeki metinlerle resimler arasındaki uyumdur. Sayfalarda yer alan resimlerle metinler birbirini tamamlamalıdır. Çocuğun zihninde karışıklık çıkartacak uyumsuzluğa yer

verilmemelidir. Görseller, yazıyı destekleyici ve onu somutlaştırmaya yarayan bir nitelikte olmalıdır.

Kitaplarda görsel unsur olarak bazen de karikatürler kullanılmaktadır. Sever (2021: 191), ilköğretim yıllarında Türkçe dersi için temel gerekçelerinden biri olan karikatürlerin çocuğun çok boyutlu düşünme becerisini geliştirdiğini ve aynı zamanda görme duyusunun düşünme sürecine katılmasını sağladığını ifade etmiştir.

Görsel unsurlar çocuğu olumsuz davranışlara yönlendirecek içeriğe sahip olmamalıdır. Çocuk görsele baktığında hayal kurabilmeli bu görsel onu başka hayallere, iyi düşüncelere yönlendirmelidir. Kullanılan bu resimlerin sayfalarda en uygun yerde olması gerektiği unutulmamalıdır.

4.1. İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Her eserde olduğu gibi çocuk edebiyatı eserlerinde de içerik oldukça önemlidir. Kitaba ait bütün temel unsurlar içerikte yer alır. Burada ele alınan konu, tema, iletiler, karakterler, zaman ve mekân, dil ve anlatım özellikleri, üslup, bakış açısı eserin bütün yapısına eşlik eden parçalardır. Bunların çocuğa dair bütün unsurlar dikkate alınarak oluşturulması gerekmektedir.

4.1.1. Konu

Konu, sözlükte genel olarak “Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum; bap, mevzu, süje” (TDK, 2023: 2093) şeklinde tarif edilmektedir. Başka bir ifadeyle Özdemir (2017: 20) konuyu; bir yazıyı oluştururken üzerinde söz söylenen, olay, olgu, durum veya sorun olarak tanımlanmıştır.

Kitaplarda ele alınan konular muhatap alınan hedef kitlenin anlayabileceği şekilde seçilmeli ve işlenmelidir. Çocuk kitaplarında bahsedilecek konular çocuğun içinde bulunduğu hayat ile bağlantılı olmalıdır. Konular seçilirken pek çok hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. Konular çocuğun ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olmakla beraber; herhangi bir şiddet, düşmanlık, ayırım, nefret, argo, küfür gibi çocukta olumsuzluk oluşturacak hususlar kesinlikle seçilmemelidir. Yetişkin bireyler nasıl bir kitabı okumak isterken ilk önce konusuna bakıyorlar ise aynı şekilde çocukta da ilk izlenimi oluşturan unsur kitabın konusudur. O yüzden çocuğu kitaba yönlendirecek temel ögenin elbette titizlikle seçilmesi ve işlenmesi gerekmektedir. Seçilen konular çocukta olumlu duygular uyandırmalı, yerine göre eleştirel bir bakış açısı kazandırabilmeli, maddi manevi değerleri ön planda tutmalı, estetik ve mizahi bir zevk oluşturmalıdır.

4.1.2. İleti / Ana Düşünce

Çocuk kitaplarında çocuğun zihninde oluşturulan düşünce oldukça önemlidir. “İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde ise, sanatçının okurlarına yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir” (Sever, 2021: 140).

Kitaplarda verilmek istenen düşünceler edebî metinlerde genellikle sezdirme yoluyla verilmektedir. Ancak çocuk edebiyatı ürünlerinde sezdirilen düşünceler açık olmayan ifadeler içerisinde de yer almamalıdır. İletiler çocuğa verilirken konu, kullanılan dil ve anlatım şekli, eserdeki karakterler bir bütün içerisinde olmalıdır. Verilmek istenen ana düşünce nasihat ve emir şeklinde olmamalıdır. Tıpkı diğer öğelerde olduğu gibi burada da elbette çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

4.1.3. Karakter / Kahraman

Kahraman sözlükte “Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde yüksek nitelikleri veya örnek alınacak davranışları dolayısıyla okurların hayranlık duyduğu başkışı” (TDK, 2023: 1816) olarak tanımlanırken; karakter ise “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” (TDK, 2023: 1880) şeklinde tanımlanmaktadır.

Eserlerde karakterler çocuk üzerinde özdeşim kurmak ile etki eder. Çocuk, okuduğu eserde oradaki her karakterle zihninde özdeşim kurabilir, empati oluşturur. Bu bağlamda, seçilen karakterler dikkatle işlenmelidir. Aslında çocuk kendi yaşam alanı dışında tanıştığı karakterler ile bir nevi tecrübe kazanır ve başka dünyaların varlığını keşfeder. Onunla farklı dünyalarda gezer, belki okula gider, bazen gökyüzünde uçar. İşte bütün bunlarla beraber hayal gücü onu farklı dünyalara götürür. Böylelikle bu denli karakterle bütünleşen çocuklar için elbette bu karakterlerin taşıdığı özellikler de yazar tarafından dikkate alınmalıdır. Karakterlerin taşınması gereken bazı özellikler şu şekilde ifade edilebilir:

- “1. Karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
2. İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
3. Barış yanlısı olmalı,
4. Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,

5. Karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özellikleri taşımalı” (Karatay, 2020: 102).

Yetişkinlerde de çocuklarda da aslında kişiyi kitaba bağlayan temel unsurlardan birisi karakterlerdir. Olaylar ve durumlar karakterler ile şekillenir. Bu açıdan baktığımızda kendisi için bir örnek oluşturmaya meyilli olan çocuk için oluşturulan karakterlerin barındırdığı özellikler, kurdukları diyaloglar son derece önemlidir. Bunu bir örnek ile açıklayacak olursak Orhan Kemal’in *İnci’nin Maceraları* adlı eserinde olumsuz davranışların olduğu, çocuğun anne ve babasına karşı zihninden geçirdiği diğer çocuklara kötü örnek olabilecek düşüncelerin yer aldığını görmekteyiz.

“Babası gazeteyi hırsla indirdi.

‘Eee! Kafa patlattın amma!’”

Adam tekrar gazetesine dalmıştı bile. İnci ona ters ters baktıktan sonra usulcacık, ‘Pis’ dedi, odadan çıktı” (Kemal,2016: 23).

“ ‘Kafasına bir kurşun.’

‘Ayağına da, ayağına da.’

‘Sonra kardeşinin de kafasına.’

‘Gözlerini de oyalım’

‘Parmaklarını da kıralım.’

‘Karnına bir tekme, gebersin’”(Kemal, 2016: 53).

Çocuk kitaplarında çocukların yaşları dikkate alınarak onların isteklerine karşılık verecek karakterlerin seçilmesi gerekir. “Çocuklar her türlü olay örgüsünü severler, ancak en sevdikleri öyküleri tekrar tekrar duymak istemelerinin sebebi, karakter olarak anılan öykü kahramanlarına olan ilgileridir” (Lukens vd., 2021: 54). Bu noktada mesela 2-4 yaş arasında yazılacak kitaplarda görselliğin ön planda olduğunu düşünürsek karakter ile ilgili kullanılan görsellerin çocuğun zihninde olumlu etki oluşturmaları beklenmektedir. 4-6 yaş arası çocukları düşünecek olursak da Çer’in ifadesiyle (2016: 161) bu dönemde çocukların ilgi alanına giren karakterlerin, onların yaşam alanına girmesi gerekmektedir. Bu noktada seçilen karakterlerin çocuğun çevresindeki nesne, bitki, hayvan vb. unsurlardan oluşmasına özen gösterilmelidir. Yine diğer yaş aralıklarında da aynı şekilde gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak karakterler tasarlanmalıdır.

Eserlerde bir ana karakter etrafında gelişen birçok yardımcı karakter bulunmaktadır. Ancak bunlar çok dağınık şekilde karıştırılmamalıdır. “Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilgilendirilerek anlatılmalıdır. Çünkü çocuk karmaşık yapıları anlayabilecek, karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde değildir” (Yalçın ve Aytaş, 2011: 47).

Çocuk edebiyatında karakterlerin farklı şekilde gruplandırıldığını görmekteyiz. Sedat Sever açık (geliştirilmiş) ve kapalı (geliştirilmemiş) olarak iki karakter grubundan söz etmektedir. “Kapalı karakter, özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan, okurun iyi tanımadığı karakterdir. Bu karakterlerin, çocuklara insan doğasını kavratma, yaşam gerçekliğini anlatmada çok az katkıları vardır. Açık karakter roman, öykü, masal ve anlatılarda birçok özelliğiyle okura tanıtılan, inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan, okurun iyi bildiği karakterdir. Bu karakter, yazarın aktarmak istediği iletilerin okurlarla paylaşılmasında etkin bir sorumluluk yüklenir” (Sever, 2021: 104).

Rebecca J. Lukens, Jacquelin J. Smith ve Cynthia Miler Coffel değişken, düz, devingen ve durağan karakter çeşitlerinden bahsetmektedirler. “Karakter gelişiminin derecesini, öykü akışındaki karakter değişimini veya karakter değişimindeki eksiklikleri tanımlamaya yarayan terimler vardır. Kısaca özetlemek gerekirse etraflıca tanıyabildiğimiz, çeşitli niteliklere sahip ve inandırıcılığı olan karakterlere değişken karakter denir. Düz karakter, daha az gelişmiş karakterdir ve daha az özelliğe sahiptir. Devingen karakter; öykü akışı içinde değişim gösteren karakterdir ve genellikle değişken karakterlerden oluşur; durağan karakter ise inandırıcılık düzeyi yüksek olsa da öykü akışı içinde değişmeyen karakterdir” (Lukens vd., 2021: 118).

Bu unsurlarla beraber karakterler, çocuğa dair bütün hususları bilerek ve onların ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak oluşturulmalıdır. Onları olumsuz davranışlara ve olumsuz düşüncelere yönlendirecek karakterler oluşturulmamalıdır. Özellikle sabit durmayan devingen karakterler çocuğun daha çok dikkatini çekmektedir. Karakterler metinlerin ana yapısını oluşturur. Bu nedenle çocuğu okumaya daha çok sevk edecek ve hayal gücünü geliştirecek nitelikte olması önemlidir.

4.1.4. Zaman ve Mekân

Eserdeki olay örgüleri zaman ve mekân etrafında gelişir. Zaman, “Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre; hengâm, vakit” (TDK, 2023:

3686) olarak tanımlanmaktadır. Eserlerde zaman; sabah, akşam, ay, mevsim, belirli bir tarih vb. şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Bazen masallarda daha arka planda yer alan farklı zaman betimlemelerine de yer verilmektedir. Çocuk kitaplarında bazen geri dönüşler bazen olayı belli bir yerde bırakıp ileriye gitme gibi teknikler kullanılabilir. “Metni üreten yazar kendisi veya metindeki anlatıcı, sonradan olacak olanı önceden söyleyebilir, yani ileri sıçrayabilir ya da tersi: ânı, şimdiki zamanı anlatırken geriye dönüp on sene öncesinden söz edebilir, ‘geri’ ye dönebilir” (Uçan, 2016: 65).

Mekân ise “Bulunulan yer” (TDK, 2023: 2323) olarak tanımlanmıştır. Her eserin açıkça belirtilmiş veya arka planda gizlenmiş zamanı ve mekânı vardır. Olaylar bazen bahçe, cadde, sokak, göl, dağ, tarla gibi açık mekânlarda bazen ise ev, okul, hastane, bakkal gibi kapalı mekânlarda geçmektedir. Uçan, bunu uzam olarak aktarmıştır. “Bir anlatıdaki uzam, kapalı bir uzam (bir oda, bir büro, bir hastane...) olabilir; açık bir uzam (bir köy meydanı, bir dağ, bir orman vb.) olabilir” (Uçan, 2016: 64).

4.1.5. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatı denildiğinde aklımıza gelen en temel unsurlardan birisi yazılan eserlerin dilinin, anlatımın, kullanılan kelimelerinin, üslubunun, kurgulanış biçiminin bir çocuğa göre olmasıdır. Bu kapsamda ilk akla gelen husus, çocuk kitaplarında kullanılan dilin onların anlayabileceği biçimde yalın, sade ve anlaşılır olması gerektiğidir. Çocuğun okuduğunda rahat bir şekilde anlayabileceği kelimeler, aynı zamanda karmaşık ve uzun olmayan cümleler kullanılmalıdır. Elbette cümlelerin uzunluğu hedef alınan yaş kitlesine göre aşırıya kaçılmamak koşuluyla uzatılabilir. Metinler; duruluk, sadelik, yalınlık, açıklık, akıcılık ve tutarlılık gibi anlatım özellikleri esas alınarak oluşturulmalıdır. Eserlerde dil ve anlatıma dikkat edilirken elbette dilin yazım ve noktalama kurallarına da uyulmalıdır.

Bir çocuk kitabının dilini ve anlatımını destekleyen ve güçlendiren en temel unsur elbette ki söz varlığıdır. Nitekim çocuk edebiyatının temel ilkelerinden birisi de çocukların söz varlığını zenginleştirmektir. Söz varlığı, “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” (TDK, 2023: 3023) olarak tanımlanmıştır. “Bir dilin sözvarlığı denilince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz”(Aksan, 2021: 15).

Bu bağlamda, çocuğun söz varlığını geliştirmeyi hedefleyen çocuk edebiyatı ürünleri zengin bir kelime hazinesine sahip olmasına ve buna dayalı olarak günlük hayatta kendini daha iyi ifade edebilmesine katkıda bulunmuş olur. Aktif ve pasif olmak üzere iki tür söz varlığından bahsedilir. Hem anlaşılan hem de günlük hayatta kullanılan kelimeler aktif söz varlığını, konuşulunca anlaşılan ama günlük hayatta kullanılmayan kelimeler ise pasif söz varlığını oluşturmaktadır. Bu noktada çocuk edebiyatı ürünlerinin amacı aktif söz varlığını etkin kılmaktır. Söz varlığına katkıda bulunmak isteyen yazarlar, eserlerinde çocuğun seviyesine uygun anlayabileceği kelimelerin yanında bağlamdan hareketle anlayabileceği kelimeleri de ekleyerek çocuğun kelime hazinesini geliştirmeyi hedeflemelidir. Çocuğun hiçbir şekilde anlayamayacağı kelimeler onun kitaba olan ilgisini de zedeleyecektir.

Harfler kelimeleri, kelimeler cümleleri, cümleler paragrafları, paragraflar ise metni oluşturur. Kelimelerden sonra dikkat edilmesi gereken unsurlardan birisi de cümlelerdir. Kurulacak cümlelerin uzunlukları kitabın hedef kitlesinin yaş aralığına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Çocukların varoluşsal özelliklerinden birisinin sıkılganlık olduğunu göz önünde bulundurursak elbette ki onlara uzayan cümleler kurmak isabetli olmayacaktır. Mesela, ortaokul seviyesine gelmiş çocuklara yaş seviyesinin aşağısında kısa ve basit cümleler kurmak aynı ölçüde uygun olmayacaktır. Çocuk edebiyatında her seferinde vurgulandığı gibi önemli olan ölçütlerin başında eserin hedef aldığı yaş kitlesine uygunluk gelmektedir.

“1. Birinci aşama, 2-7 yaşlar arası gelişim özellikleri gösteren çocuklar için hazırlanan kitaplarda kullanılan cümlelerin 3-5 kelimeden (20-30 karakter);

2. İkinci aşama, 7-9 yaşlar arası gelişim özellikleri gösteren çocuklar için bir cümlede ‘1-3. sınıf’, 6 kelimeden (35-40 karakter);

3. Üçüncü aşama ve sonrası 9-12 yaşlar arası gelişim özellikleri gösteren çocuklar için de bir cümlede ‘4-5. Sınıf’ en fazla 10 kelimeden (60-70 karakter) oluşmasına dikkat edilmelidir” (Karatay, 2020: 116).

Yukarıda bahsedildiği gibi seviyelere göre cümlelerin uzunlukları belirlenebilmektedir.

Dil ve anlatımı etkileyen unsurlardan birisi de yazarın üslubudur. Bir çocuk kitabını dikkat çekici hâle getirmenin ve çocuğu kitaba çekebilmenin önemli yollarından birisi de üsluptur. Farklı türdeki eserlere baktığımızda her türün farklı bir üslubunun

olduğu görülmektedir. Her türün farklı bir üslubu olduğu gibi her yazarın da farklı bir üslubu, anlatım şekli olur. Çocuk kitapları yazılırken yazar önce çocuğu tanımalı ona göre bir anlatım biçimi oluşturmmalıdır. Elbette ki çocuklar için yazılan kitaplarla yetişkinler için yazılan kitaplardaki üsluplar aynı olmamalıdır. Yazar anlatım şeklini oluştururken anlatım biçimlerinden de yararlanmalıdır. “Açıklayıcı, tartışmacı, öyküleyici ve betimleyici teknikleri yeri geldikçe kullanılmalıdır. Fakat çocukların ağırlıklı olarak öyküleyici anlatımdan hoşlandıkları unutulmamalı, bunun için onlara yönelik hazırlanan kitaplara daha çok öyküleyici anlatıma yer vermelidir” (Karatay, 2020: 107).

Oğuzkan (2021: 375) üslubu etkileyen başka bir etmenin de uyum (ahenk) olduğunu söylemiştir. Çocuklara hitap etmenin bir yolu da budur. Tekrarlanan sözler, pekiştirilen ifadeler, bazı yerlerde geriye dönüşler, nakaratlar vb. unsurlar çocuğun dikkatini çeker.

Bakış açısı, çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımı etkileyen unsurlardan bir diğeridir. “Öykü anlatısının ayrılmaz bir parçası olan bakış açısı; okurun olayları, karakter motivasyonunu, sürükleyiciliğini, öykünün doruk noktasını ve temayı nasıl gördüğünü belirler” (Lukens vd., 2021: 210). Aynı zamanda bakış açısı metnin anlaşılabilirliğini de destekleyen bir unsurdur. “Çocuk kitaplarına yoğunluklu olarak birinci tekil kişi ağzından ve üçüncü tekil kişi ağzından yapılan anlatım yöntemleri kullanılmaktadır” (Başegmez Tıgılı, 2014: 21).

Çocuk kitaplarında inandırıcı ve samimi bir ağızdan anlatım yapılmalıdır. “Çocuk kitaplarında genellikle, üçüncü kişi ağzıyla anlatım yapılması ilke olarak benimsenmiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir. Çünkü, bir kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenler aynen okuyabilmesi mümkün değildir. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir” (Yalçın ve Aytaş, 2011: 48).

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatım edebî unsurlarla oluşturulmaktadır. Çocuk kitaplarında da edebî oluşu desteklemek için söz sanatlarına yer verilmektedir. Elbette bunlar çocuğun anlayabileceği düzeyde olmalıdır. Yoğun mecazlı söyleyişlerden

kaçınılmalıdır. Söz sanatlarının bilhassa masallarda ve fabllarda kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda; teşhis, teşbih ve intak sanatları karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca edebî söylemlerin kullanımı çocuklarda metafor oluşturmayı da desteklemektedir.

Çocuk edebiyatı eserlerinde dil ve anlatım; pekiştirmelerle, deyimlerle, atasözleriyle kısacası dile ait bütün unsurlarla beslenmektedir. Dil ve anlatıma dair yapılan her şey çocuğun ana dilini destekleyici nitelikte olmalıdır. “Çocuğun edebiyatı, pedagojik ve görsel dille beslenen, estetik dilin çocuk bakışına bürünerek, bir yandan çocuğa, diğer yandan yetişkinin çocukluğuna seslenebilmeyi başarabilen çok katmanlı bir edebiyattır” (Şirin, 2015: 154). Aslında dil ve anlatım içinde pek çok ögeyi barındıran bir bütündür.

5. TÜRKÇE ÖĞRETİMİ VE ÇOCUK EDEBİYATI İLİŞKİSİ

Türkçe öğretiminde belirlenen becerileri çocuklara kazandırmak için çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanılmaktadır. Gerek çocuğun küçük yaştan itibaren dili edinme sürecinde gerekse okul yaşamından sonra dil öğretimi geliştirici yönünü düşünecek olursak çocuk edebiyatı Türkçe öğretiminin merkezinde yer almaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünleri içerikleriyle çocuğun dilini geliştirmek için dilin söz varlığına ait unsurları kullanmaktadır. Bu unsurlar çocuğun hem dile karşı bilincini hem de dili kullanma zevkine destek olmaktadır. Nitekim TDÖP’ün kapsamında belirlenen özel amaçlar da bunu desteklemiştir: “Okuduğu, dinlediği / izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması” (MEB, 2019: 8). Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserlerinin bu amaca hizmet edebileceği öngörülmektedir.

MEB tarafından okullarda okutulan ders kitaplarında yer alan metinler çocuk edebiyatının süzgecinden geçmekte ve onun kapsamına girmektedir. Bu metinlerin çocuklara dil zenginliği sunması gerekmektedir. Tunagür’e göre (2021: 11) Türkçe dersinin ana materyali olan metinler; çocukların estetik algıları, dil bilinçleri, okuma sevgi ve alışkanlıkları ile dört temel dil becerilerini geliştirmektedir.

Ders kitaplarında yer alan metinler çocuk edebiyatının temel ilkeleri ve çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alması gereken özelliklerle bağlantılı olmalıdır. Yani çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alması gereken özellikler ders kitaplarına seçilecek metinlerde de olmalıdır. Nitekim bu konu hakkında TDÖP’te (2019: 18) “Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri” adlı başlık yer almaktadır. “Metinlerdeki eğitsel yönden uygun

olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır” (MEB, 2019: 18) denilmiştir.

1924 yılından 2019’a kadar ana dilini geliştirmeyi hedefleyen öğretim programları için çocuk edebiyatı ayrılmaz bir parça olmuştur. Programlarda Türkçe öğretiminin en iyi şekline ulaşması hedeflenmiştir. Nitekim bu hedefe ulaşılması için metin türlerinden, bu metinlerin dil becerilerine katkısından aynı zamanda bunların çocuğun zihin dünyasına katkısından yola çıkılmıştır.

Güncel olarak kullanılan 2019 programı içerisinde metin çeşitliliği hedeflenmektedir. 1. sınıftan 8. sınıfa kadar çeşit çeşit metin türlerine yer verilmiştir. Bütün bu metinler; dersin hedeflerinin yerine getirilmesine, dersin özel amaçlarına ve çocuklarda oluşacak yetkinliklere katkı sağlamaktadır.

TDÖP’te (2019: 15-16) yer verilen temalar ve konu önerileri çocuk edebiyatını destekleyici niteliktedir. Burada bilhassa zorunlu temalar dışında önerilen *Çocuk Dünyası* adlı tema dikkat çekmektedir. Çocuğun dünyası hedeflenmiş ve ona göre konu önerileri sunulmuştur.

Türkçe dersinin kazanımlarında dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi esas alınmaktadır. Bu dört temel beceri derslerde çocuklara kazandırılırken çocuk edebiyatına büyük görev düşmektedir.

Dinleme becerisi anne karnından itibaren kazanılan ilk beceridir. Özellikle okul öncesi dönemde bu becerinin çocuk edebiyatı açısından aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Masallar, hikâyeler, bilmeceler, ninniler, maniler, tekerlemeler, tiyatrolar gibi pek çok tür dinleme / izleme yoluyla bu dönemde çocuğa sunulur. 1. sınıftan itibaren ise dinleme / izleme kazanımları ile süreç desteklenmeye devam edilmektedir.

Dinleme becerisinden sonra kazanılan diğer beceri ise konuşmadır. Konuşma becerisini geliştirmek için mânî, tekerleme, bilmece, şarkı ve türkü gibi türlerden yararlanılabilir. Bu türler çocuğun doğasına uygun olarak seçilerek derslerde kullanılabilir. Çocuğun iyi bir konuşma becerisine sahip olabilmesi için diğer becerilerinin iyi geliştirilmesine özen gösterilmelidir. “İyi ve etkili bir konuşma, nitelikli okuma ve dinlemeye bağlıdır” (Baş, 2015: 122). Aynı zamanda Türkçe derslerinde uygulanan yaratıcı drama etkinlikleri öğrencilerin konuşma becerilerine katkı sağlamaktadır.

Bir diğ er beceri alanı olan okuma becerisinin yeri ve  onemi  ocuk edebiyatı açısından elbette yadsınamaz.         ocuk edebiyatı ürünleri daha çok okuma ile  ocuğ un dünyasına sunulur. “Okuma eğitimine dair en temel amaç okuma kültürü oluşturabilmektir.  ocuk edebiyatı ürünlerinin çok büyük kısmı bu sebeple okumaya yöneliktir” (Baş, 2015: 86). Okuma yoluyla ürünlerin  ocuğ un dünyasına sunulmasını arttırabilmek adına okullarda pek çok adım atılmıştır. Mesela okullarda bir dönem yer verilen 100 Temel Eser uygulaması bunlardan birisidir. Burada  ocuklara okuyabilecekleri kitaplar tavsiye edilmiş, bu kitaplar seçilirken  ocuk edebiyatının önemli yazarlarına yer verilmiştir. İşte bu şekilde bazı uygulamalarla, projelerle, yönlendirmelerle ve sıklıkla da ders kitaplarında kullanılan metinlerle  ocuk edebiyatı desteklenmiştir.

Türkçe eğitimi ve  ocuk edebiyatı ilişkisi açısından bakılacak bir diğ er beceri ise yazma becerisidir.  ocuk edebiyatının anlatma becerisi kısmını konuşma becerisinden sonra yazma becerisi destekler. Türkçe dersinde ise etkinlikler yoluyla çocuklar kendilerine uygun metinleri yazmaya teşvik edilir. Yazma eğitiminde yaratıcı yazma ve serbest yazma gibi yöntem ve tekniklerle  ocuk kendi yaş seviyesine uygun yazılar kaleme almaya meylettirilir. Nitekim buna bağlı olarak  ğretim programında yer alan kazanımlar da destekleyici niteliktedir. Mesela 6. sınıfta, “T.6.4.1. şiir yazar. T.6.4.2. Bilgilendirici metin yazar. T.6.4.3. Hikâye edici metin yazar” (MEB, 2019: 41-42) kazanımları buna örnektir. Yine bu ve buna benzer kazanımlara diğ er sınıf seviyelerinde de yer verilmektedir. Bu kazanımları destekleyen etkinliklere ders kitaplarında yer verilmektedir. Bu kazanımlar  ocuğ un kendine göre metinler kaleme almasını sağlamaktadır. Bu metinler kaleme alınırken Türkçe dersinin yazma becerisi için belirlenen yöntem ve tekniklerinden yararlanılmaktadır.

 ocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara kazandırılmak istenen her beceriyi destekler niteliktedir. “ ocuk edebiyatı ürünleri, öncelikle okuma ve dinleme becerilerine hitap etmektedir. Birey,  ocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanarak geliştirdiği duygu ve düşünce dünyasını, konuşma ve yazma becerileri ile yaşama aktarır” (Baş, 2015: 122). En genel ifadeyle; dört temel dil becerisi,  ğretim programındaki amaçlar ve yetkinlikler, temalar, metinler, programın kazanımları, derse özgü yöntem ve teknikler gibi Türkçe dersine ait her unsur  ocuk edebiyatı ile bağlantılıdır.

6. ÇOCUK EDEBİYATI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Toplumsal unsurların yapı taşlarından birisi o toplumun sahip olduğu değerlerdir. Her toplumun benimsediği, nesilden nesile aktardığı değerleri vardır. Bu değerlerin aktarımında eğitim önemli bir yer tutmaktadır.

Değerler asırlar boyunca kültür yoluyla nesilden nesile aktarılmıştır. Kültürün taşıyıcısı ise dil olmuştur. Bireyler, edebiyat dünyasında ortaya konulan eserler aracılığıyla kültürün farkına varırlar. Bu bağlamda kültürü besleyen ana noktalardan birisi dil aracılığıyla büyüyen, gelişen ve aktarılan Türk edebiyatıdır. *Kültür ve Dil* adlı eserinde Kaplan (1983: 16), Türk kültürünün anahtarının Türk edebiyatı olduğunu, Türk dilinin ve edebiyatının incelenmesi ile Türk kültürünün ve medeniyetinin temel değerlerini ortaya çıkarabileceğimizi; bunlar sonucunda maddi ve manevi kültürümüze, medeniyetimize ait unsurların edebî eserler aracılığıyla derin manalar kazanıp güzelliğe bürünebileceğini vurgulamıştır. İşte bu noktada Türk edebiyatının önemli bir parçası olan çocuk edebiyatına önemli görevler düşmektedir.

Çocuk edebiyatında yazılan eserlerin değerleri barındırması gerekmektedir. Metinlerde verilmek istenen iletiler aracılığıyla bu değerler aktarılabilir. Genellikle değerler çocuklara aktarılırken dolaylı bir anlatım yolu tercih edilir. Burada çocuk edebiyatı yazarına büyük görev düşmektedir. “Yazarın değerlerden habersiz olması düşünülemez. ‘İyi’ ve ‘Kötü’ kavramı bir değerlendirme sonucudur. İyi ve kötü olan nedir? Çocukluğumuzdan başlayarak ölünceye kadar değerler bütün hayatımızı kaplamıştır. Değerler, seçme ve karar verme faaliyetinin temelidirler” (Öztürk, 2008: 14).

Değerler eğitimi ilk olarak ailede verilmeye başlansa da bu eğitimin okul hayatı ile birlikte devam eden ve güçlenen bir yapısı vardır. Buna bağlı olarak değerlerin okullardaki aktarıcısı ve taşıyıcısı derslerdir. Son yıllarda okullarda değerler eğitimi karşı hassasiyetin artmaya başladığını da görmekteyiz. Okullardaki etkinliklerde, belirli gün ve haftalarda, derslerin öğretim programında ve işlenecek konuların kapsamında değerler eğitimi yer verilmektedir. Bu noktada Türkçe derslerine büyük görev düşmektedir. Nitekim dersin öğretim programında da kök değerlerin kazandırılmasına atıf yapılmıştır. “Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat

bulacaktır” (MEB, 2019: 4). Bu değerler Türkçe derslerindeki etkinlikler ve temalar ile bütünleşerek verilmektedir. Ders kitaplarında bu değerlerin dolaylı bir biçimde aktarılabilceği bilhassa masal ve hikâye (öykü) gibi türlere başlıca yer verilmektedir.

TDÖP’te (2019: 15) yer alan ve zorunlu tema olarak belirlenen *Erdemler* teması da değerler eğitimini destekleyici niteliktedir. Bu tema kapsamında yer verilen konu örnekleri de değerler eğitimi açısından dikkat çekici niteliktedir: “Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb” (MEB, 2019: 15). Hem zorunlu tema olması hem de içerdği konular bakımından Türkçe derslerindeki kitaplarda mutlaka değerler eğitime yer verildiği görülmektedir.

Değerler eğitiminde amaç, ideal bir insan oluşturmaktır. Akıllardaki iyi insan tipi oluşturma algısı değerler eğitimi ile bütünleşir. Değer yargıları bizi “İyi bir toplum nasıl olmalıdır?” sorusuna götürür. İyi bir toplum, iyi bir aile demektir. O yüzden değerler eğitimi aileden başlayıp toplumla bütünleşerek gelişir. Bu bağlamda toplumun en önemli parçası olan bireylerin ideal bir insan görüntüsüne sahip olması beklenir. “Değerler eğitimi sisteminin bir parçası olan bireylerin, istedik davranışlar sergilemeleri, iyi vatandaş, iyi insan olma yolunda önemli adımlar atmaları ve en önemlisi zihinsel zenginlikleri ile paralel olarak duyuşsal anlamda kendilerini geliştirmeleri beklenmektedir” (Yılmaz, 2020: 328).

İKİNCİ BÖLÜM

NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN HAYATI

Naime Halit Yaşaroğlu 6 Kasım 1889'da İstanbul Fatih'te dünyaya gelmiştir. Eğitim hayatına Fatih'te bir ilkokulda başlayan yazar, o dönemde rüştiye olarak adlandırılan ortaokulu ise Kadıçeşme Rüştiyesinde tamalamıştır. Lise öğrenimine dönemin kız lisesi olarak nitelendirilen Ennas İdadisinde (Kız Lisesi) başlamıştır. Bu lisede okurken Halide Edip Adivar'ın da içinde bulunduğu dönemin önemli isimlerinin öğrencisi olmuştur. Yine burada okuduğu esnada Sultanahmet yangınları sebebi ile farklı semtlere nakledilerek eğitimini tamamlanmıştır. Günümüzde bu lise Fatih'te Cağaloğlu Anadolu Lisesi olarak hizmete devam etmektedir.

Naime Halit Yaşaroğlu, liseden mezun olduktan sonra dönemin üniversitesi olan Darülfünun'a başlamıştır. Buradaki eğitimini Tabiiye bölümünde almıştır. “Naime Halit üniversite öğrenimi boyunca da kıymetli hocalardan ders gördü. Kimyacı Ömer Şevket, Doktor Sion, Kemal Cenap, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Mustafa Nevzat Psak bu kıymetli öğretim üyelerinden bazılarıydı” (Yaşaroğlu, 1982: 13). Bu kıymetli hocalar, Naime Halit ve arkadaşlarını daima destekleyerek kendilerini geliştirmelerine destek olmuştur. “Fizyoloji hocaları muhakkak tatbikatın ve laboratuvar faaliyetinin lüzumuna kani idi. Hocaları Dr. Siyon, eğer becerebilirlerse mektepten kaçarak Zeynep hanım konağındaki erkeklerin laboratuvarlarına katılabileceklerini ve bu hususta erkeklerin fizyoloji hocası ile mutabık kaldığını talebelerine bildirdi” (Tuncor, 1954: 10).

Dönemin Darülfünun öğrencileri Kız Muallim Mektebinde ders verme hakkına sahipti. Naime Halit o dönemde nebahat günümüzdeki karşılığı ile biyoloji dersleri vermiştir. Aynı zamanda leke çıkarma dersleri verdiği de bilinmektedir.

Naime Halit Yaşaroğlu hakkında günümüzde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kendisine ait bazı bilgilere eski dönemlerde yazılan bazı kaynaklarda rastlanılmaktadır. Elbette dış görünüşü ile ilgili bazı bilgileri de kaynaklarda görebilmekteyiz. “Naime abla, önceleri bana iyice uzun boylu görünürdü, ama gerçekte orta boylu; her zaman biraz topluca, her zaman çok zarif ve şık, ıslıl ıslıl gözleri, gülümseyen yüzüyle ‘aydınlık’ bir hanımefendiydi, Şık, yani sade, zarif, bakımlı” (Kür, 1986: 19) olarak tavsif edilmiştir.

Yazar, evlenmeden önce Naime Mehmet Hulusi olarak bilinmektedir. 1919 yılına gelindiğinde kitapçılık yapan Ahmet Halit Yaşaroğlu ile evlenmiştir. Naime Halit evlendikten sonra öğretmenlik mesleğine devam etmiştir. “Eşinin Şehzadebaşında kurmuş olduğu Türk Kadını Dersanesi’nde fen dersleri vermeye başladı. Bilahare bu okula eklenen ‘Asrî Mektep’ adlı özel muhtelit ilkokulda da öğretmenlik ve müdirelik görevlerinde bulundu” (Yaşaroğlu, 1982: 13). Aynı zamanda bu dershanede kadınlara yönelik müzik dersleri ve dikiş dersleri de verilmekteydi. Daha sonra burası kapatılıp farklı kademelerde eğitim veren bir okul olmuştur. Bu okul 1920 yılına gelindiğinde Asrî Mektep – Kızlar Sultanisi adını almıştır. Görüldüğü üzere Naime Halit ve Ahmet Halit o dönemde eğitimci kişilikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bilhassa kadınlara yönelik yürüttükleri eğitim faaliyetleri takdire şayandır. Ancak 1922 senesinde bu kurumun kapandığı görülmektedir.

Naime Halit Yaşaroğlu’nun Haldun, Ayhan, Yıldız ve Gündüz adında dört çocuğu vardır. Çocuklarından Yıldız Yaşaroğlu çocuk edebiyatı alanında eserler vermiş bir yazardır. Yıldız Yaşaroğlu, annesini yazdığı yazılarda anlatmıştır. Yaşaroğlu’nun ifadelerine göre (1982: 14-15) Naime Halit Yaşaroğlu hayatı, yaşamayı seven, neşeli, herkesin gönlünü almayı bilen, büyüğüne küçüğüne hürmet eden, hayata bağlı, tabiatı ve seyahat etmeyi seven bir insandır. Hatta yurt dışına gidip oradan bizim kültürümüze faydalı olacak unsurları benimsemiş ve bunları eserlerine aktarmıştır.

Naime Halit Yaşaroğlu, yardım faaliyetleri içerisinde de yer almıştır. Yaşadığı dönemde Erzincan’da meydana gelen büyük depremde eşi ile birlikte yardım faaliyetlerine katılmıştır. Bununla ilgili gazete sayfalarında bazı haberlere rastlanmaktadır. “Daha sonra binanın üst katında da Kızılay’ın faaliyetlerini gördüm. Burası hakiki bir çamaşır meşheri halini almıştı. Kızılay reisi bayan Naime Halit Yaşaroğlu, felâketzedeler için faaliyete devam ederken, bir taraftan da suallerime cevap yetiştirmeye çalışıyordu” (Tan, 1940: 6). Tan gazetesinin 9 Son Kânun (Ocak) 1940 tarihli sayfasında aynı zamanda Ahmet Halit Yaşaroğlu ve Naime Halit Yaşaroğlu’nun kendi sözlerine de yer verilmiştir.² Buradaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere kendisi Kızılay gibi kuruluşlarda da görev almıştır. “Sosyal hayata önem verirdi. Yıllarca Şişli Kızılay ve Sosyal Yardım Kolu Başkanlıklarında bulunmuş, günlerce uykusuz kalıp, fakir fukaranın yardımına koştuğu olmuştur” (Yaşaroğlu, 1982: 15).

² Konu ile ilgili gazete sayfası “Ekler” bölümünde yer almaktadır. (BKZ. EK-3)

Yazar Naime Halit, kendi özel hayatında da iyi insan ilişkileri kurmuş bir insandır. Aynı zamanda oğlu Yıldız Yaşaroğlu'nun ifadelerine göre (1982: 15) neşeli, müzikli ve fıkralı toplantıları seven müziğe ilgi duyan hatta güzel sesi olan ve piyano çalan bir insandır.

Naime Halit Yaşaroğlu'nun hafızalarda yer almasının en büyük sebebi de elbette ki edebiyat dünyasına sunduğu eserlerdir. Okullarda okunmak üzere ders kitapları, çocuklar için yazdığı kitaplar ve çeviri çocuk kitapları gibi pek çok esere sahiptir. İsmet Kür (1986: 19) onu ömrünü çocuklar için yazarak geçirmiş isimsiz bir kahraman olarak nitelendirmiştir.

Naime Halit'in önemli çalışmalarının başında hazırladığı ders kitapları gelmektedir. "1924'de kıymetli aile dostları merhum maarif müsteşarı İhsan Sungu Naime Halit'e ilk son sınıfları için Tabiat Tetkiki ve Hıfzıssıhha kitaplarının hazırlanmasını havale etti. Halit Naime Yaşaroğlu eşinin de iştirakiyle bu kitapları hazırladı ve Maarif Vekaleti bu kitapları dört senelik bir süre ile ders kitabı olarak kabul etti" (Tuncor, 1954: 11). Eşinin de yardımıyla bu kitaplar hazırlanmış olup o dönem okullarda okutulmuştur. "1929 yılında kıymetli eşi Muallim Ahmet Halit'le birlikte hazırladıkları 5 sınıflık İlk Mektep Hayat Kıraati kitaplarını yayınladılar" (Yaşaroğlu, 1982: 14). Latin alfabesiyle hazırlanmış ilk okul kitabı olma özelliğine sahip *Naime Halit Alfabetesi* 1929 senesinde yayımlanmıştır.

Naime Halit, yazdığı pek çok okul kitabının yanında 1944 senesinden itibaren daha çok çocuk edebiyatı alanında eserler vermeye başlamıştır. Kendi yazdığı eserlerin yanı sıra pek çok tercüme eserleri de bulunmaktadır. Yıldız Yaşaroğlu (1982: 14), Naime Halit Yaşaroğlu'nun kendisinin telif kitapları arasında en çok *Beş Kuruşun Başından Geçenler* ve *Gazeteci Küçük Ahmet* kitaplarını, tercüme kitaplarından ise *Su Bebekleri* ve *Fareli Köyün Kavalcısı* adlı kitaplarını sevdiğini bildirmektedir.

Naime Halit, pek çok yolla çocukların hayatına dokunmayı başarmıştır. Bunların bir örneği de oynanan piyesleridir. "1955 – 1957 yıllarında gençler için kaleme aldığı ilginç küçük hikâyeleri haftalık Yelpaze Mecmuasında muntazaman neşredilmiş, büyük ilgi ile takip edilmiştir. Yine aynı yıllarda radyofonik çocuk piyesleri hazırlamağa başladı. İstanbul Radyosu Çocuk Saatinde yayınlanan piyesleri de yıllarca büyük ilgi ile izlenmiştir " (Yaşaroğlu, 1982: 14).

Naime Halit hayatı boyunca çocuklar ile bir şeyler yapmaktan keyif almış bir yazarımızdır. Oğlunun da anlattığına göre (1986: 19) gemiyle Amerika'ya giderken çocuklara masal anlatmış ve onların “masalcı nine”si olmuştur.

Yazar Naime Halit, yaşamının son günlerinde siroz hastalığı ile mücadele ederken bir yandan çocuklar için eserler kaleme almaya devam etmiştir. Yaşamının son anına kadar çocuklar için çalışmaya devam eden Naime Halit, 24 Mayıs 1966 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

2.NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN ESERLERİ

2.1. DERS KİTAPLARI, DERSLER İÇİN YARDIMCI KİTAPLAR VE ANSİKLOPEDİLER

Tabiat Dersleri (5. Sınıf), İstanbul: Milliyet Matbaası, 1927, 240 s.

Tabiat Dersleri (4. Sınıf), İstanbul: İktisat Matbaası, 1929, 223 s.

Eşya Dersleri (5. Sınıf), İstanbul: Türk Kitapçılığı, 1932-1933, 160 s.

Hayat Kıraati (1. Sınıf), İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1934, 96 s.

Hayat Kıraati (2. Sınıf), İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1934, 224 s.

Hayat Kıraati (3. Sınıf), İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1934, 240 s.

Hayat Kıraati (4. Sınıf), İstanbul: Türk Kitapçılığı (Resimli Ay Matbaası), 1934, 206 s.

Hayat Kıraati (5. Sınıf), İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1934, 208 s.

Hayat Bilgisi Hayvanlar Âlemi (Yeni Terimlerle), İstanbul : Mualim Ahmet Halit Kitapevi (Tan Matbaası), 1938, 332 s.

Okul ve Aile Ansiklopedisi, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1940, 448 s.³

Hayvanlar Alemi, 1: Evcil Hayvanlar, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (İstanbul Matbaacılık T.A.O.), 1947, 39 s.

Allah'ı Öğreniyorum (Çocuklara Din Dersleri: 1), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Saka Matbaası), 1950, 64 s.

³ Okul ve Aile Ansiklopedisi adlı eseri eşi Ahmet Halit Yaşaroğlu ile yazmıştır.

Peygamberleri Öğreniyorum (Çocuklara Din Dersleri: 2), İstanbul: A. Halit Yaşaroğlu Yayınevi (İstanbul: Saka Matbaası), 1951, 46 s.

2.2. TERCÜME ÇOCUK KİTAPLARI

Oduncunun Kızı : Hint Masalı, İstanbul: Hamid Matbaası, 1927, 32 s.

Üç Elma Beyin Hikâyesi, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi (İktisat Matbaası), 1929, 22 s.

Jümbo Krüzoenin Başından Geçenler, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi (Letafet Matbaası), 1929, 16 s.

Fareli Köyün Kavalcısı, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Işık Matbaası), 1944, 58 s.

Su Bebekleri, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Işık Matbaası), 1944, 160 s.

Boz Fare, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Kenan Matbaası), 1945, 31 s.

İpek Prenses Miyav Bey ve Alageyik, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (İstanbul: Kenan Matbaası), 1945, 32 s.

Alâaddin ve Sihirli Lâmba İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi. (Kenan Matbaası), 1946, 32 s.

Fareli Köyün Kavalcısı, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Burhanettin Matbaası), 1946, 58 s.

7 Yaşına Kadar Küçüklere Masallar, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (İstanbul: Kenan Matbaası), 1947, 80 s.

Bilgili Hayvan Masalları, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Kenan Matbaası), 1947, 140 s.

İkiz Kangurular: Bilgili Çocuk Masalları, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (İstanbul Matbaacılık T.A.O.), 1947, 48 s.

Mavi Kuş ile Küçük Ceylan Prens Ahmet, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1947, 64 s.

Mavi Kuş, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1947, 64 s.

Parmak Çocuk Masalları, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1947, 31 s.

Annemin Masalları, İstanbul: Fevzi Toksoy (Kenan Matbaası), 1948, 64 s.

Ablamın Masalları, İstanbul: Tan Matbaası, 1949, 64 s.

Bay Rüzgar ile Bayan Yağmur, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Tan Matbaası), 1949.

Çocuklara Aile Masalları, İstanbul: Tan Matbaası, 1949, 64 s.

Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları, İstanbul: A. Halit Yayınevi (İstanbul: Şaka Matbaası), 1951, 52 s.

Parmak Çocuk Masalları (3 masal), İstanbul : Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık T.L.Ş., 1953, 31 s.

2.3. TELİF ÇOCUK KİTAPLARI

Mantar Perileri, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi (Burhaneddin Erenler Matbaası), 1947, 24 s.

Babamın Masalları, İstanbul: Tan Matbaası, 1950, 64 s.

Kedi Çetesi, İstanbul : Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık (İstanbul: Tan Matbaası), 1951, 32 s.

Ninemın Masalları, İstanbul: A. Halit Yaşaroğlu Yayınevi (İstanbul: Şaka Matbaası), 1951, 52 s.

Gazeteci Küçük Ahmet, İstanbul: Tan Matbaası, 1952. 64 s.

Beş Kuruşun Başından Geçenler, İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık T.L.Ş. (İstanbul: Tan Basımevi), 1953, 56 s.

Dedemin Masalları, İstanbul: Tan Matbaası, 1953, 64 s.

Masalcı Baba, İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T.L.Ş. (İstanbul: Tan Basımevi), 1953, 64 s.

Karga Bey, İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık T.L.Ş. (İstanbul: Sermet Matbaası, 1958, 40 s.

Minik Avcı, İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık T.L.Ş., 1958, 40 s.

Rüya Perileri, İstanbul: Yıldız Yaşaroğlu Kitabevi (M. Ali Matbaası), 1964, 40 s.

Şımarık Vak Vak, İstanbul: Yıldızoğlu Kitabevi (Kültür Basımevi), 1964, 40 s.

Afacan Bobicik, Yıldız Yaşaroğlu Kitabevi (Kültür Basımevi), 1966, 40 s.

2.4. ÖĞRETMENLER İÇİN YAZILAN KİTAPLAR

Nasıl Başmuallim Olabilirim? , İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi (Burhanettin Matbaası), 1930, 55 s.⁴

Hayat Bilgisi Nebatlar ve Ziraat, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932, 320 s.

Hayat Bilgisi - İnsan⁵

Eşya - Fen Bilgisi Rehberi

3. NAİME HALİT YAŞAROĞLU’NUN ESERLERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Naime Halit Yaşaroğlu, bir öğretmen olarak çocuklar için eserler yazmayı kendine görev edinmiş önemli bir yazarımızdır. Yazdığı bu eserlerle sadece bir derse hitap etmek yerine pek çok alanda çalıştığını da görmekteyiz. *Hayat Kiraati, Tabiat Dersleri, Eşya Dersleri* kitapları ile farklı alanlara da hitap ettiği bilinmektedir. Örneğin *Tabiat Dersleri* kitabı fen bilimleri alanında destekleyici bir kitaptır.

Allah’ı Öğreniyorum ve *Peygamberleri Öğreniyorum* kitapları okullarda din derslerine yardımcı kitap olması amacıyla yazılmıştır. “Bu kitaplar 1956’dan 1978’e kadar 4. ve 5. Sınıf öğrencilerine yardımcı kitap, 1979’dan 1982’ye kadar da okullarda kaynak başvuru kitabı olarak tavsiye edilmiştir” (MEB, 1951’den akt. Zengin ve Menküç, 2017: 368).

Yazar, çocuklar için kaleme aldığı eserlerin yanı sıra öğretmenler için de eserler vermiştir. Bu eserleri 1931- 1933 yılları arasında bilhassa ortaokul öğretmenlerine hitaben kaleme almıştır.

Naime Halit’in yabancı dilde pek çok eseri çevirdiği görülmüştür. İngilizce ve Fransızca gibi dillere olan ilgisi tercüme eserlerine yansımıştır. Tercüme eserlerine ek olarak Yıldız Yaşaroğlu’nun da ifadesine göre (1982: 14) 1950 senesinde yayımlanan *İngilizce - Türkçe Büyük Redhaus Sözlüğü* ’nün *Kuşlar* bölümünü hazırlamıştır.

⁴ Bu kitap aynı zamanda Thomes R. Cole’den çeviri yapılmış tercüme bir eserdir.

⁵ Bu iki kitabın adına (*Hayat Bilgisi - İnsan / Eşya – Fen Bilgisi Rehberi*) Yıldız Yaşaroğlu’nun makalesinde rastlanmıştır. Kütüphanelerin veri tabanında ve arşivlerde kitaplara rastlanılmamakla beraber haklarında detaylı bilgilere yer verilmemiştir.

Naime Halit, yaptığı seyahatlerde veya çocuklarla bir araya geldiği ortamlarda onları etrafına toplayıp masallar ve öyküler anlatmıştır. Nitekim kendisini çocuklara adanmış bir yazardır ki yazmış olduğu birçok eserde de bunu görebilmekteyiz. Öğretmen oluşunu, anne oluşunu, yurt içinde ve yurt dışında öğrendiklerini, çocuklara karşı hassasiyetini, çocuğun dünyasına olan ilgisini eserlerinde hissettirmektedir. Bütün bu yönleriyle bizlere örnek olmuş eğitimci bir Türk kadını olarak karşımıza çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

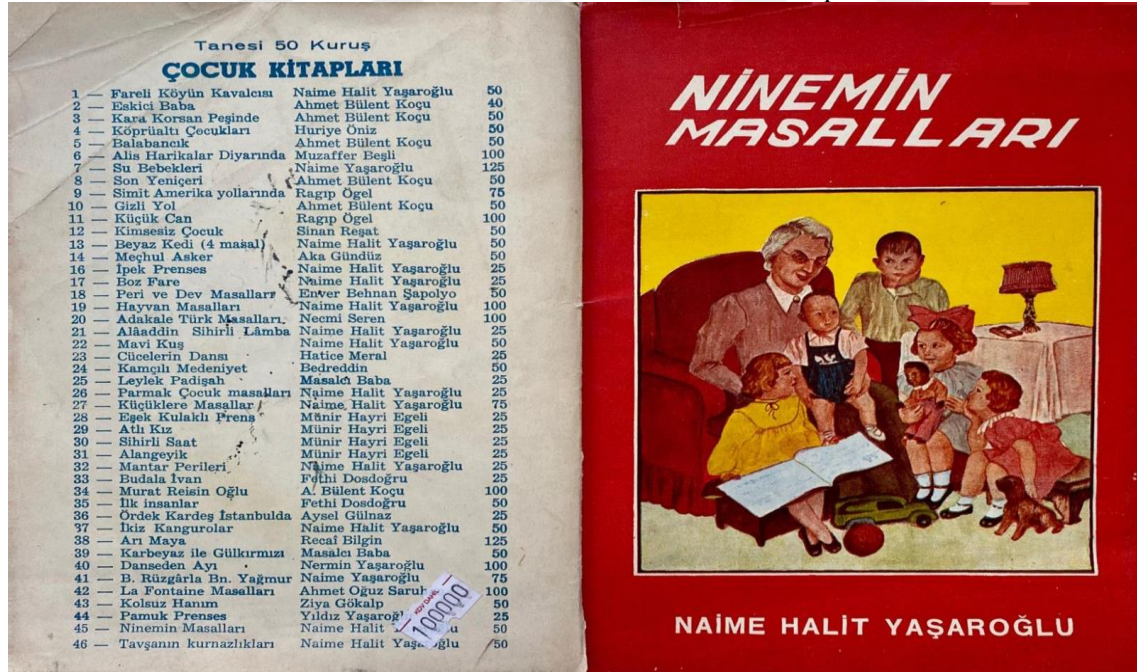
Çalışmanın bu bölümünde Naime Halit Yaşaroğlu'nun telif eserlerinden belirlenmiş dokuz kitap ve içerisinde yer alan otuz üç hikâye ve masal, çocuk edebiyatı biçim ve içerik özellikleri esas alınarak incelenmiştir. Nadir eser olması sebebiyle bu kitapların kütüphanelerden ve sahaflardan bulunmuş olan baskıları esas alınmıştır. Tez çalışmasının sınırlılığı gereği kitapların diğer baskıları kapsama dâhil değildir. İncelenen bu eserler bulunan baskılarının yılına göre sıralanmış olup aynı yılda yazılan eserler alfabetik olacak şekilde sınıflandırılmıştır.

1. NAİME HALİT YAŞAROĞLU'NUN İNCELENEN ESERLERİNİN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

1.1. NİNEMİN MASALLARI

1.1.1. Kapak / Cilt

Resim 1. Ninemin Masalları - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Ninemin Masalları, 1951.

Kitabın kapak tasarımı, Resim 1'de görüldüğü gibi içeriği yansıtan niteliktedir. Kitabın ve yazarın adına kapakta yer verilmiştir. Çocuğun dikkatini çekecek nitelikte canlı renkler kullanılmıştır. Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine hitap ettiğine dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Kitabın kapağında karton kullanılmıştır, sağlam durmaktadır.

Kitabın genelinde, aşırı uzayan paragraflar olmamakla beraber nadiren uzun paragraflar bulunmaktadır. Kitaptaki resimler yan sayfada, metin üstünde ya da paragraf arasında yer almaktadır. Toplamda 13 resim kullanılmıştır. Bunlardan 1'i yan sayfada, 4'ü metnin üstünde, 8'i ise paragraflar arasında sayfayı bölecek şekilde kullanılmıştır. Genellikle metnin üstünde, yan sayfada ya da metnin kenarında kullanılan resimler kullanılmalıdır. Resim 2'de görüldüğü gibi yazıların arasında kalan resimler sayfayı bölmüştür.

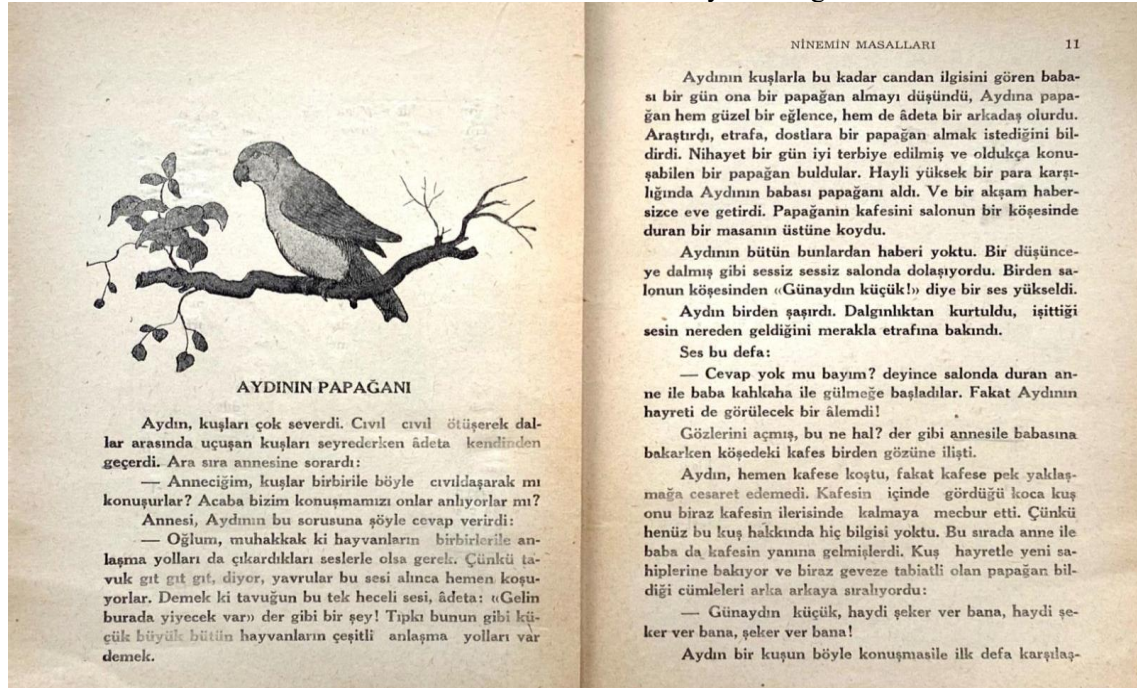
1.1.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Kullanılan yazının karakteri ve harflerin büyüklüğü ilköğretim seviyesine uygundur ancak 10 punto yerine 11-12 punto tercih edilmesi daha iyi olacaktır. Garamond yazı stili kullanılmıştır. Şekilli ve çok küçük yazılara yer verilmemiştir.

1.1.6. Resim

Çocuk kitapları için resimlerin önemi büyüktür. Kitapta toplamda 13 resme yer verilmiştir. Karatay (2020: 87), 9-12 yaş aralığında 1 / 4 oranında resim kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Burada da yeterli oranda resim kullanımına yer verilmiştir. Her bir resim içerikle uyumludur. Çocuklar için yazılan kitaplarda resimlerde kullanılan renkler de önemlidir fakat kitabın tamamında siyah – beyaz resimler kullanılmıştır.

Resim 3. Ninemin Masalları - Sayfa Örneği

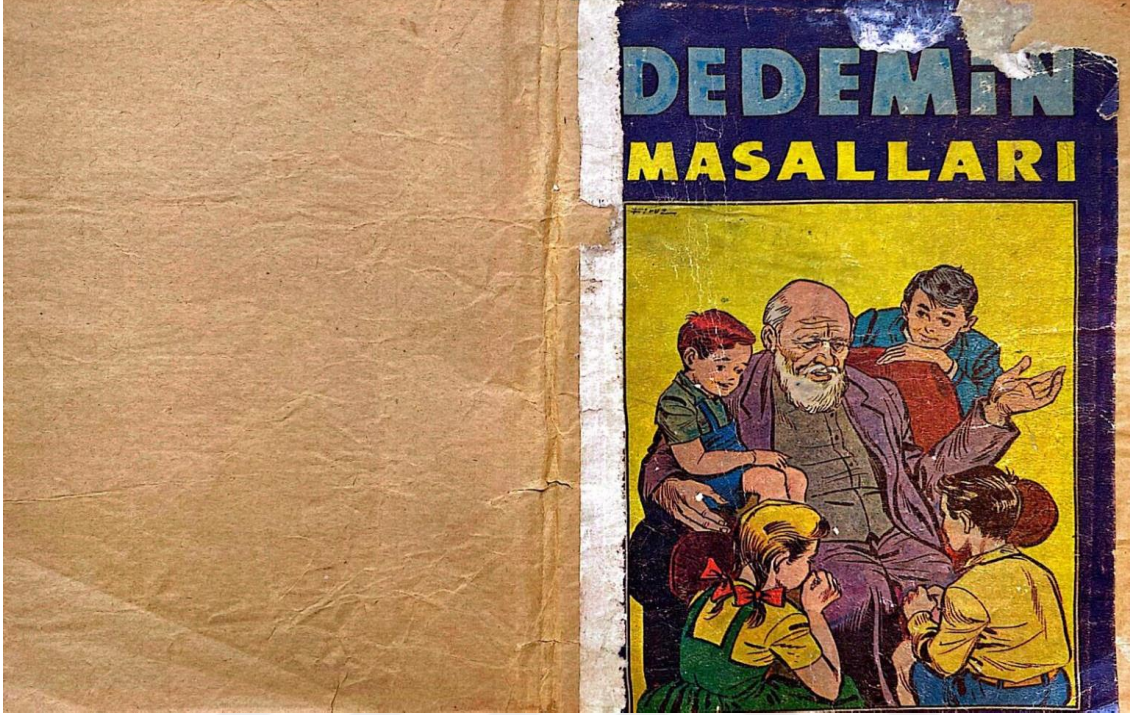

Kaynak: Ninemin Masalları , 1951: 10-11.

1.2. DEDEMİN MASALLARI

1.2.1. Kapak / Cilt

Resim 4. Dedemin Masalları - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Dedemin Masalları, 1953.

Kitabın kapak resmi çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Kitabın içeriğine uygun bir resim, dikkat çekici renklerle tamamlanmıştır. Ayrıca bu resim içerikte işlenen olay ve karakterlerle bağlantılıdır. Kitabın kapağında hangi yaş düzeyine uygun olduğu yazılmamıştır. Kapakta kitabın adına yer verilirken yazarın adının bulunmadığı görülmektedir. Kapakta karton malzeme kullanılmıştır. Ancak eski bir kitap olması sebebiyle kapak zamanla yıpranmıştır.

Kitabın arka kapağında özet, barkod ve fiyat bilgisi gibi unsurlara yer verilmemiştir. Resim 4'te görüldüğü gibi arka kapak boş bırakılmıştır. Yine aynı şekilde sırt kısmında da herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

Kitabın cildinde tel zımba kullanılmıştır. Zamanla sayfalarda dağılmalar meydana gelmiştir. Zımba teli de zamanla küflenmiştir.

1.2.2. Boyut

Kitap 14x20 cm boyutlarındadır. Çocukların rahatlıkla taşınabileceği niteliktedir.

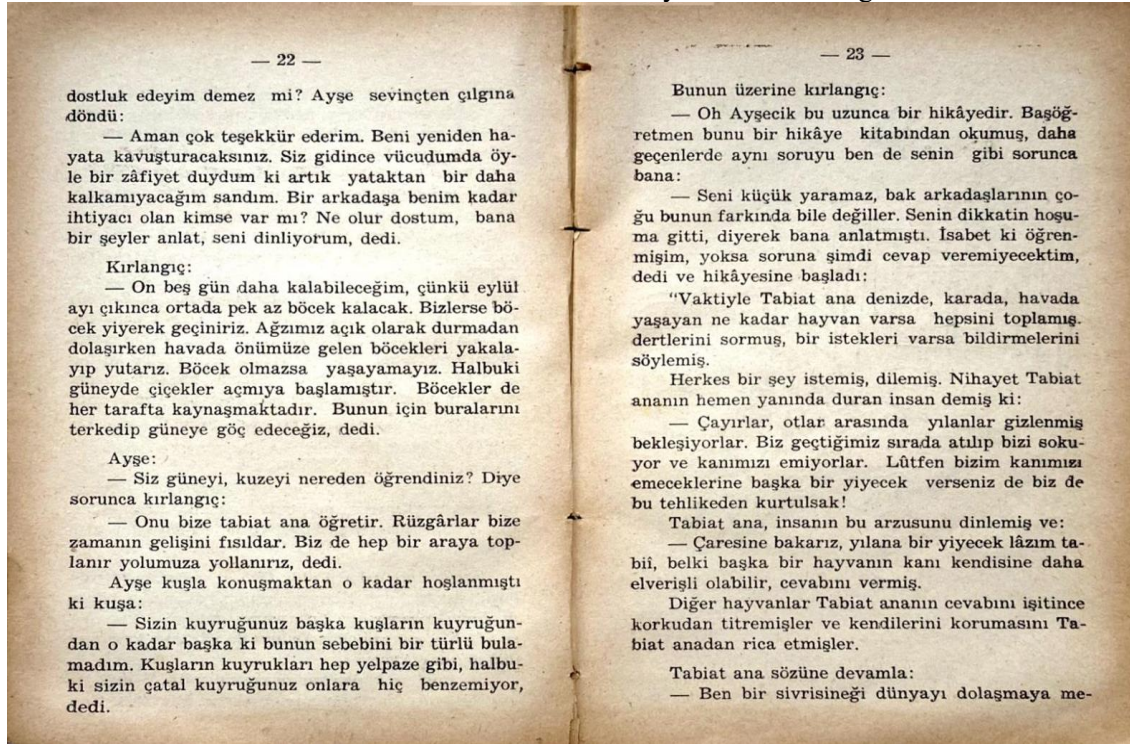
1.2.3. Kâğıt

Kitapta fildişi tonlarında sarı kâğıt kullanılmıştır. Kullanılan kâğıt ince değildir ve diğer sayfadaki yazı ve resimleri göstermez. Aynı zamanda gözü yormayan matlıktadır. Kâğıdın zemini ile metin yazısı arasında uygun bir zıtlık vardır.

1.2.4. Sayfa Düzeni

Sayfa düzeninde kenar boşluklarına dikkat edilmiştir. Sayfalar karmaşık ve düzensiz bir görüntüye sahip değildir. Paragrafların ve resimlerin düzenine dikkat edilmiştir. Çok uzun paragraflara yer verilmemiştir. Kitapta toplam 6 resim kullanılmış olup bu resimlere yan sayfalarda yer verilmiştir.

Resim 5. Dedemin Masalları - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Dedemin Masalları, 1953: 22-23.

1.2.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

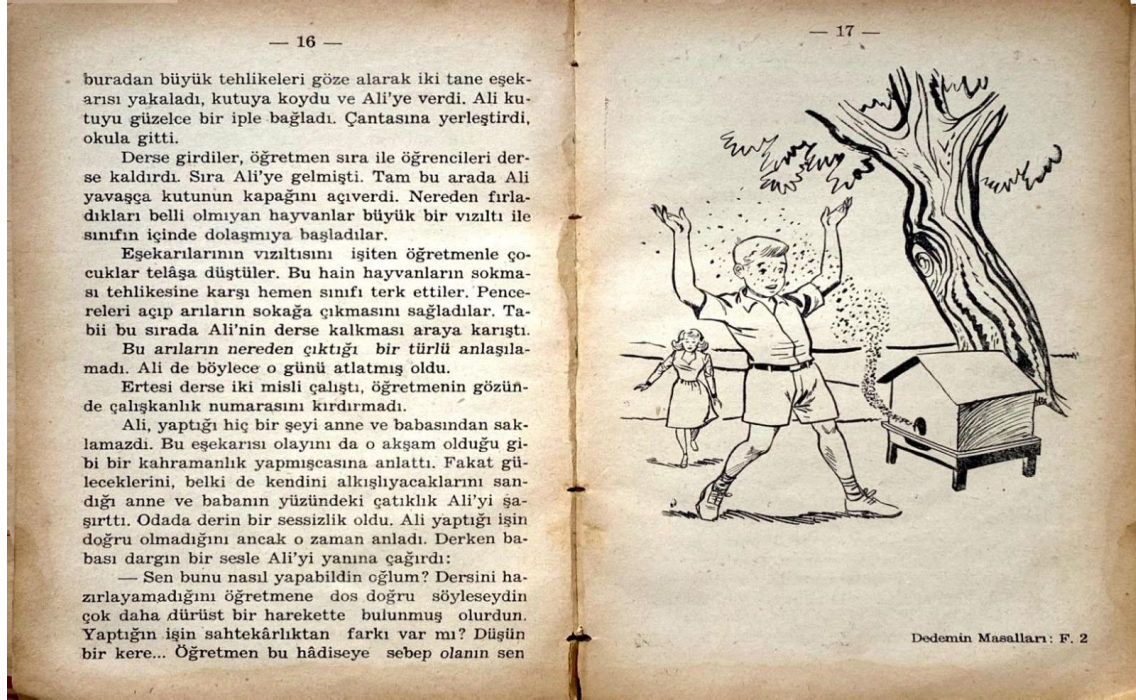
Harfler çocukların okuyabileceği ve anlayabileceği şekildedir. Garamond yazı stili kullanılmış ve yazı boyutu olarak 10 punto tercih edilmiştir.

1.2.6. Resim

Çocuk kitaplarında resimlerin önemi yadsınamaz. Bazen bir resim, çocuğun zihninde yazıdan çok daha fazla yer edinmektedir. Bu kitapta 6 resim kullanılmıştır. En az 1 / 4 oranında resim kullanılması gerektiğini düşünecek olursak bu kitaptaki resim sayısının az olduğu görülmektedir. Yan sayfalarda yer verilen bu resimler, içerikle

bağlantılıdır. Genellikle sıcak, samimi ve gerçekçi resimler tercih edilmiştir. Bütün resimler siyah – beyaz tercih edilmiştir.

Resim 6. Dedemin Masalları - Resim Örneği

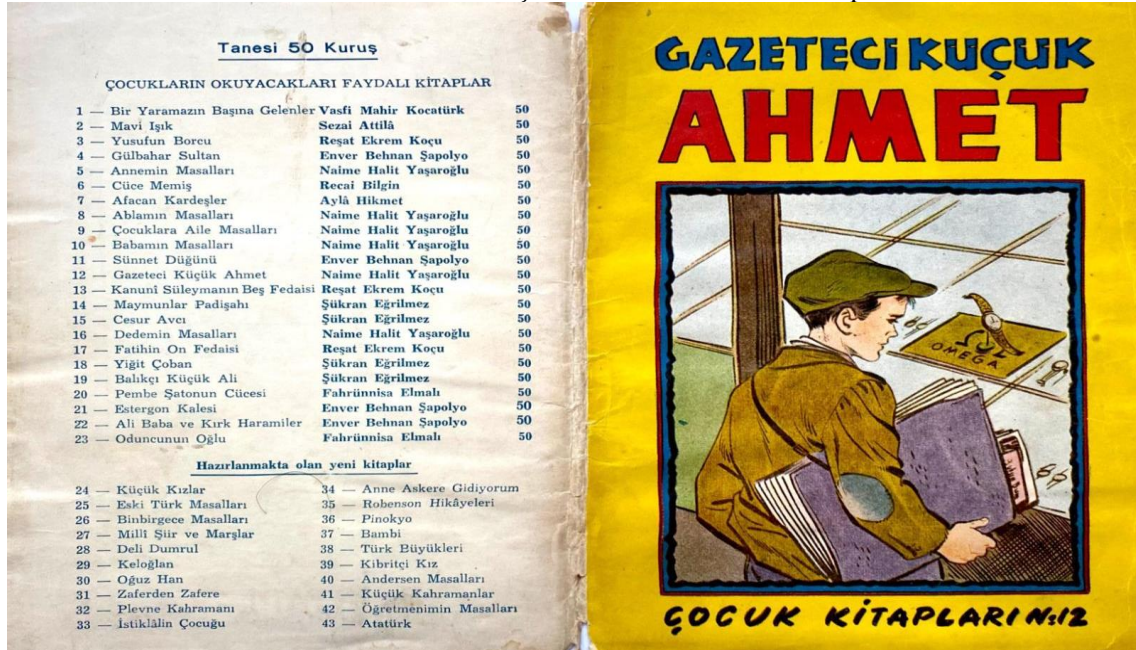

Kaynak: Dedemin Masalları, 1953: 16-17.

1.3. GAZETECİ KÜÇÜK AHMET

1.3.1. Kapak / Cilt

Resim 7. Gazeteci Küçük Ahmet - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Gazeteci Küçük Ahmet, 1956.

Resim 7’de görüldüğü gibi kitabın kapak tasarımında resmin içeriğini yansıtan bir görsele, kitabın adına ve kitabın sınıflandırılmasına dair bir bilgiye yer verilmiştir. Yazarın adı ise iç kapakta yer almaktadır. Kapaktaki resimde kullanılan renkler canlı ve dikkat çekicidir. Aynı zamanda kitabın hitap ettiği hedef kitleye dair yaş bilgisine yer verilmemiştir.

Arka kapakta çocuklara kitap önerisi sunulmuştur. Özet, fiyat bilgisi ve barkod gibi bilgiler bulunmamaktadır. Kitabın sırt kısmında ise herhangi bir yazı yoktur.

Kitabın cildi sağlam değildir. Tel zımba ile sayfalar birleştirilmiş, zamanla zımbalar küflenmiş ve yıpranmıştır.

1.3.2. Boyut

Kitap 15x21 cm boyutlarındadır. Çocukların rahatlıkla taşıyabileceği niteliktedir.

1.3.3. Kâğıt

Kitapta sarı tonlarında kâğıt kullanılmıştır. Göz yormayan, üstündeki yazıların rahatça okunabileceği yapıdadır. Bir sonraki sayfadaki resimleri ya da yazıları göstermez.

1.3.4. Sayfa Düzeni

Sayfalar bozuk bir düzene sahip değildir. Resim kullanılan sayfalarda bir sayfada yazı, bir sayfada resim düzeni tercih edilmiştir. 64 sayfada toplam 8 adet resme yer verilmiştir. Paragraflar normal uzunlukta olup paragraflar arasındaki boşluklar normal satır boşluğu şeklindedir. Kenar boşluklarının olmasına dikkat edilmiştir.

Resim 8. Gazeteci Küçük Ahmet - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Gazeteci Küçük Ahmet, 1956: 24-25.

1.3.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Kitapta rahatlıkla okunabilecek, gözü yormayan harf karakteri kullanılmıştır. Harflerin boyutu ise ilkokul dönemindeki çocukların okuyabileceği büyüklüktedir. 10 punto tercih edilmiştir. Garamond yazı stili kullanılmıştır.

1.3.6. Resim

Kitapta toplamda 8 adet resim kullanılmıştır ve bunlar sarı renkli kâğıdın üzerine siyah hatlarla çizilmiş resimlerdir. 7-12 yaş grubuna hitap eden kitaplarda 3/4 oranında yazı, 1/4 oranında resim kullanılmalıdır. Fakat bu kitapta 64 sayfada 8 resim kullanılmıştır. Kullanılan resimlerde bazen resim ile ait olduğu olay arasına sayfalar girmiştir. Resim 8’de Ali’nin kıza mektubu verdiği olay 21. sayfada yaşanırken bu resim 24. sayfadadır. Yaşanan olay ile resmi yan yana sayfalarda görmek daha uygun olacaktır.

Resim 9. Gazeteci Küçük Ahmet - Resim Örneği

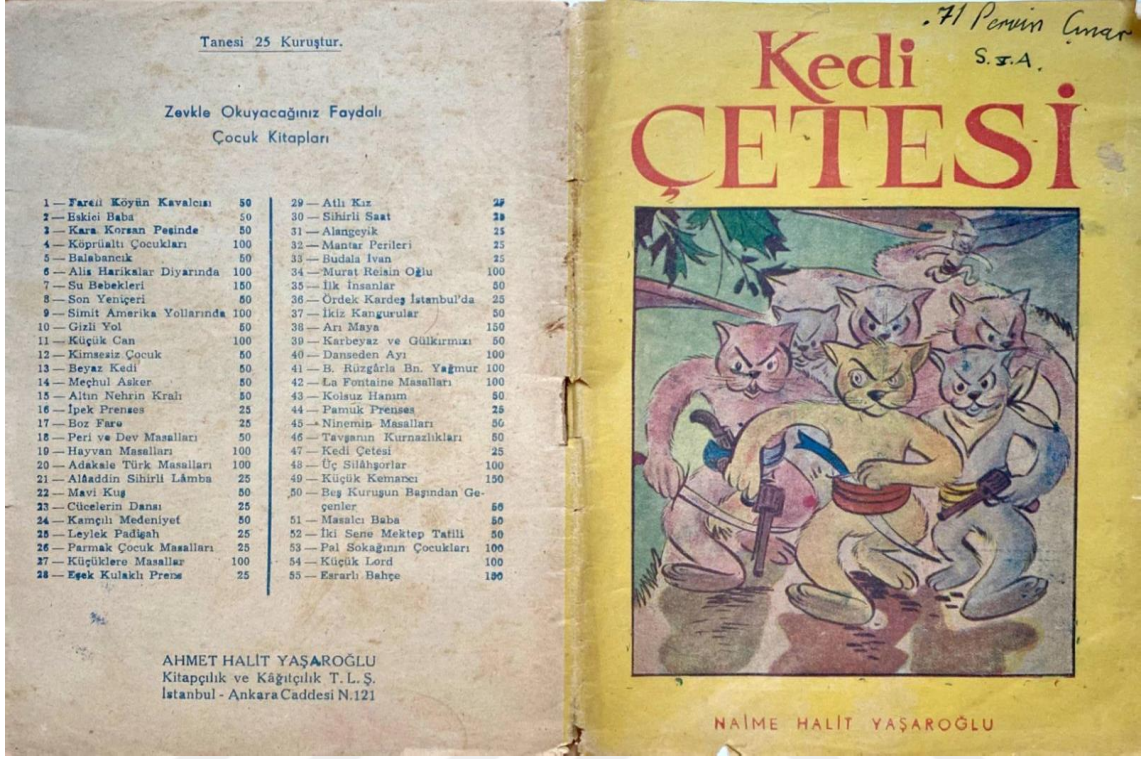
Kaynak: Gazeteci Küçük Ahmet, 1956: 16-17.

Resim 9’da görüldüğü gibi kötü birini anlatmak için yüzüne cadı görünümü verilmiştir. Yine olay ile yan sayfadaki resim arasında paralellik yoktur.

1.4. KEDİ ÇETESİ

1.4.1. Kapak / Cilt

Resim 10. Kedi Çetesi - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Kedi Çetesi, 1956.

Kapak içeriğe uygun olarak düzenlenmiştir fakat negatif bir görüntüye sahiptir. Kitabın başlığı büyük harflerle yazılmalı iken ilk kelimede baş harf dışında küçük harfler, ikinci kelimenin ise tamamı büyük harfle yazılmıştır. Her ikisinin de büyük harfle yazılması daha doğru olacaktır. Yazarın adına, kitabın adına ve gerekli görsele yer verilmiştir. Kapak resminde silahlara yer verilmesi yanlıştır. Çocuk kitaplarının çocukları güzele ve doğruya yönlendirmesi gerekmektedir. Kitap kapağında karton malzeme kullanılmıştır.

Kitabın arka kapağında kitabın fiyat bilgisine yer verilirken, özet ve barkod gibi bilgilere yer verilmemiştir. Okunabilecek diğer çocuk kitapları tavsiye edilmiştir. Kitabın sırt kısmında ise adına yer verilmemiştir.

Kitabın ciltlemesi tel zımba ile yapılmıştır. Zamanla tellerde yıpranma ve küflenme meydana gelmiştir. Sayfalarda da dağılmalar görülmüştür.

1.4.2. Boyut

Kitabın boyutları 14x21 cm ölçülerindedir. Çocukların kolayca taşıyabileceği boyuttur.

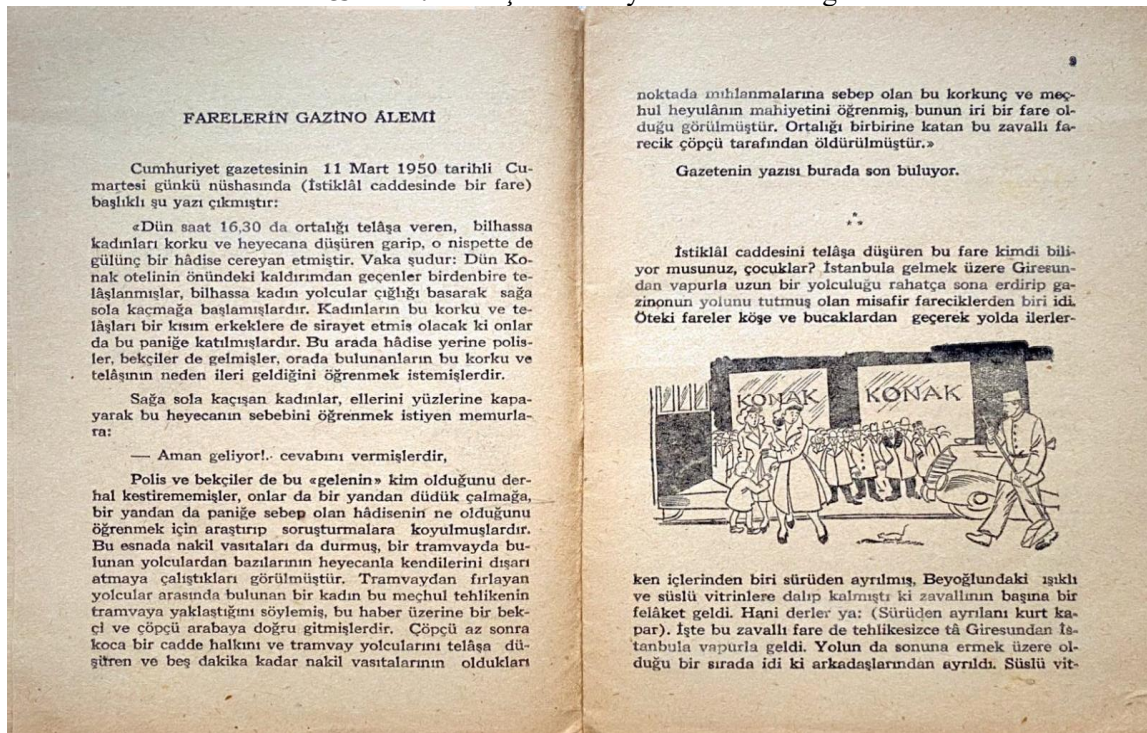
1.4.3. Kâğıt

Kitapta sarı tonlarında kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıdın kalitesi ve kalınlığı uygundur. Bir önceki sayfadaki yazıları ve resimleri gösterecek nitelikte değildir.

1.4.4. Sayfa Düzeni

Kitap sayfaları diğer kitaplara kıyasla biraz daha yoğun içeriğe sahiptir. Uzayan paragraflar ve kullanılan yazı karakterinin biraz daha küçük puntoya sahip olduğu görülmektedir. 32 sayfada toplam 6 resim kullanılmış ve bu resimler sayfayı bölecek şekilde paragrafların ortasına yerleştirilmiştir.

Resim 11. Kedi Çetesi - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Kedi Çetesi, 1956: 8-9.

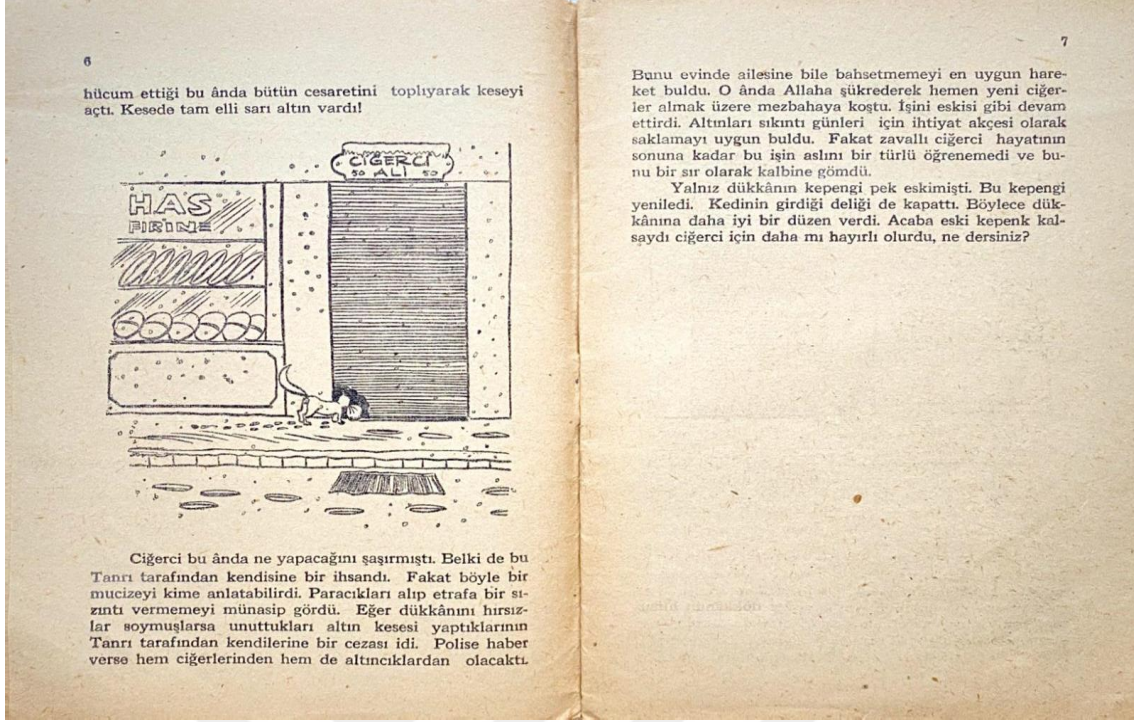
1.4.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Bu kitapta kullanılan harfler, diğer kitaplara kıyasla daha küçüktür. Karakter olarak okunabilir niteliktedir. Garamond yazı stili tercih edilmiştir.

1.4.6. Resim

Kitapta toplam 6 resim kullanılmıştır, resim sayısı azdır. Kullanılan resimler renkli değildir. Resimlerin hepsi sayfanın ortasına konumlandırılmıştır. Genellikle çocuk kitaplarında yan sayfalarda ya da metin üzerinde resimlerin kullanımı uygundur. Bu şekilde sayfayı bölmektedir. Resim 11 buna örnek gösterilebilir. Ayrıca tercih edilen resimler, içerik ile uyumludur.

Resim 12. Kedi Çetesi - Resim Örneği

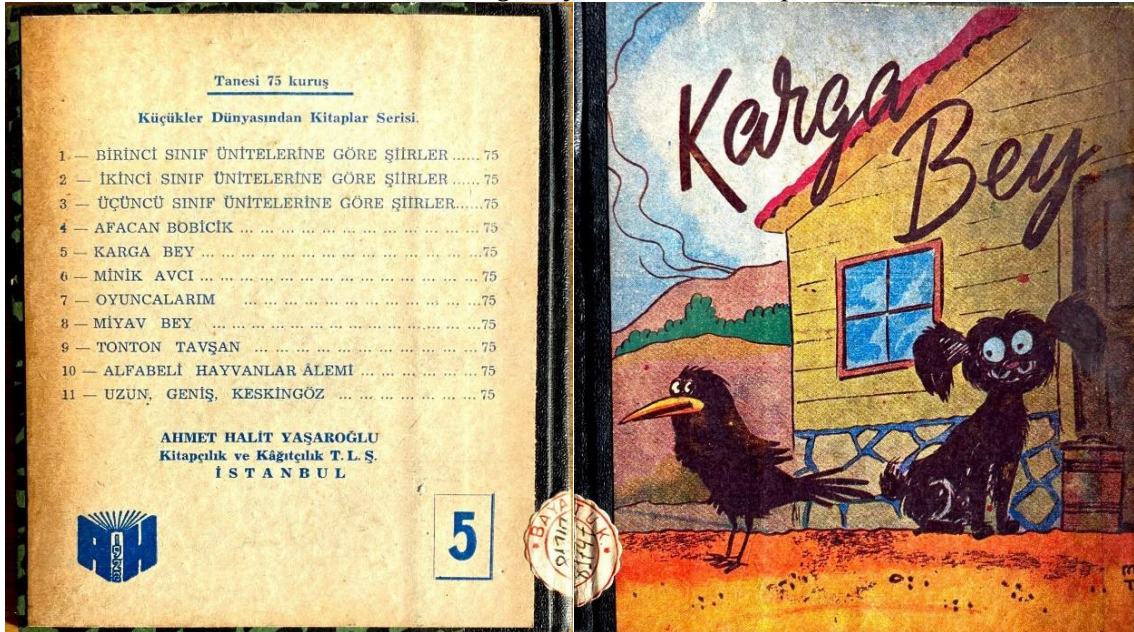

Kaynak: Kedi Çetesi, 1956: 6-7.

1.5. KARGA BEY

1.5.1. Kapak / Cilt

Resim 13. Karga Bey - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Karga Bey, 1958.

Kitabın kapağında içeriği yansıtan bir görsele yer verilmiştir. Daha çok okul öncesi döneme hitap eden bu kitapta, renkli ve dikkat çekecek bir kapak tasarımı oluşturulmuştur. Kapakta kitabın ismine yer verilirken yazarın adı yer almamaktadır. Yazarın adına ve yayınevi bilgisine iç kapakta yer verilmiştir. Kapak için mukavva

kullanılmıştır. Kapak oldukça kalındır ve yıpranmamıştır. Küçük yaş grupları için uygundur.

Kitabın arka kapağında kitap önerilerine, fiyat bilgisine ve yayınvevi bilgisine yer verilmiştir. Sırt kısmında ise herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber kütüphaneye ait bilgiler mevcuttur.

Kitabın cildi sağlamdır. Sayfalarda yıpranmalar ve kopmalar görülmemektedir. Ayrıca ciltleme şeklinde ipe dikildiği görülmüştür. Hem sağlamlığı açısından hem de çocukların sağlığı açısından uygundur.

1.5.2. Boyut

Kitap, 14x17 cm boyutundadır. Kitap çocukların kolayca taşıyabileceği biçimdedir. Özellikle okul öncesi döneme hitap eden bu kitap, çocukların sayfaları açtığına kucaklarına rahatlıkla sığacak niteliktedir.

1.5.3. Kâğıt

Kitapta gözü yormayacak tonlarda fildişi kâğıt kullanılmıştır. Resim olan sayfalarda sarı renkli kâğıdın tamamı pembe veya mavi renge boyanmıştır. Kâğıt, diğer sayfadaki resimleri ve yazıları göstermeyecek kadar kalın ve sağlamdır.

1.5.4. Sayfa Düzeni

Kitapta bir sayfada yazı diğer sayfada resim şeklinde bir düzen hâkimdir. 40 sayfalık kitapta 19 adet resim kullanılmıştır. Kitabın neredeyse yarısı resimlerden oluşmaktadır. Özellikle kitabın hitap ettiği hedef kitle düşünüldüğünde resimlerin çokluğu uygun bir durumdur. Kullanılan resimler, yan sayfalarda yer almakla beraber anlatılan içeriğe uygundur. Resim olan sayfalarda, resimlerin etrafında siyah çizgilerle çerçeve kullanılmıştır. Çocuk edebiyatında kullanılan resimlerin etrafına keskin hatlarla çizilmiş bu çerçeveler tavsiye edilmemektedir.

Sayfa kenarı boşluklarına ve satırlar arası boşluklara dikkat edilmiştir. Kitapta sayfa düzeninde eksik olarak değerlendirilebilecek konu ise sayfa numaralarının olmayışıdır. Yapılan alıntılarda sayfa numaralandırmaları, bu kitabın düzenine benzeyen *Rüya Perileri* adlı kitabın numaralandırılma şekli esas alınarak yapılmıştır.

Resim 14. Karga Bey - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Karga Bey, 1958: 12-13.

1.5.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Bütün sayfalarda büyük harf kullanılmıştır ve bu doğru bir kullanım değildir. Harf karakterleri çocukların rahatlıkla okuyabileceği şekildedir. Okul öncesi dönem için tavsiye edilen 20-24 punto kullanımına uygundur.

1.5.6. Resim

Kitapta 19 resim kullanılmıştır. Bu resimler, Resim 14'teki gibi yan sayfalarda verilmiş olup içerik ile uyumludur. Mavi ve pembe renklerle kaplanmış sayfalarda siyah çizgiler ile çizilmiş resimler yer almaktadır. İlkokul seviyesinde yazılan kitaplara kıyasla bu şekilde daha renkli bir görüntü elde edilmiştir. Ayrıca resimlerin kenarına çizilen çerçevelerin bazı sayfalarda yamuk çizildiği görülmüştür.

Resim 15. Karga Bey - Resim Örneği

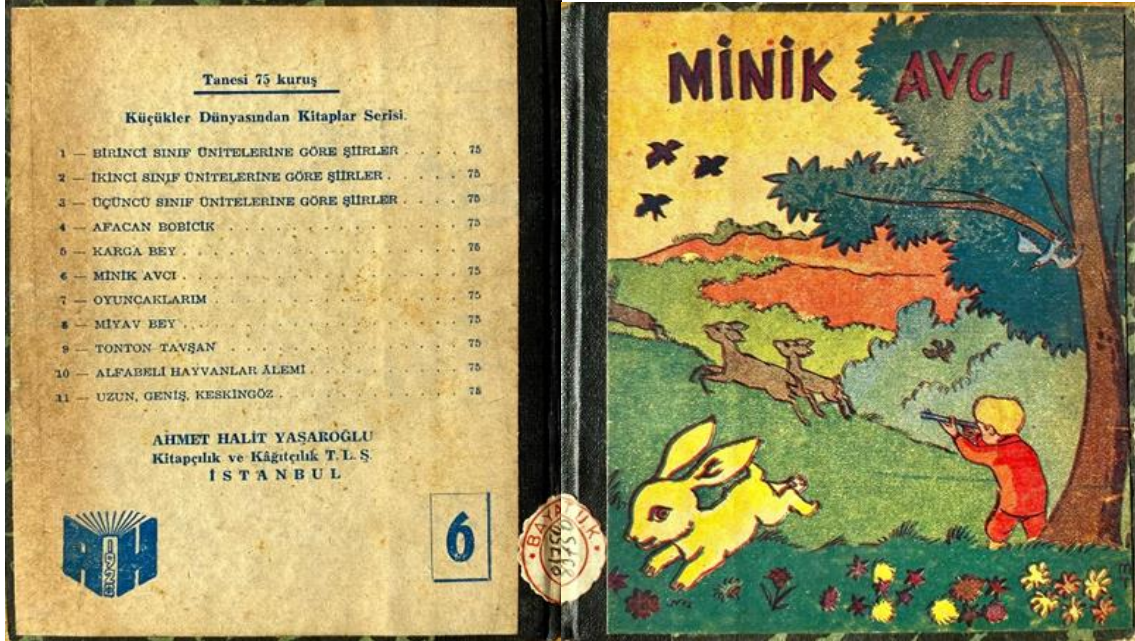

Kaynak: Karga Bey, 1958: 28-29.

1.6. MİNİK AVCI

1.6.1. Kapak / Cilt

Resim 16. Minik Avcı - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Minik Avcı, 1958.

Kitabın kapağında ormanlık alanda çocuğun elinde tüfekle hayvanları kaçırdığı bir resim kullanılmıştır. Bu resim içerikle uyum göstermektedir. Kitabın adına da yer verilmiştir. Burada en dikkat çekici nokta çocuğun elinde tüfek olmasıdır. Bu şekildeki içerikler çocuklara uygun görülmemektedir. Gerek kitabın içeriğinin gerekse kullanılan resimlerin onları iyi olana, güzele ve doğruya yönlendirmesi beklenmektedir.

Kitabın ön ve arka kapağı yazarın diğer bazı kitaplarında olduğu gibi boş bırakılmamıştır. Sırt kısmında ise herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

Kitabın cilt yapısı sağlamdır. Sayfalarda dikiş yöntemi kullanılmıştır, dağılma görülmemektedir. Bu hem sağlamlık hem de çocukların sağlığı açısından uygun bir yöntemdir. Tel zımba ve yapıştırıcı maddelerin kullanımı çocukların sağlığı açısından da iyi olmamaktadır.

1.6.2. Boyut

Kitap, 14x17 cm boyutundadır. Kitap desteksiz durabilir nitelikte ve kolaylıkla taşınabilir boyuttadır. Çocuklar tarafından kolayca kullanılabilir niteliktedir. Bir çocuk bu kitabı açtığında iki sayfası da kucak boyuna uygun biçimde açılabilir.

1.6.3. Kâğıt

Kitapta gözü yormayacak sarı tonlarda, parlak olmayan mat bir kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt, ince olmamakla beraber bir sayfaya bakılırken arka sayfadaki yazıları gösterir şekilde değildir. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuğun hareketli yapısı göz önünde bulundurulacak olursak kâğıdın sağlamlığı bu dönemde ekstra önemlidir. Ele alınan bu kitap kâğıt olarak sağlam olmakla beraber karton ile desteklenen bir yapıya sahip olmasının hedef kitle açısından daha olumlu olabileceği düşünülmektedir.

1.6.4. Sayfa Düzeni

Bu kitapta yazılar tek sütun şeklinde düzenlenmiştir. Kitabın bütünü bir sayfada yazı diğer sayfada resim şeklinde oluşturulmuştur. Sayfalarda kullanılan boşluklar oldukça fazladır çünkü bazı sayfalarda sadece birkaç kelimeli cümleler vardır. Çocuk kitaplarında en az 1.25 satır aralığı olması gerekmektedir. Bu kitaptaki satır aralıkları buna uygundur. Cümlelerdeki uzunlukları çocukların anlayabileceği şekildedir. Genellikle sayfada tek cümle tercih edilmiş olup yoğun paragraflar kullanılmamıştır. Kitaptaki sayfaların numaralandırılmamış oluşu da olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶

Resim 17. Minik Avcı - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Minik Avcı, 1958: 20-21.

⁶ Bu kitaptaki sayfa numaralandırmaları, bu kitabın yapısına benzeyen “Rüya Perileri”nin numaralandırılma şeklinden hareketle *Minik Avcı* başlıklı iç kapak sayfasından başlanarak yapılmıştır.

1.6.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Harflerin karakteri çocukların anlayacağı biçimdedir. Bütün harflerin büyük kullanılması ise göz yorucu olabilmektedir. Okul öncesi dönemde harflerin büyük puntolarda olması gerekir fakat her harfin büyük harf olması doğru değildir.

1.6.6. Resim

Çocuklar renkler ve biçimler arasında anlam kurabilirken bunları kendi ölçütlerine göre şekillendirirler. Özellikle okul öncesi döneme göre yazılmış bu kitapta da çocuğun dilsel iletileri resimler yoluyla alması beklenmektedir. Bu dönemde çocuklar resimlere bakarak içeriğe dair düşünceler geliştirirler. Bu sebeplerle bu kitaplarda resim oranının yüksek olması beklenmektedir. Nitekim bu kitapta da resimlerin oranı yüksektir. Yazı oranı az olmakla beraber içeriği oluşturan sayfaların yanında bunları destekleyen resimlere yer verilmiştir.

Bu dönemdeki çocukların çevreleri ile ilgili gözlemleri oldukça iyidir. Çer (2016: 125), resimlerin çocukların yakın çevresinden tanıdığı insan, hayvan ve eşyalara yönelik olabileceğinden söz etmiştir. Kitapların çocukların çevrelerinde gözlemlediği unsurları barındırması önemlidir. Kitapta resim olarak hayvanlara, ormana, ağaçlara ve çiçeklere yer verilmesi uygun olmuştur. Ancak tüfeğin kullanılması aynı zamanda resim olarak da yer verilmesi çocuğun zihninde oluşabilecek algılar ve çevresinde rastlama ihtimalinin düşük olması açısından doğru değildir.

Resim 18. Minik Avcı - Resim Örneği

Kaynak: Minik Avcı, 1958: 8-9.

Resim 17 ile Resim 18’ de görüldüğü gibi tek renkte zemin üzerine siyah çizgilerle resimler çizilmiştir fakat bu kitabın biçimi ve hedef kitle açısından uygun değildir. Daha canlı ve renkli resimler kullanılmalıdır. Örneğin Resim 18’ deki tavus kuşunun daha renkli gösterilmesi bu dönemdeki çocuklar açısından daha doğru olacaktır.

Resim 19. Minik Avcı- Resim Örneği

Kaynak: Minik Avcı, 1958: 18-19.

Resim 19’da görüldüğü gibi siyah beyaz çizgiler ve bunların tek renk zemine oturtulması sebebiyle sanki çocuğun ayağında ayakkabı yokmuş gibi bir görüntü oluşturmuştur.

Kullanılan resimlerin renkli olması hem estetik algı açısından hem de çocukların zihninde oluşturduğu izlenim açısından önemlidir. Ancak bu yorumlar içinde bulunduğumuz döneme göre yapılmıştır. Eserlerin eski dönemlere ait olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi resimlerle yan sayfadaki ifadelerin uyumu da oldukça önemlidir. Bu resim – metin uyumunun sağlanmış olması kitabın genelinde başarılı görülmüştür.

1.7. MANTAR PERİLERİ

1.7.1. Kapak / Cilt

Resim 20. Mantar Perileri - Ön ve Arka Kapak

Kaynak: Mantar Perileri, 1963.

Kitabın kapağında içeriği destekleyen bir görsele yer verilmiştir. Kullanılan görselde canlı renkler kullanılmıştır. Kitabın ve yazarın adına yer verilmiştir. Ancak kapakta tercih edilen malzeme zayıf bir kartondur ve yıpranmaya uğramıştır.

Kitabın arka kapağında fiyat bilgisi yer alırken içeriğe dair bilgiye yer verilmemiştir. Sırt kısmında ise herhangi bir bilgi yoktur.

Kitabın ciltlenme şekli tel zımbayla yapılmıştır. Sayfalarda kopmalar ve yıpranmalar görülmüştür. Zimba teli zamanla erimiş ve kötü bir görüntü bırakmıştır. Bu durum, çocuklar için sağlıksızdır.

1.7.2. Boyut

Kitap, 14x20 cm ebatlarındadır. Çocukların kolaylıkla taşıyabileceği ağırlıkta ve boyuttadır.

1.7.3. Kâğıt

Diğer kitaplarda olduğu gibi beyaz kâğıt kullanılmamıştır, sarı tonlarındadır. Diğer sayfaları göstermeyen kalınlıktadır.

1.7.4. Sayfa Düzeni

Kitapta bazı sayfalarda resim ve yazı iç içe iken bazı sayfalarda sadece yazı bulunmaktadır. Toplamda 10 resim kullanılmış olup bu resimler sayfaların ortasında ve paragrafları bölmektedir. Sayfalar numaralandırılmıştır. Kenar boşluklarına yer verilmiştir. Kullanılan resimlerin altına açıklamalar yapılmıştır.

Resim 21. Mantar Perileri - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Mantar Perileri, 1963: 4-5.

1.7.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Harflerin büyüklüğü ve yazının karakteri çocukların rahatlıkla okuyabileceği niteliktedir. Garamond yazı stili ve 10 punto tercih edilmiştir.

1.7.6. Resim

Kitapta olayları anlatan resimlere yer verilmiştir. Kullanılan bu resimlerde renklendirme yapılmamıştır. Bazı resimler yoğun siyah çizgiler üzerinde kurulmuştur. Resimlerin altında onları anlatan açıklamalara yer verilmiştir. Bazı resimlerin altında hangi sayfadaki olayın anlatıldığı not düşülmüştür. Yazarın incelenen diğer kitaplarında bu şekilde açıklamalar yer almazken bu kitapta bulunmaktadır. Toplamda 10 resim kullanılmıştır ve her biri paragrafların arasında yer almaktadır.

Resim 22. Mantar Perileri - Resim Örneği

Kaynak: Mantar Perileri, 1963: 8-9.

1.8. RÜYA PERİLERİ

1.8.1. Kapak / Cilt

Resim 23. Rüya Perileri - Ön ve Arka Dış Kapak

Kaynak: Rüya Perileri, 1964.

Resim 24. Rüya Perileri - Ön ve Arka İç Kapak

Kaynak: Rüya Perileri, 1964.

Rüya Perileri kitabında, dış kapakta herhangi bir görsele yer verilmemiştir. Kitabın kapak resmine iç kapakta yer verilmiştir. Ancak çocuk ilk olarak kitabın dış kapağıyla etkileşim kurar. Dış kapağın resimli ve renkli olması önemlidir. İç kapakta kitabın ismine ve içeriği anlatan resime yer verilmiştir. Canlı renklerden oluşan bir tasarım mevcuttur. Kitabın dışı oldukça kalın bir kapaktan oluşmuştur.

Kitabın sırt kısmında ve arka kapağında herhangi bir yazıya ya da görsele yer verilmemiştir. Ön kapakta olduğu gibi arka kapakta da iç kapak kullanılmıştır. Fiyat bilgisine ve İş Bankası reklamına yer verilmiştir.

Kitabın cildi oldukça sağlamdır ve iple dikilmiştir. Yıpranmalar ve kopmalar görülmemektedir.

1.8.2. Boyut

Kitap, 14x17 cm boyutundadır. Çocukların kolayca taşıyabileceği ve kullanabileceği boyuttadır. Sayfalar açıldığında çocukların kucağına rahatlıkla sığabilir.

1.8.3. Kâğıt

İnce ve parlak olmayan kâğıt kullanılmıştır. Kâğıt gözü yormayacak biçimde sarı renklidir.

1.8.4. Sayfa Düzeni

Kitap, bir sayfada yazı diğer sayfada resim olacak şekilde düzenlenmiştir. Resimlerde pembe ve mavi renklerde çerçevelendirme kullanılmıştır. Kenar boşlukları yeteri kadar bırakılmıştır. Sayfalar numaralandırılmıştır. Sayfalardaki paragrafların uzunluğu, yazarın okul öncesi dönem için yazdığı diğer kitaplara nazaran daha yoğundur. Sayfalarda 2-3 paragraf yer almaktadır. Sayfaların alt kısımlarında İş Bankası reklamına yer verilmiştir.

Resim 25. Rüya Perileri - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Rüya Perileri, 1964: 22-23.

1.8.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Harflerin büyüklüğü kitabın hitap ettiği kitleye uygundur. Harf karakteri de anlaşılır biçimdedir. Sayfalardaki ilk harfler Resim 25'te görüldüğü gibi büyük karakterli, şekilli ve resimli bir biçimdedir.

1.8.6. Resim

Kitap 40 sayfadan oluşmaktadır ve bunun 19 sayfasında resimler yer alır. Resimler pembe ve mavi zemin üzerinde siyah çizgilerle oluşturulmuştur. Kapaktaki renkli görüntü içerikte mevcut değildir. Mavi ve pembe çerçevelerin kullanılması ve bunların hatlarla belli edilmesi görüntü açısından doğru kabul edilmemektedir. Ayrıca bu çerçevenin kenarlarındaki yamukluklar kötü bir görüntü oluşturmuştur. Kitaptaki kullanılan resimler yan sayfadaki içeriği destekleyen niteliktedir.

Kitabın konusu gereği üzerinde kıyafet olmayan kız bebeğin utandığını anlatırken bununla ilgili resim kullanılmıştır. Bu şekildeki resimlerin çocuk kitaplarında kullanılması doğru olmamaktadır.

Resim 26. Rüya Perileri - Resim Örneği

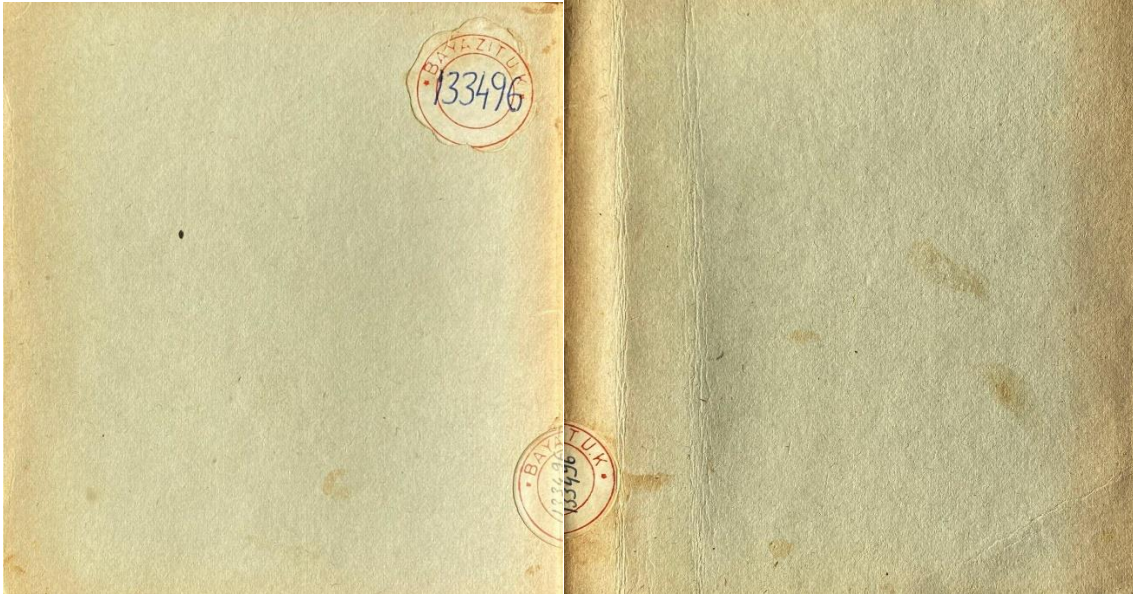

Kaynak: Rüya Perileri, 1964: 8-9.

1.9. AFACAN BOBİCİK

1.9.1. Kapak / Cilt

Resim 27. Afacan Bobicik - Ön ve Arka Dış Kapak

Kaynak: Afacan Bobicik, 1966.

Resim 28. Afacan Bobicik - Ön ve Arka İç Kapak

Kaynak: Afacan Bobicik, 1966.

Kitabın kapağında herhangi bir resim bulunmamaktadır. Çocuklar ancak kitabın kapağını açınca ilk sayfada resme rastlarlar. Ancak kapak kısmının boş bırakılmış olması uygun değildir. Kitapla ilk etkileşimin kapakla kurulduğunu düşünecek olursak bu durum olumsuz görülmüştür.

Kitabın cildi ipele dikiş ile sağlanmıştır. Bu en uygun görülen yöntemlerdendir. Uzun süre dayanması ve çocuk için olumsuz durumlar oluşturmaması açısından önemlidir. Nitekim eski basım olan bu kitapta da sayfalarda kopma görülmemiştir.

Kitabın arka kapağı ve sırt kısmı da herhangi bir bilgi içermemektedir. Uygun olan burada da gerekli bilgilerin yer almış olmasıdır.

Kapakta bulunması gereken resim iç kapakta kullanılmıştır. Ağaçlarla ve çiçeklerle bezeli bir bahçede köpeğin üstünde tavşanların bulunduğu bir resim kullanılmıştır. Üst kısımda da kitabın ismine yer verilmiştir ancak yazılarda bazı harfler eksik gözükmemektedir. İçerik ile uyum sağlandığı görülmektedir.

1.9.2. Boyut

Kitapların boyutları çocuklara uygun olmalıdır. Kitap, 14x17 cm boyutundadır. Okul öncesi dönemindeki bir çocuğun rahatlıkla taşıyabileceği ve kitabı açtığında kucağına rahatlıkla sığabilecek niteliktedir. Okul öncesi dönemindeki bir kitap boyutuna uygun olduğu tespit edilmiştir.

1.9.3. Kâğıt

Kitabın kâğıt yapısı çocuklar için uygundur. Mürekkebin dağılmadığı bir kâğıt kullanılmıştır yani kâğıdın kalitesi iyidir. Yine aynı şekilde bir sayfadaki yazının arka sayfadan okunacak nitelikte olmaması da kâğıdın kalitesini göstermektedir. Sarı renkli ve mat yapıda bir kâğıt kullanılmıştır bu da gözü yormaması açısından doğru bir tercihtir. Çünkü parlak ve beyaz kâğıtların gözü yorduğu bilinmektedir.

1.9.4. Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarındaki sayfaların nizamlı olması gerekmektedir. Karmaşık yapıdaki sayfalar çocukları kitaptan uzaklaştırmaktadır. Kitaptaki sayfalar karmaşık bir yapıya sahip değildir ancak bazı sayfalarda sayfa düzenine uygun olmayan unsurlar bulunmaktadır.

Resim 29. Afacan Bobicik - Sayfa Düzeni Örneği

Kaynak: Afacan Bobicik, 1966: 15.

Resim 29'da görüldüğü gibi bazı sayfalarda kaymalar görülmektedir. Aynı zamanda yine bazı sayfalarda yazılar bu şekilde resimlerin altına sıkıştırılmış şekildedir. Bunlar da sayfa düzeni açısından olumsuz örneklerdir. Yine bazı sayfaların bu şekilde pembe veya mavi çerçeve içinde düzenlenmesi ve bu çerçevelerde de Resim 29'da görüldüğü gibi kenarlarda yamuklukların, bozuk görüntülerin olması da sayfa düzeni açısından estetik olmayan bir görüntü oluşturmaktadır.

Sayfa düzeninde göze çarpan en önemli durumlardan birisi de sayfaların numaralandırılmamış olmasıdır. Bu durum kitabın genel düzeni açısından da olumsuz değerlendirilmiştir.

1.9.5. Harflerin Karakteri ve Büyüklüğü

Afacan Bobicik'teki kullanılan harflerin karakterleri anlaşılır şekildedir fakat Resim 29'da görüldüğü gibi kitap boyunca tüm kelimeler büyük harfle yazılmıştır. Bu doğru bir kullanım şekli değildir. Bütün yazıların büyük yazılması gözü yoran bir unsurdur. Yazının puntoları okul öncesine göre uygun ve okunabilir şekildedir.

1.9.6. Resim

Bir çocuk kitabının en önemli unsurlarından birisi kullanılan resimlerdir. Okul öncesi dönemde canlı ve parlak resimler kullanılmalıdır. Bu kitapta mavi ve pembe çerçeve üzerine siyah beyaz şekilde çizilmiş resimler kullanılmıştır. Bu görsellik açısından kitabın çekiciliğini düşürmektedir.

Okul öncesi dönemde yazılmış kitaplarda büyük oranla resimlere yer verilmesi uygun olacaktır. Kitabın büyük kısmının resimlerden oluşması göz önünde bulundurulursa bu konuda kitap yeterli olmaktadır.

Kitaptaki resimlerle içerik arasında uyum sağlanmıştır. Resmin yer aldığı sayfada veya yan sayfada yazan olaya ya da duruma göre görsele yer verilmiştir.

Resim 30. Afacan Bobicik - Resim Örneği

Kaynak: Afacan Bobicik, 1966: 12-13.

Resim 30’da görüldüğü gibi mavi bir zemin üzerine siyah beyaz çizgiler kullanılmıştır. Köpeğin resminin siyah beyaz oluşu ve aynı zamanda diğer sayfalardaki resimlerin de bu şekilde olması uygun değildir. Daha canlı ve parlak renklerin kullanılması doğru olmaktadır.

Yazılar ve resimler arasında içerik açısından bir uyum bulunmaktadır. Ancak yazıların sayfaların altında sınırda olmaları ve hatta bazı sayfalarda Resim 29’da da olduğu gibi kaymaların olması hem sayfa düzeni hem de resim kullanımının doğru yerde olmaması açısından olumsuz değerlendirilmiştir.

Resim 29’da ve Resim 30’da görüldüğü gibi kitaptaki görseller pembe ve mavi çerçeve üzerindedir. Bu çerçevelerin kullanımı kare şeklinde oluşuyla sayfayı bölmektedir. Aynı zamanda bu çerçeveler düzenli bir şekilde değildir, bazıları sayfanın sınırında bazıları daha içtedir. Böylelikle Resim 30’da olduğu gibi asimetrik bir görüntü oluşmuştur.

2. NAİME HALİT YAŞAROĞLU’NUN İNCELENEN ESERLERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.1. NİNEMİN MASALLARI

Tablo 1. Ninemin Masalları Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1951
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Ahmet Halit Yaşaroğlu Yayınevi – Şaka Matbaası
Sayfa Sayısı	52 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş
İçindekiler	Şelale’nin Bayramlığı Aydın’ın Papağanı Yurdağül’ün Rüyası Karlar Ülkesinde İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında Canlanan At Postacı Kedi

Kaynak: Yaşaroğlu, 1951: 1-2.

2.1.1. Eserin Özeti

Şelale’nin Bayramlığı

Şelale bayramlıklarını hazırlamış heyecanla bayramı beklemektedir. Çevresindekilerin onu peri kızına benzetmesi üzerine perileri düşünmeye başlar. Bir akşam odasında sesler duyar. Kanatlı bir küçük peri belirmiştir. Peri ile arkadaş olur ve

peri ona birlikte başka diyarlara gitmeyi teklif eder. Birden kanatları olur ve birlikte uçarlar. Periler onu çok iyi ağırlar. Perilerin kraliçesi onu çok sevmiştir. Ancak gece olunca kraliçenin gitmesi gerekir. Bayram geldiği için iyilik eden çocukların rüyalarına girer ve onlara güzel kıyafetler bırakır. İyilik eden çocuklar daima bunun karşılığını alırlar. Kraliçe işini yapmak için gider. Şelale diğer peri ile perilerin bahçesini gezer, onlarla oynar ve en son uykuya dalar.

Aydın'ın Papağanı

Aydın, kuşları çok seven bir çocuktur. Hep kuşlarla ilgili hayal kurar. Bunun farkında olan ailesi ona papağan almaya karar verir. Bir gün otururken birden bir ses duyar. Sesin kafesin içindeki kuştan geldiğini görünce çok şaşırır. Yanına gider ve onu inceler. Annesi ve babası ona bu papağanı aldıklarını söyleyince çok mutlu olur ve onlara teşekkür eder. Bu beklenmedik sürpriz onu çok mutlu etmiştir. Evlerinin önünden askerler geçerken Aydın papağanının bunu taklit edip etmeyeceğini merak eder. Papağan da tıpkı askerler gibi ayaklarını yere vurarak bunu yapar. Annesi ile Aydın bu duruma gülerek papağana sevdiği şekerden ikram ederler.

Yurdagül'ün Rüyası

Periler diyarında telaşlı günler yaşanmaktadır. Perilerin kraliçesinin bir bebeği olacaktır. Bir gün haber gelir ve diyarda bir kutlama başlar. Bebeğin adına Şello koyarlar. Bebeğe arkadaşlık edecek birini aramaya başlarlar. Bu kişi çok iyi olmalıdır. Bütün çocukları tek tek gözlemleyerek en sonunda Yurdagül'ü bulurlar. Yurdagül çok iyi kalpli bir kızdır. O gün bir masal okuyup oradaki kötülöklere üzülop ağlayarak uyumuştur. Periler onu uyurken alırlar ve periler diyarına götürürler. Şello ile çok güzel arkadaş olur. Ona bildiği masalları, hikâyeleri okur. Eve geldiğinde uykusundan uyandığında ablasına bunu anlatır. Ablası da iyilerin her zaman böyle mükâfatlandırıldığını söyler. Bu rüyaları birkaç yıl sürer, Yurdagül bunları kitap olarak yazar. Kitapları kapış kapış satılır.

Karlar Ülkesinde

Tuncay ve Nuray adındaki iki kardeş, sadece bahar ve yaz aylarının hüküm sürdüğü bir yerde yaşarlar. Sonra ailecek başka bir yere göç ederler. Burada soğuk havalar da vardır. Bir gün karın yağacağı haberini alıp heyecanlanırlar. Ertesi gün kar yağınca annesi ile birlikte dışarı çıkıp karla oynarlar. Gece, Tuncay dışarıda tek başına kalan kardan adamı düşünüp üzülop ve dışarı baktığında onun titrediğini görür. Hemen yanına gider. Kardan adam, ona babasının ülkesine gitmeyi teklif eder. Burası her yerin

bembeyaz olduğu ve kanatlı kar bebeklerin ortalıkta dolaştığı bir yerdir. Orda kardan adamın babası, karın her yere yorgan olduğundan bahseder. Bitkilerin üstünü örterek kar sularının onları nasıl beslediğini anlatır. Sonra kardan adam Tuncay'ı geri evine götürür. Tuncay, yorgunluktan uyuyakalır. Sabah Nuray Tuncay'ı uyandırır. Tuncay, heyecanla geceki olanları anlatır. Annesi ve babası da ciddiyle onu dinler.

İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında

İnci Ünal, bebekleriyle oynamayı seven bir kız çocuğudur. Onun çok fazla bebeği vardır ve bunları sıralayıp oynar. Bir gün yine oynarken birden bebeklerin hareket ettiğini görür. Arap ve İspanyol bebek birden oynamaya başlar. Bir süre bebeklerle eğlendikten sonra bebekler eski cansız şekillerine geri döndüler. Tam o sırada pencerede bir ses duyar ve bir kuş İnci'ye mektup getirmiştir. İnci, tavşanların diyarına davet edilmiştir. *İkiz Kangurular* kitabını da yanına alarak o diyara gider. Bu kitabı orada tavşan kralına hediye edecektir. Tavşanlarla vakit geçirir, hediyesini verir ve onlarla ilgili pek çok şey öğrenir. Sonra kuş geri onu evine getirir. İnci yorgunluktan hemen uyur. Uyanır uyanmaz annesine olanları anlatır, annesi rüya gördüğünü söyler. İnci hemen koşup kitabına bakar ama kitap da yerinde duruyordur. Onu görünce gerçekten rüya olduğuna ikna olmuştur. Ertesi gün İnci, kardeşinin olacağı müjdesini alır. Abla olacağını heyecanla beklemeye başlar.

Canlanan At

İbrahim Gürtan adındaki çocuğun tahtadan atı vardır. Bu atın adını Ceylan koymuştur. Sonra bir gün İbrahim'in birden çok uykusu gelir ve tam bu esnada Ceylan yanında belirir. İbrahim çok şaşırmıştır. Ceylan onu bir adaya götürmek ister. Ata biner ve Neşe Adası'na gider. Burada bir sürü yeni arkadaşla tanışır, oynarlar ve eğlenirler. Atı onu gecenin sonunda evine götürür. Sabah uyandığında atı sanki ona hiçbir şeyi anlatmaması gerektiğini söyler gibi bakar. İbrahim, o geceyi hiç unutmaz.

Postacı Kedi

Bir mahalleyi sansarlar basmıştır. Bu mahallede bir ev vardır ki sansarlar buraya girmeye cesaret edemezler. Bu evde Bingo adında bir köpek vardır ve o bütün evi koruyup kollar. Bu evin sahibinin Nurdagül ve Güler adında iki kızı vardır. Kızların arkadaşları ikindi çayına oturmaya gelirler. Çaylarını içtikleri sırada bir ses gelir. Kızlar postacının geldiğini söyler. Bu postacı, kedileri Tekir'dir. Tekir, komşulardan haber getiren bir kedir. Boynuna asılı notta komşunun baş ağrısı için aspirin istediği yazmaktadır. Hemen boynuna aspirini asıp geri gönderirler. Kızlar kedinin bu marifetine şaşırlar. Çay içmeye

devam ederken konu hayvanların zekice davranışlarından açılır. Gelen misafirlerden Nursen, bir adamın sadık köpeğinin hikâyesini anlatmaya başlar. Bu hikâyeye göre, bir adam atıyla ve köpeğiyle bir yere gider. Yolda dinlendikten sonra tekrar yola koyuldukları sırada köpek kendi hâlinde zıplamaya ve garip hareketler sergilemeye başlar. Adam, kuduz olduğunu düşünür ve köpeği tüfekte vurur. Yoluna devam ederken heybesinin olmadığını fark eder geri döndüğünde köpeğin can çekişirken yanında heybesini görür. Meğer köpek heybesini unuttuğunu fark ettirmek için o hareketleri yapmıştır. Köpek affedici şekilde sahibine bakar. Adam çok pişman olur. Bunu dinleyen kızlar çok üzülürler. Hayvanların ne kadar zeki olduklarını düşünürler.

2.1.2. Konu

Şelale'nin Bayramlığı: Bu masalda konu olarak Şelale'nin perilerle tanışması işlenmiştir.

Aydın'ın Papağanı: Bu hikâyedeki konu, kuşları seven Aydın'a ailesinin papağan hediye etmesidir.

Yurdagül'ün Rüyası: Bu masalda Yurdagül'ün iyi bir kız olduğu için rüyalarında periler diyarına gittiği anlatılmıştır.

Karlar Ülkesinde: Hayatında ilk defa kar yağdığını gören Tuncay ve Nuray'ın geçirdiği maceralar anlatılmıştır.

İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında: İnci'nin rüyasında bebekleriyle oynarken birden tavşanlar diyarına misafir oluşu anlatılmıştır.

Canlanan At: İbrahim'in tahta atı Ceylan'ın gece vakti onu Neşe Adası'na gezmeye götürmesi anlatılmıştır.

Postacı Kedi: Hikâyenin konusu, küçük kızların evin kedisi Tekir'den hareketle hayvanların ne kadar zeki oldukları hakkında yaptıkları izlenimlerdir.

Kitapta seçilen konular; çocukların dünyasına uygun, onları iyiye ve doğruya yöneltecek niteliktedir. Çocuğa görelilik ilkesine uygundur.

2.1.3. İleti / Ana Düşünce

Şelale'nin Bayramlığı: Masalda, iyilik edenlerin daima mükâfatlandırılacağı düşüncesi verilmiştir.

Aydın'ın Papağanı: Bu hikâyedeki ana düşünce, hayatın beklenmedik sürprizlerle dolu olduğudur.

Yurdagül'ün Rüyası: Bu masalda, iyilik edenlerin daima mükâfatlandırılacağı anlatılmıştır.

Karlar Ülkesinde: Kar yağışının doğayı bir yorgan gibi örtmesi vurgulanmış, her mevsimin bir görevi olduğu düşüncesi verilmek istenmiştir.

İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında: Burada İnci tavşanların diyarına gittiğinde, tavşanların ve pek çok hayvanın kendince farklı özellikleri olduğu düşüncesi aktarılmıştır.

Canlanan At: İyi çocukların rüyalarının sürprizlerle dolu olduğu düşüncesi hâkimdir.

Postacı Kedi: Hikâyede, hayvanlara karşı ön yargılı olunmaması gerektiği ve onların ne kadar zeki canlılar olduğu vurgulanmıştır.

Kitapta verilmek istenen ana düşünceler, ağırlıklı olarak iyilik edenlerin mükâfatlandırılacağı yönündedir. Çocukların dünyasına uygundur.

2.1.4. Karakter / Kahraman

Şelale'nin Bayramlığı: Bu masalda Şelale, peri ve perilerin kraliçesi karakter olarak görülmektedir. Şelale beyaz elbiseli, beyaz tokalı ve beyaz ayakkabısını giymiş iyi kalpli bir kız çocuğudur. Periler ise kötülüklerin değil iyiliklerin perisidir.

Aydın'ın Papağanı: Hikâyede; Aydın, annesi ve babası karakter olarak yer almaktadır. Bunlar haklarında detaylı bilgilere yer verilmeyen kapalı karakterlerdir⁷.

Yurdagül'ün Rüyası: Masalda Yurdagül, Şello, Yurdagül'ün ablası, kral ve kraliçe karakter olarak karşımıza çıkar. Kral, kraliçe ve abla haklarında detaylı bilgiye yer verilmeyen kapalı karakterlerdir. Yurdagül; siyah saçlı, fildişi tenli, üzüm gözlü ve çok iyi kalpli bir kızdır. Şello ise elma yanaklı, güzel yüzlü, sarı saçlı çok güzel bir bebektir. Yurdagül ve Şello haklarında detaylı bilgilere yer verilmiş açık karakterlerdir.

⁷ Bu çalışmada eserlerin karakter incelemesi yapılırken bazı kısımlarda bahsedilen “açık ve kapalı” ifadelerinde Sedat Sever'in sınıflandırması esas alınmıştır. Rebecca J. Lukens, Jacquelin J. Smith ve Cynthia Miler Coffel ise değişken, düz, devingen ve durağan karakterlerden bahsetmektedirler. Tezin bu bölümündeki bazı karakter açıklamalarında bunlara da değinilmiştir. Bu sınıflandırmalar ile ilgili detaylı bilgilere “Kuramsal Çerçeve” bölümünde yer verilmiştir.

Karlar Ülkesinde: Burada Nuray, Tuncay, kardan adam, kar babası, anne ve baba karakter olarak görülmektedir. Anne, baba ve kar babası haklarında detaylı bilgilere yer verilmeyen kapalı karakterlerdir. Nuray ve Tuncay meraklı iki kardeştir. Kardan adam, Tuncay'ı diyar diyar gezdiren ve bilgili bir karakter olarak işlenmiştir.

İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında: Karakterler; İnci Ünal, tavşan kralı, kuş, anne ve bebeklerdir. İnci Ünal; annesi ve babasının kıymetlisi, bebekleri çok seven ve iyi kalpli bir kızdır. Bebeklerinden ise en çok sevdiği Arap ve İspanyol bebettir. Kuş, İnci'nin gezmesine yardımcı olur. Tavşan kralı ise ona hayvanların özelliklerini anlatan bilgili bir karakterdir.

Canlanan At: Bu masaldaki karakterler; İbrahim Gürtan, tahta at Ceylan ve İbrahim'in annesidir. İbrahim'in annesi, hakkında çok fazla bilgiye sahip olunmayan kapalı bir karakterdir. İbrahim Gürtan; sevimli, iyi kalpli ve atını çok seven bir çocuktur. Ceylan ise mahallede ilgiyle sevilen tahta bir attır.

Postacı Kedi: Hikâyedeki karakterler; Ayşe Nurdagül, Nazife Güler, Işık, Nursen, Bingo ve Tekir'dir. Nurdagül; babasının Karabiber adını verdiği, zeki ve çevik bir kız olarak tanıtılır. Nurdagül'ün ablası Güler; sakin, ağırbaşlı ve çalışkan bir kızdır. Okulda her ikisi de örnek olarak gösterilir. Işık ve Nursen ise onların arkadaşlarıdır. Bingo, beyaz ve kabarık tüylü bir köpektir. Tekir ise evin postacısı görevinde zeki bir kedir.

Kitapta, çocukların ilgisini çekecek karakterler kullanılmıştır. Özellikle ana karakterlerin çocuk olması, hayvanlara ve perilere yer verilmesi çocukların ilgisini çekecek niteliktedir.

2.1.5. Zaman ve Mekân

Şelale'nin Bayramlığı: Bu masalda, bir bayram akşamı zaman olarak karşımıza çıkmaktadır. Önce olaylar Şelale'nin odasında başlar sonra perilerin diyarında ve bahçesinde devam eder. Yani hem kapalı hem açık mekân kullanılmıştır.

“Şelâle, akşam yatağında uyumaya hazırlandığı sırada idi.” (s. 3)

“Birkaç saat sizi periler diyarında dolaştırmak istiyorum.” (s. 4)

“Şimdi ben sizi periler bahçesine götüreyim de bu akşam küçüklerle tanışıp eğlenirsiniz, dedi.” (s. 7)

Aydın'ın Papağanı: Zaman olarak sabah, akşam ve geçen bir aylık süreden bahsedilmiştir. Olaylar ise evin salonunda geçmektedir. Kapalı mekân kullanımı görülmektedir.

“Ve bir akşam habersizce eve getirdi.” (s. 11)

“Birden salonun köşesinden ‘Günaydın küçük!’ diye bir ses yükseldi.” (s. 11)

“Kuşun gelişinden bir ay kadar zaman geçmişti.” (s. 13)

“Bir sabah Aydın bir marş sesi duydu.” (s. 13)

Yurdağül'ün Rüyası: Bu masalda olaylar, bir bahar mevsiminde geçmektedir. Mekân olarak ise perilerin diyarından ve sarayın bahçesinden bahsedilmiştir.

“Dünyanın yeşillığe büründüğü bahar mevsimi gelmişti.” (s. 14)

“Periler diyarında da büyük bir coşkunluk göze çarpıyordu.” (s. 14)

“Sarayın bahçesinde küçük Şello ile türlü oyunlar oynuyorlardı.” (s. 18)

Karlar Ülkesinde: Olay örgüsü kış mevsiminde gece ve sabah zaman dilimlerinde geçmektedir. Masalda çocukların odası, mahalle ve karlar ülkesi hem açık hem kapalı mekân olarak görülmektedir.

“Anneleri küçüklerin odasına gelerek:” (s. 22)

“Bütün mahallenin çocukları kızak kayıyorlardı.” (s. 22-23)

“Kış günlerinin en güzeli Tuncay için bugün olmuştu.” (s. 23)

“Gece yarısı Tuncay uykusu arasında yalnız kalan kardan adamı düşündü.” (s. 23)

“-Tuncay, ister misin seninle babamın ülkesine gidelim, sana bu gece oraları gezdireyim, ne dersin?” (s. 24)

“Sabahleyin Nuray sesleniyordu.” (s. 30)

İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında: Zaman olarak sabah ve gece vakitlerinden bahsedilmiştir. Ev ve tavşanların ülkesi, kapalı ve açık mekân olarak kullanılmıştır.

“Güzel İnci, eğer arzu edersen küçük kuş seni bu geceki toplantımıza getirsin.” (s. 34)

“Meğer burası tavşan padişahının ülkesi imiş.” (s. 35)

“Artık eve dönme zamanı gelmişti.” (s. 39)

“İnci sabahleyin gözlerini açınca annesine seslendi.” (s. 39)

Canlanan At: Zaman olarak, sabah ve gece vakitleri kullanılmıştır. Mekân olarak ise İbrahim’in odası ve Neşe Adası’na yer verilmiştir.

“- İşte Neşe Adası, bir dakika sonra adaya ineceğiz, dedi.” (s. 43)

“Ceylân tam zamanında İbrahimi açık penceresinden odasına getirdi.” (s. 47)

“Sabahleyin uyandığı zaman tahta atını aynı yerde durur görünce birden afalladı.” (s. 47)

“Geceki seyahati gözlerinde canlandı.” (s. 47)

Postacı Kedi: Hikâye ki olay, ikinci vaktinde geçmektedir. Aynı zamanda bu olaylar, Suadiye’de bir mahalledeki evin bahçesinde geçmektedir.

“Suadiyedeki bir mahalle, hain bir sansar yüzünden büyük bir üzüntü içinde idi.” (s. 48)

“Her taraf güller ve leylâklarla çevrilmiş olan bahçenin en can alıcı zamanı idi.” (s. 49)

“Gülerle Nurdagülün arkadaşları ikinci çayına gelmeğe başladılar.” (s. 49)

2.1.6. Dil ve Anlatım

Kitap, çocukların kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde yazılmıştır. Karmaşık ve süslü bir anlatıma yer verilmemiştir.

Dil ve anlatımın en önemli öğelerinden birisi kelimelerdir. Seçilen kelimeler, çocukların anlayacağı şekilde olmalıdır. Bu kitapta çocukların anlamakta güçlük çekebileceği bazı kelimeler kullanılmıştır. “Müteessir” (s. 5-6), “mükâfat” (s. 7, 13, 51), “tafsilat” (s. 34, 47), “iştirak” (s. 36), “tezkere” (s. 50) gibi kelimeler tespit edilmiştir.

Kitaptaki cümleler genel itibariyle anlaşılır niteliktedir. Yer yer virgüllerle uzayan cümleler görülmüştür. Kitapta aşırı uzayan paragraflar kullanılmamıştır.

Kitapta betimleme ve öyküleme görülmektedir. Üçüncü kişinin ağzından bir anlatım mevcuttur.

Kitapta öyküleyici anlatıma, benzetmelere ve kişileştirmelere yer verilmiştir. 3. tekil kişinin ağzından bir anlatım söz konusudur.

İncelenen bu kitap, söz varlığı açısından zengindir. Deyim, ikileme, pekiştirme, yansıma sözcük kullanılırken atasözü kullanımı görülmemiştir.

2.1.6.1. Deyim

Ninemin Masalları kitabında toplam 91 adet deyim kullanımı tespit edilmiştir. Bunların tamamına aşağıda yer verilmiştir.⁸

“Beyaz organtinden yapılan bu elbise kat kat kırmalı etekleri, kabarık kısa kolu ve belindeki renkli ipek kuşağı ile hakikaten *göz alan* bir elbise olmuştu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Şelâle, bayramı *dört gözle bekliyor*, elbisenin zevkini çıkartmak hevesile *içi içine sığmıyordu*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Masalı çok seven Şelâle masallardaki peri kızlarının da hep güzel olduğunu işiterek perileri görmek, periler diyarını dolaşmak için içinde büyük *istekler duymaya* başlamıştı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Şelâlenin zaten günlerden beri *yanıp tutuştuğu* bir isteği demek ki gerçekleşiyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 4)

“Şelâle gördükleri karşısında *hayretler içinde kaldı*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 5)

“Hemen o anda salonlara açılan kapılardan bir sürü kanatlı periler *meydana çıktılar*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Cıvıl cıvıl ötüşerek dallar arasında uçuşan kuşları seyrederken âdeta *kendinden geçirdi*.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“Bir *düşünceye dalmış* gibi sessiz sessiz salonda dolaşıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“... annesile babasına bakarken köşedeki kafes birden *gözüne ilişti*.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Aydın, hemen kafese koştu, fakat kafese pek yaklaşmağa *cesaret edemedi*.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Marş bittikten sonra Aydın ile annesi kuşu alkışladılar ve mükâfat olmak üzere kendisine şeker *ikram ettiler*.” (Aydın’ın Papağanı, s. 13)

⁸ Kitaplardan alınan örnek cümlelerde metne bağlı kalınmıştır. Buradaki yazım ve noktalama yanlışları ile söyleyiş farklılıkları ayrı bir başlık olarak belirtilmiştir.

“Periler diyarında da büyük bir coşkunluk göze çarpıyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Periler sokaklarda şarkı söylüyorlar, dans ediyorlar, gülüp oynuyorlar, kısacası periler ülkesi yerinden oynuyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“Yurdagülün eli her işe yatkındı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 18)

“Biliyor musunuz çocuklar, Kırالیçenin bir bebeği dünyaya gelecekti!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Kırالیçenin bir kızı dünyaya gelmişti!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Bu soğuklar Tuncayla Nurayın hiç hoşlarına gitmemişti.” (Karlar Ülkesinde, s. 21)

“... havadan lapa lapa yağan karı görünce hayretten donakaldılar.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Yumuşacık karlara bastıkça ayaklarının karın içine gömülüğü ve havadan lapa lapa karın düşüşü küçüklerin pek hoşuna gitmişti.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Kar iki küçüğün tahmin etmedikleri kadar hoşlarına gitti.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Nuray kızağa cesaret etmedi.” (Karlar Ülkesinde, s. 23)

“Kardan adam bütün mahalle çocuklarının elbirliğiyle meydana geldiği için yapıp bitince çocukların hepsi kardan adamın etrafında bir halka olup çeşitli danslar yaptılar, zıpladılar oynadılar, nihayet evlerine döndüler.” (Karlar Ülkesinde, s. 23) (El birliği / meydana gelmek)

“Hemen kendisine buzlu çikolata ikram ettiler.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“-Annem görse bunları yedirmemek için elinden geleni yapardı, dedi.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Fakat büyük bir nezaketle ikram edilen bu buzlu çikolatayı kabul etmemek ayıp olacaktı.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Derken kendisine kaymaklı dondurma ikram ettiler.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Bu kartoplarını ben hazırlar bir kenara istif ederim, küçük işçilerin bunları hallaç pamuğu atar gibi atıp yere dökerler, dedi.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“...kar yağmayacak olsa onlar için iş daha *fena olur*.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Çiftçiler *dört gözle* zamanında yağacak kar için *can atarlar*.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Hele sıza sıza toprağa işleyen o kar suları toprak altındaki tohumlara, ağaç köklerine kısaca toprak altında sizin gözle görmediğiniz çalışkan fabrikaya öyle büyük *hizmet eder* ki...” (Karlar Ülkesinde, s. 28)

“İşte böylece biz *el birliğiyle* iş görürüz, dedi.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Etrafta *çıt yoktu*.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“İnci annesine baktıkça iftiharla *koltukları kabarırdı*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“Bütün aile İnci için çılgınca bir *sevgi beslerlerdi*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“İnci bu bebekle misafirlik oynar, oyuncak masalarında oyuncak tabaklarda hazırladığı yiyecekleri misafirlerine *ikram ederdi*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“İnci bir akşam bebeklerini sıralamış, onlarla konuşuyor, bir yandan da *uyku gözlerinden akıyordu*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31-32)

“Yalnızlıktan usanan İnci canlı bir arkadaş bulmak sevinciyle büyük bir *heyecana kapılmıştı*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 32)

“Bütün bebekler, bütün oyun eşyası *harekete geldi*!” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 32)

“Bebekler hemen *işe koyuldular*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Etrafta *ses seda yoktu*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 34)

“Tavşanın arkasından yürüyen İnci o güne kadar dikkat etmediği bir şeyin *farkına vardı*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Ucu bembeyaz olan bu kuyruk, havaya dikilmiş olduğu halde Tavşan ilerliyor, pırıl pırıl parlayan bu kuyruk âdeta İnciye *yol gösteriyordu*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“O zaman İnci tavşan kuyruklarının ne işe yaradıklarını anladı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“-Yolda bir sıkıntı çektiniz mi bayan, bu akşam tavşanlar arasında bir canbazlık partisi hazırladık.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“Bizim eğlencelerimize sizi de iştirak ettirerek aramızda hoş vakit geçirmenizi arzuladık, dedi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“Meğer bay tavşanın en çok hoşlandığı şey, hayvanlar ait yazılmış hikâyeleri okuyarak vakit geçirmekmiş.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“Kangurunun, kalın ve uzun kuyruğunu üçüncü bir ayak yerinde destek gibi kullanıldığını, ön ayakların ancak yemek yemek ve toprağı kazmak gibi işlere yaradığını söyledi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Hele karınlarındaki kese gibi cep içinde yavrularını taşımaları tavşanların pek hoşuna gitti.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Yüz kiloya yakın, bir buçuk metreyi aşan dev kanguruları görmek için âdeta büyük bir istek duyuyorlardı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Herkes yerlerine geçtiler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Bu numara herkesin pek hoşuna gitti.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 38)

“Kenara çekilen tavşanlar hemen hediyeleri kemirmeğe başladılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Ancak o zaman İnci işin içinden çıkabildi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 40)

“Bir gün sonra İnciye yeni bir müjde verdiler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 40)

“Küçükken pek sevdiği Ceylânla ne güzel oynar, ne güzel vakit geçirirdi.” (Canlanan At, s. 42)

“Fakat biraz sonra göze görünmeyen uyku perisi İbrahimin gözüne uyku tozunu serpti.” (Canlanan At, s. 42)

“Hemen yola çıkarsak öyle umuyorum ki tan yeri ağarmadan eve dönebiliriz.” (Canlanan At, s. 42-43)

“Herkesin yüzü neşe ile parlıyor, kimse *yerinde duramıyor*, danslarla, çeşitli eğlencelerle vaktin nasıl geçtiği bilinmiyordu.” (Canlanan At, s. 44)

“Meleklerle benziyen güzel arkadaşlar İbrahime *ikram ediyorlar*, adanın zevkini kana kana tatması için hiçbir şeyi esirgemiyorlardı.” (Canlanan At, s. 45)

“İbrahim kendisine *ikram edilen* bütün yiyecekleri sevinçle yiyor ve iştahına kendisi de şaşıyordu.” (Canlanan At, s. 45)

“Onun da *yüzü gülüyor*, adanın neşesini onu da sarmış bulunuyordu.” (Canlanan At, s. 45)

“Belki Ceylânına tekrar rica eder ve ara sıra adayı ziyaret imkânı olur diye kendini *teselli ediyordu*.” (Canlanan At, s. 46)

“Atla buluşacakları yere gelince İbrahim Ceylânı orada *hazır buldu*.” (Canlanan At, s. 47)

“Fakat yavaş yavaş ada *gözden kayboldu*.” (Canlanan At, s. 47)

“Neredeyse *tan yeri ağaracaktı*.” (Canlanan At, s. 47)

“Her evin kümesi bu sansarın şerrinden haftada birkaç *kurban veriyordu*.” (Postacı Kedi, s. 48)

“Bu sansar öyle şeytan bir şeydi ki, bir türlü *ele geçmiyor*, kurbanlarının sayısı ise günden güne artıyordu.” (Postacı Kedi, s. 48)

“Yalnız bir ev vardı ki, *şeytan kulağına kurşun*, sansar bu eve nedense yanaşamıyordu.” (Postacı Kedi, s. 48)

“Bir yerde fareyi sezinledi mi onu boğmadıkça *içi rahat etmezdi*.” (Postacı Kedi, s. 48)

“Yabancı insanlar arasında bir *aslan kesilen*, bir tek yabancıyı evin çevresine sokmıyan Bingo evin cemaatine karşı da o derece bağlı, âdeta *kuzu gibi* idi.” (Postacı Kedi, s. 49)

“Bu iki kardeş her kardeşe *örnek olacak* kadar *iyi yürekli* idiler.” (Postacı Kedi, s. 49)

“Bahçenin güzel manzarası, bu güzelliğin ortasında hazırlanmış olan o nefis çay masası misafirlerin o kadar *hoşuna gitti* ki Gülerle Nurdagülü tebrik etmekten *kendilerini alamadılar*.” (Postacı Kedi, s. 49)

“Nurdagül, arkadaşlarının merakını anladığı için güzel gülüşile bir *kahkaha kopardı*.” (Postacı Kedi, s. 50)

“Gülerin: ‘Haydi bakalım, doğru eve!’ demesi üzerine hemen evinin *yolunu tuttu*.” (Postacı Kedi, s. 50)

“Amma Nurdagülle Güler ve kedinin sahibi olan bayan da kediyi her zaman mükâfatlandırarak *gönlünü alıyorlardı*.” (Postacı Kedi, s. 51)

“- Şu kedinin halini görünce hayvanların zekâlarını takdir etmekten *kendimi alamadım*.” (Postacı Kedi, s. 51)

“Hâlâ aklıma geldikçe derin bir sızı duymaktan *kendimi alamıyorum*, dedi ve hikâyeyi anlatmaya başladı.” (Postacı Kedi, s. 51)

“Eh artık yola düzülmek sırası geldi, diyerek atına binmiş ve *yola koyulmuşlar*.” (Postacı Kedi, s. 51)

“Fakat biraz düşününce yemek yediği sırada ağacın altına bıraktığı *hatırına gelmiş*.” (Postacı Kedi, s. 52)

“Adamcağız hemen atından aşağı atlamış, köpeğini okşamaya başlamış, köpek son bir defa efendisine bakarak âdeta memnun bir halde *gözlerini yummuş*.” (Postacı Kedi, s. 52)

“Adam, *saçını başını yolmaya* başlamış, işi anlamış amma ne çare ki *iş işten geçmiş*.” (Postacı Kedi, s. 52)

“Fakat zavallı adamcağız, acelesi yüzünden en sadık arkadaşının ölümüne sebep olduğu için bütün ömrü boyunca bunun *acısını çekip durmuş*.” (Postacı Kedi, s. 52)

“Köpeğini *canı gibi seven* adamcağız köpeğin kudurduğunu sanmış.. köpeğinde hiç görmediği bu saldırganlığa başka verecek mâna bulamamış.” (Postacı Kedi, s. 52)

2.1.6.2. İkileme

Bu kitapta 80 adet ikileme tespit edilmiştir. Bu kullanımların tamamına aşağıda yer verilmiştir.

“Beyaz organtinden yapılan bu elbise *kat kat* kırmalı etekleri, kabarık kısa kolu ve belindeki renkli ipek kuşağı ile hakikaten göz alan bir elbise olmuştu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Bunlar renkli pullarla işlenmiş *renk renk* elbiseler içinde kelekleri andırıyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Hepsinin küçücük kanatları ışıklar altında *pırıl pırıl* parlıyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“... bu periler *birer birer* gelerek Şelâleyi ve arkadaşlarını selamladılar.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“O zaman size sarayımın bahçesini, eğlence yerlerini *uzun uzun* gezdirir ve hoş vakit geçirmenizi sağlamış olurum.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“- Bizim hepimizin *ayrı ayrı* vazifelerimiz vardır.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Ninninin âhengi o kadar tatlı, o kadar güzeldi ki Şelâle, vücudunda *yavaş yavaş* bir uyuşukluk hissetti.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“Etrafını *hayal meyal* görür gibi olurken rüyalar âlemine dalıverdi.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“*Cıvı cıvı* ötüşerek dallar arasında uçuşan kuşları seyrederken âdeta kendinden geçerdı.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“*Ara sıra* annesine sordu:” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“Çünkü tavuk *gıt gıt*, diyor, yavrular bu sesi alınca hemen koşuyorlar.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“Tıpkı bunun gibi *küçük büyük* bütün hayvanların çeşitli anlaşma yolları var demek.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“Bir düşünceye dalmış gibi *sessiz sessiz* salonda dolaşıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Kuş hayretle yeni sahiplerine bakıyor ve biraz geveze tabiatli olan papağan bildiği cümleleri *arka arkaya* sıralıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Hemen kafese koşunca kuşun büyük bir ciddiyetle kafesinde ayağını *vura vura* marş söylediğini görmez mi?” (Aydın’ın Papağanı, s. 13)

“Dereler, *şırıl şırıl* akıyor, bahçelerde kelekler uçuşuyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“*Bukle bukle* sarı saçlar bu yüzün güzelliğine güzellik katıyor, bir taç gibi bu güzel yüzü süslüyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“... Prenses Şello *mışıl mışıl* uyuyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“Nihayet *araya araya* istenilen huyda bir küçüğü buldular.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 17)

“O akşam (Ormanda kaybolan iki kardeş) hikâyesini okurken *hüngür hüngür* ağlamış, bu iki yavrucağın acıklı sonuçları onu pek üzmüştü.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 17)

“Yurdagül hiçbir şeyden habersiz yatağında *mışıl mışıl* uyuyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 17)

“Şimdi bu kitap her yerde *kapış kapış* aranıyor!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 20)

“... havadan *lapa lapa* yağın karı görünce hayretten donakaldılar.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Böyle giderse *bir iki* güne kadar karın *hemen hemen* bir metreye yükseleceğini söylüyorlar.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Yumuşacık karlara bastıkça ayaklarının karın içine gömülüğü ve havadan *lapa lapa* karın düşüşü küçüklerin pek hoşuna gitmişti.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“*Hemen hemen* kendi boylarını aşan bu kardan adam hakikaten çok güzel olmuştu.” (Karlar Ülkesinde, s. 23)

“Tuncay kardan adamın *tatlı tatlı* ettiği bu teklifi pek iyi karşıladı.” (Karlar Ülkesinde, s. 24)

“Zaten Tuncay tavan süpürgesini çok kereler at diye, *dah dah* diyerek koşturmuştu.” (Karlar Ülkesinde, s. 24-25)

“Ayın, etrafı *pırıl pırıl* parlattığı bir gece idi.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Kar Baba, Tuncaya *pırıl pırıl* parlayan buzdan bir kanepi gösterdi.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Üşüyeceksin, dondurma yerken ağzında *ısıta ısıta* ye, sakın birden yutma!” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Hele *yavaş yavaş* eriyecek toprağa sızan suların toprak altındaki bütün tohumları sıcacık kar yorganı altında geliştirmeye yardım eder.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Hele *sıza sıza* toprağa işleyen o kar suları toprak altındaki tohumlara, ağaç köklerine kısaca toprak altında sizin gözle görmediğiniz çalışan fabrikaya öyle büyük hizmet eder ki...” (Karlar Ülkesinde, s. 28)

“Tuncay bunları *şaşkın şaşkın* dinliyordu.” (Karlar Ülkesinde, s. 28)

“Tuncay *tekrar tekrar* teşekkür etti.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Ay yine semada *pırıl pırıl* parlıyor ve havadan bakılınca aşağısı pek güzel görünüyordu.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Bu bebekler o kadar çeşitli idi ki içlerinde zeybekler, İspanyol dansözleri, Arap kızları ve daha birçok *başka başka* kıyafette bebekler vardı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“Bu, simsiyah tenli, parlak gözlü, *kıvrır kıvrır* saçlı, kalın kıvrık dudaklı bir Arap kızı idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“... yaramaz oğlan *tıpış tıpış* yürümeğe başladı!..” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 32)

“Çünkü *ara sıra*.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Bebekler yerlerine yerleşince pencerenin camı *tık tık* vuruldu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“*Pırıl pırıl* gözleriyle İnciye *tatlı tatlı* bakarak sanki içeriye girmek için müsaade ister gibi idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Etrafta *ses seda* yoktu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 34)

“Fakat *boyu posu* sanki küçülten aynalara bakıldığı zamanki gibi her şeyi aynı nisbette küçülmüş, bebek gibi bir şey olmuştu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Ucu bembeyaz olan bu kuyruk, havaya dikilmiş olduğu halde Tavşan ilerliyor, *pırıl pırıl* parlayan bu kuyruk âdeta İnciye yol gösteriyordu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Bunun için kendileri gibi *zıplaya zıplaya* koşan bu hayvanlar hakkında İnciden bilgi edinmek istediler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Kıral kendi eliyle müsabakayı kazananlara kırmızı kordelâlarla bağlanmış olan bu hediyeleri *birer birer* dağıttı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Tavşanların hepsini *ayrı ayrı* okşadı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Herkesi *ayrı ayrı* selâmlayarak veda etti.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Dağlar aştılar, dereler geçtiler, ormanların üzerinden uçtular, nihayet denizin ortasında türlü renkte ışıklarla *pırıl pırıl* parlıyan bir adacığa eriştiler.” (Canlanan At, s. 43)

“Hakikaten bir dakika sonra Ceylân *yavaş yavaş* inmeğe başladı.” (Canlanan At, s. 44)

“Meleklerle benziyen güzel arkadaşlar İbrahime ikram ediyorlar, adanın zevkini *kana kana* tatması için hiçbir şeyi esirgemiyorlardı.” (Canlanan At, s. 45)

“Belki Ceylânına tekrar rica eder ve *ara sıra* adayı ziyaret imkânı olur diye kendini teselli ediyordu.” (Canlanan At, s. 46)

“Fakat *yavaş yavaş* ada gözden kayboldu.” (Canlanan At, s. 47)

“Bu sansar öyle şeytan bir şeydi ki, bir türlü ele geçmiyor, kurbanlarının sayısı ise *günden güne* artıyordu.” (Postacı Kedi, s. 48)

“Hatta evin kedisi Tekir, Bingo ile *kucak kucağa* yatarlar, tavuklar Bingonun evine yumurtlardı.” (Postacı Kedi, s. 49)

“Tam bu sırada ‘*Miyav miyav!*..’ diye bir kedi sesi duydular.” (Postacı Kedi, s. 49)

“O âna kadar *uslu uslu*, neşe içinde peşleri sıra gelen köpeğe birden bir hal olmuş:” (Postacı Kedi, s. 51)

2.1.6.3. Pekiştirme

Kitapta 11 adet pekiştirme kullanılmıştır. Bunların hepsi aşağıda sıralanmıştır.

“Her tarafları *bembeyaz*, perilere benzeyen kanatlı kar bebekleri, kardan adama:” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Kar Baba *upuzun bembeyaz* sakallı, nur yüzlü bir ihtiyardı.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Her yer *bembeyazdı*.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Bu *bembeyaz* ülkede her şey *tertemizdi*.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Bu, *simsiyah* tenli, parlak gözlü, kıvrır kıvrır saçlı, kalın kıvrık dudaklı bir Arap kızı idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“Ucu *bembeyaz* olan bu kuyruk, havaya dikilmiş olduğu halde Tavşan ilerliyor, pırıl pırıl parlayan bu kuyruk âdeta İnciye yol gösteriyordu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Bingo, kabarık tüylü, *bembeyaz* kar topu gibi bir kuzey köpeği idi.” (Postacı Kedi, s. 48)

“İşte *sadık mı sadık, avcı mı avcı* bir köpek!” (Postacı Kedi, s. 48)

2.1.6.4. Yansıma Sözcük

Aşağıda yansıma sözcük kullanımlarına yer verilmiştir.

“Çünkü tavuk *gıt gıt*, diyor, yavrular bu sesi alınca hemen koşuyorlar.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“Dereler, *şırıl şırıl* akıyor, bahçelerde kelebekler uçuşuyordu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“İkisi de pencereden *pırrr* diye uçarak havalandılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 34)

“Tam bu sırada ‘*Miyav miyav!*..’ diye bir kedi sesi duydular.” (Postacı Kedi, s. 49)

2.1.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Çocuk kitaplarında Türkçenin doğru ve etkili kullanımı önemlidir. Burada da yanlışlar ve söyleyiş farklılıkları tespit edilmiştir. Bunların bir kısmı örneklendirilmiştir.

“Şelâle, bayramı dört gözle bekliyor, elbisenin zevkini çıkartmak *hevesile* içi içine sığmıyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Bu sorular âdeta *Şelâlenin* rahatını kaçırıyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Şelâle *hiç bir* korku hissine kapılmadan.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 3)

“Yabancı misafir güzel *gülüşüyle*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 4)

“Şelâlenin zaten günlerden beri yanıp tutuştuğu bir isteği demek ki gerçekleşiyordu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 4)

“Peri, yere *inmeğe* başladı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 4)

“Ben de önce sizi tanıtmakla işe *başlıyalım*, dedim, cevap verdi.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 4)

“... bu periler birer birer gelerek *Şelâleyi* ve arkadaşlarını selamladılar.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Burada *Şelâleye* edilmedik ikram kalmadı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Fakat Şelâle, *Kıraliçede* bir telaş sezinler gibi oldu.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Çünkü *kıraliçe* özür dileyerek şunları söyledi:” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Bir sürü oyuncak hediye ederek rüyalarında birer *Kıraliçe* hayatı sürmelerine temine çalışacağız.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Hiç olmazsa bunların uykuda *mes’ut* olmalarını *sağlıyacağız*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 6)

“Küçük periler de *Şelâleyi* selamladılar.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 7)

“Bunlar Şelâle ile vedalaştıktan sonra *Kıraliçe* önde olarak uçtular.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 7)

“Peri, *Şelâlenin* aklından geçenleri anlamış gibi:” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 7)

“... *Şelâleyi* elinden tutarak içeri aldı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“... bu bahçede geçirdiği güzel saatleri ömrünün sonuna kadar *unutmıyacaktı*.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“Şelâle, bir ara yorgunluk hissederek güller arasında kurulmuş bir *hamak’ta* dinlenmek için uzandı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“... *Şelâlenin* hamağını sallayarak bir ninni *söylemeğe* başladı.” (Şelale’nin Bayramlığı, s. 8)

“- Oğlum, muhakkak ki hayvanların *birbirleriyle* anlaşma yolları da çıkardıkları seslerle olsa gerek.” (Aydın’ın Papağanı, s. 10)

“*Aydının* kuşlarla bu kadar candan ilgisini gören babası bir gün ona bir papağan almayı düşündü, *Aydına* papağan hem güzel bir eğlence, hem de âdeta bir arkadaş olurdu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“*Aydının* babası papağanı aldı.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“*Aydının* bütün bunlardan haberi yoktu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“... Salonda duran anne ile baba kahkaha ile *gülmeğe* başladılar.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Fakat *Aydının* hayreti de görülecek bir âlem!” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“... *annesile* babasına bakarken köşedeki kafes birden gözüne ilişti.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Aydın, hemen kafese koştı fakat kafese pek *yaklaşmağa* cesaret edemedi.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Kuş hayretle yeni sahiplerine bakıyor ve biraz geveze *tabiatli* olan papağan bildiği cümleleri arka arkaya sıralıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 11)

“Babası hemen *Aydını* dalgınlıktan uyandırdı.” (Aydın’ın Papağanı, s. 12)

“Aydın bir kuşun böyle *konuşmasile* ilk defa karşılaştığı için âdeta hayretten büyülenmiş gibi yerinden kıpırdamıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 12-13)

“Onlar konuşurlarken papağan *hem* gevezelik ediyor, *hem de* maymun gibi koca kafesin içine yerleştirilmiş dallara tırmanarak kafesin içinde *canbazlıklar* yapıyordu.” (Aydın’ın Papağanı, s. 13)

“Aydınların kapısı önünden her gün mızıka çalarak, marş *söyliyerek* askerler geçirdi.” (Aydın’ın Papağanı, s. 13)

“Kuluçka için yuvalarını hazırlayan kuşlar neşeli *cıvıltılarıyla* ortalığa neşe saçıyorlardı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Biliyor musunuz çocuklar, *Kırılıçenin* bir bebeği dünyaya gelecekti!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Bu sevinçli haberi bir an evvel almak için de *Sarayın* etrafını *Periler* kuşatmışlardı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“Nihayet *Sarayın* çanı *çalmağa* başladı, beklenen haber ilan edildi.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“*Kıraliçenin* bir kızı dünyaya gelmişti!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 14)

“-Yaşasın *Kıraliçe*, yaşasın *Kıral*, hepimizin gözü aydın!” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“Periler *kanatlarile* bebeği yelpazeliyorlar; güzel sesli periler de beşiğin etrafında ninniler söylüyorlardı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“*Kıral* ve *kıraliçe* sevinç içinde idiler.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 15)

“*Kıral*, *kıraliçenin* bu fikrini beğendi.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 16)

“Güya periler ülkesine uçmuş, orada *Kıraliçenin* güzel *kızile* arkadaş olmuş ve birbirlerini pek sevmişlerdi.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 17)

“Oyuncakçı dükkânlarında bile *bulunmıyacak* kadar çok çeşitli oyuncakları etraflarına dizerek Şello ile birlikte oynuyorlardı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 18)

“*Şellonun* bir iş odası vardı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 18)

“*Yurdagülün* eli her işe yatkındı.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 18)

“- Merak ettim, anlat bana, bu arkadaşlık ne *zamandanberi* böyle?” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 19)

“*Yurdagüle* dedi ki:” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 19)

“Böyle şifaya kavuşturabileceği insanların sevinciyle *mes’ut* olmak emelinde idi.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 19-20)

“*Gülün* rüyaları kaç sene sürdü, bilemem.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 20)

“Fakat *Gülün* en büyük kazancı şu oldu.” (Yurdagül’ün Rüyası, s. 20)

“*Tuncayla* Nuray birbirlerini çok seven iki kardeşti.” (Karlar Ülkesinde, s. 21)

“*Tuncayla* Nuray kalın yünlü elbiseler giyiyorlardı.” (Karlar Ülkesinde, s. 21)

“Bu soğuklar *Tuncayla Nurayın* hiç hoşlarına gitmemişti.” (Karlar Ülkesinde, s. 21)

“Sıkıca giyinip *annelerile* birlikte bahçeye çıktılar.” (Karlar Ülkesinde, s. 22)

“Bu kardan adam hikâyesi *Tuncayı* çok sevindirdi.” (Karlar Ülkesinde, s. 23)

“Kardan adam bütün mahalle çocuklarının *elbirliğiyle* meydana geldiği için yapılıp bitince çocukların hepsi kardan adamın etrafında bir halka olup çeşitli danslar yaptılar, zıpladılar oynadılar, nihayet evlerine döndüler.” (Karlar Ülkesinde, s. 23)

“Kardan adam her *nekadar* çocukların zıplayışına iştirak edememişse de onların neşesine katılmış ve yüzündeki sevinç hissedilir bir *hal* almıştı.” (Karlar Ülkesinde, s. 23)

“*Kimbilir* ne kadar korktun ve üşüdün.” (Karlar Ülkesinde, s. 24)

“*Kimbilir* belki de soğuk içine işleyerek kardan adamı hasta yapardı.” (Karlar Ülkesinde, s. 24)

“Beraberce kardan adam memleketine *gitmeğe* karar verdiler.” (Karlar Ülkesinde, s. 24)

“Kardan adam elindeki tavan süpürgesini uzatarak *Tuncaya*.” (Karlar Ülkesinde, s. 24)

“Kardan adamla birlikte Tuncay havada *yükselmeğe* başladılar.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Nihayet kardan adam, babasının ülkesine yaklaştıklarını haber verdi.. *biraz* sonra da gidecekleri yere varmış bulunuyorlardı.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Kardan adam *Tuncayı* bütün arkadaşlarına tanıttı.” (Karlar Ülkesinde, s. 25)

“Bihassa bu *hal* *Tuncayı* çok meraka düşürdü.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Kar Baba, *Tuncaya* pırıl pırıl parlayan buzdan bir kanepe gösterdi.” (Karlar Ülkesinde, s. 26)

“Okula başladığını, derslerine çalıştığını, kardeşi *Nurayla* birlikte oyunlar oynadığını anlattı.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“-Elinizdeki kartopu ile siz de kartopu mu *oynıyacaksınız?*” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Kar Baba yüzünü aydınlatan bir gülümseme ile *Tuncaya* cevap verdi.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Hele yavaş yavaş eriyecek toprağa sızan suların toprak altındaki bütün tohumları sıcacık kar yorganı altında *geliştirmeğe* yardım eder.” (Karlar Ülkesinde, s. 27)

“Kardan adam *Tuncayı* tekrar evine götürmek üzere kar diyarından ayrıldılar.”
(Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Kardan adamla birlikte olarak yere *inmeğe* başladılar.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Aşağıya indikçe evler *sezilmeğe* başladı.” (Karlar Ülkesinde, s. 29)

“Önce minicik oyuncaklara benzer gibi görünen şehir gittikçe *büyümeğe* başladı.”
(Karlar Ülkesinde, s. 29)

“*Annesile* babası da büyük bir ciddiyetle *Tuncayın* gezisini dinlediler.” (Karlar Ülkesinde, s. 30)

“*İncinin* pek iyi huylu, uysal, iyi kalpli ve güzel bir kız oluşu idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“*İncinin* tam bir oda dolusu bebeği vardı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“*İncinin* en güzel eğlencesi idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“*İnciye* en çok yardımı dokunan bir bebek vardı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 31)

“*İncinin* gözleri hayretten açılmıştı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 32)

“... yaramaz oğlan tıpış tıpış *yürümeğe* başladı!..” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 32)

“*İncinin* bebeklerinden İspanyol elbiseli bebekler ortaya çıktılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Zeybek kıyafetlerindeki iki bebek, zeybek *havasile* zeybek oynadılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Bu *hal İncinin* pek garibine gitmişti.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“Pırıl pırıl *gözlerle İnciye* tatlı tatlı bakarak sanki içeriye girmek için müsaade ister gibi idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 33)

“İki saat sonra, *İnciyi* tekrar evine götürmek üzere hazır bulun dedi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Ucu bembeyaz olan bu kuyruk, havaya dikilmiş olduğu *halde Tavşan* ilerliyor, pırıl pırıl parlayan bu kuyruk âdeta *İnciye* yol gösteriyordu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Demek ki şimdi bunu kendi de *gözlerle* görüyordu.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Hepsi ayağa kalkarak *İnciyi* karşıladılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“*İnciye* baş köşede bir yer verdiler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 35)

“Bu ihtiyar tavşan, tavşanların *kıralı* idi.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“Tavşan *Kıralı İnciye* dönerek.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“-Yolda bir sıkıntı çektiniz mi bayan, bu akşam tavşanlar arasında bir *canbazlık* partisi hazırladık.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 36)

“Bunun için kendileri gibi zıplaya zıplaya koşan bu hayvanlar hakkında *İnciden* bilgi edinmek istediler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Tavşanlar kanguru hakkında edindikleri bilgi için *İnciye* pek çok teşekkür ettiler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 37)

“Aşağıda İnci ile birlikte bütün tavşanlar *canbazları* alkışlıyorlardı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 38)

“Kenara çekilen tavşanlar hemen hediyeleri *kemirmeğe* başladılar.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“*Kıral* kendi eliyle müsabakayı kazananlara kırmızı *kordelâlarla* bağlanmış olan bu hediyeleri birer birer dağıttı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“İnci *Kırala* ve etrafındakilere teşekkür etti.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Annesi *gülmeğe* başladı.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 39)

“Bir gün sonra *İnciye* yeni bir müjde verdiler.” (İnci Ünal Canbaz Tavşanlar Arasında, s. 40)

“İbrahim *Gürtanın Ceylânını* mahallede *tanımıyan* yoktu.” (Canlanan At, s. 41)

“Atının boynuna takılan birincilik mükâfatı *İbrahimin* koltuklarını kabartır, kısacası *İbrahimin* atı hakiki bir kahraman olurdu.” (Canlanan At, s. 41-42)

“Küçükken pek sevdiği *Ceylânla* ne güzel oynar, ne güzel vakit geçirirdi.” (Canlanan At, s. 42)

“Bu akşam eline aldığı resim defterine *Ceylânın* resmini *çizmeğe* çalışıyordu.” (Canlanan At, s. 42)

“Fakat biraz sonra göze *görünmiyen* uyku perisi *İbrahimin* gözüne uyku tozunu serpti.” (Canlanan At, s. 42)

“- *Neşe Adasına* gidiyoruz.” (Canlanan At, s. 43)

“Dağlar aşılar, dereler geçtiler, ormanların üzerinden uçtular, nihayet denizin ortasında türlü renkte ışıklarla pırıl pırıl *parlıyan* bir adacığa eriştiler.” (Canlanan At, s. 43)

“Hakikaten bir dakika sonra *Ceylân* yavaş yavaş *inmeğe* başladı.” (Canlanan At, s. 44)

“Başları çiçeklerden taçlarla süslü genç kızlar genç delikanlılarla *dansediyorlar*, seyredenler *dansedenleri* çiçek yağmuruna tutuyorlardı.” (Canlanan At, s. 44)

“Bu ada *İbrahimin* istediği yerdı.” (Canlanan At, s. 45)

“Meleklerle *benziyen* güzel arkadaşlar *İbrahime* ikram ediyorlar, adanın zevkini kana kana tatması için hiçbir şeyi esirgemiyorlardı.” (Canlanan At, s. 45)

“*İbrahim arkadaşlarıyla* birlikte arabaya atladı.” (Canlanan At, s. 45)

“Deniz bile dalgalarını dans *havasıyla* yükseltip alçaltıyor gibiydi.” (Canlanan At, s. 46)

“Belki *Ceylânına* tekrar rica eder ve ara sıra adayı ziyaret imkânı olur diye kendini teselli ediyordu.” (Canlanan At, s. 46)

“Atla buluşacakları yere gelince *İbrahim Ceylânı* orada hazır buldu.” (Canlanan At, s. 47)

“*Ceylân* tam zamanında *İbrahimi* açık pencereden odasına getirdi.” (Canlanan At, s. 47)

“*Suadiyedeki* bir mahalle, hain bir sansar yüzünden büyük bir üzüntü içinde idi.”
(s. 48)

“Hatta evin kedisi Tekir, Bingo ile kucak kucağa yatarlar, tavuklar *Bingonun* evine yumurtlarlardı.” (Postacı Kedi, s. 49)

“*Nurdagüle* babası Karabiber adını vermişti.” (Postacı Kedi, s. 49)

“*Nurdagül*, arkadaşlarının merakını anladığı için güzel *gülüşile* bir kahkaha kopardı.” (Postacı Kedi, s. 50)

“Kedi hemen *Nurdagül*’ün ayaklarına *sürünmeğe* başladı.” (Postacı Kedi, s. 50)

“*Nurdagül Tekiri* kucağına aldı.” (Postacı Kedi, s. 50)

“*Gülerin*: ‘Haydi bakalım, doğru eve!’ demesi üzerine hemen evinin yolunu tuttu.” (Postacı Kedi, s. 50)

“*Amma Nurdagülle Güler* ve kedinin sahibi olan bayan da kediyi her zaman mükâfatlandırarak gönlünü alıyorlardı.” (Postacı Kedi, s. 51)

“Kedinin bu marifetini gören küçük *Işığın* ablası Nursen.” (Postacı Kedi, s. 51)

“Heybeyi atın sırtından yere indirmiş, atı da otlaması için *başı boş* bırakmış.”
(Postacı Kedi, s. 51)

“Adamcağız köpeğe ne oldu, diye merak *etmeğe* başlamış.” (Postacı Kedi, s. 52)

“Köpeğini canı gibi seven adamcağız köpeğin kudurduğunu sanmış.. *köpeğinde* hiç görmediği bu saldırganlığa başka verecek mâna bulamamış.” (Postacı Kedi, s. 52)

2. 2. DEDEMİN MASALLARI

Tablo 2. Dedemin Masalları Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1953
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	İstanbul Tan Matbaası
Sayfa Sayısı	64 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş
İçindekiler	Dedemin Masalları Ali’nin Yaramazlığı Çatal Kuyruğu Hikâyesi Lüks Otomobil Dilekler Mağarası Telefon Meraklısı Guguklu Saat

Kaynak: Yaşaroğlu, 1953: 1-2.

2.2.1. Eserin Özeti

Dedemin Masalları

Torunlarını çok seven dede, onları her bayram evinde toplar. Çiftlikte her birine görev verir. Her biri bu görevi mutlulukla yapar. Bayram günü harçlıklarını sırayla hepsine verir. Dedenin yanında bir cüce vardır. İhtiyar dadı, bu cücenin hikâyesini çocuklara anlatır. Vaktiyle bu çiftliğin bir kâhyası vardır. Mantar toplamaya gider. Mantar birden onunla konuşmaya başlar. Onu koparmaması gerektiğini, oranın bozulmaması gerektiğini söyler. Mantar perilerinin başından geçenleri duymadığı için ona sitem eder. Gelecekteki doğacak çocuğu için kötü söylemlerde bulunur. Adam bunu kimseye anlatmaz ve çok korkmuştur. Bir gün çocuğu olur. Bu bebek çok değişiktir, insana benzemez. Bu durum onu çok üzer ve gidip dedeye başından geçenleri anlatır. Dede, bu bebeğe sahip çıkar. Dedenin yanında yardımcı cüce olarak yıllarca orada kalır. Bunu dinleyince çocuklar üzülür ama cüceyi çok severler. Cüceyle birlikte hep dedesinin masallarını dinleyip eğlenirler.

Ali'nin Yaramazlığı

Ali, doğuştan çok farklı bir çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Doğduğu gün bile ebesine tekme atmıştır. Büyüdükçe yaramazlıkları iyice artar. Evde, bahçede ve okulda hiç yerinde durmaz. Aynı zamanda çok meraklı bir çocuk olduğu için her şeyi denemeye çalışır. Okul çağına geldiğinde sürekli her şeyi merak eden, öğrenmeye çalışan ve çalışkanlığıyla tanınan bir çocuk olmuştur. Bir gün arı yuvası görür ve uşakları Memiş'ten onun için bir arı tutmasını ister. İki tane arı yakalayıp kutuya koyar. Ertesi gün bunu okula götürür ve kutudan arıları çıkartır. Herkes çok korkar. Birkaç gün sonra bu yaptığından çok mutsuz olur ve öğretmenine itiraf eder. Öğretmeni onu affeder, duyduğu bu pişmanlıktan dolayı ailesi ve öğretmeni çok sevinir.

Çatal Kuyruğu Hikâyesi

Ayşe, annesiyle birlikte yaşayan mutlu bir çocuktur. Penceresine gelen kırlangıçları izlemeyi çok sever. Bir gün çok hasta olur, yataklara düşer. Kırlangıçlar onu hiç yalnız bırakmaz ama günün birinde kırlangıç, oralardan gideceğini söyler. Ayşe, aklına takılan soruları sorar. Niçin güneye gittiklerini ve neden kuyruklarının şeklinin öyle olduğunu anlatmasını ister. Kırlangıç her şeyi anlatmaya başlar. Vaktin birinde hangi canlının kanının daha lezzetli olduğu hayvanlar arasında tartışma konusu olmuştur. Sivrisinek, bunu araştırmak için görevlendirilir. İnsanların kanının lezzetli olduğunu

tespit eder. Ancak kırlangıç, bu kararın söylenmemesini ister. Çünkü insanları çok sever. Eğer karar söylenirse yılan insanlar için tehlikeli olacaktır. Sivrisineği sustumak istersen yılan gelir ve kırlangıcın kanadını ısırır. Kırlangıç, insanlar için kendini feda etmiştir. Ayşe, bunları duyunca çok etkilenir. Bir gün uyandığında bir kırlangıç yuvasını görür ve mutlu olur. Kırlangıçlar güneye doğru giderken onları mendil sallayarak uğurlar.

Lüks Otomobil

Babür ve Timur adındaki iki kardeş, güzel bir köşte dünyaya gelmişlerdir. Bu köşkün bahçıvanı Hasan Ağa, kendi köyüne çok az gittiği için artık onları torunu gibi benimsemiştir. Onun köyüne de birlikte giderlermiş. Giderken de Hasan Ağa'nın torunlarına hediyeler götürürler. Bu iki çocuğun nineleri bir gün vefat eder. Annesi, eğer iyi çocuk olurlarsa ninelerinin rüyalarına girip yanlarında olacağını söyler. Günlerden bir gün, iki kardeş doktor olan babalarını ziyarete giderler. Bir çocuğun hastaneden çıkarken onların arabasına binmek için özendiğine şahit olurlar. Sonra iki kardeş karar verip onları arabayla evlerine bırakmak isterler. Murat ve babası buna şaşırır, çocuk dileğinin kabul olduğunu fark edip sevinir. Arabayla köylerine kadar giderler, Murat'a hediyeler verirler. Murat çok mutlu olur ve iki kardeşe dua eder. O gece rüyalarında ninelerini görürler ve iyilik yaptıkları için geldiğini anlarlar.

Dilekler Mağarası

Fatma, bir köyde eşi Ömer ile birlikte dirlik düzenlik içinde yaşamaktadır. Hep hayal kurarlar. Kız çocukları olursa Gülyüz, erkek çocukları olursa da Demirtaş adını vereceklerini hayal ederler. Bir gün Ömer eşi ile gittiği yerden geri dönmez, onun da eşiğinin de izine rastlanmaz. Fatma bu üzüntü içinde iken bir bebeği olacağını öğrenir. Bir gün kendi kendine bir dağda çocuğunu dünyaya getirir. Doğum sancıları çektiğinde ak sakallı bir ihtiyar kızının çok uğurlu olacağını ona söyler. Doğan bu çocuk diğerlerine benzemez, yeşilimsi bir rengi vardır. Fatma bu duruma üzülür. Kızı Gülyüz büyüdükçe bu hâinden mutsuzluk duyar. Fatma bir gün köydeki herkesin gittiği dilek mağarasında gider. Orada ona bir ihtiyar yardım eder ve ordan para almasını söyler. Fatma her gün gider mağaraya bırakılan paraları alır. Annesinin her sabah nereye gittiğini merak eden Gülyüz, bir gün onu takip eder. Sonra mağaraya girer ve çıkamaz. Bir ihtiyar ordaki suya girmesini söyler. Gülyüz suya girince birden o yeşil rengi suya karışır. Sonra yanına birkaç kız daha gelir. Birden uçarak oradan uzaklaşırlar. Gittikleri yerde bir şehzade ve atı vardır. Onlar yolculuğa çıkınca birden yere çakılırlar ve hiç hareket edemezler. Bir

cadı gelir ve kızının şehzadeye aşık olduğunu söyler. Hemen orada evlendirmek istediğini kabul etmezse de onu orada bırakacağını söyler. Kızın yüzünü yoğun ısrar sonrasında gösterir ve o bir kurbağadır. Şehzade çok şaşırır. Padişah bunu duyünce şaşkına döner. O sırada dünyayı dolaşan bir seyyah, onları görür ve yedi kere okumaları gereken bir yazı söyler. Sonra her şey birden normale döner. Olaylardan sonra kızıyla kavuşan Gülyüz, şaşkına döner. Şehzade ve Gülyüz evlenirler. Sonsuza dek mutlu yaşarlar.

Telefon Meraklısı

Aydın, telefonla konuşmayı çok seven bir çocuktur. Evde telefon çalar çalmaz hemen açar konuşurdu. Çünkü evde yalnızlıktan canı çok sıkılıyordu. Yalnızlığını çok hissettiği zaman ise yan komşunun çocuğu Adni, ona çok iyi geliyordu. Bahçede hep birlikte oynarlardı. Adni'nin babası subaydı ve bir gün Sarıkamış'a tayin oldu. Aydın buna çok üzölmüştü. Düzenli olarak telefonla konuşmak üzere sözleştiler. Bir gün telefon çaldı. Aydın heyecanla telefonu açtı. Telefonun diğer ucunda dostu Adni vardı. Birden yanında bir peri belirdi. Telefonun diğer ucuna gidebileceğini söyledi. Aydın küçölüp telefonun içinden Adni'nin yanına süzölüverdi. Adni ile hasret giderdiler ve uzun uzun oynadılar. Birlikte kızakla kayarken iki çift göz gördüler. Burada iki tane kurt vardı. Onları merak eden Aydın, peşlerinden ormana doğru gitti. Orda bir ev vardı ve kapıyı çaldı. Bir kurt kapıyı açtı yanındaki kuş içeri girmemesi için onu uyardı. Aydın, merakına yenik düştü ve içeri girdi. Kurtların sofrasına oturdu. Daha sonra bir büyük kurt ve yavruları geldi, dualarını ettiler ve yemeklerini yediler. Büyük kurdun boğazına yemek kaçtı. Aydın hiç korkmadan ağzından parçayı çıkarttı. Kurt, bu cesareti karşısında Aydın'a hayran kaldı ve ona güzel yemeklerden ikram etti. Sonra Aydın annesinin sesini duymaya başladı. Aydın birden kendini evde telefonun başında duruyordu. Sonra başından geçenleri annesine anlattı, annesi gülümsedi. Birden telefon çaldı ve Adni onu aramıştı. Sanki az önce yaşananlar hiç olmamış gibi konuşunca bütün bunların hayal olduğunu düşündü.

Guguklu Saat

Pembe için 23 Nisan'ın birçok anlamı vardır. Çünkü o gün doğmuştur. Ailesiyle iki odadan oluşan bir evde yaşarlar. Bir gün arkadaşı Zeynep'in doğum günü için onun evine giderler. Onların evindeki guguklu saat çok hoşuna gider. Zeynep'in ailesi gelen çocukları çok güzel ağırlamıştır. Pembe'nin aklı o saatte kalmıştır, annesine anlatır. Annesi, bu saati babasının daha çok para kazandığı zaman alabileceklerini söyler. Bir gün

uyandığında bir ses duyar. Bahçedeki ağacın dallarında bir guguk kuşu yuva kurmuştur. Pembe koşarak annesine haber verir. Guguklu saat hayal ederken kuşun gerçeğinin evlerine gelmesi onu çok mutlu eder. Bu olay tam da 23 Nisan’a denk gelmiştir, bütün bunlar Pembe’yi mutlu eder.

2.2.2. Konu

Dedemin Masalları: Dedesine bayram ziyaretine giden çocuklara bir cücenin hikâyesinin anlatılması, konu olarak işlenmiştir.

Ali’nin Yaramazlığı: Yaramazlıkları ile bilinen Ali’nin en sonunda bunlardan ders alması anlatılmıştır.

Çatal Kuyruğu Hikâyesi: Ayşe ile kırlangıç arasında geçen diyaloglar ve kırlangıçların esrarengiz hikâyesi anlatılmıştır.

Lüks Otomobil: Babür ve Timur’un Murat’ı arabalarına bindirerek mutlu etmeleri ve iyilikleri anlatılır.

Dilekler Mağarası: Fatma’nın kızı Gülyüz’ün mucizevi şekilde başından geçenler anlatılmıştır.

Telefon Meraklısı: Aydın’ın dostu Adni’nin Sarıkamış’a gitmesi ve telefonla konuşmak isterken kurduğu hayaller anlatılmıştır.

Guguklu Saat: 23 Nisan’da aynı zamanda doğum günü olan Pembe’nin guguklu saatinin olmasını istemesi ve sonunda mükâfatlandırılması anlatılmıştır.

İşlenen konular, çocukların dünyasına uygun biçimde aktarılmıştır.

2.2.3. İleti / Ana Düşünce

Dedemin Masalları: Sonunda, cücenin her şeye rağmen onlar gidip eğlenip yaşadığı vurgulanmıştır. Hayatın her şeye rağmen güzelliklerle devam ettiği düşüncesi hâkimdir.

Ali’nin Yaramazlığı: Hatalardan sonra özür dilemenin erdemli bir davranış olduğu düşüncesi vurgulanmıştır.

Çatal Kuyruğu Hikâyesi: Hayatın küçük sürprizlerle dolu olduğu vurgulanmıştır.

Lüks Otomobil: İyilik edenlerin mükâfatlandırılacağı düşüncesi hâkimdir.

Dilekler Mağarası: Bazen yaşanan kötü olaylar sonunda güzel durumların da yaşanabileceği aktarılmıştır.

Telefon Meraklısı: İnsanın merakları bazen onu değişik hayallere sürükleyebilir.

Guguklu Saat: Hayalini kurduğumuz şeylerin daha güzel hâllerde karşımıza çıkabileceği düşüncesi hâkimdir. Başka bir deyişle, “Sen gül istersin ama Allah sana gül bahçesi sunar.” düşüncesi vurgulanmıştır.

Ana düşünceler, özellikle iyilik değeri üzerine kurgulanmıştır. Çocukların anlayacağı biçimde, nasihat vermeden uzak sezdirilerek aktarılmıştır.

2.2.4. Karakter / Kahraman

Dedemin Masalları: Dede, Cüce Memiş, çocuk ve kâhya buradaki karakterlerdir. Dede; yetmişli yaşlarda ama elli yaşında gösteren, torunlarını seven, samimi bir ihtiyardır. Cüce Memiş, insanlardan çok farklı yüzü ve gözleri olan ama zeki birisidir. Kâhya, insanlardan çekinen ve çiftliğe yıllarını vermiş bir adamdır. Çocuk ise dedesini çok seven ve iyi kalpli birisidir. Bu masalda dede, hakkında geniş tanımlamalara yer verilen açık bir karakterdir. Diğer karakterler hakkında geniş tanımlamalar yoktur.

Ali'nin Yaramazlığı: Ali, öğretmen, anne, baba ve Memiş buradaki karakterlerdir. Ali; doğduğunda bile ebesine tekme atmış, büyüdükçe gittikçe meraklı bir çocuk olmuştur. Özellikle meraklı, çalışkan ve yaramaz hâlleriyle dikkat çeken ve çoğu özelliğine değinilmiş açık bir karakterdir. Öğretmen, anne ve baba daha çok çocuklarını iyiye yönlendiren kapalı karakterler olarak görülmektedir. Memiş, Ali'nin dediklerini yapan bir bahçivandır.

Çatal Kuyruğu Hikâyesi: Ayşe, anne, kırlangıç, yılan ve sivrisinek buradaki karakterlerdir. Ayşe, kuşları seven iyi kalpli bir kızdır. Anne ise evin geçimi için uğraşan ve kızına çok düşkün bir karakter olarak görülmektedir. Kırlangıç iyiliğin temsilcisi, yılan ise kötülüğün temsilcisidir. Sivrisinek ise araştırmalar yapar.

Lüks Otomobil: Babür ve Timur kardeşler, Hasan Ağa, anne, baba ve Murat buradaki karakterlerdir. Babür ve Timur kardeşler, iyi kalpli ve yardımsever karakterlerdir. Hasan Ağa, bahçivanlık yapan ve bu kardeşleri çok seven bir adamdır. Anne ve baba çocuklarını iyiye ve doğruya yönelten insanlardır. Murat, küçük yaşlarda ve hasta bir çocuktur.

Dilekler Mağarası: Fatma, Ömer, Gülyüz, Ayşe, şehzade, ihtiyar, padişah, cadı, kurbağa ve seyyah bu masalın karakterleridir. Fatma ve Ömer kendi sakin dünyalarında geçinip giden bir çifttir. Ömer gittiği yolda kaybolur. Fatma'nın kızı olur. Gülyüz, doğduğunda yemyeşil bir bedene sahip farklı bir çocuktur. Ayşe ise Fatma'ya yardım eden bir kadındır. İhtiyar, şehzade, padişah, kurbağa, cadı ve seyyah hakkında detaylı bilgilere yer verilmemiştir. Daha çok kapalı karakterler hâkimdir.

Telefon Meraklısı: Aydın, Adni, Adni'nin babası, Aydın'ın annesi, kurt ve papağan buradaki karakterlerdir. Kurt ve papağan yol gösterici görevde karşımıza çıkmaktadır. Adni'nin babası subaylık göreviyle karşımıza çıkar. Aydın, arkadaşlarına değer veren ve telefona merak duyan bir çocuktur. Adni ise arkadaşına değer veren bir çocuktur. Aydın'ın annesi ise çocuğunun anlattıklarına kıymet veren biridir.

Guguklu Saat: Pembe, anne ve Zeynep burada karakter olarak görülmektedir. Pembe, 23 Nisan'da doğmuştur. Beyaz, lacivert gözlü, kıvrıkcık saçlı ve neşeli bir kızdır. Anne, hakkında çok detay verilmeyen kapalı bir karakterdir. Zeynep, zengin bir aileye mensup iyi bir kızdır.

Kitaptaki karakterler, çocuğa hitap eden ve onları iyiye yönlendiren karakterlerdir. Hayvanlar, periler ve çocuk karakterlerler sıklıkla kullanılmıştır.

2.2.5. Zaman ve Mekân

Dedemin Masalları: Zaman, bir bayram sabahıdır. Mekân ise çiftlik ve korudur. Açık mekân kullanımı tercih edilmiştir.

“Çiftlik uçsuz bucaksızdı.” (s. 5)

“Sabahleyin erken kalkılır, kahvaltıdan önce bayramlaşıldı.” (s. 6)

“Derin ıssızlığa bürünen koruda tek başına kalan kâhya hemen geri dönmüş.” (s. 10)

Ali'nin Yaramazlığı: Belirli bir zaman diliminden bahsedilmemiştir. Mekân ise ev ve sınıftır.

“Evlerinin bir köşesinde eşekarılarının yuvası vardı.” (s. 15)

“Bu hain hayvanların sokması tehlikesine karşı hemen sınıfı terk ettiler.” (s. 16)

Çatal Kuyruğun Hikâyesi: Zaman açık bir şekilde belirtilmemiştir. Mekân olarak ise Ayşe'nin odasından bahsedilmiştir.

“Ayşecik artık odasında yalnız değildi.” (s. 21)

Lüks Otomobil: Gece ve sabah vakitlerinden bahsedilmiştir. Mekân olarak, bir köşkten ve sokaktan bahsedilmiştir.

“Babür’le Timur Güzelbahçe sokağının en şirin köşkünde dünyaya gelmişlerdi.” (s. 28)

“O gece o kadar rahat ve tatlı uyumuştı ki, uyandığı zaman hemen annesine koştu, boynuna sarıldı.” (s. 33)

Dilekler Mağarası: Gece ve sabah gibi zaman dilimlerine yer verilmiştir. Mekân, mağara ve köydür. Açık mekânlar tercih edilmiştir.

“Etrafı sarp dağlarla çevirili köyün eteğinden geniş bir nehir akıyordu.” (s. 35)

“Köyün önemli yerlerinden biri de Dilekler Mağarası idi.” (s. 35)

“Ertesi sabah erkenden uyandı.” (s. 38)

“Nihayet bir sabah annesi daha uyurken gece yarısından biraz sonra yola çıktı.” (s. 39)

Telefon Meraklısı: Belli bir zaman diliminden bahsedilmemiştir. Olaylar bahçede, Erzurum’da ve tilkilerin evinde geçmektedir. Açık ve kapalı mekânlar görülmektedir.

“Aydın’la Adni’nin bütün günleri bu bahçede geçerdi.” (s. 49)

“Hakikaten daha Erzuruma vardıkları gün Adnî’lerin ilk işi telefonla selâmetle vardıklarını haber vermek oldu.” (s. 50)

“Kapıyı açan, kovaladığı tilkiye benzer bir tilki idi.” (s. 53)

Guguklu Saat: Tarih 23 Nisan’dır. Mekân ise evdir.

“Evleri iki odacıktan ibaretti.” (s. 61)

“Hem de yaşını doldurduğu gün, 23 nisan çocuk bayramı sabahı!” (s. 64)

2.2.6. Dil ve Anlatım

Kitabın dili yalın ve sadedir. Çocukların rahatça anlayabileceği bir dille yazılmıştır. Karmaşık bir anlatım yoktur.

Kitaptaki kelimeler çocukların anlayabileceği şekildedir. “Müteessir” (s. 18), “zafiyet” (s. 22), “tahayyül etmek” (s. 29), “vaveyla” (s. 45), “mabeyinci” (s. 47) gibi çocukların ilk başta anlamakta zorlanabileceği birkaç kelime tespit edilmiştir.

Kitapta kısa ve uzun cümleler de bulunmaktadır. Paragraflar çok uzun değildir.

Kitapta, betimleme ve öykülemeye yer verilmiştir. İlk metin olan *Dedemin Masalları*’nda birinci tekil kişili anlatım vardır. Onun dışında diğerlerinde üçüncü tekil kişi ağızından anlatım söz konusudur.

Söz varlığı açısından deyim, ikileme, pekiştirme ve yansıma sözcük tespiti yapılmıştır ancak atasözü bulunmamaktadır.

2.2.6.1. Deyim

Kitapta toplamda 126 adet deyim tespit edilmiştir. Bütün kullanımlara aşağıda yer verilmiştir.

“Aşçıbaşı ile üç yamak durmadan *gelip geçen* ve burada konaklayanların yemeklerini hazırlamakla uğraşırlardı.” (Dedemin Masalları, s. 5)

“Nineme son derece *saygı gösterirdi*.” (Dedemin Masalları, s. 6)

“El öpme sırası gelen dedemin ve ninemin elini öptükten sonra *sirasını savan* büyüklerin elini öper o da kendi yerine otururdu.” (Dedemin Masalları, s. 6)

“Kâhya da tavşanın *peşini bırakmamış*.” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Kâhya sorusunda *israr etmiş*, perinin yüzündeki neşe sönmüş ve şu sözleri söyleyerek *ortadan kayboluvermiş*.” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Niçin *söz dinlemedin*?” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Sabaha kadar yeni bir ev kurmak için şimdi ne kadar yorulacağım, *söz dinlemiyenlerin* hâli her zaman fenadır, bu sana *ders olsun* demiş.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Derin ıssızlığa bürünen konuda tek başına kalan kâhya hemen *geri dönmüş*.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Çünkü karısının o günler çocuğu *dünyaya gelecekti*.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Bir kaç gün sonra kâhyaya bir oğlu *dünyaya geldiğini* müjdelemişler.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Bu çocuğun kendisi için adeta *yüz karası* olduğunu söylemiş.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Dedemin anlattığı masallar *hoşumuza gittikçe* dedemin neşesine ölçü olmazdı.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“Öyle de tatlı bir anlatışı vardı ki, dinlerken hepimiz *kendimziden geçer*, dinlediğimiz masalın âlemine daldık.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“İnşallah sizler de dedem yaşına gelirsiniz, torunlarınızı etrafınızda toplar, masallar anlatır ve dedemin duyduğu *zevki duyarsınız*.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“Bu hâdise doğumevinde bir destan gibi hâlâ *dillerde dolaşır*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Fakat öyle tatlı sevimli bir çocuktuk ki, hani başkası olsa bu yaramazlıklar çekilir *işten değildi*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Ali *ortadan kaybolunca* herkesin gözü yüksekleri araştırırdı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“*Kaş göz arasında* bahçeye kaçıp havuza dalması bir olurdu.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Yalnız Ali’ye arılardan bu defalık *ucuz kurtulduğunu*, sokarlarsa *halinin harab olacağını* anlatmıştı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 13)

“Zavallı anne elinde dolu bir kolonya şişesini Ali’nin başında boca etmiş, çok şükür ki Allahın yardımıyla iş *hafifçe atlatılmıştı*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 14)

“Bununla beraber kimseye *fenalık etmez*, büyüklerini sayar arkadaşlarını da severdi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 14)

“İşte oyuncaklarım da bu *hâle geliyor!*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15)

“Durmadaan sual sorar, her şeyi *öğrenmeye çalışırdı*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15)

“Ali, bir ara tayyare yapma *merakına düşmüştü*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15)

“Öğretmenin gözünden *düşmek istemiyordu*.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15)

“Ali’yi o kadar severdi ki, onun isteklerini *yerine getirmeyi* kendine zevk bilirdi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15)

“Memiş buradan büyük tehlikeleri *göze alarak* iki tane eşekarısı yakaladı, kutuya koydu ve Ali’ye verdi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15-16)

“Eşekarılarının vızıltısını işiten öğretmenle çocuklar *telaşa düştüler.*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 16)

“Fakat bir daha *tövbeler tövbesi*, olduğum gibi görüneceğim, kusurum da olsa söyleyeceğim, dedi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“Ali, o kadar müteessir oldu ki gözlerinden yaşlar dökerek annesinden babasından *af diledi.*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“Ali’nin *eli işe yatkın* bir hale gelmişti.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“Bundan *cesaret alarak* öğretmene:” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“Bu ‘Eski yaramaz’ kelimesi birden *yüzümü kızarttı.*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 19)

“*Gözlerim yaşarmıştı.*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 19)

“Annesi de herkes tarafından sevilen oğlu ile *iftihar ediyordu.*” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 19)

“Yiyeceğini içeceğini hazırlar, kapıyı kilitler, kızı evde bırakır, kendisi *ekmek parası* çıkarmak için bu güç işler peşinde koşardı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“Çok geçmeden yumurtalardan küçücük yavrular çıkmış, ana ile baba kırlangıç durmadan *gidip gelerek* yavrularını beslemeğe çalışmışlardı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“Kırlangıçlar kendisini öyle meşgul ediyordu ki yatağında *can sıkıntısı* duymadan akşam oluyordu.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 21)

“Annesi kızının iyileşmesinden âdeta *ümidini kesmiş* gibiydi.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 21)

“Akşamı *iple çeker* annesinin eve dönmesini *dört gözle beklerdi.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 21)

“Senin dikkatin *hoşuma gitti*, diyerek bana anlatmıştı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 23)

“Sivrisineğe bir sene *müsaade ediyorum.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Bu işle vazifelenen sivrisinek o anda uçmuş, bütün dünyayı dolaşmış, her hayvanın kanını emmiş fakat insan kanı kadar tatlı bir kan olmadığına karar vererek bu kararını bildirmek üzere *geri dönmüş.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Sivrisinek çılgına dönmüş ama toplantı saati de *gelmiş çatmış.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“- Tabiat ana, sivrisinek cevap vermeğe *cesaret edemiyor.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 26)

“*Müsaade ederseniz* ben cevap vereyim, demiş.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 26)

“İşte biz kırlangıçlar o tarihten itibaren hep insanların barındıkları çatıların köşelerinde, insanlara en yakın yerlerde *yuvamızı kurarız.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 26)

“Hep senin gibi yuvamızı çatılarında kurduğumuz insanlar da kendilerine *uğur getirdik* diye sevinirler.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 26)

“Hakikaten kırlangıç yuvası Ayşeciğin evine de *uğur getirmişti.*” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 27)

“Ertesi sene tekrar geleceklerine *söz vererek* göçmen kafilisine katıldılar.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 27)

“Bahçenin her köşesinde kuşlar *yuvalarını kurmuşlardı.*” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Tabiatın bu musikisi hiç bir musiki ile *boy ölçüşemiyecek* kadar hoştu.” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Gelin evi eskisi gibi *idare ediyordu.*” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Hasan Ağa köye gittikçe evinde karısının yokluğunu hissettirmemek için, genç Zeynep kayınpederinin *etrafında pervane gibi dönüyordu.*” (Lüks Otomobil, s. 29)

“Günün birinde uzun bir yolculuğa çıktı, bir daha da *geri dönmedi.*” (Lüks Otomobil, s. 29)

“Fakat zararlı ve yaramaz olursanız o uzun yolculuktan bir daha *geri dönmez,* dedi.” (Lüks Otomobil, s. 29)

“Muradın indiği görünce *hayretler içinde kaldılar.*” (Lüks Otomobil, s. 31)

“Annemin *gözleri sulanmıştı.*” (Lüks Otomobil, s. 33)

“Böyle olduğu halde bu köydeki insanların topraklarına olan bağlılığı *akıl almayacak* kadar kuvvetli idi; köylerini hiç bir şeye değişmezlerdi.” (Dilekler Mağarası, s. 35)

“Mağaranın içi genişti ve ileriye doğru uzayan karanlık bir geçit *göze çarpıyordu.*” (Dilekler Mağarası, s. 35)

“Ancak ne dersen dile, mağaraya attığın beş on kuruşla bu dileğin *yerine gelirmiş!*” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“... arkalarına bakmadan *geri dönerlermiş.*” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“Ömer Ağa bir sabah odun kesmek üzere eşeğine binip evinden çıktı, fakat bir daha *geri dönmedi.*” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“*Zaman geçti*, Fatma Bacının bir kızı *dünyaya geldi.*” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“Kızcağızın *dünyaya gelişi* de rahat döksekte olmadı.” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“... bunları söyler söylemez ihtiyar *ortadan kayboldu.*” (Dilekler Mağarası, s. 38)

“Demek ki Tanrı duasını kabul etmiş, sıkıntıdan kurtulması için bir elçi ile kendisine *yol göstermişti.*” (Dilekler Mağarası, s. 38)

“Fatma Bacı böylece her gün evinin ekmeğini sağlıyor, rahat ve huzur içinde kimselere *muhtaç olmadan* kızcağızını büyütüyordu.” (Dilekler Mağarası, s. 38)

“*Gözüne uyku girmez* oldu.” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“Nihayet bir sabah annesi daha uyurken gece yarısından biraz sonra *yola çıktı.*” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“*Geri dönmek* istedi.” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“Bir an evvel bu mağaradan kurtulmak için *can atıyordu.*” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“*Gözlerini açtığı* zaman karşısında nurlu yüzlü ihtiyarla karşılaştı.” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“Etrafta ses seda *yoktu.*” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“Kızcağız yüzüne sıçrayan suları silip de *gözlerini açtığı* zaman derenin *yerinde yeller estiğini* gördü.” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“*Göz açıp kapayacak kadar* zamanda araba, gözler kamaştıran bir sarayın bahçesine inmiş bulunuyordu.” (Dilekler Mağarası, s. 42)

“Deyince kadının *aklı başına geldi*.” (Dilekler Mağarası, s. 43)

“Gözlerinden sevinç yaşları akararak sevgili yavrusunu *bağrına bastı*.” (Dilekler Mağarası, s. 43)

“Bir gün yine lalesiyle beraber atlarına bindiler, ormanın *yolunu tuttular*.” (Dilekler Mağarası, s. 43)

“Derken kambur zanbur, dişlek bir kocakarı *meydana çıktı*.” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“- *Kaç zamandır* kızım sana olan aşkından hastalanıp *yataklara düştü*.” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“Kızımı almaya *söz veriyorsan yoluna gidersin*, yoksa olduğunuz yerde böylece çakılı kalırsınız, dedi.” (Dilekler Mağarası, s. 44) (Söz vermek / Yola gitmek)

“İş olur biter, kızım da *muradına erer*, dedi.” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“Bırak çıkıp gidelim, sana *söz veriyorum*, kimse ile de evlenmem, ta ki yoluma engel olma!” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“- Kızım *elden gidecek*, benim için dünya bir yana, kızım bir yana!” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“Şehzade kadının sırtına *göz atınca* cadının sırtında kurbağa gibi bir şeyin sırtarak kendilerine baktığını görmez mi?” (Dilekler Mağarası, s. 45)

“- Aman nine, *alay mı ediyorsun*?” (Dilekler Mağarası, s. 45)

“Ve *ortadan kayboldu*.” (Dilekler Mağarası, s. 45)

“Sarayda şehzadenin dönmeyişini gören ana baba müthiş *telâşa düştüler*.” (Dilekler Mağarası, s. 45)

“Kurtuluş çareleri bulmaları için ne yapmak lâzımsa hemen *harekete geçilmesi* için babasına *haber yolladı*.” (Dilekler Mağarası, s. 46)

“Ne yapmak lâzımsa yapılması için *emir verdiler*.” (Dilekler Mağarası, s. 46)

“Padişah *şaşkına döndü.*” (Dilekler Mağarası, s. 46)

Baş mabeyinci padişahı ve şehzadeyi *canı gibi severdi.*” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“Ömrümün sonuna kadar uğraşayacağım, küçük sultanları bulacağım, dedi, *yola çıktı.*” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“Şehzade ise ilk görüşte Gülyüz’e *gönlünü kaptırmıştı.*” (Dilekler Mağarası, s. 48)

“Evde yalnızlıktan pek *canı sıkılıyordu.*” (Telefon Meraklısı, s. 49)

“Adni’nin yerini hiç bir şey *doldurmuyordu.*” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“...Adni’lerin ilk işi telefonla selamete vardıklarını *haber vermek* oldu.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“...öğle uykusuna yatmadan önce telefonun *başına geçti.*” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“Görseniz Aydın ne garip *düşüncelere dalmıştı.*” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“...ta Sarıkamışa kadar Aydın’ın *peşini bırakmamış*, Adni’nin karşısına çıkarken o sihirli değneğiyle dokununca Aydın eski halini almıştı.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“Aydın ne kadar uzaklaştığının farkında olmadan tilkinin *peşini bırakmıyordu.*” (Telefon Meraklısı, s. 52)

“Fakat papağan *dilini yutmuş* gibi Aydın’ın bu sözlerine tek cevap vermedi.” (Telefon Meraklısı, s. 53)

“*Kenara çekildi*, acaba bu yiyecekler kimlerin?” (Telefon Meraklısı, s. 55)

“Ona *emir verdi.*” (Telefon Meraklısı, s. 57)

“Bu defa ana tilkinin *koltukları kabarmıştı.*” (Telefon Meraklısı, s.57)

“...kim bilir ne kadar *azar işitecekti.*” (Telefon Meraklısı, s. 58)

“Pembe, 23 nisan çocuk bayramında *dünyaya gelmişti.*” (Guguklu Saat, s. 60)

“Onun için her 23 nisanda Pembe bir *yaş alıyordu.*” (Guguklu Saat, s. 60)

“Lâcivert gözleri, ancak menekşelerde görülen renkte cıvıl cıvıl parlar, kıvrırcık kumral kirpiklerinin arasından bakan bu gözlerde daima neşe ve canlılık *göze çarpardı.*” (Gucuklu Saat, s. 60)

“Dalgalara göğüs gererek oltasına düşecek kısmet peşinde küreklere sarıldı.” (Guguklu Saat, s. 60)

“Karısı ile sevgili yavrusunu ancak *kıt kanaat geçindirebilmekte* idi.” (Guguklu Saat, s. 60)

“Her saat başında küçük bir kapı açılıyor, içinden guguk guguk diye bir kuş çıkıyor ve saatin kaç olduğunu *haber veriyordu*.” (Guguklu Saat, s. 63)

“Evdeki her şey Pembenin pek *hoşuna gitmişti*.” (Guguklu Saat, s. 63)

“Fakat guguklu saate *hayran olmuştu*.” (Guguklu Saat, s. 63)

“Pembe *kulak verdi*.” (Guguklu Saat, s. 64)

“Hem de *yaşını doldurduğu* gün, 23 nisan çocuk bayramı sabahı!” (Guguklu Saat, s. 64)

2.2.6.2. İkileme

Kitapta 53 adet ikileme kullanımı görülmüştür. Aşağıda tamamına yer verilmiştir.

“Çiftliğin ortasından *gürül gürül* akan nehir, çiftliğe hayat saçardı.” (Dedemin Masalları, s. 5)

“Aşçıbaşı ile üç yamak durmadan *gelip geçen* ve burada konaklayanların yemeklerini hazırlamakla uğraşırlardı.” (Dedemin Masalları, s. 5)

“Burada *boydan boya* yerli sedirler bulunuyordu.” (Dedemin Masalları, s. 6)

“Cüce Memişin *yaşı başı* hiç belli değildi.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“Dedem bazı akşamlar bizi etrafında toplar ve *tatlı tatlı* masallar anlatırdı.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“*Kaş göz* arasında bahçeye kaçıp havuza dalması bir olurdu.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“O *kıvr kıvr* saçları arasında dolan arılar Ali’yi sokmaya başlayınca avazı çıktığı kadar!” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 13-14)

“Fakat bir daha *tövbeler tövbesi*, olduğum gibi görüneceğim, kusurum da olsa söyleyeceğim, dedi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“Evdeki *ufak tefek* tamirleri Ali başarırdı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 18)

“*Yiyeceğini içeceğini* hazırlar, kapıyı kilitler, kızı evde bırakır, kendisi ekmek parası çıkarmak için bu güç işler peşinde koşardı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“*Günden güne* zayıflıyordu.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“Sinek başlamış *bız bız* diye söylenmeğe.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Tabiat ana bütün hayvanların huzurunda sivrisineğin netice hakkındaki kanaatini sorunca, sivrisinek cevap vermeye çalışmış fakat *bız bız*’dan başka ağızdan bir ses çıkmamış.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“- Fakat sivrisinek yine *bız bız*dan başka bir cevap verememiş.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Ayşecik *günden güne* iyileşmiş, eski sıhhatini kazanmıştı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 27)

“Bu iki kardeş küçüklüklerini çam ağaçları altında kurulmuş salıncaklarda, *renk renk* üzüm veren bağlar arasında çeşitli meyvalarla bağı süsleyen zengin tabiatın ortasında geçirmişlerdi.” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Ancak *seneden seneye* bir ay kadar köye *gidip gelen* Hasan Ağa torunlarının sevgisini bizim küçüklere vermişti.” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Hasan Ağaya *koca koca* paketler verirlerdi.” (Lüks Otomobil, s. 29)

“*İhtiyarlarla ihtiyar, gençlerle genç* olmasını bilen bu nine, yılların geçişiyle gittikçe beli bükülmeğe başladı.” (Lüks Otomobil, s. 29)

“Annesi de Murad’a bir karyola, *yatak yorgan* ve giyecek hediye etti.” (Lüks Otomobil, s. 33)

“Fakat sonbahar ve kış mevsiminde nehrin suyu yükselir, *gürül gürül* akışı insana âdeta ürkeklik verirdi.” (Dilekler Mağarası, s. 35)

“Ancak ne dilersen dile, mağaraya attığın *beş on* kuruşla bu dileğin yerine gelirmiş!” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“*Aramalar taramalar* boşuna oldu.” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“Fatma Bacı *çalı çırpı* toplamak üzere sabahın erken saatlerinde evden ayrılmıştı.” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“... bunları *söyler söylemez* ihtiyar ortadan kayboldu.” (Dilekler Mağarası, s. 38)

“Etrafta ses seda yoktu.” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“Gülyüz karşısında birbirinden güzel üç genç kızla *karşı karşıya* kaldı.” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“Ben yıllardır dağlar dolaştım, *dereler tepeler* aştım bu tılsımı arayıp duruyordum, nihayet buldum.” (Dilekler Mağarası, s. 42)

“Derken *kambur zanbur*, dişlek bir kocakarı meydana çıktı:” (Dilekler Mağarası, s. 44)

“Ormanın her tarafı *elek elek* arandı.” (Dilekler Mağarası, s. 46)

“*Çapa çula cob cob*

Hapa Kupa yok mok” (Dilekler Mağarası, s. 46)

“*Toz bulut* ol dağıl.” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“Her yer *arandı tarandı*.” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“Telefon *çalar çalmaz* telefonla konuşan ilk Aydın olurdu.” (Telefon Meraklısı, s. 49)

“Bu sırada Aydın’ın karşısına *mini mini* bir peri çıktı” (Telefon meraklısı, s. 50)

“*Allo allo* !. diye telefona sesleniyordu.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“Fakat kovuğa *girer girmez* sanki kuyuya düşer gibi başı döndü.” (Telefon Meraklısı, s. 53)

“Sonra *tık tık* kapıya vurdu.” (Telefon Meraklısı, s. 53)

“...çünkü içerden *garip garip* sesler geliyor, sanki kendisini içeriye davet ediyorlardı.” (Telefon Meraklısı, s. 54)

“Bir kenara oturdu, *gelen giden* olmadı.” (Telefon Meraklısı, s. 54)

“Derken *zırrr...zırrrr* diye telefon çalmaz mı ?” (Telefon Meraklısı, s. 58)

“Aydın *için için* gülüyordu.” (Telefon Meraklısı, s. 59)

“İki arkadaş *sarmaş dolaş* oldular.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“Lâcivert gözleri, ancak menekşelerde görülen renkte *cıvıl cıvıl* parlar, kıvrırcık kumral kirpiklerinin arasından bakan bu gözlerde daima neşe ve canlılık göze çarpardı.” (Gucuklu Saat, s. 60)

“Açtıkları zaman *renk renk* ve *top top* çiçekleriyle bahçeye iç açıcı bir manzara verirlerdi.” (Guguklu Saat, s. 61)

“Her saat başında küçük bir kapı açılıyor, içinden *guguk guguk* diye bir kuş çıkıyor ve saatin kaç olduğunu haber veriyordu.” (Guguklu Saat, s. 63)

“Yolda Pembe *nefes nefese* gördüklerini anlatıyordu.” (Guguklu Saat, s. 63)

“- *Guguk guguk!*” (Guguklu Saat, s. 64)

2.2.6.3. Pekiştirme

12 adet pekiştirme tespit edilmiştir. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

“Birden önüne *bembeyaz* bir tavşan çıkıvermiş.” (Dedemin Masalları, s. 7)

“Kâhya *büsbütün* meraka düşmüş, mantarı yakaladığı gibi yerinden koparmış, fakat ne görsün elinde mantar yerine minicik bir peri!” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Ali doğuştan *bambaşka* bir çocuktı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Dersini hazırlayamadığını öğretmene *dosdoğru* söyleseydin çok daha dürüst bir harekette bulunmuş olurdun.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 16)

“Çocuk birden *kıpkırmızı* oldu.” (Lüks Otomobil, s. 30)

“Zavallı Fatma Bacı evceğinde *yapayalnız* kaldı.” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“Yaşı ilerledikçe üzüntüsü *büsbütün* artıyordu.” (Dilekler Mağarası, s. 37)

“*Bomboş* bir çayırılık alabildiğine uzanıyordu.” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“*Yemyeşil* çayırların arasında gelincikler hafif bir rüzgârla sallanıyor.” (Dilekler Mağarası, s. 39)

“*Paramparça* ayrıl” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“...Sarıkamışta her taraf *bembeyaz* kar içindeydi.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“Aydın utancından *kıpkırmızı* oldu.” (Telefon Meraklısı, s. 55)

“Pembeyi *tertemiz* gezdiriyor, arkadaşlarından aşağı kalması için elinden gelen gayreti sarfediyordu.” (Guguklu Saat, s. 62)

2.2.6.4. Yansıma Sözcük

Aşağıda yansıma sözcük kullanımlarına yer verilmiştir.

“Sinek başlamış *bız bız* diye söylenmeğe.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Tabiat ana bütün hayvanların huzurunda sivrisineğin netice hakkındaki kanaatini sorunca, sivrisinek cevap vermeye çalışmış fakat *bız bız*’dan başka ağızdan bir ses çıkmamış.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“- Fakat sivrisinek yine *bız bız*dan başka bir cevap verememiş.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 25)

“Sonra *tık tık* kapıya vurdu.” (Telefon Meraklısı, s. 53)

“Derken *zırrr...zırrrr*, diye telefon çalmaz mı ?” (Telefon Meraklısı, s. 58)

“Her saat başında küçük bir kapı açılıyor, içinden *guguk guguk* diye bir kuş çıkıyor ve saatin kaç olduğunu haber veriyordu.” (Guguklu Saat, s. 63)

“- *Guguk guguk!*” (Guguklu Saat, s. 64)

2.2.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Kitapta genel olarak yazım ve noktalama yanlışları görülmüştür. Bazı yerlerde ise dönemsel söyleyiş farklılıkları bulunmaktadır.

“El öpme merasimini yıldırım *hızıyle* yapardık.” (Dedemin Masalları, s. 7)

“Bu *cüce Memişin* hikâyesini ihtiyar dadım şöyle anlatmıştı.” (Dedemin Masalları, s. 7)

“Bu arada tavşanın *küçülmeğe* başladığını ve bir meşe dibindeki mantarın altında kaybolduğunu görmekle kâhya şaşırıp kalmış.” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Kâhya sorusunda *israr* etmiş, perinin yüzündeki neşe sönmüş ve şu sözleri *söyliyerek* ortadan kayboluvermiş.” (Dedemin Masalları, s. 9)

“Sabaha kadar yeni bir ev kurmak için şimdi ne kadar yorulacağım, söz *dinlemiyenlerin* hâli her zaman fenadır, bu sana ders olsun demiş.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“Şaşkına dönen kâhya ne yapacağının farkında olmadan elinden kaçan perinin arkasından *baka kalmış*.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“*Bir kaç* gün sonra kâhyaya bir oğlu dünyaya geldiğini müjdelemişler.” (Dedemin Masalları, s. 10)

“*Cüce Memişin* yaşı başı hiç belli değildi.” (Dedemin Masalları, s. 11)

“*Yürümeğe* başlayınca yükselere tırmanma merakı da başlamıştı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Günde *bir kaç* kere bahçedeki havuzda banyo yapardı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 12)

“Ağaç dallarına *ayaklariyle* tutunup *tepe takla* sallanırdı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 13)

“... Ali’yi görünce çılgına dönmüş, fakat arıların *ürkmiyen* insanı sokmadığını hatırlayınca:” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 13)

“Ev halkı koştular, *Alinin* başından kalkan arılar evin cemaatine hücum ediyorlardı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 14)

“Zavallı anne elinde dolu bir kolonya şişesini Ali’nin başında boca etmiş, çok şükür ki *Allahın yardımıyle* iş hafifçe atlatılmıştı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 14)

“Memiş buradan büyük tehlikeleri göze alarak iki tane *eşekarısı* yakaladı, kutuya koydu ve Ali’ye verdi.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 15-16)

“Nereden fırladıkları belli *olmıyan* hayvanlar büyük bir vızıltı ile sınıfın içinde *dolaşmaya* başladılar.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 16)

“*Eşekarılarının* vızıltısını işiten öğretmenle çocuklar telaşa düştüler.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 16)

“Ali, yaptığı *hiç bir* şeyi anne ve babasından saklamazdı.” (Ali’nin Yaramazlığı, s. 16)

“*Ayşenin* annesi her gün tahtaya, çamaşıra gider, *Ayşeyi* evde yalnız bırakırdı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“Günün birinde zavallı *Ayşecik* hasta düştü.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“Çok geçmeden yumurtalardan küçücük yavrular çıkmış, ana ile baba kırlangıç durmadan gidip gelerek yavrularını *beslemeğe* çalışmışlardı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 20)

“*Ayşeyi* bir üzüntü aldı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 21)

“- Oh *Ayşecik* bu uzunca bir hikâyedir.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 23)

“- Tabiat ana, sivrisinek cevap *vermeğe* cesaret edemiyor.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 26)

“*Ayşecik* günden güne iyileşmiş, eski sıhhatini kazanmıştı.” (Çatal Kuyruğun Hikâyesi, s. 27)

“Tabiatın bu musikisi *hiç bir* musiki ile boy *ölçüşemiyecek* kadar hoştu.” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Babür’le Timur ıslıkla kuşların ötüşlerini o kadar güzel taklit ederlerdi ki kuşlar bile bu taklidi anlamazlar, *Babürle Timurun* etrafında toplanırlardı.” (Lüks Otomobil, s. 28) (Burada görüldüğü gibi, yazım ve noktalamada “Babür’le / Babürle” şeklinde bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır.)

“Hasan *Ağanın* karısı çoktan ölmüştü.” (Lüks Otomobil, s. 28)

“Hasan *Ağaya* koca koca paketler verirlerdi.” (Lüks Otomobil, s. 29)

“İhtiyarlarla ihtiyar, gençlerle genç olmasını bilen bu nine, yılların geçişiyle gittikçe beli *bükülmeğe* başladı.” (Lüks Otomobil, s. 29)

“Babür’ün annesine gelince herkes tarafından çok sevilen genç anne, *Yoksulları* koruma kurumunun başkanı idi.” (Lüks Otomobil, s. 30)

“*Kimbilir* yolda koşarken içinden etrafı seyretmek ne keyifli olur, dedi.” (Lüks Otomobil, s. 30)

“Hemen *şöfore* koştu.” (Lüks Otomobil, s. 30)

“*Muradın* indiği görünce hayretler içinde kaldılar.” (Lüks Otomobil, s. 31)

“Böyle olduğu halde bu köydeki insanların topraklarına olan bağlılığı akıl almayacak kadar kuvvetli idi; köylerini *hiç bir* şeye değişmezlerdi.” (Dilekler Mağarası, s. 35)

“Köyün evleri ve sokakalrı yanında bunlar *hahikî* birer anıt gibiydiler.” (Dilekler Mağarası, s. 35)

“Zaman geçti, *Fatma Bacının* bir kızı dünyaya geldi.” (Dilekler Mağarası, s. 36)

“Gülyüz, büyüdükçe renginin bütün insanların renginden ayrı olduğunu görerek *üzülmeğe* başlamıştı.” (Dilekler Mağarası, s. 37)

“- Şimdi sana bir şey *söyliyemem*.” (Dilekler Mağarası, s. 41)

“- Anneciğim, demek ki artık seni *görmeyeceğim*.” (Dilekler Mağarası, s. 42)

“Ormanın derinliklerine dalmışlardı ki, şehzadenin atı birden olduğu yerde *dura kaldı*, lala da *atiyle* birlikte hareketsiz kaldı.” (Dilekler Mağarası, s. 43)

“*Kızkardeşlerin* de kuğu sürüsüne katılsın.” (Dilekler Mağarası, s. 45)

“Üç *kızkardeş* nasıl bulunacaktı?” (Dilekler Mağarası, s. 47)

“Bu geniş bahçe *görülmeğe* değerdı.” (Telefon Meraklısı, s. 49)

“...Adni’nin babası *Sarıkamışa* gitmek mecburiyetinde kaldı.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“*Adni’lerin Sarkamışa* hareket edişleri günü Aydın için pek acı olmuştu.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“...Aydın kendisi ve köpeği ile *eğlenmeğe* çalışıyordu.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“...*Adni’lerin* ilk işi telefonla selamete vardıklarını haber vermek oldu.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“*Gülümsiyerek* Aydın’ın karşısında durdu.” (Telefon Meraklısı, s. 50)

“Telefon tellerinin üstünden kayarak o anda *Sarıkamışa* ulaştı.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“Bu sırada *Sarıkamıştaki* telefon çalmış ve Adni koşup telefonu açmıştı.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“...*Sarıkamışta* her taraf bembeyaz kar içindeydi.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“...ta *Sarıkamışa* kadar Aydın’ın peşini bırakmamış, Adni’nin karşısına çıkarken o sihirli değneğiyle dokununca Aydın eski halini almıştı.” (Telefon Meraklısı, s. 51)

“...*kimbilir* yaramaz tilkinin biri olacak muhakkak, dedi.” (Telefon Meraklısı, s. 52)

“Yalnız *göziyle* içeri girmesini işaret etti.” (Telefon Meraklısı, s. 53)

“Fakat bu anda köşede duran radyodan sesler *gelmeğe* başladı.” (Telefon Meraklısı, s. 55)

“Pembe, 23 *nisan çocuk bayramında* dünyaya gelmişti.” (Guguklu Saat, s. 60)

“Onun için her 23 *nisanda* Pembe bir yaş alıyordu.” (Guguklu Saat, s. 60)

“*Pembeyi tertemiz gezdiriyor, arkadaşlarından aşağı kalması için elinden gelen gayreti sarfediyordu.*” (Guguklu Saat, s. 62)

“*Zeynebin annesini ve babasını bizim balıkçı ailesi pek iyi tanırlardı.*” (Guguklu Saat, s. 62)

“*Evdeki her şey Pembenin pek hoşuna gitmişti.*” (Guguklu Saat, s. 63)

“*Anesi zaten Pembeden önce kuşun sesini duymuştu.*” (Guguklu Saat, s. 64)

“*Hem de yaşını doldurduğu gün, 23 nisan çocuk bayramı sabahı!*” (Guguklu Saat, s. 64)

2. 3. GAZETECİ KÜÇÜK AHMET

Tablo 3. Gazeteci Küçük Ahmet Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1956
Baskı Sayısı	2. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	İstanbul Tan Matbaası
Sayfa Sayısı	64 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş
İçindekiler	Kol Saati Hırsız Çingeneler Küçük Ali’nin Sevinci Hızır Şelale ile Deniz Orman İkizleri Tuzak Bülbülün Derdi Orman Esrarı

Kaynak: Yaşaroğlu, 1956: 1-2.

2.3.1. Eserin Özeti

Kol Saati

Ahmet, büyükannesi ve annesi İstanbul’a göç ederler. Ahmet’in babası genç yaşta hayatını kaybetmiştir ve bu sebeple annesi İstanbul’da işe başlamıştır. Annesi çalışırken Ahmet okula gider fakat bir gün anne hasta olur ve Ahmet çalışmaya başlar. Evi geçindirmek için gazete satmaya başlar. Çok terbiyeli, saygılı ve düzgün bir çocuktur. Bu sebeple iyi bir satış başarısı elde etmiştir. Büyükannesi ona hep doğru ve dürüst çalışması için nasihat eder. Tek hayali ise kol saati almaktır. Hep dükkânların önünden geçerken kol saati görünce almak ister. Bir gün vapurda bir yaşlı kadın cüzdanını düşürür. Bir anlık heyecanla Ahmet cüzdanı cebine atar. Sonra büyük bir üzüntü ve pişmanlık duyar, büyükannesinin söylediklerini hatırlar. Kadının yanına gidip cüzdanı verir. Bu yaşlı

teyzenin hasta torunu vardır ve tek umudu bu cüzdandaki paradır. Ahmet, çok mahcup olur ve cüzdanı verip oradan uzaklaşır. Eve gittiğinde ailesine durumu anlatır. Ailesi yanlış olan davranışı seçmediği için Allah’a şükreder. Bir süre sonra annesi iyileşir, Ahmet okuluna geri döner. Başarılarla dolu bir şekilde sınıfları tek tek bitirir. En sonunda da lisede okul birincisi olarak mezun olur. Okul ona hediye olarak altın saat verir. Böylelikle saat hayaline en güzel şekilde ulaşmış olur.

Hırsız Çingeneler

Çingeneler bir köyde çadır kurup yaşamaya başlamıştır. Kara Fatma isimli çingene aralarından kötü olandır. Çadırdakiler iş yapamaya gidince Kara Fatma orada nöbet tutmaktadır. Köyün ağasının Zeynep adındaki kızı, ilerdeki bu çadırları görüp merak eder. Yürüye yürüye çadırların olduğu yere ulaşır. Kara Fatma, Zeynep’in kıyafetlerinden onun zengin bir ailenin kızı olduğunu anlar ve planlarını düşürür. Kızı saklar, kıyafetlerini değiştirir ve yüzünü tencerenin karasıyla boyar. Küçük kız ağlamaktan perişan bir hâle gelmiştir. Kara Fatma’nın kocası gelir, kızı ata bindirir ve köle pazarına götürür. O sırada Zeynep’in ailesi her yerde onu aramaktadır. En sonunda çadırlara gelip oradakilere sorarlar. Köpekleri kızın kıyafetlerini bulunca nöbet için bırakılan Kara Fatma’yı sorguya çekerler. En sonunda her şeyi anlatır. Aramak için çıktıkları yolda küçük kızı yerde bulurlar. Kız perişan durumdadır. Onu kaçıran adam ve atı kuyuya düşmüş kız ise kurtulmuştur. Kız bir süre konuşamaz sonra zamanla kendine gelir. Kara Fatma ise hapse atılır. Kocasının öldüğünü duyunca hapiste delirir, tımarhaneye götürülür ve böylece kötülüklerinin cezasını ödemiştir.

Küçük Ali’nin Sevinci

Kasabada Karagöz Hacivat oyunları oynatılır. Ali isimli küçük çocuk bu oyunlara gitmeyi çok istemektedir. Ancak annesi çalışarak evi geçindirmektedir ve bu isteğini annesine söyleyemez. Bir gün heyecanla postacıyı izlerken adamın elinden bir mektubun düştüğünü görür. Koşa koşa peşinden gider ama yetişemez. Sonra mektubu adresine götürür. Mektubu gören genç kız çok sevinir çünkü onlar için çok önemli bir mektuptur. Bunun üzerine annesi ile birlikte Ali’yi ağırlamak isterler. Ona çok güzel bir sofralar kurarlar. Sonra bir miktar para vermek isterler. Genç kız, Ali’yi evine kadar götürür. Annesine durumu anlatır ve Ali için para verir. Ali çok mutlu olmuştur çünkü istediği gösteriye gidebilecektir.

Hızır

Mahallede gezinen bir bohçacı kadın vardır. Herkes onu sever ve dinlermiş. Ayşe adında bir kadın bir gün bohçacıya dertlerini anlatır. Bohçacı kadın aslında herkese böyle kendini sevdirecek işler çevirmektedir. Ayşe'nin derdi ise bir evinin olmasıdır. Bohçacı bunu bağlantısı olan hırsızlara anlatır. Ayşe'nin evine ak sakallı dede kılığında gelirler ve hiç konuşmadan namaz kılsa duasına kavuşacağını söylerler. Bu sırada eve girip kadın namaz kılarken evi soyarlar. Kadının kocası gelir, Ayşe hiç konuşmaz. En sonunda namazını bozar ve neden konuşmadığını anlatır. Kocası evin soyulmuş olduğunu görünce durumu anlar. Ancak hırsızlar başka evden çaldığı bir çuval altını unutmuştur. Adam bunu kimseye söylemez, karısına da duasının kabul olduğunu söyler. Bir ev alır içini de güzelce döşer. Adam gerçeği kimseye anlatmaz, kadın mutlu olur ve öyle yaşarlar.

Şelale ile Deniz

Şelale ve Deniz adında iki küçük kardeş vardır. Şelale, kardeşi Deniz'in bir an önce büyümesini onunla oynamasını istemektedir. Bir gün bahçıvan bahçede toprağa çiçek fidesi dikmektedir. Küçük kız merak edip neden bu şekilde toprağa diktiğini sorar. Bahçıvan ise orada büyüdüğünü söyleyince küçük kız da büyümesini istediği kardeşini toprağa oturtup etrafına toprakları yığmaya başlar ve sonrasında sular. Annesi bunu görünce hızla Deniz'i oradan çeker ve neden bunu yaptığını sorar. Şelale sebebini söyleyince annesi bu duruma gülümser.

Orman İkizleri

Cimcoz ve Başak adında iki kardeş vardır. Çam ormanına gezmeye giderler. Çocuklar düşen çam kozalaklarını toplarken iki tane birbirine yapışık kozalağın ayrılmamak için yalvardıklarını işitirler ve onları ayırmazlar. Bu iyilikleri üzerine bu iki çam kozalağı perisi onlara iyilik yapmak isterler. Bu fakir ailenin evini adeta bir saraya çevirirler. Çocuklar, anne ve babası şaşkınlık içerisinde kalmıştır. Bir gün iki çocuk ormana gittiklerinde peri olanları anlatır. Onları kurtardıkları için bunu yaptığını söyler. Çocuklar da bütün bunların neden olduğunu anlamış olurlar.

Tuzak

Aydın adındaki küçük çocuk pencerenin önünde yağmurun yağışını izlemektedir. Oradaki örümceğin yağmur altında kalması ve ağının bozulması onu üzmüştür. Annesi üzülmemesi gerektiğini ve yağmur dinince örümceğin ağını tekrar yapabileceğini ona anlatır. Ayrıca bu ağda örümceğin sinekleri avladığından da bahseder. Aydın buna şaşırır.

Örümceğin bir tuzak kurduğunu düşünmüştür. Annesi de hayattaki bazı durumların böyle tuzaklar barındırabileceğini ve dikkat etmesi gerektiğini ona söyler.

Orman Esrarı

İhtiyar bir nine, Tuncay ve Nuray adındaki torunlarına akşamları masal anlatırmış. Bir gece masalda anlatılan ormanları merak edince sabah iki kardeş yola koyulurlar. Orada çok gösterişli bir düğüne şahit olurlar. Merakla düğünü izlerken ziyafet sofrası dikkatlerini çekmiştir. Kral bunu görünce sofraya davet etmiştir. Sihirli değnekle onların da bedenleri küçülmüştür. Sonra aileleri merak eder diye periler onları eve götürür. Bunu anlatsalar da anneleri inanmaz ve rüya zanneder. Ertesi gün de okulda öğretmenleri onlara yaramazlık yapan perinin başına gelenleri anlatan bir masal okur. İki çocuğun aklına ormanda yaşadıkları gelmiştir.

2.3.2. Konu

Kol Saati: Kol saati hayali olan çocuğun gazete satarak para kazanması ve başından geçen birtakım olaylar konu olarak anlatılmıştır. Konu olarak çocukların sevebileceği ve örnek alabileceği olaylar yaşanmıştır.

Hırsız Çingeneler: Kara Fatma isimli çingenenin Zeynep adındaki köy ağasının kızını kaçırmayı anlatılmıştır. Konuyu anlatmak için kitapta yer alan bazı çingene betimlemeleri dışında güzel bir mesajla sonlandırılmıştır.

Küçük Ali'nin Sevinci: Parası olmadığı için Hacivat Karagöz gösterisine gidemeyen Ali'nin yaptığı iyilik sayesinde parasının olması konu olarak işlenmiştir. Konunun temelinde iyiliğin ve doğruluğun vurgulanması önemlidir.

Hızır: Ev isteyen bir kadının farklı olaylarla evinin olması anlatılmıştır. Çocukların dikkatini çekecek olaylar zinciri yer almıştır.

Şelale ile Deniz: Şelale'nin küçük kardeşi Deniz'i fideler gibi toprağa oturtup sulayınca büyüyeceğini düşünmesi, konu olarak işlenmiştir. Hem güldürücü hem de çocuklara verdiği mesajlarla dikkat çekecek bir konu işlenmiştir.

Orman İkizleri: Cimcoz ve Başak adındaki iki kardeşin ormanda çam kozalağındaki perileri kurtarmaları ile evlerinin saraya dönüşmesi anlatılmıştır. Konu olarak çocukların dikkatini çekebilecek niteliktedir.

Tuzak: Aydın'ın örümceğin ağasında kurduğu tuzakları izlemesi ve ders çıkartması anlatılmıştır.

Orman Esrarı: Tuncay ve Nuray'ın ormanda perilerle yaşadığı maceralar anlatılmıştır.

Genel itibariyle bu kitapta işlenen konular çocuklara uygun ve onların ilgisini çekecek niteliktedir.

2.3.3. İleti / Ana Düşünce

Kol Saati: Eğer doğruluktan ve dürüstlükten ayrılmazsak hayatın bize güzellikler sunacağı düşüncesi işlenmiştir. Çocuğu doğruya, güzele yöneltmesi ve bunun çocukların dikkatini çekecek bir hikâye ile verilmesi uygun olmuştur.

Hırsız Çingeneler: Kötülük yapan insanların bir gün cezasını çekeceği vurgulanmıştır. Verilmek istenen ana düşünce, çocuğa uygundur.

Küçük Ali'nin Sevinci: Burada, "İyilik eden iyilik bulur." düşüncesinin verilmek istendiği görülmektedir. Çocukları iyiliğe yönlendirmesi ve kullanılan içerik buna uygundur.

Hızır: Bazen kötü durumların iyi durumlara sebep olabileceği düşüncesi verilmek istenmiştir. Ana düşünce, çocuklara uygun bir şekilde verilmiştir.

Şelale ve Deniz: Bazı şeylerin hayatın her alanında geçerli olmadığı düşüncesi vurgulanmıştır. Ana düşüncenin işlenme şekli çocuğun dikkatini çekecek ve onu güldürecek şekilde verilmiştir.

Orman İkizleri: Yapılan iyiliklerin mükâfatının olacağı düşüncesi vurgulanmıştır. Kitabın diğer metinlerinde olduğu gibi çocuklar iyiliğe ve doğruluğa yönlendirilmiştir.

Tuzak: Hayatta kötü tuzakların olabileceği bunlara yakalanmamak için dikkatli olunması gerektiği düşüncesi vurgulanmıştır. Verilmek istenen ana düşünce, çocuklara uygun bir şekilde işlenmiştir.

Orman Esrarı: Yaramazlık yapmanın ve yanlış davranışlarda bulunmanın bazen kötü sonuçlara sebep olabileceği düşüncesi verilmiştir. Çocukların yaşına ve yaşantısına uygun bir ana düşünce verilmiştir.

Kitapta genel itibariyle çocuklara uygun iletiler bulunmaktadır. Onları iyiye ve güzele yöneltecek düşünceler hâkimdir. Bunlar nasihat yoluyla değil masal ve hikâyeler aracılığıyla işlenmiştir.

2.3.4. Karakter / Kahraman

Kol Saati: Büyükanne, anne ve Ahmet arasında olaylar geçmektedir. Büyükanne; dindar, torununa iyiliği ve doğruluğu anlatan, ailesine değer veren yetmiş yaşında bir kadındır. Anne; genç yaşta eşini kaybetmiş, evini geçindirmek için çabalayan biridir. Ahmet ise terbiyeli, saygılı, başarılı ve efendi bir çocuktur. Cüzdanını düşüren iyi kalpli bir kadın da karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahmet, devingen ve açık bir karakterdir.

Hırsız Çingeneler: Kara Fatma, kocası, Zeynep, köy ağası ve Zeynep'in annesi karakter olarak yer almaktadır. Kara Fatma, kötü özelliklere sahip birisidir. Kara Fatma'nın kocası ise onun gibi çocukları kaçıran kötü birisidir. Zeynep küçük bir yaşta, köyün ağasının kızıdır. Köyün ağası, zengin bir adamdır. Zeynep'in annesi ise kızının durumundan endişe duyan bir annedir. Özellikle Kara Fatma, açık bir karakterdir.

Küçük Ali'nin Sevinci: Ali, Ali'nin annesi, Figen Güner ve annesi buradaki karakterlerdir. Ali, küçük yaşlarda yardımsever bir çocuktur. Ali'nin annesi, çocuğu için çabalayan fedakâr birisidir. Figen Güner, genç bir kızdır. Onun annesi ise iyi kalpli bir kadındır.

Hızır: Bohçacı, Ayşe ve Ayşe'nin kocası ile olay örgüsü anlatılmaktadır. Bohçacı, kadın güler yüzü ile herkesi çevresine toplayan ama aslında insanların arkasından iş çeviren bir kadındır. Ayşe, evi olmasını isteyen ve çevresine çabuk inanan bir karakterdir. Ayşe'nin kocası ise Ayşe'yi kandıran ve yalancı bir karakterdir.

Şelale ile Deniz: Olaylar Şelale, Deniz, anneleri ve bahçıvan arasında geçmektedir. Şelale ve Deniz iki küçük çocuktur. Şelale, masum düşüncelere sahiptir. Anne ve bahçıvan hakkında detaylı betimlemelere yer verilmemiştir.

Orman İkizleri: Cimcoz ve Başak adındaki iki kardeş, periler ve anneleri arasında olaylar geçmektedir. Cimcoz ve Başak meraklı ve yardımsever iki kardeş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tuzak: Burada, Aydın ve annesi vardır. Aydın düşünen, sorgulayan ve iyiliğe önem veren bir çocuktur. Annesi ise çocuğuna yardımcı ve onun düşünmesini sağlayan bir karakterdir.

Orman Esrarı: Nine, Tuncay, Nuray, iki kardeşin anneleri, peri ve Cengi bu masalın karakterleridir. Fan isminde bir de köpekleri vardır. Nine, torunlarını seven ve

onlara sürekli masal okuyan bir karakterdir. Tuncay ve Nuray meraklı ve yardımsever iki kardeştir. Anne, çocuklarını merak eden ve onları dikkatle dinleyen bir karakterdir. Peri, yaramazlıklar yapan ve diğer perileri yaramazlıkları ile bıktırmış bir karakterdir. Cengi, masalda çocukları evlerine getiren gezgin bir karakterdir.

Bu kitapta genel olarak çocukların dikkatini çekebilecek karakterlere yer verilmiştir. Özellikle çocuk karakterin kullanımı, hayvanlar ve periler ilgi çekicidir. Buradaki karakterler, çocukları iyiye ve doğruya yönlerecek niteliktedir.

2.3.5. Zaman ve Mekân

Kol Saatleri: Zaman olarak sabah ve akşam vakitleri ifade edilmiştir. Mekân olarak ise ev, vapur ve okul kullanılmıştır. Hem açık hem de kapalı mekâna yer verilmiştir.

“Bir sabah yine vapur iskelesine gelmiş.” (s. 5)

“Vapuru beklemek üzere kanepelere doğru ilerlerken cebinden mendili çıkardı.” (s. 6)

“Akşam, olanları evde olduğu gibi annesiyle büyük annesine anlattı.” (s. 8)

“Ahmetçik her ay iftihar tablosuna geçen örnek bir talebe olarak okulda başarı gösteriyordu.” (s. 8)

Hırsız Çingeneler: Zaman olarak ekin biçme zamanı ve nisan ayı ifade edilmiştir. Mekân olarak ise köy ve çadır kullanılmıştır. Böylelikle açık ve kapalı mekân kullanımını görmekteyiz.

“Ekin biçme zamanı idi.” (s. 11)

“Göçebe çingeneler köyde çadırlarını kurmuşlar, gündelik köylülerin buğdaylarını biçiyorlar. (s. 11)

“Nisan başlarında köyün dışında çadırlarını kuran çingeneler köyde çeşitli işlere dağılmışlardı.” (s. 11)

Küçük Ali’nin Sevinci: Hikâyede açık bir zaman ifadesine yer verilmemiştir. Mekân olarak kasaba, ev ve sokak tercih edilmiştir. Yine böylelikle kapalı ve açık mekân kullanımına yer verilmiştir.

“Kasaba yerinden oynuyor, çocuklar bayram ediyor, büyüklerse coşkunlukta çocuklardan aşağı kalmıyorlardı.” (s. 18)

“Evde anneciği ile baş başa yaşıyan Küçük Ali, pek küçük yaşta babasını kaybettiği için annesiyle yalnız kalmıştı.” (s. 18)

“Sokağa saptı, postacıyı bulmak ve düşen mektubu vermek için bacaklarının bütün kuvveti ile koşmaya başladı.” (s. 20)

Hızır: Sabah ve gece vakitleri zaman olarak kullanılmıştır. Mekân olarak ise mahalle ve ev kullanılmıştır. Kapalı ve açık mekân kullanımını burada da görmekteyiz.

“Mahallede son günlerde bir bohçacı kadın dolaşmaya başladı.” (s. 26)

“- Öyle ise bu gece sabaha kadar durmadan namaz kıl.” (s. 27- 28)

“Ertesi sabah adam evden çıktı.” (s. 29)

Şelale ile Deniz: Zaman olarak bahar vakti; mekân olarak ise köy ve bahçe kullanılmıştır. Açık mekân kullanımı görülmektedir.

“Bahar gelmiş, hertaraf yeşilliklere bürünmüştü.” (s. 32)

“Köyde köşkün büyük bir bahçesi vardı.” (s. 34)

Orman İkizleri: Sabah ve akşam vakti zaman olarak ifade edilmiştir. Mekân ise çam ormanı, ev ve çocukların odasıdır. Açık ve kapalı mekânlar kullanılmıştır.

“Cimcozla Başak adında iki kardeş bir gün çalı çırpı toplamak için köylerine yakın bulunan çam ormanına gitmişlerdi.” (s. 36)

“O akşam çırpılar pek işe yaramamıştı.” (s. 36)

“Sabaha karşı Cimcozla Başak güzel bir rüya görerek uyanmışlar ve gözlerini açınca hayret!” (s. 36)

“O kulübemsi evleri adeta küçük bir saray haline gelmişti.” (s. 36)

“Bu sırada anneleri çocukların odasına girerek hayretten ve sevinçten gözleri patlamış bir halde çocuklarına:” (s. 37)

Tuzak: Sabah ve öğleden sonra zaman dilimlerine yer verilmiştir. Olaylar ev ve bahçede geçmektedir.

“... Bu kapalı havada evde mahpus kalmaktan pek canı sıkılıyordu.” (s. 41)

“Birden Aydının aklına bahçedeki örümcek ağı geldi.” (s. 41)

“Öğleden sonra açılan güneş ortalığı kurutuverdi.” (s. 43)

“Aydına sabahki yağmurun sıkıntısını âdeta unutturdu.” (s. 43)

Orman Esrarı: Burada pazar günü, sabah vakti, akşam ve gece gibi zaman dilimleri kullanılmıştır. Olaylar ormanda, evde ve sınıfta geçmektedir.

“Bir Pazar sabahı Tuncayla Nuray, gün ağarmadan yataklarından sessizce kalkıp giyindiler, yanlarına bir miktar yiyecek aldılar, Fanla birlikte kimseye sezdirmeden evden çıkıp ormanın yolunu tuttular.” (s. 51)

“Fakat akşam olup da karanlık basınca iki yaramazın akılları başlarına geldi. Bu sık ormanın içinde geceyi nerece geçireceklerdi!” (s. 52)

“Sınıfta bir çıt sesi bile yoktu.” (s. 60)

2.3.6. Dil ve Anlatım

Kitap, çocukların anlayabileceği şekilde sade ve anlaşılır bir anlatıma sahiptir. Süslü ve karmaşık anlatımlar yer almamaktadır.

Dil ve anlatımın en temel unsuru kelimelerdir. Seçilen kelimeler çocuğun anlayabileceği ve söz varlığını zenginleştirici nitelikte olması gerekir. Kitapta genel itibarıyla çocukların anlayabileceği kelimeler bulunmaktadır. Bazı yerlerde ise argo sözcüğe yer verilmiştir.

Kitaptaki cümle yapıları anlaşılması güç olmamakla beraber bazı cümleler virgüllerle uzatılmıştır. Cümlelerdeki kelime sayısı da buna bağlı olarak artmıştır. Kısa cümleler olduğu kadar, çok fazla kelimelerin kullanıldığı uzun cümleler görülmektedir.

“Hafta geçmez bir ev soyuluyordu.” (Hızır, s. 27)

“Aydın burnunu cama dayamış, bir türlü dinmek bilmeyen yağmuru seyrediyordu, bu kapalı havada evde mahpus kalmaktan pek canı sıkılıyordu.” (Tuzak, s. 41)

Kitapta, aşırı uzayan paragraflara yer verilmemiştir. Paragraflar genelde birkaç cümleden oluşturulmuştur. Böylece yorucu ve karmaşık anlatım oluşmamıştır.

Kitapta betimleme ve öyküleme görülmektedir. Ayrıca üçüncü kişinin ağzından bir anlatım mevcuttur.

Kitapta atasözü kullanımına yer verilmemiştir. Deyim, ikileme, pekiştirme ve yansıma sözcük kullanımı görülmüştür.

2.3.6.1. Deyim

37 adet deyim kullanımı görülmüştür. Her birine aşağıda yer verilmiştir.

“İşte bu sonuncu ile hiç biri *boy ölçüşemiyordu*.” (Kol Saati, s. 5)

“Cüzdanının *yerinde yeller esiyordu!*” (Kol Saati, s. 7)

“... Altın topu gibi bir kız *gözüne ilişti*.” (Hırsız Çingeneler, s. 12)

“O gün köy *yerinden oynamıştı*.” (Hırsız Çingeneler, s. 13)

“Her tarafa *haberler salındı*.” (Hırsız Çingeneler, s. 13)

“Kızcağızı büyük bir dikkatle kucaklayan sadık uşak atladığı atla köyün *yolunu tuttu*.” (Hırsız Çingeneler, s. 15)

“Nihayet gözlerini açan Zeynep karşısında anasını görünce birden *dili çözüldü*.” (Hırsız Çingeneler, s. 17)

“Çok şükür birçok sıkıntılarından sonra kadıncağız *selamete kavuştu*.” (Hırsız Çingeneler, s. 17)

“Kasaba *yerinden oynuyor*, çocuklar *bayram ediyor*, büyüklerse coşkunlukla çocuklardan *aşağı kalmıyorlardı*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 18)

“Fakat zavallı kadıncağızın bütün çalışmaları ancak evinin *ekmek parasını* çıkarmaya yettiği için eğlenmeye para arttıramıyordu.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 18)

“Kendisini hergün *bağrına basıp* hayatının biricik tesellisi olduğunu söyleyen sevgili annesine üzüntü olacak şeyleri hissettirmek bir ne kadar acı olurdu.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 18-19)

“İşin farkında olmayan postacı köşeyi dönmüş ve *gözden kaybolmuştu*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 20)

“... Ali anne ile kızın sevinçleri karşısında *şaşkına dönmüştü*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 21)

“Pek haklı olarak böyle büyük bir parayı Alinin eline verip göndermeyi *münnasip bulmamıştı*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 22)

“Kapıyı açan annesi, oğlunun yanında gayet mükemmel giyinmiş bir genç kız görünce birden *yüreği kalktı*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“ ‘Ne olur, benim de içeriye girecek param olsa da herkes gibi ben de kasabamızdan gitmeden Karagözü görebilsem!’ diye *yanıp tutuşuyordum.*” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“Demek ki artık *muradına erecekti.*” (Hızır, s. 27)

“Gürültüye patırtıya *kulak asma*, hiçbir şeye aldırma, sen yalnız namaz kılmaya devam et.” (Hızır, s. 28)

“İçeriden Denizin sesine koşan annesi gördüğü manzara karşısında gülmekten *kendini alamadı.*” (Şelale ile Deniz, s. 35)

“Buna bir türlü *akıl erdiremedi.*” (Şelale ile Deniz, s. 35)

“Diyerek sokak kapısını açında *ağızları bir karış açık kalmıştı.*” (Orman İkizleri, s. 37)

“Konu komşu evin etrafında toplanarak hayretten *ağızları bir karış açık*, olağanüstü işi seyrediyorlar ve hiç kimse bu *işin içinden çıkamıyordu.*” (Orman İkizleri, s. 37-38)

“Çünkü yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, adeta *göz gözü görmüyordu.*” (Tuzak, s. 41)

“Bir de ne görsün, büyük örümceğin güneş ışığı altında parıl parıl yanan ağının *yerinde yeller esmiyor mu?!..*” (Tuzak, s. 41)

“Aydının *içi cız etti.*” (Tuzak, s. 41)

“Belki yağmur örümceği de sürüp götürmüştür, diye *dert yandı.*” (Tuzak, s. 42)

“... Diye *içini çekti.*” (Tuzak, s. 42)

“Tekrar *köşesine çekilerek* yeni avını beklemeğe başlar, dedi.” (Tuzak, s. 43)

“Tuncayla Nuray, ormanların bu esrarını öğrenmeyi iyice *akıllarına koymuşlardı.*” (Orman Esrarı, s. 50)

“Alay yaklaştıkça hepsini birer birer görmek için Tuncayla Nuray bütün *dikkat kesilmişlerdi.*” (Orman Esrarı, s. 53)

“Her taraf bu nefis çiçek kokusuyla insanı *kendinden geçirir* hale getiriyordu.” (Orman Esrarı, s. 54)

“Tuncayla Nuray, gördükleri bu ziyafet sofrasının güzelliği karşısında buraya yaklaşmaktan *kendilerini alamadılar.*” (Orman Esrarı, s. 57)

“Hemen çocuklar hazırlanarak okulun *yolunu tuttular.*” (Orman Esrarı, s. 60)

“Bütün geceyi soğuk suda geçirerek yarın da güneşten yanar da *aklın başına gelir!*” (Orman Esrarı, s. 61)

2.3.6.2. İkileme

42 adet ikileme sözcük kullanımı görülmüştür. Her birine aşağıda yer verilmiştir. Diğer eserlerden farklı olarak deyim sayısından fazla ikileme kullanımı görülmüştür.

“Fakat Ahmetcik ancak eve ekmek parasını *zar zor* sağlayabiliyordu.” (Kol Saati, s. 5)

“Annesinin, evlerinde çalıştığı hanımlar da *ara sıra* Ahmedin *üstüne başına* yardım ediyorlardı.” (Kol Saati, s. 5)

“*Koşa koşa* çadırlara yaklaşan Zeynep arkasına dönüp de evden pek uzaklaşmış olduğunu anlayınca korkudan ağlamaya başladı.” (Hırsız Çingeneler, s. 11)

“Çingene şoparlarından birinin elbiselerinden *yırtık pırtık* bir elbiseyi kızcağızın üstüne giydirdiler.” (Hırsız Çingeneler, s. 13)

“Yavrusunu *kir pas* içinde gören ana baygınlıklar geçiriyordu.” (Hırsız Çingeneler, s. 17)

“Arayıcılara da mükâfatlarını *bol bol* verdi.” (Hırsız Çingeneler, s. 17)

“Küçük Ali böylece *büyük küçük* herkesin sevgisini kazanmıştı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 19)

“Ali *dalgın dalgın* okul arkadaşı Güler Tuğrulun sevinçle kapıyı açışını ve postacıdan büyük bir heyecanla mektubu alışını seyretmiş.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 19)

“Zavallı Ali *ezile büzüle* ikram edilen yiyeceklerden terbiyeli yedi.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 22)

“... Küçük Ali daldığı uykudan artık uyandı ve sevinçten *hıçkıra hıçkıra* ağlamaya başladı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“Çok şükür, ben de yarın gider, *doya doya* herkes gibi çadırın içindeki çeşitli eğlenceleri seyrederim, dedi.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 25)

“Otuz beş kırk yaşlarında kadar olan bu çingene karısı her girdiği evde bohçasını açar, eşyalarını *birer birer* gösterir ve oldukça uygun fiatla da satardı.” (Hızır, s. 26)

“Hâlbuki çingene, bir hırsız şebekesinin *eli kolu* idi.” (Hızır, s. 27)

“*Gürültüye patırtıya* kulak asma, hiçbir şeye aldırma, sen yalnız namaz kılmaya devam et.” (Hızır, s. 28)

“Ağaçlar gelin gibi süslenmiş, adeta *kırım kırım* kırıtıyorlardı.” (Şelale ile Deniz, s. 32)

“Cimcozla Başak adında iki kardeş bir gün *çalı çırpı* toplamak için köylerine yakın bulunan Çam ormanına gitmişlerdi.” (Orman İkizleri, s. 36)

“*Gülüş cümbüş çalı çırpı* topladıktan sonra torbalarındaki ekmek peyniri yemek üzere bir Çam dibine oturmuşlardı.” (Orman İkizleri, s. 36)

“Basit yatakcıkları *pırl pırl* parlayan güzel bir karyola şeklini almış, üzerlerindeki gecelikler ve odadaki bütün eşya zengin bir ailenin eşyası gibi adeta gözleri kamaştıran bir zenginliğe bürünmüştü.” (Orman İkizleri, s. 37)

“*Konu komşu* evin etrafında toplanarak hayretten ağızları bir karış açık, olağanüstü işi seyrediyorlar ve hiç kimse bu işin içinden çıkamıyordu.” (Orman İkizleri, s. 37-38)

“Kadıncağzı mutfağa koşunca bir de ne görsün, iki yemek tenceresi ocakta *fıkr fıkr* kaynıyor ve etrafa mis gibi et kokusu yayılıyordu.” (Orman İkizleri, s. 38)

“Artık *çalı çırpı* toplamak için ormana gitmeye ihtiyaç kalmamıştı.” (Orman İkizleri, s. 38)

“Yalnız yollarda yağın yağmurdan meydana gelen seslerin *şırıl şırıl* akışından başka ses işitilmiyordu.” (Tuzak, s. 41)

“Bir de ne görsün, büyük örümceğin güneş ışığı altında *parıl parıl* yanan ağının yerinde yeller esmiyor mu?!..” (Tuzak, s. 41)

“Aydın *dertli dertli*:” (Tuzak, s. 42)

“Güneşte *pırl pırl* yanıyor, bir cambaz gibi örümcek ağın üstünde dolaşıp duruyordu.” (Tuzak, s. 42)

“İhtiyar nine her akşam iki küçük torununu iki yanına oturtur, onlara *tatlı tatlı* masal söylerdi.” (Orman Esrarı, s. 50)

“Sevimli köpekleri de, *neşeli neşeli* kuyruğunu havada sallıyarak yanlarından yürüyordu.” (Orman Esrarı, s. 51)

“Bir ara yorulan kardeşler ormanın içinden *şırıl şırıl* akan bir derecik kenarına oturdular.” (Orman Esrarı, s. 51)

“Dallarda sincaplar sıçırıyorlar; sanki haydi gelin de oynyalım der gibi küçüklere *şeytan şeytan* bakıyorlardı.” (Orman Esrarı, s. 51)

“Alay yaklaştıkça hepsini *birer birer* görmek için Tuncayla Nuray bütün dikkat kesilmişlerdi.” (Orman Esrarı, s. 53)

“Atların tırnakları bile altın yıldızlar içinde *pırıl pırıl* yanıyordu.” (Orman Esrarı, s. 54)

“Başlarında şapkaları, ayaklarında çizmeleri *pırıl pırıl* parlıyor; ellerinde beyaz eldivenlerle gayet dikkatli bir halde atları idare ediyorlardı.” (Orman Esrarı, s. 54)

“Tuncay ile Nuray *hayran hayran* bu alayı seyrettiler.” (Orman Esrarı, s. 55)

“İki küçük *ezile büzüle* geldiler.” (Orman Esrarı, s. 57)

“Gözleri *pırıl pırıl* parlayan güzel bir peri yaklaştı.” (Orman Esrarı, s. 59)

“Tuncayla Nuray bütün cemaati büyük bir nezaketle *tekrar tekrar* selamladılar.” (Orman Esrarı, s. 59)

“Öğretmen de tıpkı bizim çocukların ninesi gibi *tatlı tatlı* masal söylemeğe başladı.” (Orman Esrarı, s. 60)

“Zavallı yaramaz peri, korkudan *tir tir* titriyorsa da bu karara karşı gelemeyeceğini bildiği için cezaya katlanmaktan başka çare kalmadığını anlıyordu.” (Orman Esrarı, s. 61)

“Korkudan *tir tir* titriyor, gözlerinden inci gibi yaşlar akıyordu.” (Orman Esrarı, s. 62)

“Nilüfer, bu meraklılara perinin başından geçenleri *birer birer* anlattı.” (Orman Esrarı, s. 62)

2.3.6.3. Pekiştirme

5 adet pekiştirme sözcük kullanılmıştır. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

“*Kaba mı kaba, kötü mü kötü* bir adamdı.” (Hırsız Çingeneler, s. 12)

“Oğluna okula *tertemiz* gitmesi için aylardır özlediği elbiseyi artık alabilirdi.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 25)

“Onların aradığı ve öğrenmek istediği şeyler *bambaşka* idi.” (Orman Esrarı, s. 52)

“Periler, ay ışığı semada parlayınca kanatları *sımsıkı* bağlanmış yaramaz periyi getirip suya attılar.” (Orman Esrarı, s. 61)

2.3.6.4. Yansıma Sözcük

Kitapta az miktarda yansıma sözcük kullanılmıştır. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

“Kadıncağz mutfağa koşunca bir de ne görsün, iki yemek tenceresi ocakta *fıkır fıkır* kaynıyor ve etrafa mis gibi et kokusu yayılıyordu.” (Orman İkizleri, s. 38)

“Yalnız yollarda yağan yağmurdan meydana gelen seslerin *şırıl şırıl* akışından başka ses işitilmiyordu.” (Tuzak, s. 41)

“Bir ara yorulan kardeşler ormanın içinden *şırıl şırıl* akan bir derecik kenarına oturdular.” (Orman Esrarı, s. 51)

2.3.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Kitapta pek çok yazım ve noktalama yanlışı ve söyleyiş farklılığı görülmüştür. Bir kısmına yer verilmiştir.

“... *İstanbulda* bir cami odasına yerleştirmişlerdi.” (Kol Saati, s. 3)

“Fakat göç *etmeğe* mecbur kalınca her şeylerini bırakarak *anayurda* dönmüşlerdi.” (Kol Saati, s. 3)

“Anne *hergünkü* kazancı ile ihtiyar annesi ile çocuğunu kimseye muhtaç etmeden *pek âlâ* geçindirip gidiyordu.” (Kol Saati, s. 3)

“... Devamlı bir yardım *görmiyen* bu ailede bütün yük, küçük yaşta *Ahmetciğin* boynuna yüklenmişti.” (Kol Saati, s. 4)

“*Ahmedin* en büyük arzusu, bir kol saati alabilmekti.” (Kol Saati, s. 4)

“Şekerci dükkânları, pastalar, çikolatalar hep *Ahmedi* çeken sihirli birer mıknatıstı.” (Kol Saatleri, s. 4)

“İşte bu sonuncu ile *hiç biri* boy ölçüşemiyordu.” (Kol Saati, s. 5)

“Fakat *Ahmetcik* ancak eve ekmek parasını zar zor *sağlıyabiliyordu*.” (Kol Saati, s. 5)

“Annesinin, evlerinde çalıştığı hanımlar da ara sıra *Ahmedin* üstüne başına yardım ediyorlardı.” (Kol Saati, s. 5)

“Daha vapurun gelmesine on *onbeş* dakika vardı.” (Kol Saati, s. 5)

“Bir şükran borcu olarak *Ahmede* iki buçuk lira bahşiş uzattı.” (Kol Saati, s. 7)

“Lisede *aynı* başarı ile çalıştı.” (Kol Saati, s. 8)

“Bunlardan *Karafatma* adındaki kartaloz çingene işte bu kötülerden biri idi.” (Hırsız Çingeneler, s. 11)

“*Ayağıyle* gelen bu av kendilerine epey bir şey getirecekti.” (Hırsız Çingeneler, s. 12)

“*Hiç bir* tarafta *Zeynep ten* haber yoktu.” (Hırsız Çingeneler, s. 14)

“*Zeynebi* otların üstünden yavaşça kaldırdılar.” (Hırsız Çingeneler, s. 15)

“Tabiatın saf havasında, *başı boş* dolaşmaya alışan çingene karısı için bu ceza ölüm cezasından büyüktü.” (Hırsız Çingeneler, s. 17)

“Çünkü küçük *Alinin* cebinde *Karagöze* verecek para yoktu.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 18)

“Kendisini *hergün* bağrına basıp hayatının biricik tesellisi olduğunu söyleyen sevgili annesine üzüntü olacak şeyleri hissettirmek bir ne kadar acı olurdu.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 18-19)

“Küçük *Aliyi* sevmiyen yoktu.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 19)

“Ali dalgın dalgın okul arkadaşı Güler *Tuğrulun* sevinçle kapıyı açışını ve postacıdan büyük bir heyecanla mektubu alışını seyretmiş.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 19)

“Biraz dinlendi ve mektubu yerine bırakmak üzere *yürümeğe* başladı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 20)

“Küçük *Aliyi* heyecanla *kucaklıyarak*.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 21)

“*Figenciğim*, hemen hazırlan.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 22)

“Pek haklı olarak böyle büyük bir parayı *Alinin* eline verip göndermeyi *münnasip* bulmamıştı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 22)

“Küçük Ali farkında *olmıyarak* evinden epeyi uzakça bir mesafeyi aşmıştı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“İsminin Figen Güner olduğunu *söyliyerek* kendisini *Alinin* takdim eden genç kız hemen işi anlattı.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“ ‘Ne olur, benim de içeriye girecek param olsa da herkes gibi ben de kasabamızdan gitmeden *Karagözü* görebilsem!’ diye yanıp tutuşuyordum.” (Küçük Ali’nin Sevinci, s. 23)

“Otuz beş kırk yaşlarında kadar olan bu çingene karısı her girdiği evde bohçasını açar, eşyalarını birer birer gösterir ve oldukça uygun *fiatla* da satardı.” (Hızır, s. 26)

“*Fatih*te kimsesi olmayan ve yalnız başına *yaşıyan* hala hanımın birden hastalanması üzerine yanına taşınmak zorunda kaldıklarını ve ölünceye kadar bakmak üzere evi *eşyasıyla* birlikte kendilerine vasiyet ettiğini söyledi.” (Hızır, s. 30)

“- Benim güzel kardeşim, haydi kalk *ta oynyalım*, kız oyunlarını sevmiyorsan benim çemberim, zıpzıplarım da var, onlarla oynarız.” (Şelale ile Deniz, s. 32)

“Bahar gelmiş, *hertaraf* yeşilliklere bürünmüştü.” (Şelale ile Deniz, s. 32)

“- Toprakta büyüyüp gelişsinler diye, küçük *Bayan!*” (Şelale ile Deniz, s. 34)

“İçeriden *Denizin* sesine koşan annesi gördüğü manzara karşısında gülmekten kendini alamadı.” (Şelale ile Deniz, s. 35)

“*Cimcozla* Başak adında iki kardeş bir gün çalı çırpı toplamak için köylerine yakın bulunan *Çam ormanına* gitmişlerdi.” (Orman İkizleri, s. 36)

“Gülüş cümbüş çalı çırpı topladıktan sonra torbalarındaki ekmek peyniri yemek üzere bir *Çam* dibine oturmuşlardı.” (Orman İkizleri, s. 36)

“Çocuklar bu sesin nereden geldiğini *birtürlü anlıyamadılar.*” (Orman İkizleri, s. 36)

“Sabaha karşı *Cimcozla* Başak güzel bir rüya görerek uyanmışlar ve gözlerini açınca hayret!” (Orman İkizleri, s. 36)

“Bize iyilik eden bu iki kardeşin de ne zaman sıkıntıları olursa orman ikizlerini *hatırlamalarıyla* sıkıntılarını gideririz.” (Orman İkizleri, s. 39)

“O zaman *Cimcozla* Başak başlarına gelen bu saadetin nereden geldiğini artık anlamışlardı.” (Orman İkizleri, s. 39)

“*Aydının* kardeşi olmadığı için tek başına yaşıyordu.” (Tuzak, s. 41)

“*Aydına* arkadaşlık etsin!” (Tuzak, s. 41)

“*Aydının* bir kardeşi olsa ne kadar mesut olacaktı.” (Tuzak, s. 41)

“*Aydının* içi cız etti.” (Tuzak, s. 41)

“Annesi *Aydına*.” (Tuzak, s. 42)

“Tekrar köşesine çekilerek yeni avını *beklemeğe* başlar, dedi.” (Tuzak, s. 43)

“*Aydının* yüzü güldü.” (Tuzak, s. 43)

“Civcivlerin *neş’eli* sesleri *Aydına* sabahki yağmurun sıkıntısını adeta unutturdu.” (Tuzak, s. 43)

“Örümcek ağını kurup bitirince ortasına yerleşip av *beklemeğe* başladı.” (Tuzak, s. 43-45)

“Zavallı hayvancığın suyunu emen örümcek tekrar ağının ortasına çekildi ve yeni kurbanlarını sabırla *gözlemeğe* başladı.” (Tuzak, s. 45)

“... boynuz gibi *kıskaciyle* hayvanı yakaladı.” (Tuzak, s. 45)

“Örümceğin tuzağına düşen sinekçik *Aydını* özle üzdü ki!” (Tuzak, s. 45)

“Hem öyle tatlı bir anlatışı vardı ki, hani büyükler bile ninenin masallarını *dinlemeğe* bayılırdı.” (Orman Esrarı, s. 50)

“Hele kış geceleri ocakta yanan kütüklerin alevi karşısında, ninenin tatlı *sesile* söylediği masalları *dinlemeğe* doyum olmazdı.” (Orman Esrarı, s. 50)

“*Tuncayla* Nuray, ormanların bu esrarını öğrenmeyi iyice akıllarına koymuşlardı.” (Orman Esrarı, s. 50)

“*Tuncayın* Fan isminde köpeği vardı.” (Orman Esrarı, s. 50)

“Bu köpek *Tuncayla Nurayın* en yakın dostu idi.” (Orman Esrarı, s. 50)

“Sevimli köpekleri de, neşeli neşeli kuyruğunu havada *sallıyarak* yanlarından yürüyordu.” (Orman Esrarı, s. 51)

“Dallarda sincaplar sıçırıyorlar; sanki haydi gelin de *oynyalım* der gibi küçüklere şeytan şeytan bakıyorlardı.” (Orman Esrarı, s. 51)

“Biraz öteberi yedikten sonra *Fanı* da doyurup okşadılar, uykuya daldılar.” (Orman Esrarı, s. 52)

“Alay yaklaştıkça hepsini birer birer görmek için *Tuncayla* Nuray bütün dikkat kesilmişlerdi.” (Orman Esrarı, s. 53)

“Her taraf bu nefis çiçek *kokusuyle* insanı kendinden geçirir *hale* getiriyordu.” (Orman Esrarı, s. 54)

“Gelin arabası arkasında *kıral* ile *kıraliçenin* arabası ve onun arkasından saray erkânının arabaları geliyordu.” (Orman Esrarı, s. 55)

“*Kıral, kıraliçe*, gelin, güveyi ve bütün davetliler arabalarından indirler.” (Orman Esrarı, s. 55)

“Ormanın loşluğunu gidermek üzere dallarda birikip avize şeklinde sallanan ateş böcekleri *ışıklariyle* etrafı aydınlattılar.” (Orman Esrarı, s. 57)

“*Tuncayla* Nuray, gördükleri bu ziyafet sofrasının güzelliği karşısında buraya yaklaşmaktan kendilerini alamadılar.” (Orman Esrarı, s. 57)

“*Kıraliçe Tunçaya hitab* ederek:” (Orman Esrarı, s. 58)

“Yalnız derslerinizi vaktiyle hazırlayıp uykunuzu iyice almış olmanız *şartiyle*.” (Orman Esrarı, s. 59)

“Gözleri pırıl pırıl parlayan küçücük güzel bir peri *Tuncayla Nuraya* yaklaştı.” (Orman Esrarı, s. 59)

“*Tuncayla* Nuray bütün cemaati büyük bir nezaketle tekrar tekrar selamladılar.” (Orman Esrarı, s. 59)

“Öğretmen de tıpkı bizim çocukların ninesi gibi tatlı tatlı masal *söylemeğe* başladı.” (Orman Esrarı, s. 60)

“Zavallı yaramaz peri, korkudan tir tir titriyorsa da bu karara karşı *gelemediğini* bildiği için cezaya katlanmaktan başka çare kalmadığını anlıyordu.” (Orman Esrarı, s. 61)

“Bir daha bu yaramaz huyundan *vaz geçmesi* için de periden söz aldı.” (Orman Esrarı, s. 62)

“*Tuncayla* Nuray bu geceden itibaren Cengi ile dünyayı dolaşmaya sanırım ki başlamışlardır.” (Orman Esrarı, s. 64)

2. 4. KEDİ ÇETESİ

Tablo 4. Kedi Çetesi Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1956
Baskı Sayısı	4. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Yeni Matbaa
Sayfa Sayısı	32 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş
İçindekiler	Kedi Çetesi Farelerin Gazino Âlemi 45 Bin Liralık Kolye Takan Kaplumbağa Aslanın Ölümü Soğan Yiyen Kedi

Kaynak: Yaşaroğlu, 1956: 1-2.

2.4.1. Eserin Özeti

Kedi Çetesi

Soğuk bir kış gününde, yoksulluk içinde yaşayan bir mahallenin kedileri aç kalmıştır. Ne yapacaklarını düşünen kediler, en sonunda bir ciğerci dükkânı keşfederler. Kendi aralarında plan yapıp gece ciğerci dükkânına gidip ciğerleri yemeyi düşünürler. Gece vakti her yer sakinleşince gidip dükkândaki ciğerlerin çoğunu yerler. Aralarından yaşlı bir kedi, yaptıklarının doğru olmadığını farkına varır. Gençliğinde, güzel bir kedi iken ona bakan sahibi aklına gelir. Evinde çok fazla altını olan bir kadındır ve bu altınlara da ihtiyacı yoktur. Altınların birazını alsalar ona zararı olmayacağını düşünür. Eve nasıl girileceğini bilen yaşlı kedi, arkadaşlarıyla birlikte gidip eve girer ve bir çuval altını alır. Daha sonra bunu ciğerci dükkânına bırakırlar. Ciğercinin hakkını böyle ödediklerini düşünürler. Ertesi gün ciğerci dükkânına gelir ve gördüğü manzara karşısında çok üzülür. Ay sonu da gelmiştir ve ona para lazımdır. Sonra birden altınları görür ve mutlu olur. Bu altınların ona Allah tarafından bir hediye olduğunu düşünür. Sonra bu sırrı kalbine gömerek yaşar.

Farelerin Gazino Âlemi

Bir gazete haberinde bir yerden kaçan insanlardan bahsetmektedir. Bu insanların kaçma sebebi ise bir gazinoyu basan farelerdir. Daha sonra bu farelerin nereden geldiği anlatılır. Fareler, vapurla bir şeyler yemek için İstanbul’a kadar gelmişlerdir. Vapur önce Giresun’a uğrar, burada bolca fındık yerler. Sonra vapurdaki kedilere gözükmeden

İstanbul'a kadar gelirler. İstanbul'da gazinoda düğüne şahit olurlar ve oradaki fareler bu misafir fareleri iyi bir şekilde ağırlamışlardır. Gazinoda düğün olur ve fareler düğün bitince sabaha kadar eğlenirler, oradaki kalan her şeyi yerler. Gazino bekçisi gece boyunca gelen bu seslerin ne olduğunu düşünür ama anlamaz. Sabah olunca gazino bekçisi ve arkadaşları bu seslerin nereden gelmiş olabileceğini konuşurlar. En sonunda müzik sesinin kulaklarında yankılandığını düşünürler.

Soğan Yiyen Kedi

Yaşlı bir kadın ve kedisi vardır. Yaşlı kadın, kedisini çok sever ve onu özel yiyeceklerle besler. Hatta kedisine o kadar değer verir ki dışarıda ona selam verilmemesini hakaret sayar. Kadının hayvanlara karşı, özellikle de kedilere karşı yoğun bir ilgisi ve sevgisi vardır. Günlerden bir gün yaşlı kadının hacca gidecekken kedisini emektar uşağına emanet eder. Yiyecekleri konusunda iyice tembihler fakat uşak, kediyi bir odaya kapatır ve ona iyi davranmaz. Sadece soğan ile besler ve ona emanet edilen bir canlıya iyi bir şekilde bakmamıştır. Bir süre sonra kedi soğan yemeye öyle bir alışır ki et görünce bile yemek istemez. Sahibi yaşlı kadın hacdan dönünce kedisinin o zayıf hâlini görür ve kahrolur. Kedisine et getirir ama kedi eti yemek istemez sadece soğan yemek ister. Yaşlı kadın, kedinin bu hâline bir yandan üzülürken diğer yandan da ona sağ salım kavuştuğu için sevinmiştir.

2.4.2. Konu

Kedi Çetesi: Konu olarak ciğerci dükkânına giren kedilerden bahsedilmiştir.

Farelerin Gazino Âlemi: İstanbul'da bir gazinoya gelen farelerden bahsedilmektedir.

Soğan Yiyen Kedi: Yaşlı kadın ve çok sevdiği kedisinin başından geçenler anlatılmıştır.

İşlenen konular, çocukların ilgi alanına ve yaşlarına uygun; onların dikkatini çekebilecek niteliktedir.

2.4.3. İleti / Ana Düşünce

Kedi Çetesi: Burada verilmek istenen ana düşünce, durum her ne olursa olsun hırsızlığın ve haksızlığın kötü oluşudur.

Farelerin Gazino Âlemi: Burada farelerin kendi doğal çevrelerinden ayrılması ve bunun sonucunda başlarına gelen maceralar anlatılmıştır. Çocuklara da fareler aracılığıyla

yaptıkları davranışın doğru olmadığı iletisi verilmek istenmiştir. Kurgu doğru – yanlış üzerinden yapılmıştır.

Soğan Yiyen Kedi: Bu hikâyede, emanet edilen kediye kötü davranan bir uşak vardır. Hem hayvanlara hem de emanet edilen her şeye özenle bakılması gerektiği düşüncesi verilmiştir.

2.4.4. Karakter / Kahraman

Kedi Çetesi: Kediler ve Ali isimli ciğerci karakter olarak bulunmaktadır. Kediler içinde ihtiyar kedi, en bilgili olandır ve diğer kedilere yol gösterir. Ciğerci Ali ise kendi işini yapan yoksul bir adamdır.

Farelerin Gazino Âlemi: Fareler, gazino bekçisi, gazinodaki kadınlar, gelin ve damat karakterlerdir. Fareler, maceracı bir özellikle karşımıza çıkmaktadır. Gazino bekçisi, gazinodaki kadınlar, gelin ve damat ise düz ve durağan karakterler olarak işlenmiştir.

Soğan Yiyen Kedi: Yaşlı kadın, kedi ve uşak hikâyenin karakterleridir. Yaşlı kadın, hayvanları bilhassa da kedileri seven merhametli bir insandır. Uşak ise kötüyü bize gösterir. Merhametsiz ve emanetin değerini bilmeyen kişidir. Karakterler üzerinden iyi ve kötü gösterilmiştir.

Bu kitaptaki karakterler, çocuk dünyasına uygun ve onların ilgi duyabileceği şekilde işlenmiştir. Özellikle hayvanlara yer verilmesi çocuklar açısından dikkat çekici olacaktır.

2.4.5. Zaman ve Mekân

Kedi Çetesi: Kış vakti ve gece gibi zaman dilimlerinden söz edilmiştir. Mekân olarak ise ihtiyar kedinin evi ve ciğerci dükkânı geçmektedir. Genelde kapalı mekânlar tercih edilmiştir.

“Kışın görülmemiş bir şiddetle hüküm sürdüğü günlerden biri.” (s. 3)

“Tam gece olup her yerden el ayak kesilince açıkgöz öne düşer.” (s. 3)

“Bu kalabalık kedi çetesi birer birer delikten dükkânın içine dalarlar.” (s. 3)

“... Bizim ihtiyar kedi eski evine girdi.” (s. 5)

Farelerin Gazino Âlemi: Olayın geçtiği belirli bir tarih ifade edilmiştir. Aynı zamanda sabah ve gece gibi zaman dilimlerine de yer verilmiştir. Mekân olarak İstiklâl

Caddesi ve burada bulunan gazino, gemi, Giresun ve İstanbul gibi şehirlerden bahsedilmektedir. Böylelikle açık ve kapalı mekânlara yer verilmiştir. Ancak gazinonun bir çocuk kitabında mekân olarak kullanılması yerine farklı bir mekân seçimi yapılması daha uygun olurdu.

“Cumhuriyet gazetesinin 11 Mart 1950 tarihli Cumartesi günkü nüshasında (İstiklâl caddesinde bir fare) başlıklı şu yazısı çıkmıştır.” (s. 8)

“Bir gece sahile inerek kimseye görünmeden kalkacak bir gemiye rıhtıma uzanan merdivenden biletsiz, parasız giriverdiler.” (s. 11)

“Giresun, farelerin pek hoşuna gitti.” (s. 11)

“Giresun farelerine beş on gün bir İstanbul âlemi yaşatmak istiyorlardı.” (s. 12)

“O gece gazinoda bir düğün vardı.” (s. 14)

“Sabahleyin arkadaşlarına şöyle diyordu.” (s. 16)

Soğan Yiyen Kedi: Olay örgüsünde zaman olarak hac döneminden bahsedilmektedir. Mekân olarak ise ev kullanılmıştır.

“Nihayet Hac mevsimi sona erip bayan evine dönünce ilk işi kedisini sormak olur.” (s. 32)

2.4.6. Dil ve Anlatım

Kitabın genel itibarıyla anlaşılır bir dili vardır. Çocukların ilgisini çekecek konular, yalın bir dille anlatılmıştır. Yoğun ve karmaşık anlatımlar tercih edilmemiştir.

Kitaptaki kullanılan kelimeler çocuğun anlayabileceği niteliktedir. Ancak bir yerde “korkunç hayal” anlamına gelen “heyula” kelimesine yer verilmiştir. Bu kelime çocuklar tarafından zor anlaşılabilir. Kitapta kelime kullanımında dikkat çeken bir diğer husus ise bazı kelimelerin farklı sayfalarda değişik şekillerde yazılarak yazım hatası yapılmış olmasıdır.

Kelimelerden sonra kitapta dikkat edilecek bir diğer unsur cümlelerin kuruluşudur. Kitapta karmaşık cümleler kurulmamıştır fakat bazı cümleler kısa iken bazı cümlelerde ise yaş seviyelerinde dikkat edilmeksizin 12 kelimeye kadar çıkan cümlelere yer verilmiştir. Kitabın hitap ettiği yaş kitlesini ele alınacak olunursa en fazla 10 kelime kullanılmış cümleler uygun olacaktır.

“Halbuki bir gün evvel aldığı ciğerlerden yapacağı satışla oldukça kâr edeceğini düşünüyordu.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Şehirdeki büyük gazino her gün yeni bir eğlence ile çalkalanıyordu.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 10)

“Biraz tadına bakar, bir iki lokma yer.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 32)

Kitapta farklı uzunlukta cümle kuruluşlarına yer verilirken aşırı uzayan paragraflar bulunmamaktadır. Çocukların dikkatini çekebilecek ve anlatımı canlandıracak diyaloglara sıkça yer verilmiştir.

Kitapta; teşhis (kişileştirme), intak (konuşturma), teşbih (benzetme) gibi söz sanatlarına yer verilmiştir. 3. kişinin ağzından bir anlatım tercih edilmiştir. Aynı zamanda ağırlıklı olarak öyküleyici anlatıma yer verildiği görülmektedir.

Anlatımı zenginleştirmek ve aynı zamanda Türkçe kullanımını daha güzel bir hâle getirmek için deyim, atasözü, ikileme ve yansıma sözcük kullanımına rastlanmıştır. Pekiştirme kullanımı görülmemiştir.

2.4.6.1. Deyim

21 adet deyim kullanımı görülmüştür. Her birine aşağıda yer verilmiştir.

“Tam karınları doyunca içlerinden akıllı, *gün görmüş* ihtiyar bir kedi:” (Kedi Çetesi, s. 3)

“Her tarafı *allak bullak* ettik.” (Kedi Çetesi, s. 3)

“Ondan çoğuna *aklımız ermez*.” (Kedi Çetesi, s. 4)

“Eğer fikrimi doğru bulursanız hemen *harekete geçelim*.” (Kedi Çetesi, s. 4)

“Çünkü bu torbalardan birinin eksilmesiyle ihtiyarlara bir *zarar gelmez*.” (Kedi Çetesi, s. 4)

“Kediler hemen *harekete geçtiler*.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Yerlerde ciğer ve içkembe parçaları duruyor, fakat ciğerlerinin *yerinde yeller esiyordu!*” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Etrafa şöyle bir *göz gezdirdi*.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Dün saat 16,30 da ortalığı *telâşa veren*, bilhassa kadınları korku ve heyecan düşüren garip, o nispette de gülünç bir hâdisce cereyan etmiştir.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 8)

“İstanbul’a gelmek üzere Giresundan vapurla uzun bir yolculuğu rahatça *sona erdirip* gazinonun *yolunu tutmuş* fareciklerden biri idi.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 9)

“Herkes *köşesine çekilip*, her yerden *el ayak kesilince* bizim fareler ortaya çıkıyorlar, karınlarını doyuruyorlar, salonlar ve her yer kendi malları oluyor, dolaşıyorlar, geziyorlar, istedikleri, diledikleri gibi oynuyorlardı.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 10)

“*Gün görmüş* fareler bunu pek iyi biliyorlardı.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 11)

“Sabahleyin uyanan misafirler gördükleri bu zengin sofranın karşısında *gözlerini dört açtılar*.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 14)

“Salona düğün davetlileri akın akın geliyorlar, salondaki ışık *gözlerini kamaştırıyordu*.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 14)

“Giresunlu fareler deliklerden bu manzarayı seyrederken *ağızları bir karış açık kaldı*.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 14)

“Hısım akraba yazdıkları mektupta kediye selâm yazmazlarsa ihtiyar bayan bunu kendisine bir *hakaret sayarmış*.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 31)

“- Önümüzdeki hafta *Allah kısmet ederse* Hacca gitmeğe *niyet ettim*.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 31)

“Kadın kapıdan girip böğürleri birbirine geçmiş hayvancıkla karşılaşınca baygınlıklar geçirir, kediyi kucaklayıp *bağrına basar*, uşağa bu halin sebebini sorar.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 32)

2.4.6.2. Atasözü

1 adet atasözü kullanımı tespit edilmiştir.

“Hani derler ya: (*Süründen ayrılanı kurt kapar*).” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 9)

2.4.6.3. İkileme

12 adet ikileme kullanımı görülmüştür. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

“Bu kalabalık kedi çetesi *birer birer* delikten dükkânın içine dalarlar.” (Kedi Çetesi, s. 3)

“Bu evin efendisi her akşam küçük torbalara yerleştirdiği altıncıklarını *birer birer* okşar, tıpkı bir evlat gibi onları öper sever.” (Kedi Çetesi, s. 4)

“Zavallı ciğerci *korka korka* bu kirli çıkıya elini uzattı.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“İşte bu farecik de Beyoğlu caddesinden geçerken şimdiye kadar görmediği renkli renkli ışıklar *süslü süslü* camekânların önünden geçerken merakını yenemedi, bunları yakından görmek istedi.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 12)

“Burunlarını *oyната oynата*, kokuyu *eme eme* fareler yataklarına girdiler.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 13)

“Yavrulardan *cik cik* diye ötüşler, *vık vık* diye bağırışlar işitiliyordu.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 13)

“Salona düğün davetlileri *akın akın* geliyorlar, salondaki ışık gözlerini kamaştırıyordu.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 14)

“Nihayet *yavaş yavaş* halk dağılmağa başladı.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 15)

“Kedi fena bir şey görmüş gibi *geri geri* kaçır.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 32)

2.4.6.4. Yansıma Sözcük

Aşağıda yansıma sözcük kullanımlarına yer verilmiştir.

“*Miyav!*” (Kedi Çetesi, s. 3)

“Yavrulardan *cik cik* diye ötüşler, *vık vık* diye bağırışlar işitiliyordu.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 13)

“*Pıh! Pıh!* diye soğana bir pençe atar.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 32)

2.4.6.5. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Kitapta dikkat çeken bir diğer dil ve anlatım unsuru yazım ve noktalama yanlışlarıdır. Çocuk kitapları, Türkçenin doğru kullanımını göstermelidir.

“Altınlardan *bir kaç* torba bile kalsa ömürlerinin sonuna kadar onlara yetişir.” (Kedi Çetesi, s. 4)

“Herkesin en derin bir uykuya daldığı bir anda zengin ihtiyarların oturduğu *apartmanın* arka balkonundan bizim ihtiyar kedi eski evine girdi.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“*Arkadaşlariyle* birlikte ciğerci dükkânına yollandı.” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Acaba Alinin gözleri yanlış mı görüyordu?” (Kedi Çetesi, s. 5)

“Binbir düşüncenin birden kafasına hücum ettiği bu *ânda* bütün cesaretini *toplayarak* keseyi açtı.” (Kedi Çetesi, s. 6)

“Dün saat 16,30 da ortalığı *telâşa* veren, bilhassa kadınları korku ve heyecan düşüren garip, o nispette de gülünç bir *hâdise* cereyan etmiştir.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 8)

“*İstanbula* gelmek üzere *Giresundan* vapurla uzun bir yolculuğu rahatça sona erdirip gazinonun yolunu tutmuş fareciklerden biri idi.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 9)

“Hani derler ya: *(Süründen ayrılanı kurt kapar)*.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 9)

“Şimdi, *Giresundan* gelen bu misafirlerin *İstanbulu* ziyaret sebebini aşağıdaki yazılarımızda öğreneceksiniz.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 10)

“*Gün görmüş* fareler bunu pek iyi biliyorlardı.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 11)

“İpek kâğıtların *kırılmasıyla* meydana gelen bu yataklar mis gibi vanilya kokuyordu.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 13)

“Gelinin elbisesi pek şahane idi, *damad* da yakışıklı bir gençti.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 14)

“Koltuklarda oturan misafirler *dansedenleri* coşkunca alkışladılar.” (Farelerin Gazino Âlemi, s. 15)

“... Öğle ve akşam yemeklerinde de etin en iyi yerlerinden ayrılan şiş *kebabiyle* besleniyormuş.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 31)

“*Uzatmıyalım* uşak kedinin önüne her gün birkaç soğan diler bırakır.” (Soğan Yiyen Kedi, s. 32)

2. 5. KARGA BEY

Tablo 5. Karga Bey Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1958
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Sermet Matbaası
Sayfa Sayısı	40 s.
Resimleyen	Mıstık ⁹

Kaynak: Karga Bey, 1958: 1.

⁹ Eserlerde “Mıstık” adını kullanan karikatür sanatçısı Mustafa Eremektar’dır.

2.5.1. Eserin Özeti

Ahmet adındaki çocuk köpeği Dik ile beraber bağda dolaşırlar. Köpek bir şey fark eder ve oraya doğru koşar. Orada bir karga yavrusu vardır. Köpek, kargaya zarar verir diye Ahmet hemen onu eline alır ve giderler. Ahmet'in kedisi Miyav, kargayı görünce heyecanlanır. Ahmet bahçeye çıkarak ördeklerle, tavuklarla, kazlarla ve horozlarla kargayı tanıştırmıştır. Ahmet, acıktığını düşündüğü kargaya ekmek verir kaşıkla su içirir. Bir süre sonra karga bu ortama alışır. Mutfakta yemek yapan aşçı ninenin domateslerinden alıp kaçar. Ancak bu ortamda köpek Dik ile anlaşılamamışlardır. Karga sürüsü bazen gelir bu küçük kargayı korkutur. Bütün bunlar olurken bir gün karga ortadan kaybolur. Ahmet her yerde onu aramıştır. Aradan zaman geçer bahçıvan toprağı kazarken karganın ölüsüne rastlar. Ahmet köpeği Dik'ten şüphelenmiştir ve onu oraya getirir. Dik başını önüne eğerek, karganın çok sevilmesini kıskanmış ve bir gün oynarken başını büküp onu öldürmüştür.

2.5.2. Konu

Kitapta hayvan sevgisi teması işlenmiştir. Konu olarak ise Ahmet'in kargaya sahip çıkması ve köpek tarafından öldürülmesi ele alınmıştır.

Tema ve konu çocukların yaşam alanına uygun seçilmiştir. Ana kahramanın çocuk olması ve çocukların günlük hayatta rastladığı hayvanların hikâyeye dâhil edilmesi konunun anlaşılabilirliği açısından doğru olmuştur. Konu ve tema çocukların anlayabileceği şekilde işlenmiştir.

2.5.3. İleti / Ana Düşünce

Kitapta hayvanlara zarar verilmemesi gerektiği ile beraber kıskançlık duygusunun kötü oluşu ve olumsuz durumlara sebep olabileceği vurgusu yapılmıştır. Verilmek istenen ana düşünce çocukların içinde bulunduğu yaş aralığı için uygundur ve çocukların ilgi alanına uygun olarak hayvanlar aracılığıyla sezdirilmiştir.

2.5.4. Karakter / Kahraman

Bu hikâyeye, Ahmet adındaki çocuk karakter etrafında işlenmiştir. Ahmet hayvanları seven bir çocuktur. Hikâyeye içerisinde değişim göstermeyen durağan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. İyiliği, hayvanlara sevgiyi savunan ve uygulayan, değerlere saygılı bir karakterdir. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünlerinde olması gereken

karakter niteliklerine sahiptir. Aynı zamanda çok fazla özelliğinden bahsedilmemiş düz bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eserde Dik adının verildiği bir köpek vardır. Bu köpek hareketli, sahibine sadık ve kıskanç bir köpektir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde bilhassa okul öncesi dönemde çocuğun çevresinde ve kendi dünyasında sıkça rastlayabildiği karakterlerin kullanılması gerekmektedir. İletilerin köpek üzerinden verilmiş olması bu kitabın hedef kitlesi adına doğru olmuştur. Yine aynı şekilde karga yavrusu da olay örgüsünde karşımıza çıkmaktadır.

Miyav Bey adlı kedi, kazlar, ördekler, tavuklar, horoz, eşek, Karamuk adlı minik kuzu gibi hayvanlar; Ahmet'in karga için su istediği Ayşe Bacı, mutfakta çalışan aşçı nine ve bahçıvan gibi kişiler de hikâye içerisinde geçmektedir.

2.5.5. Zaman ve Mekân

Kitapta belirli bir zaman ifadesi yer almamaktadır. Hikâyenin anlatılışından hareketle olaylar gündüz geçtiği yorumlanmaktadır. Mekân olarak ise bağ, bahçe, ev ve mutfak geçmektedir.

“AHMET BAĞDA DOLAŞIYORDU YANINDA KÖPEĞİ DİK VARDI.” (s. 2)

“KAZLAR, ÖRDEKLER, TAVUKLAR BAHÇEDE DOLAŞIYORLARDI.” (s. 12)

“KEDİ GİBİ EVDE DOLAŞIYOR, KARNI ACIKINCA GAK, GAK DİYE BAĞIRARAK AHMEDİN KUCAĞINA ZIPLIYOR, YİYECEK İSTİYORDU.” (s. 22)

“KARGA, MUTFAKTA ÇALIŞAN AŞÇI NİNEYİ DE ZİYARETİ UNUTMUYOR.” (s. 24)

2.5.6. Dil ve Anlatım

Kitap çocukların rahatlıkla anlayabileceği şekilde sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Kullanılan kelimeler, çocuğun günlük hayatta karşılaşabileceği şekildedir. Hem de bu kelimeleri günlük hayatta daha sık kullanmasına teşvik edecek niteliktedir.

Kelimelerden sonra diğer bakacağımız unsur cümlelerin kurgulanışıdır. Bu kitabın hedef kitlesi için 3-5 kelimeden oluşan cümleler uygundur. En fazla 5 kelimeden oluşan cümleler olduğu gibi daha fazla kelimeden oluşan cümleler de tespit edilmiştir.

“KARGA PEK ACIKMIŞTI.” (s. 18)

“KİMİ VAKİT KOCA BİR KARGA SÜRÜSÜ, ÇEKİLMEZ GÜRÜLTÜLER YAPARAK AĞAÇLARA KONARLAR, AHMEDİN KARGASINI KAÇIRMAYA ÇALIŞIRLARDI.” (s. 30)

Yukarıdaki örneklerdeki gibi bazı cümleler kısa kurulmuşken bazıları ise uzatılmıştır. Uzun cümleler okul öncesi için karmaşık yapılar olabilmektedir.

Dil ve anlatımda dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur ise paragrafların kuruluşudur. Paragraflar elbette çocukların zihnini karıştırmayacak ve onları sıkmayacak uzunlukta olmalıdır. Bu eserde de genelde bir sayfada büyük puntolarla 2-3 cümleden oluşan anlaşılır paragraflar kurulmuştur.

“ARADAN GÜNLER GEÇTİ. BİR GÜN BAHÇIVAN TOPRAĞI KAZIYORDU. TOPRAKTAN KARGANIN ÖLÜSÜ ÇIKMAZ MI?” (s. 34)

Kitapta üçüncü tekil kişi ağzından bir anlatım yapılmıştır. Aynı zamanda kitabın genelinde öyküleyici anlatım kullanılmıştır. Kitapta hayvanlara sıklıkla yer verilmiş olmasıyla beraber kişileştirme sanatı da kullanılmıştır.

Kitapta deyim, atasözü ve pekiştirme kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bunun dışında çocukların dikkatini çekmek amacıyla hayvanların çıkardığı seslere, yansıma sözcüklere ve ikilemelere yer verilmiştir.

2.5.6.1. İkileme

2 adet ikileme kullanımı tespit edilmiştir.

“FAKAT KARGAYI GÖRÜNCE TÜYLERİNİ KABARTTI, *PIH PIH*, DEDİ.” (s. 10)

“KEDİ GİBİ EVDE DOLAŞIYOR, KARNI ACIKINCA *GAK, GAK* DİYE BAĞIRARAK AHMEDİN KUCAĞINA ZIPLIYOR, YİYECEK İSTİYORDU.” (s. 22)

2.5.6.2. Yansıma Sözcük

3 yerde yansıma sözcük kullanılmıştır.

“GÖZLERİNİ İLERİYLE DİKMİŞ *HAVLIYORDU*.” (s. 4)

“FAKAT KARGAYI GÖRÜNCE TÜYLERİNİ KABARTTI, *PIH PIH*, DEDİ.” (s. 10)

“KEDİ GİBİ EVDE DOLAŞIYOR, KARNI ACIKINCA *GAK, GAK* DİYE BAĞIRARAK AHMEDİN KUCAĞINA ZIPLIYOR, YİYECEK İSTİYORDU.” (s. 22)

2.5.6.3. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Dil ve anlatımda ele alacağımız bir diğer önemli unsur ise Türkçenin doğru kullanımı hususudur. Kitapta hem yazım hataları hem de noktalama işareti hataları tespit edilmiştir.

“DİK HOPLIYOR, ZIPLIYOR, *AHMEDE* ARKADAŞLIK EDİYORDU.” (s. 2)

“ÇÜNKÜ *DİKİN* GÖZLERİNDEKİ FENA NİYETİ SEZMİŞTİ.” (s. 8)

“FAKAT KARGAYI GÖRÜNCE TÜYLERİNİ KABARTTI, *PIH.. PIH.. PIH,* DEDİ.” (s. 10)

“KEDİ GİBİ EVDE DOLAŞIYOR, KARNI ACIKINCA *GAK, GAK* DİYE BAĞIRARAK AHMEDİN KUCAĞINA ZIPLIYOR, YİYECEK İSTİYORDU.” (s. 22)

“BAZAN EŞEĞİN KULAKLARI ARASINDA ZIPLAR, EŞEK DE ONU DOLAŞTIRIRDI.” (s. 28)

“HER YER *ARANDI, TARANDI,* KARGA BULUNAMADI.” (s. 32)

2. 6. MİNİK AVCI

Tablo 6. Minik Avcı Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1958
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık TLŞ
Sayfa Sayısı	40 s.
Resimleyen	Mıstık

Kaynak: Yaşaroğlu, 1958: 1.

2.6.1. Eserin Özeti

Aydın adında bir çocuk ve ailesi çiftlikte yaşamaktadır. Çiftlikte çeşit çeşit hayvanlar vardır. Çiftlikteki köpek adeta oranın bekçisi gibidir. Aydın’a ninesi ve babası avcı elbisesi ve tüfek alırlar. Aydın herkes uyurken giysisini giyerek tüfeğini alarak ormana avcılık yapmaya gitmiştir. Bir ayı görür ağacın arkasında bekler ama sonra tilkiden korkar. Tilkiden korkarken ayağının yakınından ses duyar orada da kaplumbağa vardır. Bu sırada onu ağacın tepesinden izleyen baykuş durumuna gülmektedir. Aydın karşılaştığı bu olaylardan sonra avcılık yaşına gelmediğini anlar evine döner ve yatağına yatar.

2.6.2. Konu

Bu kitapta, konu olarak Aydın'ın küçük yaşta avcılık macerasına atılması işlenmiştir. Konu avcılık teması etrafında şekillenmiştir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde konunun ve temanın hem çocuğa uygun olması hem de açık bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Tema ve konu açık bir şekilde hissedilmektedir fakat okul öncesi döneme uygun olan bu kitapta, avcılık gibi küçük yaşlardaki çocukların ilgi ve yaşam alanına uzak kalan bir konunun ele alınmış olması uygun olmamaktadır. “Yazarlar konuları seçerken, seslendikleri yaş kitlesinin okuma eğilimlerini, ilgilerini ve cinsiyetlerini göz önüne almalıdır” (Kıbrıs, 2016: 41). Hikâyede verilmek istenen ana düşünce her ne kadar doğru olsa da konu bu yaştaki çocuklara uzak kalabilmektedir.

Yazarın bu konuyu işlemedeki asıl amaç çocuklara avcılığın iyi bir faaliyet olmadığını hissettirmek ya da bu yaşlarda ilgi duyabilecekleri şekilde taşlarla veya sapanla bir hayvana zarar vermelerinin kötü olduğunu anlatmak olabilir. Ancak bunun küçük yaşta tüfek kullanımı ile aktarılması uygun olmamaktadır.

2.6.3. İleti / Ana Düşünce

Bu hikâyede verilmek istenen ana düşünce, küçük yaşta avcılığın doğru olmadığı kadar tehlikeli oluşudur. Nitekim hikâyenin son cümlelerinde de bu iletiye vurgu yapılmaktadır.

“AV AVLIYACAK YAŞA GELMEMİŞ OLDUĞUNU ANLIYAN AYDIN TÜFEĞİNİ ALIP EVİNE DÖNDÜ.” (s. 36)

2.6.4. Karakter / Kahraman

Bu kitabın ana karakteri Aydın adındaki çocuktur. Yazarımız bu karaktere kendi çocuğunun ismini vermiştir. Aydın'ın ninesinden ve babasından bahsedilmektedir ancak bunlar sadece cümlede geçmektedir. Onun dışında Fan adında çiftliğin bekçisi gibi olan köpekten, rengârenk tüyleri olan tavus kuşundan, baykuş, kaplumbağa, ayı, tilki gibi pek çok hayvandan da bahsedilmektedir.

Aydın, düz bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok fazla niteliğinden bahsedilmiş bir karakter değildir. Karaktere ait dış görünüş betimlemesi yapılmamıştır ancak kullanılan resimlerden ve anlatılanlardan küçük bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır.

Aydın, avcı giysilerini giymiş tüfekle ava çıkmaya cesaret göstermiş maceracı bir çocuktur.

2.6.5. Zaman ve Mekân

Kitaptaki bu hikâyede zaman olarak bir sabah vakti gerçekleşen bir olaydan bahsedilmektedir.

“BİR SABAH HERKES UYURKEN TÜFEĞİNİ OMUZLAYAN AYDIN ORMANIN YOLUNU TUTTU.” (s. 18)

Mekân olarak bir çiftlik evinden ve ormandan bahsedilmiştir. Hem açık hem de kapalı mekân kullanılmıştır.

“AYDINLAR BİR ÇİFTLİKTE YAŞIYORLARDI.” (s. 2)

“ORMANA GİRİNCE TÜFEĞİNİ ELİNE ALIP AVA HAZIRLANDI.” (s. 20)

2.6.6. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatının çocuk edebiyatı olmasını sağlayan en önemli unsurlardan birisi çocuklara uygun bir dil ve anlatım şeklinin olmasıdır. Bu kitapta da hedef kitleye uygun bir dil kullanılmıştır. Eserde sade ve anlaşılır bir dil hâkimdir. Yazar, kelime seçimi ve kurduğu cümlelerle anlaşılır bir üslup tercih etmiştir.

Dil ve anlatımda en önemli öğelerden birisi kullanılan kelimelerdir. Özellikle okul öncesi dönemde anlaşılır ve somut kelimelerin kullanımı önemlidir. Aynı zamanda kullanılan kelimeler çocuğun günlük hayatında karşılaştığı kelimelerden bağımsız olmamalıdır. Bu kitapta da çocuğun rahatlıkla anlayabileceği kelimeler tercih edilmiştir. Çocuğun aktif söz varlığını destekleyen kelimelerdir. Ayrıca Türkçe kullanımını bozacak yabancı kelimelere yer verilmemiştir.

Cümle kurma açısından ise okul öncesi dönemde uygun olan kısa cümlelerin kullanımıdır. Bu dönemde Karatay (2020: 116) 3-5 kelimeden (20-30 karakter) oluşan cümleleri önermektedir. Kitapta kısa cümlelerin oluşuyla beraber 6 kelime ve üzerinde kurulmuş cümleler de bulunmaktadır fakat bunlar anlaşılır cümlelerdir.

“AYDINLAR BİR ÇİFTLİKTE YAŞIYORLARDI.” (s. 2)

“ÇİÇEK BAHÇESİNDE GEZİNER TAVUS KUŞLARI GÖRÜLMEĞE DEĞERDİ.” (s. 8)

“BABASI DA TAHTADAN BİR TÜFEK ALMIŞTI.” (s. 14)

“SİNCAPLAR DALLARIN ÜSTÜNDE FINDIK YİYORLARDI.” (s. 22)

“AV AVLIYACAK YAŞA GELMEMİŞ OLDUĞUNU ANLAYAN AYDIN TÜFEĞİNİ ALIP EVİNE DÖNDÜ.” (s. 36)

Çocuk kitaplarına uygun görülebilecek benzetme ve kişileştirme gibi söz sanatlarına yer verilmiştir. Özellikle çiftlikteki ve ormandaki hayvanların durumlarını aktarmak için kullanılmıştır.

“FAN İSMİNDEKİ KÖPEK ÇİFTLİĞİN EN SADIK BEKÇİSİ İDİ.” (s. 10)
(Benzetme)

“AĞAÇ KAKANLAR GAGALARIYLA DALLARA VURARAK DAVUL ÇALİYORLARDI.” (s. 24) (Kişileştirme)

“AĞACIN TEPESİNDE BİR BAYKUŞ SANKİ AYDIN’IN HALİNE GÜLÜYORDU.” (s. 34) (Kişileştirme)

Yazar bu eserde öyküleyici anlatım biçimini kullanmıştır. Aynı zamanda eserde üçüncü tekil kişi tarafından bir anlatım söz konusudur.

Kitapta ikilemelere, yansıma sözcüklere, pekiştirmelere ve atasözlerine yer verilmemiştir. Bununla birlikte deyim kullanımına bir yerde rastlamaktayız.

2.6.6.1. Deyim

1 adet deyim kullanımına rastlanmıştır.

“BİR SABAH HERKES UYURKEN TÜFEĞİNİ OMUZLAYAN AYDIN ORMANIN YOLUNU TUTTU.” (s. 18)

2.6.6.2. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Çocuk kitaplarında önemli unsurlardan birisi ise yazım ve noktalama kurallarına uyulmuş olmasıdır. Kitapta noktalama işaretleri uygun bir biçimde kullanılmıştır. Bazı kelimelerin yazımında ise dönemin söyleyiş özelliklerinin etkisi ve günümüz yazım kurallarına göre yanlışlıklar görülmektedir.

“ÇİÇEK BAHÇESİNDE GEZİNER TAVUS KUŞLARI GÖRÜLMEĞE DEĞERDİ.” (s. 8)

“AYDIN BU TÜFEĞİYLE KİM BİLİR NELER AVLIYACAKTI.” (s. 16)

“AĞAÇ KAKANLAR *GAGALARİYLE* DALLARA VURARAK DAVUL ÇALİYORLARDI.” (s. 24)

“DERKEN İKİ TANE TİLKİ GÖRÜNCE KORKUSUNDAN *TİTREMEĞE* BAŞLADI.” (s. 28)

2. 7. MANTAR PERİLERİ

Tablo 7. Mantar Perileri Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1963
Baskı Sayısı	6. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Sıralar Matbaası
Sayfa Sayısı	24 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş
İçindekiler	Mantar Perileri Kaplanın Akşam Yemeği Üç Budala

Kaynak: Yaşaroğlu, 1963: 1-2.

2.7.1. Eserin Özeti

Mantar Perileri

Candan ve Tuncay iki meraklı kardeştir. Bir gün anneleri onlara mantarların gece büyüdüğünden bahseder. Bunun üzerine iki kardeş gece mantar tarlasına gitmeye karar verir. Tuncay, zor bir şekilde uyanır. Ablası tarlaya vardıklarında kardeşine heyecanla seslenir. Çünkü yerde tuğla taşıyan bir mantar perisi Monti’yi görmüştür. Mantar perileri, mantar şehri kurmak için hazırlık içerisindeyler. Birkaç tane daha peri görürler ve heyecanla soru sormak isterler ama hepsi aceleleri olduğunu söylerler. Bir tarla faresi ile karşılaşılır ve tarla faresi onlara kraliçe geleceği için hazırlık yaptıklarını söyler. Haberci karınca elinde bayrak sallayarak kraliçenin yaklaştığını haber eder. Candan ve Tuncay’dan rahatsız olur. Mantar diyarının valisi gelir ve onlara gitmelerini söyler. O sırada haberci karınca koşarak gelir ve kraliçenin arabasının kaza yaptığını söyler. Candan ve Tuncay onlara yardım etmek istediklerini söylerler. Candan gidip kraliçenin arabasını iki parmağının arasına alıp zarar görmeden kurtarır. Kraliçe Candan’a teşekkür eder. Ertesi sabah Candan ve Tuncay bütün bu olayları annelerine anlatırlar. Anne, bunun bir rüya olduğunu söyler.

Kaplanın Akşam Yemeği

Kafeste yaşayan bir kaplan vardır. Bir gün oraya Brehmen gelir. Kaplan, onu kurtarması için dil döker. Brehmen, onu yiyebileceği için cesaret edemese de en sonunda

hâline üzüldür ve onu çıkartır. Ancak kaplan onu yemek üzere saldırır. Brehmen, zaman ister ve oraya yakın şehirdeki insanlara durumu danışmayı teklif eder. Kaplan gitmeyi kabul etmez ama ona izin verir. Yol üstündeki kişilere sorabileceğini söyler. Brehmen derdini incir ağacına, mandaya ve yola anlatır. Üçü de insanların onlara yaptığı kötülüklerden yakınlıkla kaplanı haklı bulmuştur. Tam dönüş yolundayken çakalla karşılaşır. Ancak çakal bir türlü onu anlamaz. Brehmen gecikince artık gitmek ister çakal da meseleyi anlamak için peşinden ayrılmaz. Kaplan, çakala meseleyi anlatır ama bir türlü yine anlamaz. En sonunda sinirlenen kaplan, kafese girerek durumu tarif eder. Çakal da üzerine kapıyı kapatır. Böylelikle kaplan fevri davranışı sonucunda geri kafese girmiştir.

Üç Budala

Üç tane adam vardır. Bunların tüfekleri, bıçakları ve çarıkları vardır. Bir gün ava gittiklerinde yorulurlar ve bir yerde uyurlar. Oradan geçen biri hepsinin sakalını keser. Uyandıklarında kendilerinden şüphe ederler ve birbirlerini tanıyamazlar. Köye doğru yola koyulurlar ve soruştururlar. Eşlerine kendilerine dair her şeyi sorarlar. Sakalları olduğunu söyleyince sakallarını aramaya giderler. Ormanda sakallarını ararken mukavvadan yapılmış çarıkları da yıpranır. Çariksız kalınca yine eşlerine sorarlar ve bu sefer de çarıklarını aramaya giderler.

2.7.2. Konu

Mantar Perileri: Konu olarak mantarların nasıl büyüdüğünü merak eden iki kardeşin gördüğü rüya anlatılır.

Kaplanın Akşam Yemeği: Kaplan ve Brehmen arasında geçen olay konu olarak işlenmiştir.

Üç Budala: Üç tane adamın kendilerini tanıyamaması ve bilinçsiz davranışlar sergilemesidir.

Kitabın içeriğindeki metinlerde konular açık bir şekilde işlense de temalar belirgin değildir. İşlenen üç konu da çocuğun dikkatini çekebilecek niteliktedir.

2.7.3. İleti / Ana Düşünce

Mantar Perileri: Yerdeki sebzelere veya diğer bitkilere zarar verilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü bütün mantarlar, insanların onları ezebileceğinden korkar ama en sonunda çocuklar onları incitmeden yardım ederler.

Kaplanın Akşam Yemeği: En sıkıntılı ve öfkeli anlarda bile sakinlikle ve akılla hareket etmenin önemli olduğu vurgulamaktadır. Son cümlede buna değinilmiştir.

Üç Budala: Akıllıca düşünmenin önemi vurgulanmıştır.

2.7.4. Karakter / Kahraman

Mantar Perileri: Olay örgüsü Candan ve Tuncay etrafında geçmektedir. Candan, Tuncay'ın ablasıdır. İkisi de meraklı bir karakterdir. Aynı zamanda yardımsever özellikleri vardır. İkisi de çeşitli özelliklere sahip değişken karakterlerdir.

Kitapta; anne, mantar perisi Monti, haberci karınca, kraliçe ve mantarların valisi bulunmaktadır. Anne, çocuklarının sorularına cevap veren ve onlarla ilgilenen bir karakterdir. Monti, insanlara karşı mesafeli ve kendini mantar tarlasına adanmış bir mantar perisidir. Haberci karınca, insanlara karşı sinirli yapıdadır ve tarladaki bütün haberleri mantarlara bildirir. Kraliçe, mantar perilerinin en güçlü ismidir. Mantarların valisi ise oradaki düzeni sağlar.

Kaplanın Akşam Yemeği: Brehmen ve kaplan etrafında olay örgüsü şekillenir. Brehmen, sorgulayıcı bir karakterdir. Kaplan ise öfkeli, kızgın ve düşünmeden hareket eden bir karakterdir.

Brehmen'in yolculuğunda ona eşlik eden incir ağacı, manda, yol ve çakal karşımıza çıkan diğer karakterlerdir. Çakal, kaplana tuzak kurmuştur.

Üç Budala: Üç adamdan söz edilmiştir. Onlar odundan tüfekleri, taştan bıçakları, mukavvadan çarıkları olan sakallı kişilerdir. Bu üç adamın eşleri de olay örgüsünde geçer fakat onlara ait detaylı bilgiler bulunmamaktadır.

Bu kitapta seçilen karakterler, çocukların anlayabileceği şekilde işlenmiştir. Özellikle onların dikkatini çekecek hayvanlara, perilere ve çocuklara yer verilmiştir.

2.7.5. Zaman ve Mekân

Mantar Perileri: Burada zaman olarak gece ve sabah vakitleri kullanılmıştır. Mekân olarak ise ev ve mantar tarlasını görmekteyiz. Hem kapalı hem de açık mekân yer verilmiştir.

“O gece yatakta doğrulular.” (s. 3)

“Candan, mantar tarlası gözüne ilişir ilişmez Tuncaya:

-Buraya gel kardeşim, mantarların büyüdüğü yer eminim ki burasıdır, dedi.” (s. 4)

“Sabahleyin annesi Candanla Tuncayı çağırdığı zaman onlar mantar ülkesinde gördüklerini annelerine anlattılar.” (s. 16)

Kaplanın Akşam Yemeği: Burada belirli bir zaman diliminden bahsedilmemiştir. Mekân ise kaplanın kafesinden ve yoldan bahsedilmiştir.

“Vaktiyle bir kaplanı yakalayarak bir kafese koymuşlardı.” (s. 17)

“Sen şimdi şu yoldan aşağı doğru yürü.” (s. 18)

Üç Budala: Burada belirli bir zaman dilimi yoktur. Mekân olarak dağ, orman ve köyden bahsedilmektedir.

“Yoruluncaya kadar dağları, ormanları dolaşmışlar.” (s. 23)

“Hep birlikte köye gitmişler, kendilerini karşılamağa çıkan karılarına sormuşlar.” (s. 23)

2.7.6. Dil ve Anlatım

Kitap, sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Genel itibariyle çocuklar okuduklarında olay örgüsünü anlayabilirler. Yazar, çocuklara hitap eden bir üslup kullanmıştır.

Kitaptaki kelime kullanımı, genel itibariyle çocukların anlayabileceği şekildedir. Ancak çocuklar tarafından anlaşılması zor olabilecek birkaç kelime örneğine rastlamaktayız. Boşuna anlamına gelen “tevekkeli” kelimesine, bir şeyi başarmış olmak anlamında “muvaffak” kelimesine ve üzülme anlamında “müteessir” kelimesine yer verilmiştir. Bunlar günümüzde çocuklar tarafından anlaşılması zor kelimeler olarak kitapta karşımıza çıkmaktadır.

Bu kitap ilkokul çağı için okutulabilecek niteliktedir. Kitaptaki cümle kuruluşları da buna uygun uzunluktadır. Karmaşık bir yapıda değildir.

“Candan, bu defa hiç düşünmeden yere eğildi.” (Mantar Perileri, s. 15)

“Bunun üzerine Brehmen yola koyuldu.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Tüfekleri odundan, bıçakları taştan, çarıkları da mukavvadan imiş.” (Üç Budala, s. 23)

Kitapta uzayan karmaşık paragraflar kurulmamıştır. Birkaç cümleden oluşan paragraflar kullanılmıştır. Anlatımın canlılığını sağlamak adına diyaloglara sıkça yer verilmiştir.

Kitapta bitkilerin ve hayvanların karakter olarak kullanıldığı yerlerde kişileştirme ve intak (konuşturma) sanatlarına yer verilmiştir. 3. tekil kişinin ağzından bir anlatım tercih edilmiştir. Ayrıca öyküleyici ve betimleyici anlatıma yer verilmiştir.

Kitapta; deyim, atasözü ve ikileme kullanımına rastlanmıştır. Pekiştirme ve yansıma sözcük kullanılmamıştır.

2.7.6.1. Deyim

Kitapta 13 adet deyim tespit edilmiştir. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

“Sabahleyin halk tarladan geçerken onların hepsi yıkılıp *yerle bir olacaklar.*” (Mantar Perileri, s. 10)

“Kıraliçeye *yol açınız*, kıraliçeye *yol açınız!*” (Mantar Perileri, s. 11)

“Haberci karınca: - Öyle ise dikkat et, *işimize karışmasınlar*, dedi.” (Mantar Perileri, s. 11)

“Candan’ın bu sözü söylemesi üzerine pek uzaklarda olmayan bir *kıyamettir koptu.*” (Mantar Perileri, s. 13)

“- Bana birazcık *zaman ver*, diye yalvardı.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Yolda rastlayacağın üç şeye *derdini anlat.*” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Dönüp geriye gelirsen, onların verdikleri karara *baş eğeceğim*, dedi.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“İnsanlar, benden kendilerine nasıl mükemmel bir *ziyafet çekiyorlarsa* kaplan da seni kendine akşam yemeği yapmakla *yerden göğe kadar* haklıdır.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Sanki söylenen laflar *kulağının birinden girip ötekinden çıkıyordu.*” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 20)

“Hemen *el çabukluğu* ile kafesin kapısını kapayıverdi.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 22)

“İşte böylece iyi Brehmen de kaplanın elinden *yakasını kurtardı*.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 22)

2.7.6.2. Atasözü

Yazarın bazı kitaplarında rastladığımız gibi atasözlerine Türkiye İş Bankası reklamı yapılarak sayfa altlarında yer verilmiştir. Toplamda 3 atasözüne rastlanmıştır. 2 atasözü örneği aşağıdaki gibidir diğeri ise aynı cümlenin tekrarı şeklindedir.

“Paran *damlaya damlaya* İş Bankasında *göl olur*.” (s. 14)

“*Ak akçe kara gün içindir*, İş Bankasında para biriktir.” (s. 20)

2.7.6.3. İkileme

Bazı ikilemelerde araya noktalama işareti konulmuştur. Bu yazım ve noktalama hatası olarak değerlendirilmiştir. Toplamda 4 adet ikileme kullanımı vardır.

“Çok şükür ki, herşey hakkında *hemen hemen* bilgisi olan Bay Tarlafaresi oraya geldi.” (Mantar Perileri, s. 8)

“İncir ağacı, *soğuk, soğuk* Bhremeni süzüp dedi ki:” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Herkes *gidiş gelişte* üstümden yürürler.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 19)

“Buradan ayrıldı; *yürüdü yürüdü*, bir mandaya rastladı.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

2.7.6.4. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Kitapta yazım yanlışları tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatının amaçlarından birisi Türkçenin doğru kullanımını çocuklara göstermektir. Bu noktada, özenli ve doğru Türkçe kullanımına dikkat edilmelidir. Bazı kelimelerin farklı sayfalarda farklı şekillerde yazıldığı tespit edilmiştir.

“- *Kimbilir* bunların büyüyüşlerini seyretmek ne kadar hoş olacak!” (Mantar Perileri, s. 3)

“O gece anneleri uyuduktan sonra kendileri *uyumuyarak* yataklarından kaydıkları gibi mantarların büyüdüğü tarlaya gitmeye karar verdiler.” (Mantar Perileri, s. 3)

“Böyle *söyliyerek* ikisi de başlarını yastığa koyup uzandılar.” (Mantar Perileri, s. 3)

“Birbiri *ardısıra* mantar perileri acele ile gelip uzaklaştılar.” (Mantar Perileri, s. 7)

“*Tarla faresi*: - Onlar bir mantar şehri kuruyorlar, diye cevap verdi. (Mantar Perileri, s. 9)

“... Küçük bir ev olduğunu *farkettiler*.” (Mantar Perileri, s. 10)

“Buradan *nekadar* uzakta?” (Mantar Perileri, s. 14)

“- Bırak *ta* bir görelim.” (Mantar Perileri, s. 14)

“Anneleri *hernekadar* bunun bir rüya olduğunda ısrar etti ise de onları bir türlü inandıramadı.” (Mantar Perileri, s. 16)

“Böyle *birşeyi* nasıl aklına getirebilirsin.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 17)

“İncir ağacı, *soğuk,soğuk Brehmeni* süzüp dedi ki:” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Bu zamanda *sabahtanberi* bir bostan kuyusunun başında dönmekten harap bir *halde* yorgun düşmüştü.” (Kaplanın Akşam Yemeği, s. 18)

“Yoruluncaya kadar dağları, ormanları dolaşmışlar, fakat *hiç birşey* bulamamışlar.” (Üç Budala, s. 23)

“*Bukadar* zaman geçince elbet sakalları büyümüş.” (Üç Budala, s. 24)

2. 8. RÜYA PERİLERİ

Tablo 8. Rüya Perileri Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1964
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	M. Ali Matbaası
Sayfa Sayısı	40 s.
Resimleyen	Mıstık

Kaynak: Yaşaroğlu, 1964: 1.

2.8.1. Eserin Özeti

Neslihan adında oyuncaklarını çok seven bir çocuk vardır. Halası Gül, Neslihan’a bir bebek hediye eder ancak bebeğin üzerinde kıyafet yoktur. Bebeğin adını Mine koyarlar. Sonra Neslihan mutlu bir şekilde diğer oyuncaklarının arasına götürür ama oyuncaklar bu bebeğe gülerler. Mine oyuncakların güldüğünü fark edince utanır. Neslihan bu duruma üzülür ve halasına bebeğine elbise dikmek istediğini söyler. Sonra birlikte bebeğe giysiler dikerler, pullarla süslerler ve bebeğe takılar takarlar. Bebeğinin

mutlu olduğunu gören Neslihan gider ve yatağına yatar. Daha sonra rüya görmeye başlar. Rüyasında oyuncaklar kendi aralarında bahçeye çıkmaya karar verirler ve pencerenin kenarından atlayarak bahçeye çıkarlar. Neslihan pencerenin ardında olanları hayretle izlemektedir. Oyuncakların eğlendiğini gören rüya perileri birden belirir ve oynamaya başlarlar. Neslihan şaşkınlıkla onlara nereden çıktıklarını sormuştur. Rüya perileri olduklarını, uslu duran çocuklara uyurken güzel masallar okuduklarını, ateşli çocuklara yelpaze tuttuklarını, oyuncağı ve elbisesi olmayan çocuklara uykularında bunları getirdiklerini, her istediğini yiyemeyen çocuklara sofralar hazırladıklarını anlatırlar. Yaramaz çocukların ise farklı bir perisi olduğundan da bahsedip ay dedenin çağırdığını söyleyerek ortadan kaybolurlar. Neslihan yatağına yatar yanında az önceki gördüğü peri belirir ona güzel masal okur. Neslihan, sabah uyandığında bütün bu rüyasında gördüklerini hemen annesine ve halasına anlatır ve mutlu olur. Yazar, iyi çocukların böyle rüya perileri tarafından masallarla mutlu edileceğini vurgulayarak kitabı bitirmiştir.

2.8.2. Konu

Yazar bu kitapta aslında iki farklı konuya değinmiştir. Kitabın ilk başında bebek üzerinden mahremiyet eğitimi konusuna değinilmiş, ilerleyen kısımda ise periler üzerinden rüya anlatılmıştır.

Kitabın iki konu üzerinde dağıldığını görmekteyiz. Okul öncesi dönemde yoğun bir konu örüntüsü olmaması adına tek bir konu üzerinden ilerlemek daha doğrudur. Mahremiyete dair işlenen konunun çıplaklık, yoğun bir utanç duygusu ve alay etme durumlarıyla vurgulanarak ve aynı zamanda resimlenerek sadece kız bebek üzerinden işlenmiş oluşu doğru değildir. Kız bebek üzerinden utanç ve alay gibi konuların vurgulanması cinsiyetçi bir algı ortaya çıkarabilmektedir.

“Bebeğin ne elbisesi ne de iç çamaşırı vardı, pembe vücudu çıplı çıplaktı.” (s. 2)

“Fakat bebekler yeni gelene bakarak gülümsemeğe, onun çıplaklığıyla alay eder gibi birbirlerine göz kırpmaya başladılar.” (s. 4)

2.8.3. İleti / Ana Düşünce

Eserde çocuklara verilmek istenen ana düşüncede; uslu, çalışkan, terbiyeli ve söz dinleyen çocuklar olmanın önemi vurgulanmaktadır. Yazar bu iletiyi rüyadaki perilerin bu özelliklere sahip çocuklara masal anlatması üzerinden sezdirerek vermiştir. Nitekim bunu kitabın son sayfasında da ifade etmekle beraber vurgulamak adına büyük harflerle yazdığı görülmektedir:

“USLU, ÇALIŞKAN, TERBİYELİ ve SÖZ DİNLER olduğunuz müddetçe, uyularınızda gelip o rüya perileri sizlere de en güzel masallarını anlatacaklardır.” (s. 40)

2.8.4. Karakter / Kahraman

Kitaptaki ana karakter Neslihan adındaki çocuk, oyuncakları bilhassa da bebekleri seven düşünceli bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahlaki değerlere ve doğruluğu savunan bir ideal bir karakterdir.

Kitapta Mine adındaki oyuncak bebek, Neslihan’a yardım eden ve onu düşünen Gül adındaki halası, Neslihan’ın annesi, diğer oyuncaklar ve çocuklara güzel masallar anlatan periler karşımıza çıkmaktadır.

2.8.5. Zaman ve Mekân

Zaman olarak sabah ve akşam vakitleri kullanılmıştır. Asıl olay örgüsü akşam vaktinde geçmekte ve gece vakti ile sonlanmaktadır. Ertesi sabah ise Neslihan uykusundan uyanıp rüyasını sevdikleriyle paylaşmaktadır. Mekân olarak da olaylar evde ve rüya içerisinde ise bahçede geçmektedir.

“Bir akşam Gül halası, Neslihana yeni bir bebek getirdi.” (s. 2)

“- Bu gece siz mi bana masal söyleyeceksiniz?” (s. 36)

“Sabah olup uyanan Neslihan geceki olayları annesine anlattı.” (s. 38)

2.8.6. Dil ve Anlatım

Kitapta sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Çocukların anlayabileceği kelimeler ve karmaşık olmayan cümleler kullanılmıştır. Yoğun ve sanatlı bir dile yer verilmemiştir. Yer yer anlatımı canlı tutmak için diyaloglara yer verilmiştir.

Kitaptaki kelime kullanımı, çocuğun günlük hayatta çevresinde duyabileceği şekilde seçilmiştir. Yabancı kelimelere yer verilmemiştir. Özellikle küçük yaş grubuna hitap eden somut kelimeler kullanılmıştır.

Kitaptaki cümlelerin bazıları kısa yapıda iken bazı cümlelerin uzadığını görmekteyiz. Küçük yaş grubuna hitap eden bu tür kitaplarda kısa cümlelerin ağırlıkta olması daha doğrudur. Kitaptaki uzayan cümlelerin anlaşılması zor bir yapıda olmaması önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu yaş gruplarında, 3-5 kelimeden oluşan cümlelerin kullanılması doğrudur.

“Masanın üstü bunlarla dolu idi.” (s. 2)

“Neslihan yatağa uzandıktan sonra, garip bir gürültü ile gözlerini açtı.” (s. 12)

“Bahçenin çimenleri üstünde zıplıyor, sıçırıyor, şarkılar söyleyip eğleniyorlardı.” (s. 16)

Kitaptaki paragraflar genellikle 2-3 cümleden oluşmuştur. Yaş grubuna uygun olarak yoğun ve karmaşık paragraflar bulunmamaktadır.

Kitapta söz sanatı olarak benzetme, bazı yerlerde kullanılmıştır. Aynı zamanda 3. tekil kişi ağzından bir anlatım söz konusudur. Kitabın genelinde ağırlıklı olarak öyküleyici anlatım kullanılmıştır.

Kitapta anlatımı destekleyen deyimlere, ikileme örneğine ve sayfaların alt kısmında Türkiye İş Bankası reklamı yapmak amacıyla atasözü kullanımına yer verilmiştir. Pekiştirme ve yansıma sözcük kullanımı görülmemiştir.

2.8.6.1. Deyim

5 adet deyim kullanımına yer verilmiştir. Bunlar aşağıda verilmiştir.

“Fakat bebekler yeni gelene bakarak gülümsemeğe, onun çıplaklığıyla *alay eder* gibi birbirlerine *göz kırpmaya* başladılar.” (s. 4)

“... Birkaç dakikamızı bu neşeli bebekler arasında geçirmekten *kendimizi alamadık*.” (s. 20)

“- Her istediklerini yiyemeyip, aşçı dükkânlarının camları arkasına sıralanmış leziz yemekleri *ağızları sulana sulana* seyredenler de var.” (s. 28)

“ ‘Hayırlı geceler’ diyerek *gözden kayboldular*.” (s. 34)

2.8.6.2. Atasözü

Toplamda 6 adet atasözü kullanılmıştır. Her biri aynı cümlelerle tekrarlandığı için 2 örneğe yer verilmiştir. Kitaptaki atasözleri ana metin içerisinde yer almamaktadır. Reklam amacıyla sayfaların altında yer verilmiştir.

“*Ak akçe kara gün içindir*, İş Bankasında para biriktir.” (s. 10)

“*Para damlaya damlaya* İş bankasında *göl olur*.” (s. 18)

2.8.6.3. İkileme

Toplamda 2 adet ikileme kullanımı bulunmaktadır.

“Ay her tarafı *pırıl pırıl* parlatmış.” (s. 14)

“- Her istediklerini yiyemeyip, aşçı dükkânlarının camları arkasına sıralanmış leziz yemekleri ağızları *sulana sulana* seyredenler de var.” (s. 28)

2.8.6.4. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Dil ve anlatım yönünden önemli olan bir diğer unsur Türkçenin doğru kullanımudur. Kitapta yazım ve noktalama yanlışlarına rastlanmaktadır.

“Bir akşam Gül halası, *Neslihana* yeni bir bebek getirdi.” (s. 2)

“Fakat bebekler yeni gelene bakarak *gülümsemeğe*, onun *çıplaklığıyla* alay eder gibi birbirlerine göz kırpmaya başladılar.” (s. 4)

“*Nelihanın* Mine adını verdiği bebek bunu *farketti*.” (s. 6)

“... Bir de kabarık *içetek* diktiler.” (s. 6)

“Kırmızı kadifeden kabarık etekliği, beyaz satenden *büluzu* da hazır olmuştu.” (s. 8)

“Bebekler yemi gelen arkadaşları şerefine bir eğlence tertiplemişler, *arap* bebek akordeon çalıyor, bir tanesi davula vuruyor, ötekiler de çılgınca *dansediyorlardı*.” (s. 12)

“- Ya yaramaz, *tenbel* çocuklar?” (s. 32)

2. 9. AFACAN BOBİCİK

Tablo 9. Afacan Bobicik Adlı Eserin Künyesi

Basım Yılı	1966
Baskı Sayısı	1. Baskı
Basım Yeri	İstanbul
Yayınevi	Kültür Basımevi
Sayfa Sayısı	40 s.
Resimleyen	Belirtilmemiş

Kaynak: Yaşaroğlu, 1966: 1.

Afacan Bobicik adlı eserin içerik özellikleri açıklanırken kitaptan alınan örnek cümleler, kitabın sayfa numaralandırmalarının olmaması sebebiyle olayın anlatılmaya başlandığı ilk sayfaya 2 numarası verilerek belirtilmiştir.

2.9.1. Eserin Özeti

Kitapta yazarın Afacan Bobicik adını verdiği bir yavru köpekten bahsedilmektedir. Afacan Bobicik evdeki beş yavru köpekten en küçük olandır. Onun birkaç macerası anlatılır. Hareketler yapar, esner ve gerinir. Daha sonra mutfağa gider ve Meltem adında bir karakterin kahvaltısından yemek ister. Her yerine hazırlanmış yiyecekleri ve içecekleri döker, patilerini yakar ve koşarak mutfaktan uzaklaşır. Bahçede

kelebeklerle keçiyle ve tavşanlarla oynar. Bebekleri çok seven Bobicik, bebekle de oynar. Sonra bahçedeki fiske ile her yerini ıslatır çünkü hortumu dişlemiştir. Güneşte kendini kuruttuktan sonra kardeşlerinin yanına gidip ısınmaya çalışır.

2.9.2. Konu

Kitabın konusu, Bobicik adındaki yavru köpeğin başından geçen küçük çaplı maceralardır. Hikâye türünde kaleme alınan bu kitapta yazar, hayvan olarak yavru köpeği kullanarak sevimli bir izlenim oluşturmak istemiştir. Buradan da hayvan sevgisi temasını vurgulamak istemiştir. Konu, açık bir şekilde hissedilmektedir. Seçilen konu, çocuklara hitap ederken işleniş şekli de çocuklara uygundur.

2.9.3. İleti / Ana Düşünce

Afacan Bobicik adlı bu kitapta, hayvan sevgisi ile ilgili iletiler verilmesi ile beraber aslında yavru köpeğin yaptığı yaramazlıkların olumsuz sonuçlarına da bir gönderme vardır. Yazar, en sonda da köpeğin uslu bir şekilde durduğunu vurgulamıştır. Yavru köpek örneği üzerinden çocuklara yaramazlıktan kaçınmanın önemli olduğu ve yaramazlıkların kötü sonuçlara sebep olabileceği vurgusu yapılmaktadır. Verilen ana düşünce, nasihat verir gibi değil metindeki olaylarla sezdirilerek verilmesi açısından çocuk edebiyatına uygun bir biçimde işlenmiştir.

2.9.4. Karakter / Kahraman

Kitapta olaylar yavru köpek Bobicik etrafında gelişmektedir. Bobicik beş yavru köpektir en küçük olanıdır. Hareketli bir köpek olmakla beraber bebekleri, keçilerle ve tavşanlarla oynamayı sevmektedir.

Kitabın hangi yaşa hitap ettiği belirtilmemiştir fakat kitabın biçimi, yazıların azlığı hatta sayfalarda bir iki cümleye yer verilmiş olması, sayfa sayısının azlığı ve konunun yapısı gibi unsurlar dikkate alındığında okul öncesi dönemindeki çocuklar için kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde çocukların ilgisini çeken karakterlere yer verilmesi ve bunların hayvan, bitki ve nesnelerden oluşması tavsiye edilmiştir. Çer (2016: 161), kahramanın çocuğun çevresinde görebileceği, izleyebileceği ve sevdiği hayvanlardan seçilmesinin onu kitaba yönelttiğinden bahsetmiştir. Bu kitapta da çocukların küçük yaşlardan itibaren çevresinde sıkça gördüğü köpeğin kullanılması uygun olmuştur.

Kitapta diğ er yavru köpekler, tavşan ve keçi gibi hayvanlara yer verilmiş; Meltem adında bir kişiden ve bebekten bahsedilmiştir. Ancak bunlar olay örgüsünde sadece isim olarak geçmektedir. Detaylı bilgilere ve betimlemelere yer verilmemiştir.

2.9.5. Zaman ve Mekân

Kitaptaki olaylar, evde bilhassa mutfakta ve bahçede geçmektedir. Böylelikle hem kapalı uzam hem de açık uzam tercih edilmiştir. Zaman olarak belirli bir zaman dilimi yazılmamıştır ancak kahvaltının hazırlanmış olmasından dolayı sabah saatlerinde olayların geçtiğini anlamaktayız.

“MUTFAĞIN YOLUNU TUTTU.” (s. 9)

“HAVLIYARAK, AĞLIYARAK BAHÇEYE KOşUYOR.” (s. 19)

“MELTEMİN KAHVALTISI MASADA HAZIRLANMIş!” (s.13)

2.9.6. Dil ve Anlatım

Kitap,  ocukların anlayabileceğı şekilde kaleme alınmıştır. Sade bir dili vardır. Okul öncesindeki çocukların rahatlıkla anlayabileceğı şekildedir. Kitapta atasözlerine, deyimlere yer verilmemiştir.

Kitapta başka dilden alınmış yabancı kelimelere yer verilmemiştir. Kullanılan kelimeler, çocukların rahatlıkla anlayabileceğı biçimde ve gerektiğı yerde kolaylıkla bağlamdan anlamını  ıkartabilecekleri şekildedir.

Okul  ncesi dönemde cümle uzunluklarının kısa olması ve cümlelerin 3-5 kelimeden oluşması önerilmektedir. Bu kitap genellikle kısa cümlelerden oluşmaktadır. Ancak nadiren bazı cümlelerin 7- 8 kelimeye çıktığı görülmektedir.

“BUNLARIN EN AFACANI BOB C K ADINDAK  EN KÜÇÜK OLANIDIR.”
(s. 4)

“NE GÜZEL ESN YOR!” (s. 8)

“SICAK SÜT M S G B  KOKUYOR.” (s. 22)

“ şTE OLAN OLDU!..” (s. 23)

Yazar, kitapta iyimser bir tutum izlemiştir. Bu tutumu, sevimli bir şekilde işleyerek yavru köpek ile güçlendirmiştir. Anlatımda kötümser bir ruh hâli hâkim değildir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde anlatım biçimleri de dikkat çekmektedir. Kitap genel itibarıyla öyküleyici ve betimleyici anlatımla güçlendirilmiştir. Bunlar da çocuklar için etkili olmaktadır. Bilhassa öyküleyici anlatımın baskın olduğu görülmektedir.

Kitapta genel itibarıyla gözlemci bir bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir. Dışarıdan bir göz ile yavru köpeğin başından geçen maceralar anlatılmıştır.

Dil ve anlatım yönünden pekiştirmeler ve ikilemeler de önemlidir. Hatta tekrar eden ifadeler çocukların dikkatini çeker. Kitapta yoğun olarak bu kullanımlar yoktur atasözü, pekiştirme ve yansıma sözcük kullanılmamıştır. Deyim ve ikileme kullanımı bulunmaktadır.

2.9.6.1. Deyim

1 adet deyim kullanımı görülmüştür.

“MUTFAĞIN YOLUNU TUTTU.” (s. 9)

2.9.6.2. İkileme

1 adet ikileme kullanımı görülmüştür.

“BEŞ SEVİMLİ YAVRU MIŞIL MIŞIL UYUYORLAR.” (s. 2)

2.9.6.3. Yazım ve Noktalama Yanlışları / Söyleyiş Farklılıkları

Dil ve anlatımdaki önemli diğer husus ise kitabın yazım ve noktalama kurallarına uygun olmasıdır. Kitapta bazı kelimelerin güncel yazım ve noktalama kurallarına uygun olmadığı tespit edilmiştir.

“MELTEMİN KAHVALTISI MASADA HAZIRLANMIŞ!” (s. 19)

“HAVLIYARAK, AĞLIYARAK BAHÇEYE KOŞUYOR.” (s. 19)

Bu örnekte, “havlayarak, ağlayarak” şeklindeki yazılan kelimelerin doğru yazılmadığı görülmektedir. Ancak bu hususlarda dönemsel ifadeler farklılık gösterebilmektedir. Hatta bazı eski romanlarda “yapmağa”, “etmeğe” gibi kullanımların olduğu bilinmektedir. Ancak yapılan bu değerlendirme güncel kurallara göre yapılmıştır.

3. İNCELENEN ESERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkçe eğitimi açısından çocuk edebiyatının önemi yadsınamaz. Edebiyatın çocuğun ana dilini geliştirmesine katkısı büyüktür. Bu bağlamda, çocukların ana dillerini edinme ve geliştirme sürecinde çocuk edebiyatı ürünlerinin etkin olduğu bilinmektedir.

Çocuk edebiyatı, Türkçe eğitime katkı sağlayacak kaynakların olduğu bir alandır. Bu noktada, kaliteli çocuk edebiyatı ürünlerinin seçimiyle Türkçe dersleri arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu ürünlerin seçiminde hedef kitlenin özellikleri dikkate alınmalıdır.

Dört temel dil becerisi dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın öğretilmesinde çocuk edebiyatı ürünlerine büyük görev düşmektedir. Çocuklar küçük yaşlarda özellikle masal ve hikâye türleriyle tanışmakta, çevresinden bilhassa da ailesinden sıklıkla dinlemektedir. Dinleme becerisi ile beraber konuşma becerisi de şekillenmeye başlar. Çocukların erken yaşlarda dinlediği çocuk edebiyatı ürünleri ana dilini etkili bir şekilde konuşmasına katkı sağlar. Okulla birlikte başlayan okuma serüveninde, çocuğun ilk tanıştığı okuma araçları çocuk edebiyatı kitaplarıdır. Böylelikle dinleme ile başlayan bu serüven, okul süreci ile birlikte okumayla devam eder. Çocukların anlama becerileri okudukları ile gelişmeye devam eder. Türkçe derslerinde yer verilen yazma etkinliklerinde çocuk edebiyatı ürünleri kullanılabilir veya bu alanı destekleyen türler yazılmaya teşvik edilebilir. Çocuklar hikâye, masal, destan, tiyatro vb. türlerle ilgili yazma çalışmaları yapabilir.

Çocuk edebiyatı alanında katkısı değerlendirilen hikâye, masal, anı, gezi yazısı, şiir vb. türler Türkçe derslerinde sıklıkla faydalanılmaktadır. Bütüncüye konu olan hikâye ve masal türü, bu alanda ilk akla gelenlerdir. Temizyürek (2003: 164), özellikle masallardaki zenginliğin çocukların ilgisini çektiğini ve onlarda dil öğretiminin temelini oluşturan anlama becerisinin gelişimine önemli ölçüde katkı sağladığını belirtmiştir.

Türkçe derslerine konu olarak hikâye ve masal türünün aktarımı, unsurlarına ve bölümlerine özen gösterilmesi bu türleri tanımak açısından da önemlidir. Hikâyelerde yer alan olay örgüsü, kişi, yer, zaman ve karakterler belirgin bir şekilde işlenmiştir. Masallarda ise özellikle tekerleme ifadelerinin kullanılmadığı görülmüştür.

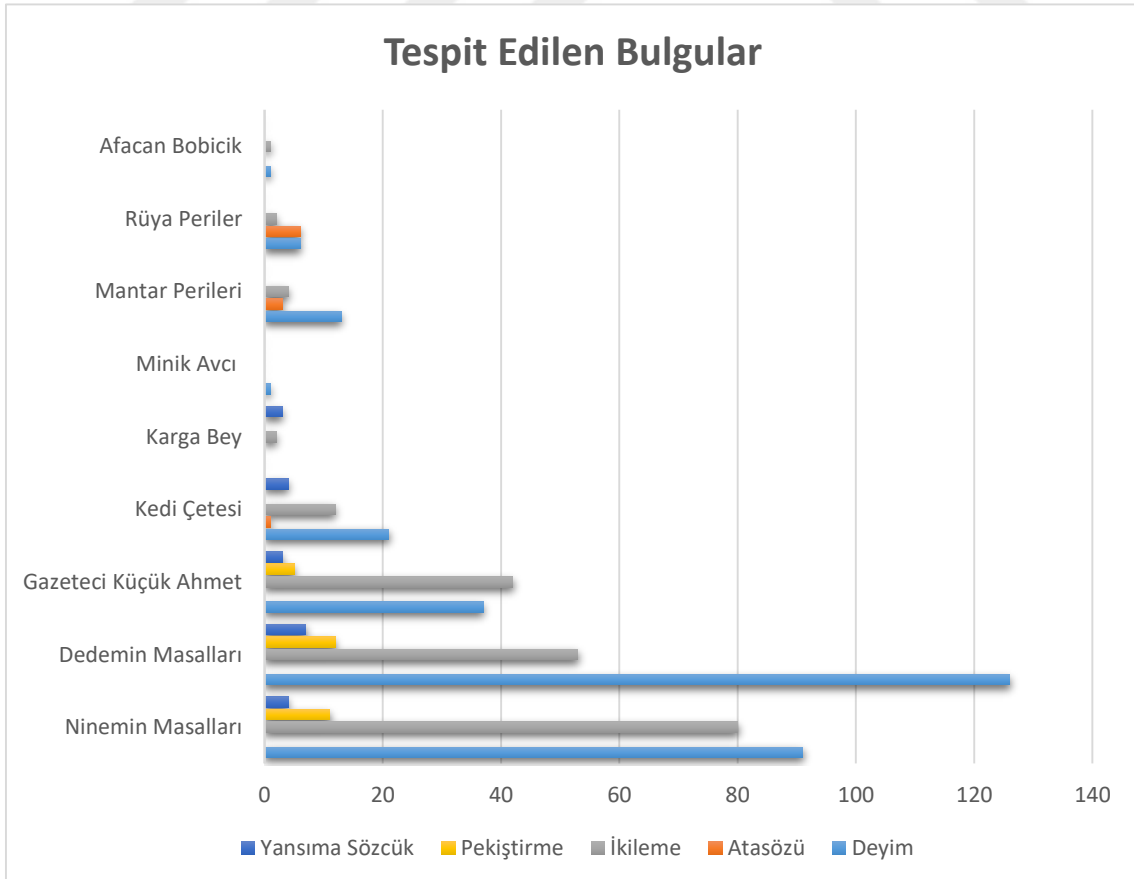
Söz varlığı açısından Türkçe zengin bir dildir. Çocukların dil dünyasının gelişimini ve dilin zenginliğinin farkına varılmasını sağlayan en temel kaynaklardan birisi

de kitaplardır. Kitaplardaki zengin kelime hazinesi, çocuğun dile dair unsurları doğal olarak edinmesini ve dilin zenginliğini tanımasına vesile olur. Bu noktada, çocuk kitaplarında anlatım gücünü arttırmak ve zenginleştirmek adına deyim, atasözü, ikileme, pekiştirme ve yansıma sözcük gibi unsurlara yer verilmesi önemlidir. Naime Halit'in incelenen kitaplarında, bu unsurlara ne sıklıkla yer verildiği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. İncelenen Eserlerdeki Söz Varlığı Unsurlarının Rakamsal Dağılımı

İNCELENEN KİTAPLAR	DEYİM	ATASÖZÜ	İKİLEME	PEKİŞTİRME	YANSIMA SÖZCÜK
Ninemin Masalları	91	0	80	11	4
Dedemin Masalları	126	0	53	12	7
Gazeteci Küçük Ahmet	37	0	42	5	3
Kedi Çetesi	21	1	12	0	4
Karga Bey	0	0	2	0	3
Minik Avcı	1	0	0	0	0
Mantar Perileri	13	3	4	0	0
Rüya Perileri	5	6	2	0	0
Afacan Bobicik	1	0	1	0	0
TOPLAM	295	10	196	28	21

Şekil 1. Tespit Edilen Söz Varlığı Unsurlarının Eserlerdeki Dağılımı

Tablo 10 ve Şekil 1’de görüldüğü gibi, deyimlere eserlerde sıklıkla yer verilirken atasözü kullanımı oldukça azdır. En çok deyme yer verilen eser *Dedemin Masalları*’dır. *Karga Bey* adlı eserde deyim kullanımına yer verilmediği görülmüştür.

İkileme kullanımına en çok *Ninemin Masalları* adlı eserde rastlanılmıştır. *Minik Avcı*’da ikileme kullanımı görülmemiştir.

Pekiştirme ifadelerine *Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları* ve *Gazeteci Küçük Ahmet* adlı eserlerde yer verilirken diğer 6 eserde kullanılmamıştır.

Yansıma sözcük kullanımına *Minik Avcı*, *Mantar Perileri*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik* eserlerinde yer verilmemiştir.

Türkçe dersinin temel amaçlarından birisi de Türkçenin etkili ve doğru kullanımını öğretmek ve sağlamaktır. Bu sebeple çocuk kitaplarında yazım ve noktalamaya dikkat edilmesi önemlidir. Nitekim, bu kitaplar küçük yaştan itibaren yazımıyla ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımına olan hassasiyetiyle çocuklara örnek teşkil edecektir. Naime Halit Yaşaroğlu’na ait bu eserlerde yazım ve noktalama yanlışlarını sıklıkla görmekteyiz. Bu konuda bir bütünlük olmadığını aynı kelimelerin aynı sayfalarda bile farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir. Örneğin, *Dedemin Masalları* adlı eserde yer alan *Ali’nin Yaramazlığı* hikâyesinde, s. 14’te, ilk paragrafta “Ali’yi” derken noktalama işareti kullanımına dikkat edilmiş; ikinci paragrafta ise “Alinin” ifadesinde kesme işaretine yer verilmemiştir. Yine buna benzer bazı kelimelerin bazı sayfalarda ayrı bazı sayfada bitişik yazımı gibi hatalar da mevcuttur.

İncelenen kitaplarda dönemsel söyleyiş farklılıkları da oldukça sık görülmektedir. “yağmağa, etmeğe, söylemeğe” gibi kullanımlar mevcuttur. Bu tür kullanımlar bugün terkedilmiş, bir standartlaşma sağlanmıştır.

Çocuğun iyi bir anlama ve anlatma becerisine sahip olması için Türkçe bütün unsurlarıyla iyi kullanılmalıdır. Yukarıda incelenen eserlerde olduğu gibi çocukların dünyasına kazandırılacak bütün eserlerde dilin anlatım gücüne dikkat edilmelidir. Ana dilinin önemli unsurlarını kitaplar yoluyla tanıyacak ve geliştirecek çocuklar için bu husus önemlidir. “Dilin anlam gücünü tanıırken örtük olarak o dildeki sözcük ve sözcük gruplarını da tanımış olur. Bu nedenle çocuk kitapları bir toplumun eğitiminde önemli bir yere sahiptir” (Aydın vd., 2021: 923). Kitapların toplumun eğitimindeki katkısı ile beraber, toplumun kültürel dil unsurları açısından da önemli olduğu unutulmamalıdır. Kullanılan her bir söz varlığı, deyimler ve atasözleri toplumun kültürünün bir parçasıdır.

4. İNCELENEN ESERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE KATKISI

Değerler eğitimi “iyi bir insan” yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Aileyle başlayan değerler eğitimi farklı alanlar vasıtasıyla çocuğa aktarılarak etkisini sürdürmektedir. Çocuğun eğitim hayatına girmesiyle beraber öğretmenlere de bu alanda büyük görevler düşmektedir. Değerler nasihat yoluyla değil olaylar ve olgular üzerinden sezdirilerek verilmelidir. Tam da bu noktada, çocuk edebiyatı kaynaklarının yeri önemlidir. Kitaplar ve metinler aracılığıyla değerler aktarılabilir.

Naime Halit Yaşaroğlu’nun incelenen eserlerinde, özellikle iletiler yoluyla çocuklara değerleri vermeyi hedeflediği görülmektedir. Yazılan her hikâye ve masalın amaç edindiği bir değer vardır. Okul öncesi dönemi kitaplarında daha çok hayvan sevgisine değinilirken ilköğretim çağına hitap eden kitaplarda daha çok yardımseverlik değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yapılan tespitlerde MEB 2019 TDÖP’te yer alan kök değerler esas alınmıştır. “Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019: 4).

Ninemin Masalları’nda yardımseverlik, sevgi (hayvan sevgisi) ve dostluk değerleri ana düşünceler yoluyla verilmiştir. *Dedemin Masalları*’nda yardımseverlik, dürüstlük, dostluk, sevgi ve sabır gibi değerler görülmüştür. *Gazeteci Küçük Ahmet*’te dürüstlük, adalet, yardımseverlik, saygı ve öz denetim gibi değerler ana düşünceler yoluyla verilmiştir. *Kedi Çetesi*’nde yardımseverlik, dürüstlük, dostluk ve saygı gibi değerler ön plana çıkmaktadır. *Karga Bey*’de ise hayvan sevgisi üzerinden sevgi değeri işlenmiştir. *Minik Avcı*’da çocuğun davranışlarını kontrol etmesi ile öz denetim, hayvanlara verdiği değerden ötürü ise sevgi değeri görülmektedir. *Mantar Perileri*’nde yardımseverlik, sabır, öz denetim ve sevgi değerleri ana düşünceler aracılığıyla verilmiştir. *Rüya Perileri*’nde öz denetim ve yardımseverlik değerleri görülmüştür. Son olarak *Afacan Bobicik*’te ise küçük köpeğe olan sevgi değeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazar, değerleri çocukların dünyasına sunarken çocuk karakterleri kullanmıştır. Bazen büyüklerle bazen hayvanlarla bazen de perilerle yaşadığı olaylar üzerinden ana düşünceler verilmiş ve bu ana düşüncüyü bir değerle bütünleştirmiştir. Bu değerler nasihat yoluyla değil ana düşünceler aracılığıyla sezdirilerek verilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukların erken yaşlardan itibaren nitelikli edebî ürünlerle tanışması; onların estetik, sanatsal, zihinsel ve dilsel pek çok yönünü etkilemektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin üretilmesi bu noktada önemlidir. Eserler üretilirken çocuk edebiyatının belirlediği temel ilkeler göz önünde bulundurulmalı ve hedef kitle iyi tanınmalı, “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelik” ilkeleri esas alınmalıdır.

Çocuk edebiyatı, kendine has özellikleri ve ilkeleri olan müstakil bir alandır. Bu alanda geçmişten günümüze pek çok eser verilmiştir. Geçmişteki eserlerin bilinmesi hem ait olduğu döneme ışık tutması hem de geleceğe örnek olması ve yön vermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda 1889-1966 yılları arasında yaşamış ve çocuk edebiyatı alanında pek çok eser kaleme almış olan Naime Halit Yaşaroğlu’nun eserlerinin bilinmesi de önem arz etmektedir.

Naime Halit Yaşaroğlu; örnek kişiliği, eğitimciliği, çocuklara olan ilgisi ve sevgisiyle tanınan bir isimdir. Eşi Ahmet Halit Yaşaroğlu ile kurdukları kitabevinde çocuklar için pek çok ürün oluşturmuşlardır. Telif ve tercüme çocuk kitapları, okullarda okutulmak üzere ödül almış ders kitapları, derslere yardımcı kitaplar ve öğretmenlere özgü yazdığı kitaplar ile oldukça zengin bir arşive sahiptir. Sadece bu yönüyle kalmamış münzevi bir kişi olmayıp toplumun sorunlarıyla daima yakından ilgilenmiş iyiliksever bir insandır. Dönemin gazetelerinde “Kızılay Reisi” olarak anılmıştır.

Çalışmada Naime Halit Yaşaroğlu’na ait 9 eser içerisindeki 33 hikâye – masal ele alınmıştır. Bu eserler, biçimsel özellikler, içerik özellikleri, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

Kitapların biçimsel özelliklerinde ilk olarak kapak / cilt incelemesi yapılmıştır. *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik*’in kapak resimlerinin iç kapak şeklinde kullanıldığı dış kapağında ise boş bir görüntünün olduğu tespit edilmiştir. Diğer kitaplarda ise dış kapaklarında resimlere yer verilmiştir. *Dedemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Karga Bey* ve *Minik Avcı* adlı kitaplarda kapak tasarımında yazarın adına yer verilmemiştir. Ciltleme yöntemlerinde ise tel zımba olanlar zayıf ve yıpranmış iken ipile dikilen ciltlemelerin, aradan uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen hâlâ sağlam olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kitap kapaklarında ince karton kullanılanlar yıpranmış, kalın mukavva kullanılan kapaklar ise sağlamdır.

Kitapların boyutları, genel anlamda çocuklar tarafından kolaylıkla taşınabilecek niteliktedir. *Ninemin Masalları* ve *Gazeteci Küçük Ahmet* 15x21 cm, *Dedemin Masalları* ve *Mantar Perileri* 14x20 cm, *Kedi Çetesi* 14x21 cm, *Minik Avcı*, *Karga Bey*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik* ise 14x17 cm boyutlarındadır. Boyutta önemli olan bir diğer husus, çocukların kitapları açtığında kucaklarına rahat bir şekilde sığacak kitapların tercih edilmesidir. Bu noktada da kitaplar başarılı bulunmuştur. Özellikle okul öncesi dönem için yazılan *Minik Avcı*, *Karga Bey*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik* adlı eserler daha küçük boyutta ve o yaş seviyelerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Kitaplarda kullanılan kâğıtlar, parlak olmayan ve göz yormayan bir özelliğe sahiptir. Hepsinde sarı tonda kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıtlar yılların getirmiş olduğu doğal yıpranmalar dışında sağlamdır. Bir sayfadan diğer sayfanın yazıları ve resimleri görünmemektedir.

Sayfa düzeni olarak, kenar boşluklarına (marjlar) özen gösterilmiştir. Okul öncesi dönem için yazılmış dört kitapta (*Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Rüya Perileri*, *Afacan Bobicik*) bir sayfada yazı, diğer sayfada resim şeklinde bir düzen hâkimdir. Resimli sayfalar pembe ve mavi tonlarla çerçeve içerisinde zemin renklendirmesi yapılmıştır. Geriye kalan diğer kitapların bazılarında paragrafların ortasında bazılarında yan sayfalarda resim kullanıldığı ve sayfaların düzenli olduğu görülmüştür. *Karga Bey*, *Minik Avcı* ve *Afacan Bobicik* adlı kitaplarda sayfalarda numaralandırılma yapılmamıştır. Genel itibariyle yoğun paragraflara yer verilmemiştir. Paragraflar arasında bırakılan boşluklara dikkat edilmiştir. *Karga Bey*, *Minik Avcı* ve *Afacan Bobicik* adlı hikâyelerin sayfalarında diğerlerinden farklı olarak genellikle bir cümle yer almıştır. Bazı sayfalarda iki ya da üç cümleye yer verilmiştir. Ayrıca bazı kitapların sayfa altlarında İş Bankası reklamlarına yer verilmiştir. Bu reklamlar “Ak akçe kara gün içindir, İş Bankasında para biriktir.” (*Rüya Perileri*, s. 28) gibi çocukları tasarrufa sevk eden sözlerdir.

Harflerin karakterleri süssüz ve düz biçimdedir. Garamond yazı stili ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Farklı olarak sadece *Rüya Perileri* adlı kitapta sayfanın ilk paragrafının başında büyük ve resimli harf kullanılmıştır. Harflerin büyüklükleri genellikle çocukların rahatlıkla okuyabileceği niteliktedir. Okul öncesi dönemi kitaplarında (*Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Rüya Perileri*, *Afacan Bobicik*) 20-24 punto, ilköğretim dönemine hitap eden kitaplarda (*Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Mantar Perileri*) genellikle 10 punto kullanılmıştır. *Kedi Çetesi* kitabında diğerlerine nazaran harflerin puntosu küçüktür. *Karga Bey*, *Minik Avcı* ve *Afacan Bobicik*

kitaplarında cümlelerin tamamı büyük harften oluşmaktadır. Bu şekilde tamamının büyük harften oluşması gözü yormaktadır.

Çocuk kitaplarında biçim denildiğinde en önemli öğelerin başında resim gelmektedir. Hitap edilen kitle çocuklar olduğu için resimler dikkat çekici öğelerdir. Bazen bir resim sayfalarca anlatılanları özetleyebilir. Özellikle okul öncesi dönemde yazılan kitaplarda resimlere çokça yer verilmesi önemlidir. Naime Halit, incelenen eserlerinde bu hususu göz önünde bulundurmıştır. Okul öncesi için yazılan dört kitapta da (*Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Rüya Perileri*, *Afacan Bobicik*) kitapların yarısı resimlerden oluşmaktadır. Yazılan diğer kitaplarda resim kullanımının azaldığı görülmektedir. Kullanılan bu resimlerde renklendirme yapılmamıştır. Sadece okul öncesi dönemi kitaplarında zemin rengi olarak pembe ve mavi tonlarında renkler kullanılmıştır. Renklendirme çocuk kitaplarında oldukça önemlidir. Kitaplar bu konuda zayıftır. Ancak dönemin baskı imkânları ve teknik hususlar göz önüne alındığında hoş görülebilir. Kapak resimlerinde renkler kullanılmıştır. Resimlerin konumlandırımları bazen yan sayfalarda, bazen paragrafların ortasında bazen de metnin üstündedir. Paragrafların ortasında olanlar yazıları bölmektedir. İncelenen kitaplardan sadece *Mantar Perileri*'nde resimlerin altında açıklamalar yer almaktadır.

İncelenen kitaplar, farklı olay örgülerinden oluşmaktadır. Kitaplar, sadece masal sadece hikâye ya da hikâye ve masal karışık şekildedir. Hikâye türünde olay, kişi, mekân, zaman, anlatıcı ve bakış açısı gibi unsurları görmekteyiz. Masal türünde yazılmış metinlerde de yapı birimlerine ve bölümlere dikkat edilmiştir. Ancak masal türünde yazılmış hiçbir metinde masala özgü tekerlemelere ve kalıplaşmış söylemlere rastlanılmamıştır. Masallarda özellikle perilere ve olağanüstü olaylara ise sıkça rastlanılmıştır.

Kitapların içerikleri oldukça renkli ve zengindir. İçerik unsuru olarak pek çok tespit yapılmıştır. Genel olarak çocuk karakterler üzerinden iletilerle bezenmiş olaylara yer verilmiştir.

Kitaplardaki çeşitlilik gösterilen konular, çocuklara uygun olarak işlenmiştir. Diğer kitaplardan farklı olarak *Rüya Perileri*'nde mahremiyet konusunun daha farklı işlenmesi doğru olacaktır. Burada mahremiyet konusu kız oyuncak bebek üzerinden işlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinde cinsiyetçi bir yaklaşım olmamalıdır.

Kitaplardaki ana düşüncelerde ağırlıklı olarak iyilik etme iletisi hâkimdir. Özellikle “İyilik eden iyilik bulur” iletisine sıkça yer verilmiştir. Ana düşünceler nasihat verir şekilde değil olması gerektiği gibi olayların içinden sezdirilerek verilmiştir.

Çocuk kitaplarındaki karakterler, çocuklara örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. Hayvanlar, çocuklar ve periler en sık kullanılan karakterlerdir. Çocukların hem dikkatini çekebilecek hem de yaşamlarının içinde yer alacak nitelikte, uzak olmadıkları karakterlerin kullanılması oldukça önemlidir. Naime Halit Yaşaroğlu’nun bu konuda özenli seçimler yaptığı görülmüştür. Diğerlerinden farklı olarak, *Gazeteci Küçük Ahmet* kitabı içerisinde *Hırsız Çingeneler* hikâyesinde “çingene” şeklindeki kullanım uygun değildir. Yazar, karakter olarak Aydın ve Şelale gibi kendi ailesinden isimlere de yer vermiştir. Bazen detaylı anlatımlarla açık karakterlere yer verilirken bazen de yüzeysel anlatılan kapalı karakterler kullanılmıştır.

Kitaplardaki zaman kavramları genelde sabah, akşam ve gece şeklindedir. Diğerlerinden farklı olarak, *Kedi Çetesi* kitabında *Farelerin Gazino Âlemi*’nde açık bir tarihe (11 Mart 1950) ve *Dedemin Masalları – Guguklu Saat* hikâyesinde 23 Nisan tarihine yer verildiği görülmüştür. Mekân kullanımları ise ev, bahçe, köşk ve mahalle gibi yer adları; Erzurum, Sarıkamış, Giresun ve İstanbul gibi şehir isimleriyle kullanılmıştır. Kitapların neredeyse hepsinde açık ve kapalı mekân kullanımına yer verilmiştir.

Yapılan çalışmada dil ve anlatım başlığı detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Genellikle çocukların anlayabileceği sözcükler kullanılmıştır. Nadiren döneme özgü bugün anlaşılması zor kelimeler (müteessir, tezkere, tahayyül etmek vb.) kullanılmıştır. Cümle kullanımları *Karga Bey*, *Minik Avcı*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik*’te daha kısa iken *Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları*, *Gazeteci Küçük Ahmet*, *Kedi Çetesi* ve *Mantar Perileri*’nde daha uzundur. Kitaplarda genelde uzun paragraflar kullanılmıştır.

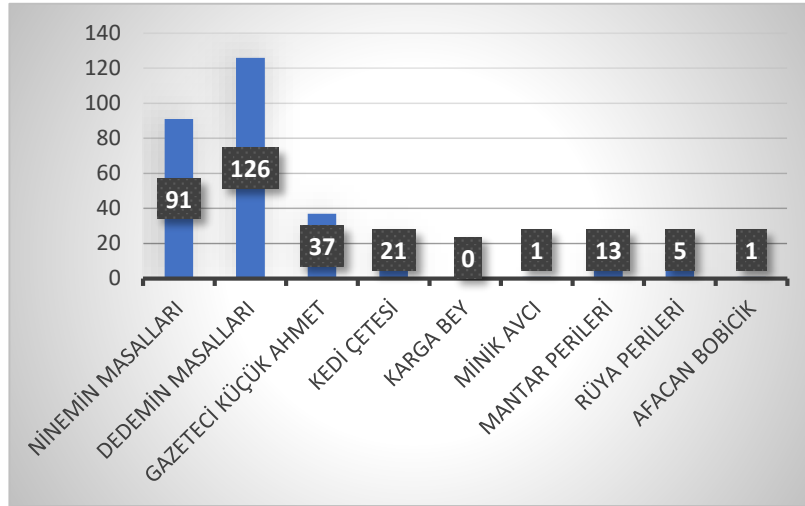
Dil ve anlatımda en önemli unsur söz varlığı öğeleridir. Kitaplarda; deyim, atasözü, ikileme, pekiştirme ve yansıma sözcükler incelenmiştir. *Ninemin Masalları*’nda 91 deyim, 80 ikileme, 11 pekiştirme ve 4 yansıma sözcük bulunurken atasözü kullanımı tespit edilmemiştir. *Dedemin Masalları*’nda 126 deyim, 53 ikileme, 12 pekiştirme ve 7 yansıma sözcük bulunmuş ve kitapta atasözü tespit edilmemiştir. *Gazeteci Küçük Ahmet*’te 37 deyim, 42 ikileme, 5 pekiştirme ve 3 yansıma sözcük tespit edilmiş, atasözü ise bulunmamaktadır. *Kedi Çetesi*’nde 21 deyim, 1 atasözü, 12 ikileme ve 4 yansıma sözcük tespit edilmiş olup pekiştirmeye yer verilmemiştir. *Karga Bey*’de 2 ikilme ve 3

yansıma sözcük bulunmuş olup deyim, atasözü ve pekiştirme kullanılmadığı görülmüştür. *Minik Avcı*'da 1 deyim kullanımı yer alırken atasözü, ikileme, pekiştirme ve yansıma sözcük kullanılmamıştır. *Mantar Perileri*'nde 13 deyim, 3 atasözü, 4 ikileme kullanılmıştır; pekiştirme ve yansıma sözcüğe yer verilmemiştir. *Rüya Perileri*'nde 5 deyim, 6 atasözü, 2 ikileme bulunurken pekiştirme ve yansıma sözcük kullanımı tespit edilmemiştir. *Afacan Bobicik*'te 1 deyim ve 1 ikileme bulunmuş; atasözü, pekiştirme ve yansıma sözcük kullanılmadığı görülmüştür.

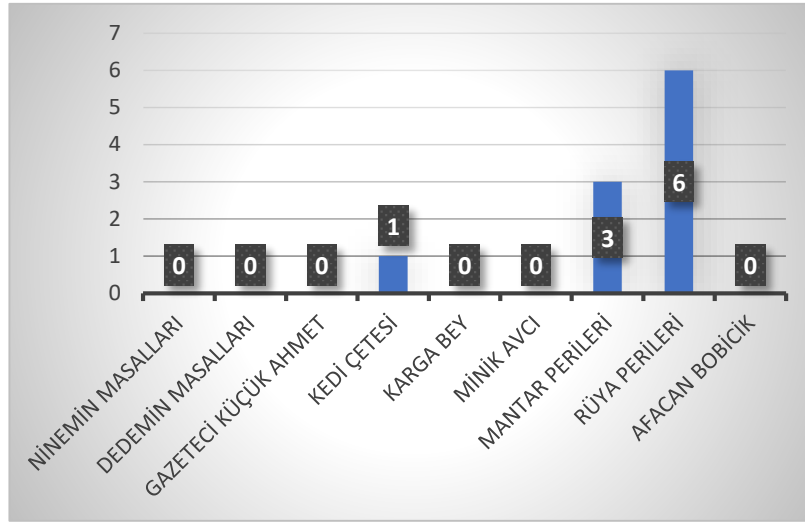
Tablo 11. İncelenen Eserlerdeki Söz Varlığı Öğelerinin Rakamsal Dağılımı

İNCELENEN KİTAPLAR	DEYİM	ATASÖZÜ	İKİLEME	PEKİŞTİRME	YANSIMA SÖZCÜK
Ninemin Masalları	91	0	80	11	4
Dedemin Masalları	126	0	53	12	7
Gazeteci Küçük Ahmet	37	0	42	5	3
Kedi Çetesi	21	1	12	0	4
Karga Bey	0	0	2	0	3
Minik Avcı	1	0	0	0	0
Mantar Perileri	13	3	4	0	0
Rüya Perileri	5	6	2	0	0
Afacan Bobicik	1	0	1	0	0
TOPLAM	295	10	196	28	21

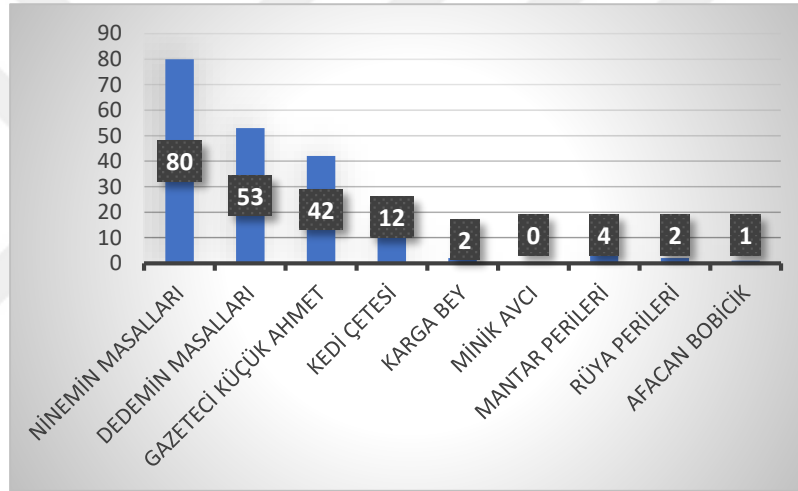
Şekil 2. Eserlerde Deyim Kullanımı

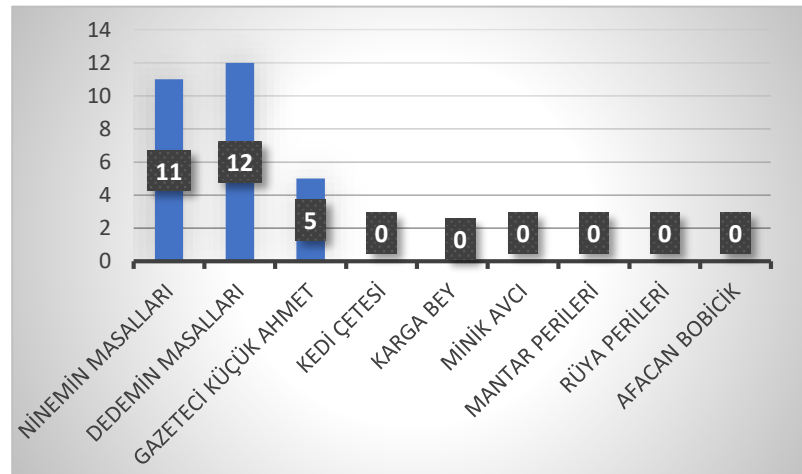
Şekil 3. Eserlerde Atasözü Kullanımı

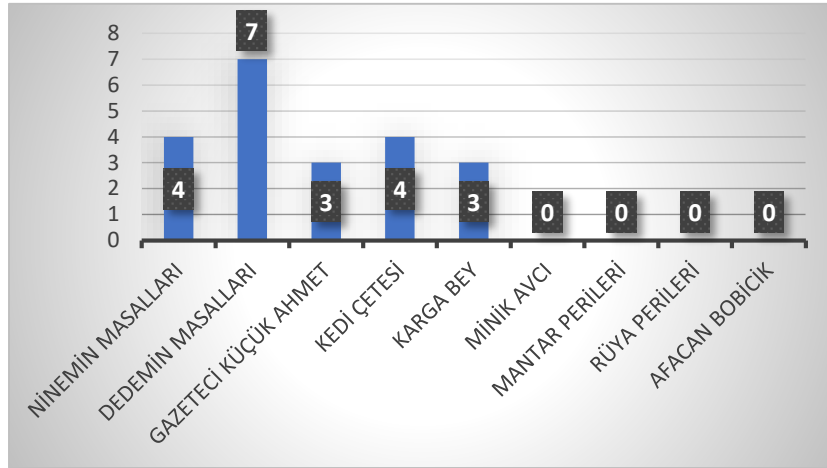
Şekil 4. Eserlerde İkileme Kullanımı

Şekil 5. Eserlerde Pekiştirme Kullanımı

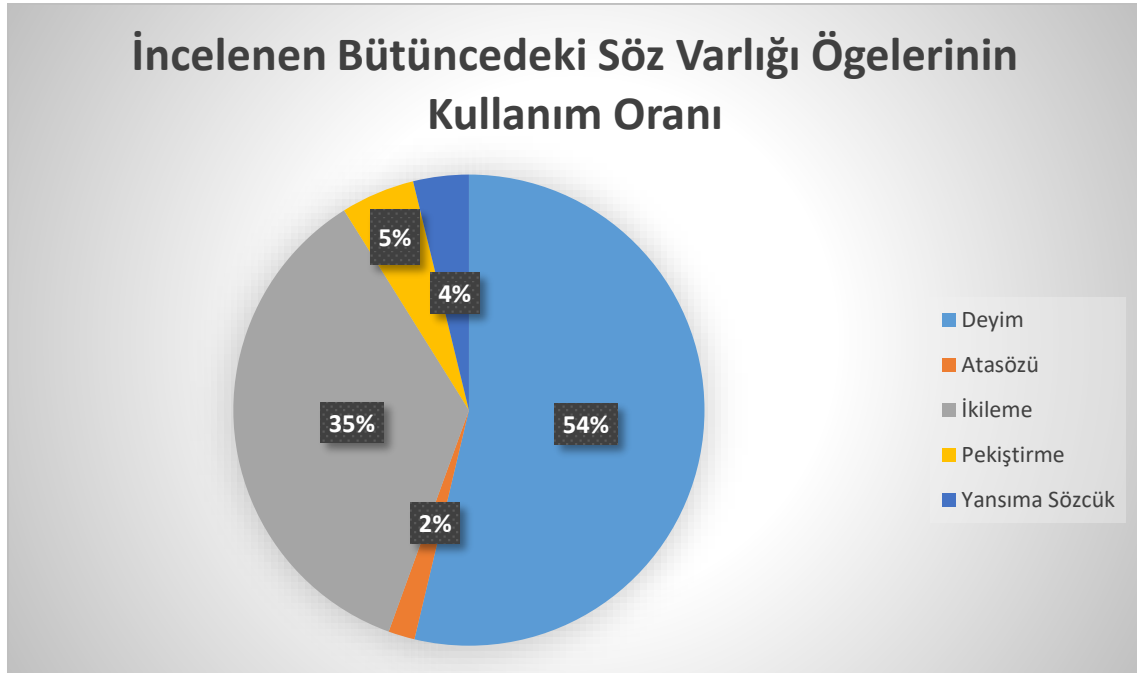

Şekil 6. Eserlerde Yansıma Sözcük Kullanımı

Şekillerde görüldüğü üzere *Karga Bey* hariç diğer kitaplarda deyim kullanımı bulunurken atasözü kullanımı *Kedi Çetesi*, *Mantar Perileri* ve *Rüya Perileri* kitaplarında görülmüştür. *Minik Avcı* kitabı dışında her kitapta ikileme kullanımı tespit edilmiştir. Pekiştirme kullanımı ise *Ninemin Masalları*, *Dedemin Masalları* ve *Gazeteci Küçük Ahmet* kitaplarında görülmüştür. Son söz varlığı ögesi olarak yansıma sözcük kullanımı *Minik Avcı*, *Mantar Perileri*, *Rüya Perileri* ve *Afacan Bobicik* dışındaki diğer kitaplarda görülmüştür. Kitaplarda toplam 295 deyim, 10 atasözü, 196 ikileme, 28 pekiştirme ve 21 yansıma sözcük tespit edilmiştir.

Şekil 7. İncelenen Bütüncedeki Söz Varlığı Ögelerinin Kullanım Oranı

Şekil 7’de görüldüğü gibi kitaplarda %2 oranında en az atasözü kullanımına yer verilmiştir, en çok %54 ile deyim kullanımı tespit edilmiştir. Bu kullanımlar, çocukların

söz varlıklarını zenginleştirmesi ve dil bilinci oluşturmaya açısından büyük öneme sahiptir.

İncelenen eserlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta Türkçenin doğru ve güzel kullanımıdır. Bu konuda kitaplarda zayıflıklar görülmüştür. Bazı sayfalarda kesme işareti ile ayrılan özel isimler diğer sayfalarda ayrılmadan yazılmış, bu konuda bir standart olmadığı görülmüştür. Yazım ve noktalama kurallarına uyum noktasında tutarsızlıklar görülmüştür. Örneğin *Dedemin Masalları* içerisinde *Ali'nin Yaramazlığı* hikâyesinde, “Alinin etrafını sarmışlar” (*Ali'nin Yaramazlığı*, s. 13) özel isme gelen ekin kesme işareti ile ayrılmadığı görülürken yine aynı hikâyede “Fakat Ali'nin oyuncakları kırması yalnız zarar yapmak zevkinden ileri gelmiyordu” (*Ali'nin Yaramazlığı*, s. 15) cümlesinde ise kesme işaretinin kullanıldığı görülmüştür. Yine imla standartsızlığına örnek olarak bazı sayfalarda “kim bilir” ayrı yazılırken bazılarında ise “Kimbilir yaramaz tilkinin biri olacak muhakkak, dedi” (*Ali'nin Yaramazlığı*, s. 52) şeklinde yazıldığı görülmüştür. Yazım ve noktalama yanlışlarına ek olarak dönemsel söyleyiş farklılıkları da görülmektedir. Bazı kelimeler “söylemeğe, yapmağa, etmeğe” gibi günümüzden farklı imla ile yazılmıştır.

Kitaplarda betimleme, öyküleme, kişileştirme ve benzetmelere sıklıkla yer verilmiştir.

Kitaplarda anlatıcı olarak üçüncü tekil kişi kullanıldığı görülmektedir. Sadece *Dedemin Masalları* kitabının başında birinci tekil kişi kullanımı görülmüştür.

İncelenen 9 kitap ve 33 hikâye – masal Türkçe derslerine ve anlama – anlatma becerilerine katkısı açısından da önemlidir. Ana dilini geliştirici unsurlar barındırmaktadır.

Değerler eğitimi açısından zengin kitaplardır. Bu değerler hikâye ve masallarda verilen ana düşüncelerden yola çıkılarak tespit edilmiştir. İncelemeler, MEB 2019 TDÖP’te yer alan kök değerler esas alınarak yapılmıştır. Hikâye ve masallarda verilen ana düşüncelerde saygı, sevgi (hayvan sevgisi, doğa sevgisi), yardımseverlik, dürüstlük, dostluk, sabır, adalet, öz denetim gibi değerlerin özellikle işlendiği görülmüştür. 33 hikâye ve masala bakıldığında; 11 yardımseverlik, 6 sevgi, 5 dostluk, 4 dürüstlük, 4 öz denetim, 3 adalet, 2 sabır ve 1 kez de saygı değerinin eserlerdeki ana düşünceler aracılığıyla verildiği görülmüştür. Özellikle iyilik etme düşüncesi etrafında yardımseverlik değerinin sıklıkla işlendiği tespit edilmiştir. Okul öncesi dönemi için

yazılan kitaplarda özellikle hayvanlar aracılığıyla sevgi değerinin ağırlıklı olarak işlendiğı tespit edilmiştir.

İncelenen bu eserler, pek çok zengin unsur barındırması ve büyük oranda çocuklara uygun olması açısından önemli görülmüştür.

Bu değerdendirmeler sonucunda şu önerilerde bulunulabilir:

- İncelenen bu kitaplar içerdığı özellikler açısından düzenlenip ve gözden geçirilip yayın dünyasına tekrar sunulabilir.

- İncelenen kitaplar, Türkçe derslerinde ve ders kitaplarında kaynak olarak kullanılabilir.

- Bu kitaplar sadece Türkçe derslerinde değil okul öncesi dönemde, ilkokul döneminde derslerde ve ders dışında kaynak olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Aça, M., Ekici, M. ve Yılmaz, A. M. (2017). IV. Anonim Halk Edebiyatı. İçinde; *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (14. Baskı), Ed: M.Ö. Oğuz (ss. 133-238). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aksan, D. (2021). *Türkçenin Sözvarlığı* (3. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arıcı, A. F., Urgan, S. ve Şimşek, T. (2020). Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Edebiyatına Katkıları. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (6. Baskı), Ed: T. Şimşek (ss. 215-326). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Arslan, M. A., Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2020). Çocuk Edebiyatı Tarihi. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (6. Baskı), Ed: T. Şimşek (ss. 43-68). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aydın, İ., Öksüz, A. ve Çelebi, A. (2021). Çocuk Kitaplarında Yansıma, İnkileme ve Pekiştirme Sözcük Görünümleri. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 923-945.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Başgömez Tıgılı, H. (2014). *Miyase Sertbarut'un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çakmak Güleç, H. ve Geçgel, H. (2012). *Çocuk Edebiyatı (Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap* (2. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Çer, E. (2016). *Çocuk Edebiyatı (0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik)*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Gedik, S. (2020). Masalların Eğitimsel İşlevleri. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 356-367.
- Güleryüz, H. (2013). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (4. Baskı). Ankara: Edge Akademi.
- Güneş, F. (2017). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil* (2. Baskı) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karatay, H. (2020). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (6. Baskı), Ed: T. Şimşek (ss. 79-127). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı* (7. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk Edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1(1), 1-16.
- Kür, İ. (1986). Çocuk Edebiyatımıza Emek Veren Bir Usta Kadın Yazarımız: Naime Halit Yaşaroğlu. *AK Kadın*, 4(14). 19-20.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Lukens, R.J., Smith, J.J. ve Coffel, C. M. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2. Baskı). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (3. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2001). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (2021). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Orhan, K. (2016). *İnci'nin Maceraları* (3. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.

- Özdemir, E. (2017). *Yazınsal Türler* (7. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Öztürk, H. E. (2008). *Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. (Çev: K. İnal). Ankara: İmge Kitabevi.
- Sançmı, F. ve Şahin, M. (2019). Okulöncesi Eğitim Dönemi Çocuklarına Yönelik Öykülerin Değerlendirilmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 7(1), 72-88.
- Sertel, Z. M. (1940, 9 Son Kânun) YARDIM SEFERBERLİĞİ Felâketzedeler İçin Toplanan Eşyalar Nasıl Sevk Ediliyor?. *Tan Günlük Siyasî Halk Gazetesi*, s.6.
- Sever, S (2008). *Çocuk ve Edebiyat* (4. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S.(2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2021). *Çocuk ve Edebiyat* (11. Baskı). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Şahin, A. ve Özçelik, F.C. (2021). Çocuk Edebiyatının Gelişimi. İçinde; *Çocuk Edebiyatı*, Ed: A. Şahin (ss. 63-98). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2015). Kim Çocuk Edebiyatı Yazarıdır? “Hangi Dil? Pedagojik Mi, Estetik Mi?”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CIX(Dilin Perdeleri Özel Sayısı 767-768), 149-164.
- Şirin, M. R. (2018). *Çocukluğun Kozası ve Çocuk Kültürü* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2019). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış - Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* (2. Baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi. *TÜBAR* (XIII), 161-167.
- Tunagür, M. (2021). Tarihî Seyir İçerisinde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı. İçinde; *Çocuk Edebiyatı*, Ed: M Tunagür ve M. N. Kardaş (ss. 1-24). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tuncor, F. R. (1954). Örnek Bir Meslek Kadınıımız. *Öğretmen*, 7(77), 10-11.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Türkçe Sözlük – 1. Cilt* (12. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Türkçe Sözlük – 2. Cilt* (12. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Uçan, H. (2005). “Çocuk Kadar Saf”, Temiz Olabilmek /Kalabilmek. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* (104-105), 18-23.
- Uçan, H. (2016). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim (Kuram – Uygulama, Çözümleme Örnekçeleri)* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2011). *Çocuk Edebiyatı* (5. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşaroğlu, N. H. (1936-1937). *Eşya Dersleri Sınıf: 5* (16. Baskı). İstanbul: Türk Kitapçılığı Limitet Şirketi.
- Yaşaroğlu, N. H. (1936-1937). *Tabiat Dersleri Sınıf: 5* (16. Baskı). İstanbul: Türk Kitapçılığı Limitet Şirketi.
- Yaşaroğlu, N. H. (1950). *Allah'ı Öğreniyorum*. İstanbul: Saka Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1951). *Ninemın Masalları*. İstanbul: Şaka Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1953). *Dedemin Masalları*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1953). *Parmak Çocuk Masalları* (3. Baskı). İstanbul: Tan Basımevi.
- Yaşaroğlu, N. H. (1956). *Gazeteci Küçük Ahmet* (2. Baskı). İstanbul: Tan Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1956). *Kedi Çetesi* (4. Baskı). İstanbul: Yeni Matbaa.
- Yaşaroğlu, N. H. (1958). *Karga Bey*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1958). *Minik Avcı*. İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T.L.Ş.
- Yaşaroğlu, N. H. (1963). *Mantar Perileri* (6. Baskı). İstanbul: Sıralar Matbaası.
- Yaşaroğlu, N. H. (1964). *Rüya Perileri*. İstanbul: Yıldız Yaşaroğlu Kitabevi.

- Yaşaroğlu, N. H. (1966). *Afacan Bobicik*. İstanbul: Kültür Basımevi.
- Yaşaroğlu, N. H. ve Yaşaroğlu, A. H. (1934-1935). *Hayat Kıraati Sınıf: 2* (16. Baskı). İstanbul: Resimli Ay Matbaası T.L.Ş.
- Yaşaroğlu, Y. (1982). Fedâkar Anne, Aydın Türk Kadını, Örnek İnsan Naime Halit Yaşaroğlu. *Yeni Defne*, 1(12), 13- 15.
- Yemenici, A. İ. (2019). *Türkçe Öğretiminde Masallarda Yapılan Etkinliklerin Dinleme Becerilerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2020). Çocuk Edebiyatı ve Eğitim. İçinde; *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (6. Baskı), Ed: T. Şimşek (ss. 327-353). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Zengin, M. ve Menküç, D. (2017). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Din ve Ahlak Dersi Kitapları Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma (1924 – 1982). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(10), 361-386.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Naime Halit Yaşaroğlu'na Ait Fotoğraf	187
Ek 2: Yıldız Yaşaroğlu'nun Annesine Yazdığı Şiir	187
Ek 3: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Kızılay Reisi Oluşuyla İlgili Gazete Sayfası ve Röportajı.....	188
Ek 4: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Hayat Kıraati 2. Sınıf.....	189
Ek 5: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Eşya Dersleri 5. Sınıf.....	196
Ek 6: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Tabiat Dersleri 5. Sınıf.....	204
Ek 7: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Din Derslerine Yardımcı Kitaplarından Örnek Sayfalar/ Allah'ı Öğreniyorum	213
Ek 8: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Tercüme Kitaplarından Örnek Sayfalar / Parmak Çocuk Masalları	219

EKLER

Ek 1: Naime Halit Yaşaroğlu'na Ait Fotoğraf

Naime Halit eşi merhum Ahmet Halit ve torunu ile

Kaynak: Tuncor, 1954: 10.

Ek 2: Yıldız Yaşaroğlu'nun Annesine Yazdığı Şiir

AFFET BENİ ANNECEĞİM

Sevgili annem Naime Halit
Yaşaroğlu'nun aziz ruhuna

Sensiz geçti bu yıl da...
Boynu bükük çiçekler!
Hani son getirdiğin güller
Vardı ya,
Açmıyor artık bahçemde..
Penceremdeki
Kumru bile ne zamandır görünmedi...
Galiba uçup gitti...
Perdelerin hâlâ kapalı,
Seni görmesem de akşamları
Gözlerimde her an
Yağmur yağmur yaşıyorsun...
Anne,
Her kuşta, her çiçekte,
Seni arıyorum, seni;
Hayatta ilk sevdiğim!..
Güneşin sıcaklığında, sıcacık nefesini,
Bahar melteminde, ninnilerini,
Kar taneciklerinde, saçının beyaz tellerini
Görüp hissediyorum.

Affet beni ne olur,
Sensiz de yaşıyorum..

Yıldız Yaşaroğlu

Kaynak: Yaşaroğlu, 1986: 20.

Ek 3: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Kızılay Reisi Oluşuyla İlgili Gazete Sayfası ve Röportajı

Sisli Halkevinde Felâketzedelere giyecek hazırlayan bayanlarımız

Muhavere Sisli Halkevinde geçiyor:

— Allah rızası için bizim hediyeleri de kabul edin, bayım, hele şu bohçayı bir açverin de bakın. Vallah, çocuk, çocuk hepimizin yabanlığıdır bunlar.

— Yalvarmanıza sebep yok. Niche almıyalım?

Fakir kıyafetli, soluk benizli bir adam. Kolunun altına sıkıstırdığı bir bohçayı göstererek, mütemadiyen niyaz ediyor. Meğer, komşularından biri ona:

— Beyhude zahmet edip götürme, bu eskileri almazlar! demiş ve bu söz, adamcağuzun o kadar yüreğine işlemiş ki, eşyaları teslim ettikten sonra, eline sıkıstırılan makbuzaya, dünyalar kazanmış gibi sevinçle bakıyor...

Sisli Halkevinde misline ender rastlanır bir faaliyet var. Kadın, erkek 150 kadar Sisli, durmadan çalışıyorlar. Bu hummalı faaliyeti gözden geçirirken, Halkevi reisi muallim Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun verdiği izahata dinliyorum:

— Burası hayır cemiyetlerinin toplandığı yerdir. Sisli ve Nisantası muhtinin bütün hayır işleri hususunda elbirliği yapılmakta ve 475 çocuğun her gün sıcak yemek ve içmeleri temin edilmektedir. Fakat son felâket hâdisesi üzerine bütün teşekküllerin faaliyeti Kızılay emrinde çalışmaya başlamıştır. Cumartesi günündenberi Halkevinin konferans salonu, bir atölye haline getirilmiş, sahnemiz bicki, salonumuz da dikiş için ayrılmıştır. 75 bayan bu salonda bicki ve dikiş ile meşgul olmakta, 35 makine çalışmaktadır. Gerek bu bayanlardan, gerek civardaki hayır severlerden birçoğu yüz toptan fazla yazma ve Amerikan bezi hediye etmişlerdir.

"Başta bayan Hayriye Lutfi Kırdar olmak üzere, Sisli ve Nisantasının en güzide bayanları ve onların çok uzak yerlerden gelen arkadaşları, sabahları saat 10 dan akşam 20 ye kadar durmadan çalışıyorlar. Birçokları sabahlevin evinden yemeği çıkarıyor ve öğle yemeğini burada yiyor. Simdiye kadar dikilen çamaşırlar 2000 parçayı bulmuştur. Ayrıca 500 parçadan fazla yeni çamaşır teberru edilmiştir.

Bundan başka 10 kol üzerine 40 kişilik bir komite teşkil edilmiş ve hamiyetli komşuların tahsis ettikleri hususi otomobillerle evleri dolamağa başlamışlardır. Bu suretle birçok para ve eşya toplanmaktadır.

"Evlerden toplanan paralar, ticaret ve mülk sahiplerinin teberruu değildir. Bilhassa bayanların tuvalet masraflarından ayırarak vermiş oldukları paradır ki, bu asıl toplanmakta olan inaneyi tesir etmektedir. Sisli kadını, evinin kapısını çalan yardım komitesi âzasına:

— Bu hafta tuvalet masrafım olan 10 lirayı lütfen kabul ediniz! diyor. Yalnız tuvalet masrafı tahsisatından toplanan para mühim yekûn tutmaktadır ve daha da bu yekûn kabarmaktadır.

"Simdilik ilk posta olmak üzere 100 denk eşyanın ambalajı yapılmış ve Kızılay merkezi emrine tevdi edilmiştir. Kar ve yağmura rağmen, halkımızın kucak dolusu eşyaları buraya kadar getirmesi, cidden takdire layıktır. Bazı saatlerde bu eşyanın kabulünü sıraya koymak icap ediyor. Toplanan eş-

yanın muntazam surette sevk edilmesi için 20 kişilik bir tasnif heyeti seçilmiştir. Bunlar, bir salonda eşyayı cins, cins tasnif etmektedirler...

Biraz sonra bicki ve dikiş salonuna girdik. 75 bayan, durmadan çalışıyorlardı. Hiç kimse konuşmuyor, makine gürültüsünden başka ses duyulmuyordu. Salonda İstanbul maruf bayanları, Sislinin en güzide kadınları göze carıyor. Çoğu sırtına beyaz bir gömlek geçirmiş, harıl harıl çalışıyorlardı.

Salonun nihayetinde bayan Lutfi Kırdar gözüme ilaştı. Halkevi reisi ile o tarafa doğru yürüdük. Vallimizin refikası, dikiş makinesinin önüne oturmuş bir hırka dikiyordu. O kadar meşgulü ki, yanına yaklaştığımızın farkında bile olmamıştı.

Mütebessim bir tavırla:

— Kadınlarımızın bütün çalışmaları takdire layıktır, dedi, ben kendi hesabıma vazifemi yapıyorum. Eminim ki, hepsi de böyle düşünüyorlar. Bununla beraber bizimle çalışanlara, bilhassa sabah karanlığında gece yarısına kadar bütün vakitlerini bu işe tahsis eden Ahmet Halit Yaşaroğlu ile bayan Yaşaroğluna teşekkür borç bilirim.

Daha sonra binanın üst katında da Kızılayın faaliyetini gördüm. Burası hakiki bir çamaşır mesheri haline almıştı. Kızılay reisi bayan Naime Halit Yaşaroğlu, felâketzedeler için faaliyete devam ederken, bir taraftan da suallerime cevap yetiştirmeye çalışıyordu:

— Öyle vatandaşlar geliyor ki, insan yüreğinin tahammülü kabil değil. Bugün de 80 lik bir kadın geldi. Üç kat merdiveni düşünün. Soluk soluğa çıkmış olacak ki, odaya girdiği zaman, âdeta tıkanıyordu. Bir yudum su içtikten sonra, ağlaya ağlaya:

— Topu topu 2.5 liracığım var. Hastayım geleliyorum. Günlere iyi olmamı bekledim. Arzum, bu parayı kendi elimle yatırmaktı. Nihayet dayanamadım. Göçüp gitmeden, zavalılara şu yardımı yapayım, dedim.

"Daha neler, nelerle karşılaşyoruz? Herkes elinde ne var, ne yoksa getiriyor. Zenginler birbirlerini telefonla yardıma davet ediyorlar. Fakirler, misafirliğe gittikleri yerlerde ev sahibinden yardım yapıp yapmadığını sorarak, bu vazifeyi her nasılsa ifmal etmişleri utandırıyorlar. Birçok bayanlar da çocukları olduğu için evden çıkmadıklarını söylüyorlar ve bizden malzeme alıp, evlerinde çalışıyorlar. Bazıları malzemeyi de kendileri alıp evlerinde diktikleri çamaşırları buraya getiriyorlar. Sisli Terakki ve Işık liseleri de 150 şer takım elbise diktiler. Bu eşyalar, kadın ve erkek hırkaları, pamuklu yelekler, entari, iç çamaşırları, çocuk elbiseleri, kadın, erkek, çocuk ayakkabıları, yatak, yorgan vesairelerdir. Simdiye kadar tamir edilmemiş tek eşya almadık. Kullanılmış eşya verenler, bu hususa çok dikkat ediyorlar...

Bayan Naime Halit Yaşaroğlu, bunları anlatırken, bir taraftan teberrular devam ediyor, kimi 1000 adet çorba kaşığı, kimi 100 kilo tahan helvası ve muhtelif eşya getiriyorlardı. Bu arada uçkur yerine kullanılmak üzere lâmba fitili

hatleri temin olunmuştur. İsteyenler de akrabalarının nezdlerine yerleştirilmektedir.

★

Ş. Karahisar, 8 (A.A.) — Düündenberi burada hiçbir zelzele kaydolunmamıştır. Havaların yağışlı bulunmasına rağmen, yardım ekipleri durmaksızın çalışmaktadırlar. Eğribel dağının kapalı bulunuşu erzak vesaire nakliyatını güçleştirmektedir. Yalnız Asarcıktan 7 hayvan yükü yiyecek ve giyecek eşyası gelebilmiştir.

Erzurumda kar ve fırtına

Erzurum, 8 (A.A.) — Bu ayın ikinci ve üçüncü günleri burada kırk sekiz saat devam eden ve saniyede on beş metre süratle Cenubu Garbiden esen şiddetli bir fırtına olmuştur. Bu sebeple civar vilâyetlerle telgraf muhaberatı inkıtaa uğramıştır. Şehir içinde dört evin çatısı uçmuş ve bir çatıdan düşen taş levha, orman memurlarından birinin ölümüne sebep olmuştur.

Üç gündenberi devamlı bir surette yağmakta olan karın kalınlığı elli altı santimetreye balığ olmuştur. Bu yüzden ve yollardaki ârizadan dolayı bu ayın ikisindenberi tren münakalatı da inkıtaa uğramıştır.

Yollardaki ârizalar izale edildiği takdirde Erzincan felâketzedelerine yiyecek ve eşya sevkedilecektir.

Ölen Lise talebelerinin isimleri

Konya, 8 (TAN Muhabirinden) — Erzincan askerî orta okulunun şehrimize nakli esnasında yaralı olduğu için Malatya hastanesine yatırılan mektep müdürü Yarbay Abdi ölmüştür.

Zelzeleden ölen talebenin isimlerini de bildiriyorum:

BİRİNCİ SİNİFTAN: Yaşar Mufla, Cahit Tuzlaci, İhan Celekcan, Oğuz Şahin, Zeki Tüzün, Süleyman Ataman, Nedim Doğan, İbrahim Özkaya, Hakkı İpek, Müammer Yıldırım, Asım Güler, Mustafa Borak, İsmet Zelen, Hüseyin Sevin, Hakkı Şahin, Tahsin Sarıkaya, Mehmet Tarhan, Mehmet Yiğit, Mustafa Erden, Turhan Önder.

İKİNCİ SİNİFTAN: Sacit Barutcu, Necati Köprülü, Nejat Anılan, Yılmaz Odabacı, Veli Özok, Necdet Anılan, Tufan Kutoglu, Necdet Acikel, Turan Göze, Nejat Akdeniz, Behçet Seyhun, Ali Altın, Şinasi İsel, Mehmet Topuz, Gündoğdu, Lutfi Baydur, Süleyman Ahizka, Yaşar Aktuğ, Mehmet İkiz, Fevzi Tanrıverdi, Sudi Başbuğ, Kemal Akkoyun, Şevket Uzun, Yusuf Öksüz, Orhan Savaşer, Mehmet Tebli, İrfan Deneme, Kemal Çanakçı, Mehmet Erman, Hamdi Karaca, Cemal Hareci, Semuh Taner, Rasim Tokay, Abdullah Gödar, Nejat Dal, Aziz Tümer, Bahsettin Şehreli, Naim Uluhan, Enver Kocadağ, Vedat Güneral, Osman Köseoglu, Mustafa Civelek, Lutfi Şener, Yusuf Kılıçalp, Salt Uygur, Mehmet Çolak, Kemal Kiremitli, A-

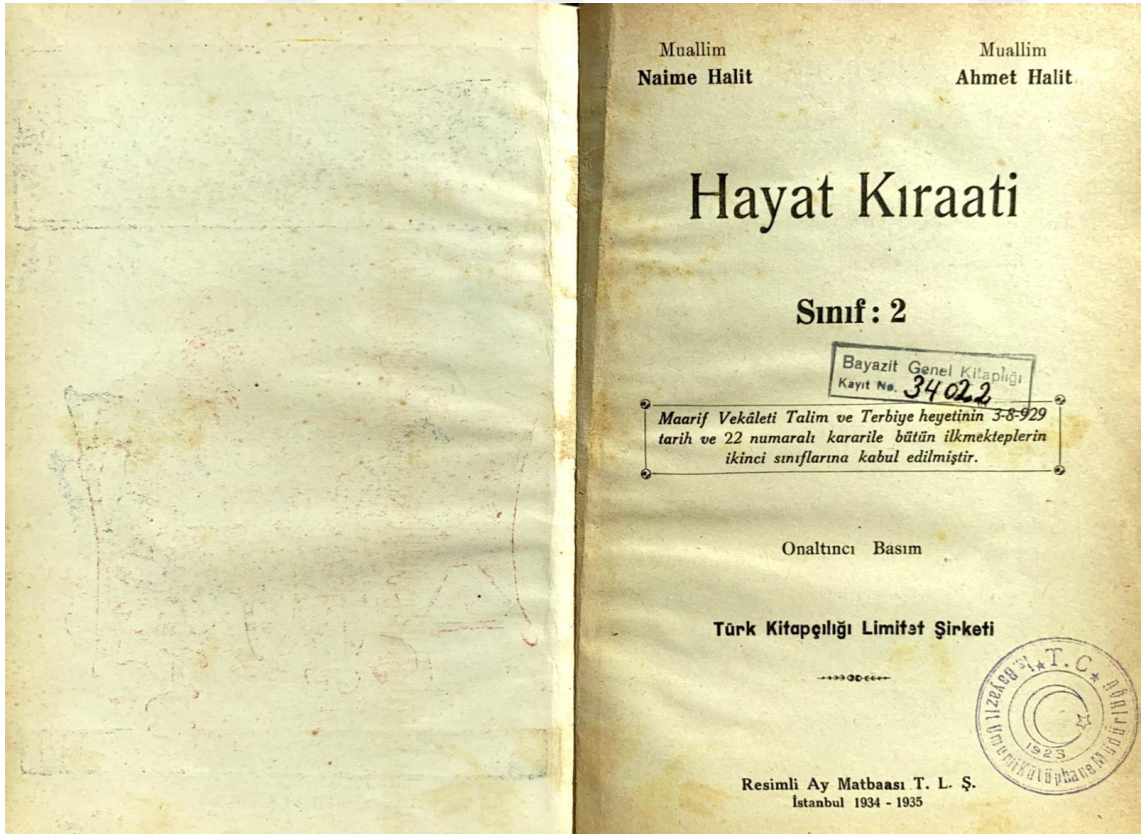
getirenlere, paket paket makara gönderenlere rastlanıyordu.

Ayrılacakım sırada, orta yaşlı, zayıf, soluk benizli bir adam içeri girdi. Kolundaki az kullanılmış bir paltouyu sandalyanın üzerine bıraktı. Makbuzunu aldıktan sonra, dışarı çıktı. Lâpa lâpa kar yağıyordu. Caketinin yakalarını kaldırdı ve hızlı hızlı uzaklaştı.

★★

Kaynak: Tan Gazetesi, 1940: 6.

Ek 4: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Hayat Kiraati 2. Sınıf

İkinci Sınıf

Müfredat programı

İkinci sınıftaki dersler "Toplu tedris" esasına uygun bir irtibat cetveli dahilinde gösterilmiştir.

İrtibat cetvelinde (Lisan) yani kıraat, ezber, imlâ, tahrir dersleri ile (Hayat bilgisi) beraber yürümektedir.

Bu itibarla kitabımızın başına müfredat programındaki irtibat cetvelini aynen koyduk.

Numaralarla gösterilen bahisler aynı zamanda dersin (Şema) ve (Plân) mahiyetindedir. Böylece her dersin şema ve plânı hazırlanmış demektir.

Kitabımızın, tamamen toplu tedrise uygun olduğunu, hayat bilgisi ve irtibat cetvelinin bütün bahislerini muhtevi bulunduğunu göstermek üzere de: takriben bir haftalık şemayı teşkil eden ve bir veya birkaç numarayı muhtevi bulunan her faslın sonuna, bu bahsin karşılığı kitabın hangi sahifesinde mevcut olduğu ilâve edilmiştir.

Meselâ irtibat cetvelinde (Demir) ve (San'atlar) bahisleri diye 4 numaralı bir fasıl vardır. bunların karşılığı 27, 29 ve 31'inci sahifelerde olduğu, bu faslın sonunda yazılıdır.

Bundan başka kitabın hepsi nihayet sekiz ayda bitebileceği düşünülmüş, yine bu fasıllarla dolayısıyla alâkadar olan diğer 38 parça kitabın sonuna (Yedek parçalar) ilâve edilmiştir.

Hayat Kıraatinin bütün kısımlarında tesadüf edilecek sual - cevap şeklindeki bazı parçalar doğrudan doğruya en son Amerikan kitaplarından alınmış, çok kıymetli ve terbiyevî malûmatı muhtevidir.

SONBAHAR

III

HAYAT BİLGİSİ

1 — Yeni dersanemiz. Mektep nizamının yeni-den mütaleası. Çocukların boylarının ölçülmesi ve kaydı.

ANADILI

1 — Yeni sınıf ve dersanemiz hakkında şifahi lisan temrinleri: Geçen seneki faaliyetimiz hakkında tahatturlar. Mektep hayatına dair küçük cümlelerin diktesi ve mektep hayatına ait çocuklara cümleler tertip ettirilmesi.

Sahife 19 — Yeni dersanemiz.

Sahife 21 — Mektep açıldı.

2 — Evimiz ve taksimatı: Yeni inşa edilmekte olan bir ev ziyaret edilerek yapı işlerinin müşahedesi. Yeni evi kimler yapar? Ne ile yapılır? Nasıl yaparlar?

2 — Ev ve evde yaşamın zevkleri, aile hayatındaki saadet. Aile azasının ahlâkî münasebetleri: muhabbet, hürmet, muavenet.

Sahife 23 — Şu suallere cevap.

Sahife 34 — Ailemiz.

Sahife 36 — Anne sevgisi.

3 — Marangoz dükkanı: Yeni ev için kapı, pencere mobilyelerin yapılması. Marangozun kullandığı aletler. Sürgü, kilit ve anahtarlar.

3 — Şifahi ve tahriri lisan temrinleri: Muhtelif san'at erbabının cemiyete hizmetleri, bizim onlardan gördüğümüz faideler. İnsanların birbirine, birbirinin bilgisine, işine ihtiyaçları.

Sahife 29 — San'at sahiplerinin bize iyilikleri.

SONBAHARA

AİT

PARÇALAR

YENİ DERSANEMİZ

Bugün mektebimiz açıldı. Şimdi biz ikinci sınıftayız.

Geçen sene mektebe başlarken okumak ve yazmak bilmiyorduk. Bir sene çalıştık. Okumayı, yazmayı öğrendik. Artık gazete bile okuyoruz.

Hocamız boylarımızı ölçtü. Bir deftere yazdı. Boylarımız geçen seneden birer parça daha uzamış.

Biz bu sene yeni yeni birçok şeyler öğreneceğiz.

Tertip Edilecek Cümleler:

Sabahleyin saat mektebe.....
Ders zili çalınca gireriz.

MEKTEP AÇILDI

Güneş doğdu, güneş doğdu;
Tarlaları nura boğdu.

Uyan çocuk, uyan çocuk
Çekeceksin elbet zorluk.

Kaç aydır hep evde kaldın,
Sazdan düdüğü yapıp çaldın.

Ağaçların gölgeleri,
Yamaçların dereleri,

Hem gönlünü eğlendirdi;
Hem başını dinlendirdi.

Fakat artık nerde o yaz?
Rüzgârlarla sallanan saz,

Beyaz yelken, ince sandal,
Mavi deniz, yanık kaval,

Dertli çoban, sakın sürü?
Haydi artık derse yürü!

Ruşen Eşref

ŞU SUALLERE CEVAP VEREBİLİR MİSİNİZ?

1 - Acaba bir evi neresinden yapmaya başlarlar?

2 - Bir ev yapılırken lâzım olan: kereste, demir, çivi, taş, tuğla, kiremit, kum, kireç, cam gibi şeyleri nerelerde kullanırlar?

3 - Evi yapana ve onun çıraklarına ne ismini verirler?

4 - Kapı ve pencereleri yapanlar kimlerdir? Bunların kullandıkları aletleri biliyor musunuz?

5 - Anahtar ve kilidi kimler yapar? Kaç türlü anahtar biliyorsunuz?

6 - Eviniz kaç katlıdır? Her katta neler olduğunu söyleyiniz?

7 - Mektebinizle evinizin odaları, bahçeleri, pencereleri, merdivenleri, tavanları arasında fark var mıdır?

AİLEMİZ

Siz hiç büyük şehirlerde, köprü altlarında, cami köşelerinde yatıp kalkan çocuklar olduğunu biliyor musunuz?

Bu zavallıların anaları, babaları ve aileleri yoktur.

Bunlar akşamları ne içecek bir tas sıcak çorba bulurlar, ne de yatacak sıcak bir oda..

Kimseden güleriyüz görmemişlerdir. Onlar mektebe de gidemezler. Eğer memleketimizdeki «Çocukları Koruma Yurdu»[*] gibi hayırlı yerler olmasa bunlar ahlâksız, belki de hırsız olurlar.

[*] Himaye-i Etfal Cemiyeti

Siz, bir aileniz olduğu için Allaha nekadark şükretseniz azdır.

Bunu öğrendikten sonra şu suallere cevap veriniz:

1 – Evinizdeki büyükleri niçin sever ve onlara hürmet edersiniz?

2 – Babanız istediğiniz bir şeyi almasa onu yine sever misiniz?

3 – Küçük kardeşlerinize karşı vazifeleriniz nelerdir?

Beşmîl Devlet
Kütüphanesi
Kütüphane

ANNE SEVGİSİ

Bir annenin iki yavrusu varmış;
En küçüğü beş yaşında kadarmış.
Bir gün anne küçüğünü severken,
Çocuk demiş:

— Güzel anne, seni ben
Ne kadar çok sevdiğimi bilmezsin;
Belki beni sen o kadar sevmezsin.
Çünkü yavrum ikidir!
Senin gönlün iki sevgile çarpar,
Benim yalnız bir sevgili annem var!

İbrahim Alâeddin

DEMİR

Siz demirin nekadark faydalı bir şey olduğunu bilir misiniz?

Türkler madenler içinde en çok demiri severlerdi. Çünkü silâhlarını ondan yaparlardı. Çocuklarına da «Demir» adını korlardı:

Demir, Demirtaş, Özdemir, Çelik, Aydemir, Akdemir. gibi.

İnsanlar ancak demiri bulduktan sonra evler yapabilmişlerdir.

Siz bir demirci dükkânı gördünüz mü?

Gördünüzse bilirsiniz ki demircinin bir ocağı vardır. Burada demiri kızdırır. Ateşe kuvvet vermek için de (körük) kullanır. Sonra (kıskaç) adı verilen bir aletle kızgın demiri tutar.

Demircinin bir de (örs) denilen aleti vardır.

Kıskaçla tuttuğu demiri bunun üstüne kor, buna (çekiç) le vurarak istediği biçimi verir. Çünkü demir ısınınca yumuşar

Büyük şehirlerde bu işi fabrikalar daha iyi ve daha güzel yapar.

SAN'AT SAHİPLERİNİN BİZE İYİLİKLERİ

Çocuklar, siz hiç düşündünüz mü?

Acaba dülgere, marangoza, sıvacıya, demirci olmasaydı gördüğünüz bu binalar yapılabilir miydi?

Dokumacılar, terziler, kunduracılar olmasaydı elbiselerimizi, döşemelerimizi, ayakkabılarımızı tedarik edebilir midik!..

Mühendisler, mimarlar olmasaydı büyük köprüler, büyük gemiler, tayyareler, tüneller, şimendiferler yapılabilir miydi?

İşte bu işleri yapanlara san'at sahibi insan derler.

Çiftçinin sabanını, değirmenleri, makineleri de san'at sahipleri yaparlar..

İçtiğimiz bir yudum suyu koyacak

kabımız bile bir sanat sahibinin elinden çıkmıştır.

Şu halde san'at sahipleri olmasaydı biz ağaç kovuklarında çı çıplak yaşayacak, dere kenarlarında hayvanlar gibi su içerek, sefil bir hayat geçirecektik.

Hastalandığımız vakit bakılamayarak ölüp gidecektik. Halbuki başımız ağrısa doktora, dişimiz ağrısa dişçiye koşuyoruz. Bunlar da birer san'at sahibidir.

İşte bu sebeple hepimiz birer san'at sahibi olmaya çalışacağız. Ve insanlara en büyük hizmetleri, faydaları dokunan san'at sahiplerine hürmet edeceğiz.

BAHÇIVANLARIN ŞARKISI

Yükselirken sabahları ufuktan güneş,
Yayırlır bahçemize bir çiçek gibi..
Güzellikte tarlamıza bulunmaz eş,
Neşelerle her çocuğun çirpınır kalbi!

Biz sevimli, hem çalışkan bahçıvanlarız,
Yurdumuzun toprağını altın yaparız!

Toprak bizim bir anamız.. biz de oğluyuz,
Çiçek, sebze gönlümüzün bir neşesidir.
Sabah, akşam kuşlar gibi cıvıdıyoruz,
Bahçemize hayat veren çocuk sesidir!

Biz çalışkan, hiç yorulmaz bahçıvanlarız,
Yurdumuzun toprağını altın yaparız !..

M. Faruk

ESKİ İNSANLAR

NASIL YAŞARLARDI

Geçen sene yazlığa gitmiştik. Burada bir takım çingene çadırlarına rasgeldim. Birkaç gün sonra bu çadırların ortadan kalktığını gördüm. Babama bunun sebebini sordum. Babam dedi ki:

– Böyle çadırlarda yaşayanlara (göçebe) derler. Eski zamanlarda insanlar elbise giymezler, karda kışta çıplak gezerlerdi. Sonraları

vurdıkları hayvanların derilerine sarıldılar. Bunların evleri de yoktu. Ağaç kovuklarında, taş oyuklarında ve mağaralarda yaşarlardı. Sonra göllerin ortasına kazıklar kakarak bunun üstünde kulübeler yaptılar. Böylece yırtıcı hayvanlardan kendilerini korudular.

Bundan sonra göçebelik yaşayışı başladı. İnsanlar çadırlar yaparak bunların içinde oturdular. Bulundukları yerlerde yiyecek kalmayınca başka yerlere taşınırlardı.

Bugün bağlarda, bahçelerde küçük kulübecikler vardır. Yaz vakti şehirlerde oturanların bir kısmı buralara çekilir ve yazı geçirirler. Bu hayat az çok çadırlardaki yaşayışa benzer.

Mektepler de tatil zamanları (kamp)lara giderler ve çadırlarda temiz hava alarak spor yaparlar.

– Bu şekilde çadır hayatı ile eski insanların hayatı arasında ne fark vardır?

SONBAHAR

Nasıl uçtun güzel yaz,
Haber vermeden biraz?

Dokuz ay sonra ancak
O bize kavuşacak

Kuşlar kaçtı uzağa..
Acaba hangi dağa,

Hangi beldeye gitti ?
Yaz akşamları bitti.

Şırıldayan pınarlar
Neye hüznle ağlar ?

Sögütler boynu bükük ;
Çiçekler neye dökük ?

Nerde ötüşen kuşlar ?
Ah.. geldin mi sonbahar ?

Mehmet Faruk

Sonbahar Manzumesi Hakkında
Mükâleme ve Tahrir

1—Okuduğunuz bu sonbahar manzumesinden
anladığınızı söyleyiniz.

2— Bu manzumeden anladığınızı kısaca yazınız.

SONBAHARDA

ÇİÇEKLER, KUŞLAR, TARLALAR

1 – Sonbaharda hangi çiçekler
vardır? Yaz çiçekleri ne olmuştur?

2 – Sonbaharda kuşlar niçin uçup
giderler?

3 – Sonbaharla yaz havası ara-
sında ne fark vardır?

4 – Sonbaharla yaz meyvaları
arasında ne fark vardır?

5 – Sonbaharda hangi ağaçlar
yeşilliklerini saklarlar?

6 – Deniz banyoları hangi aylarda
yapılır?

7 – Harman ne zaman yapılır?

8 – Bağbozumu hangi mevsime
denir?

9 – Üzüm pekmezi, şıra, sucuk,
pestil, bulama neden yapılır?

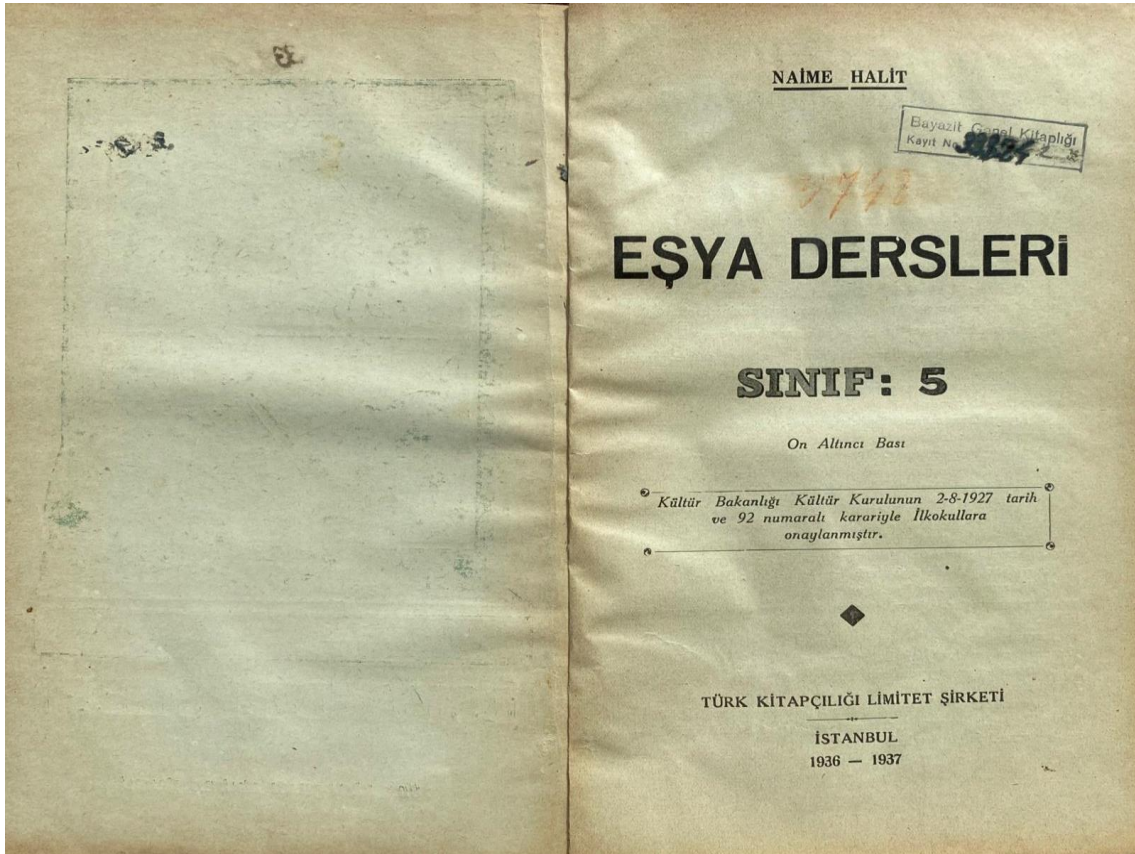
10 – Meyva bahçelerinde sonbahar
nasıldır?

11 – Bulunduğunuz yerde hangi
yemişler toplanmağa başlanmıştır?

12 – Sonbahar mevsiminde hangi
sebzeler yetişir?

Kaynak: Yaşaroğlu & Yaşaroğlu: 1934-1935.

Ek 5: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Eşya Dersleri 5. Sınıf

MÜFREDAT PROGRAMI

A — Cisimlerin üç hali.

(1) Etrafımızdaki cisimler: sulp, mayi, gaz cisimler.

(2) Cisimler hallerini değiştirebilir: suyun üç hali.

B — Tabiatın kuvvetleri.

(1) Cazibe: Cisimlerin düşmesi, cisimlerin ağırlığı, cisimlerin muvazene şartları, cisimlerin merkezi sıkleti.

(2) Hararet: Hararetin en büyük membaı güneştir.

Hararetin tesirleri: Hararet cisimleri imbisat ettirir. Hararet cisimlerin hallerini değiştirir; sulpleri mayi, sonra gaz yapar. Hararetin hayvan ve nebatlara tesiri, kâfi hararet olmazsa hayat olmaz.

(3) Ziya: Zıyanın en büyük membaı: Güneş, güneş ziyasının hayat üzerindeki tesiri.

Zıyasız nebat yetişmez. Ziya ve renkler.

Aynalar, pertavsızlar ve gözlükler. Zıyanın hayatımıza tesiri: Ziyadan mahrumiyetin neticeleri: Gözlerde, bedende.

Ziya sıhhat için lazımdır; ziya bazı mikropları imha eder?

(4) Elektrik: Kehlibar, reçine ve cam gibi cisimlerin ovalması neticesinde zühür eden elektrik hâdiseleri. Gök gürlemesi. Şimşek çakması.. Yıldırım tesirleri: Paratoner.

C — Gaz halide cisimlerin en mühimmi: Hava.

(1) Havanın mevcudiyeti neden bellidir? Hava Dünyayı çepeçevre sarmıştır. Dünya etrafındaki hava tabakalarının kalınlığı.

Havanın tazyiki: Oyun topları nasıl şişirilir? Havada tazyik azalınca ne duyarız? Balonlar nasıl uçar?

Uçurtmalar ve tayareler. Yüksek dağlarda havanın tazyiki azdır.

Havanın tazyikını nasıl ölçerler: Barometre nedir? [Mümkünse Toriçelli borusu tecrübesi yapılır.] Madeni barometre nedir ve ne için kullanılır?

(2) Havanın suhuneti: Suhunetin havaya tesiri. Rüzgârlar, fırtınalar. Suhunetin hayata tesiri. Suhunet nasıl ölçülür?

Termometrenin esasları. Termometrenin istimali. Tıbbi termometre.

(3) Havanın hayata tesiri: Havanın terkibi. Teneffüs. Nebatların teneffüsü. Saf ve temiz hava. Pis ve mahsur havanın zararları.

(4) Hava ve ses; sesin havadaki sürati.

D — Mayi cisimlerin en mühimmi: Su.

(1) Suyun tazyiki.

Suda cisimler neden yüzer; neden batar?

Zırhlı ve çelik gemiler neden batmaz? Tahtelbahirler.

Hayvanların ve insanların yüzmesi.

Suyun muvazenesi. Su cereyanı, şelâleler, şadırvanlar.

(2) Deniz suyu, tatlı su, acı su: İçilecek sular, iyi suların evsafı. Fena ve tehlikeli sular, sulardan gelen mühlük hastalıklar. Tifo hümması, kolera.

E — Basit makineler.

(1) Manivelâ, ve neveleri ve tatbikatı. Makara ve palanga tertibatı: [Basit vinçler.] Dişliçark tertibatı: Kuvvetin istikametini değiştirmek, ufki istikamette bir kuvveti, şakuli istikamete çevirmek.

(2) Makinelerde kayış ve zincir tertibatı: Bisiklet zinciri, bir diğış makinesinin, bir et kıyma makinesinin ve bunlara mûmasil her yerde bulunabilecek nisbeten basit makinelerin tetkiki.

F — Tabiatın kuvvetinden istifade.

(1) Rüzgâr ve sudan istifade. Yel ve su değirmenleri. Yelken gemileri; buhar makineleri, vapor ve şimendiferler. Gaz makineleri motörler, otomobil ve traktörler. [Bir buhar makinesinin, bir otomobil motörünün tetkiki.]

(2) Elektrikten istifade:

Elektrik pilleri, elektrik cereyanı, müsbet ve menfi elektrik, elektrik zilleri. Elektrik dinamları. Telgraf, telefon.

Cisimlerin Üç Hali

(R. 1) — Cisimlerin üç türlü hali
A. Sulp (katı) — B. Mayi (suyuk) — C. Gaz (buhar) halinde

Çevremize baktığımız zaman sayısız eşya bulunduğunu görürüz. Bunlardan bazıları taş gibi katı, bazıları su gibi akıcı; bir kısmı da duman gibi uçucudur. Bunlar renk, şekil ve büyüklükçe de birbirinden büsbütün ayırdırılır. Biz bütün bu şeyleri, duygularımız üzerine yaptıkları tesirlerle anlarız. Gözlerimiz kapalı olduğu halde bile elimizle bir şeye dokunsak, o şeyin varlığını duyarız.

SULPLER ve SUYUKLAR:

Bir taş parçası alınız. Bunu elinizde tutunuz. Parmagınızı taşın içine batırmağa uğraşınız. Kırmak ve parçalamak isterseniz, kuvvetinize karşı koyduğunuz duyarınız. Ancak, çekiç veya bir taşla vurarak, parçalayabilirsiniz. Çünkü taşın bütün parçaları birbirine son derece sağlam tutunmuş bir haldedir. Tuttuğumuz parçası kırılmadıkça ötekilerinden ayrılmaz.

Bu taşı nereye koyarsanız koyunuz, ona hangi durumu verirsiniz veriniz, şeklinin ve büyüklüğünün yani

oylunun değişmediğini görürsünüz. Bu taşın olduğu yere başka bir şey koymak isterseniz, ille taş kaldırmamız lazımdır, yani taşın bulunduğu yere, aynı zamanda başka bir şey koyamazsınız.

Bir bardak su alınız. Bardağın içindeki suyu elinizle tutmağa çalışınız. Ancak, parmağınızı suya batırmak isterseniz, kolayca batırabilirsiniz. Bardağı her şekilde içerseniz, içindeki suyun da bardağın durumuna göre şekiller aldığını görürsünüz. Bardağı biraz çokça içerseniz, su akmağa başlar.

Suyu bir tabağa boşaltsanız; tabağın şeklini alır. Sonra tabağı bir şişeye boşaltsanız, su şişenin şeklini alır. Fakat, su şeklini değiştirip bulunduğu kabın şeklini alırken, büyüklüğünden yani oylumundan bir şey kaybetmez. Bütün gördüğünüz eşyaya dikkat ederseniz, bunların bir kısmı, kendine göre bir şekli ve oylumu olmak bakımından

(R. 2.)

Suyun şekli, konulduğu kaba göre değişir. Tahta, cam, demir kalem, hokka, kitap gibi. Bazıları da zeytinyağı, süt, sirke, ispiрто, şıra gibi suya benzerler.

Bunlardan taşın özgülüğüne (hassa) benzeyen bütün cisimlere (sulp), suya benzeyenlere (suyuk) ismi verilir.

Eğer hulâsa edersek: kendine göre bir şekil ve oylumu olan şeylere sulp (katı), kendine göre oylumu olan, fakat bulunduğu kabın şeklini alan şeylere de suyk denilir.

GAZLAR :

Çevremizde bulunan eşya acaba yalnız sulp ve suyk cisimlerden mi ibarettir? Eğer biraz araştırarak olursak, bu iki çeşitten başka şekilde bir şeyin bulunduğunu da görür ve anlarız.

Elinizdeki defteri yüzünüze doğru sallayınız, yüzünüze bir şeyin çarptığını duyarsınız. Rüzgârlı bir havada tozların ve yaprakların uçtuğunu, pencere önüne koyduğunuz kitap yapraklarının kendi kendine çevrilmeğe başladığını görürsünüz. Acaba gözümüzle görmediğimiz, fakat derimizle duyduğumuz, yahut başka cisimlerin üzerine yaptığı tesirle varlığını anladığımız bu şey nedir? Bütün bu hâdiselere sebep olan şey (hava) dır. Rengi olmadığı için gözle görülmez. Kokusu olmadığı için burnumuza da bir tesir yapmaz.

Şimdi havanın varlığına iyice inanmanız için deneylerimizi ilerletelim.

Ağız açık bir şişe veya bir bardak alalım; bunu su dolu bir kabin içine başaşağı batıralım. Suya soktığımız bu şişenin veya bardağın içerisine, suyun dolmadığını görürüz.

(R. 3)

Bardağı biraz ıgırltecek olursak, bardağın içine su girmeye başlar, ve bardaktan suya birtakım kabarcıklar çıkar.

Bardağa önce suyun girmeyişine sebep, içinde suyun girmesine mâni olan bir şey bulunduğundandır. Bu da, boş şişenin veya bardağın içini dolduran (hava) dır. Bardağı ıgıdığımız zaman çıkan kabarcıklar, işte bu hava kabarcıklarıdır.

(R. 4)

Nasıl ki bir taşın ve kap-taki suyun olduğu yere, aynı zamanda başka bir şey koyamazsınız, şişenin içindeki hava da dışarı çıkmadıkça içeri su giremez.

Bir şişenin ağzına huni koyup içine bir suyu dökecek olursanız, şişe dolmadan önce

huninin dolduğunu ve hunideki suyun yavaş yavaş aktığını görürsünüz.

Bazan da huni şişenin ağzına iyice geçmiş olur. O zaman da suyun şişe içerisine hiç akmadığı görülür.

Suyun alınması için huniyi biraz kaldırmak lazımdır.

(R. 5) - Huninin yanlarından şişenin içindeki hava çıkmazsa, su kolayca akmaz.

Sakaların su fiçilerine dikkat ediniz, fiçinin üzerinde iki delik vardır; deliğin birine huniyi takıp fiçiyi suyu doldururken, öteki deliği açık bırakılır. Çünkü fiçinin içine su doldurabilmek için, fiçinin içindeki havanın çıkması lazımdır. Bu da ikinci deliğin açık bırakılması ile elde edilir.

Resim : 6 da gördüğünüz gibi bir şişenin ağzına iki delikli bir mantar tapa geçirilir. Bu deliklerden birine şişenin dibine kadar uzanan hunili bir cam boru, öteki deliğe de, dışarıdaki ucu kıvrık ve yalnız tıpanın içine girecek kadar uzunlukta başka bir cam boru geçirilir; ucu kıvrık cam borunun önüne bir mum işığı tuttukten sonra, hunideki borudan yavaş yavaş su dökmeye başlayalım.

(R. 6) - Şişeyi giren su içerideki havayı çıkarıyor, hava mumun ışığını üflüyor.

Bu suyu boşalttıktan sonra mum ışığının üfleniyor gibi, yana eğildiği görülür. Bunu üflüyor şey, gözümüzle görmediğimiz halde, şişenin içini dolduran havadır. Dünyamızın her tarafı, boş kapların içleri, hülâsa bizim boş zannettiğimiz her yer hava ile doludur.

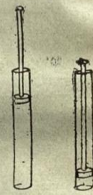
Havanın kapladığı yere gelince: bu ne sülplere, ne de suyu benzemez; kemiyeti ne kadar az olursa olsun, bulunduğu kabin biçimini alır. İşte hava gibi, belli başlı bir şekli ve bir oylumu olmayan şeylere (gaz) denilir.

Su buğusu da hava gibi bir gazdır.

Bütün gazlar küçük bir yere sıkıştırılacak olursa, oylumlarını küçültürler. Bunu (Hava çakmağı) denilen basit bir aletle anlayabiliriz.

Bu alet kalın camdan yapılmış bir tarafı açık, bir tarafı kapalı bir borudur. Bu borunun içinde sıkıca hareket eden bir piston vardır.

Bu piston borudan çıkarılıp, pistonu yavaş yavaş aşağı indirirsek, borudaki havayı sıkıştırmış oluruz. Sıkışa sıkışa oylumu gittikçe küçülür. Fakat biz pistonu dibe kadar indiremeyiz. Sıkışan hava, pistonun dibe kadar inmesine engel olur. Piston üzerinden elimizi çekiversek, piston birden aşağıdan yukarıya fırlar. Çünkü sıkışan hava oylumunu genişletmek istediğinden aşağıdan yukarı pistonu iter.

(R. 7) Hava çakmağı

Eğer bir pistonun altına bir kav parçası ilâştirip pistonu birdenbire indiririrsek, kav parçasının tutuştuğunu görürüz. Bu alete (hava çakmağı) denilmesinin sebebi işte budur. Demek ki sıkışan havada kavı yakacak derecede sıcaklık meydana geliyor. Bundan istifade ile hava tüfekleri yapılmıştır.

HULÂSA :

Sulpler ve suyu kılaları gazlar arasındaki ayrılış özel bir şekil ve oylumu olup olmamaktan ibarettir. Sulplerin şekil ve oylumları bellidir. Suyukların oylumu belli ise de, şekilleri bulundukları kabin şekline göre değişir.

Gazlara gelince: ne şekil, ne de oylumları belli değildir.

Bunlar, bulundukları kabı ve yeri doldurmağa çalışırlar.

Şekil ve oylum itibarile olan ayrılıklardan sonra, bu üç haldeki eşyanın birbirine benzer noktalarına gelince :

Bunların hepsi dünyada, bir yer kaplar; ve birinin kapladığı yere aynı zamanda başka bir şey konamaz. Üç haldeki eşya duygularımızdan biri ve birkaçı üzerine tesir yapar. İşte böyle dünyada bir yer kaplayan ve duygularımızın biri veya birkaçı üzerine tesir yapabilen her şeye (cisim) denilir.

Demek ki: Dünyada ne kadar eşya varsa hepsi birer (cisim) dir. Sulplük, suyu kıluk, gazlık ise cisimlerin birer halleridir.

CİSİMLER HALLERİNİ DEĞİŞTİRİRLER SUYUN ÜÇ DEĞİŞİK HALİ

Cisimlerin üç halini gözden geçirirken, cisimler arasında bir ayrılık var sanmamalıdır. Çünkü cisimlerin bu üç başka başka hali değişmez değildir, aynı cisim hem sulp, hem suyu; hem de gaz hallerine geçebilir.

Bir çaydanda kaynayan suyun buharı üzerine bir tabak tutulacak olursa, bunun üzerinde su damlaları meydana gelir. Demek ki su buharı soğuyunca suyu haline geliyor. Bir buz parçasını elimize alsak, yahut sıcak bir yere koysak sıcaklığın tesiriyle erir, su haline gelir. Daha sonra buhar haline gelmeğe başlar, göze görünmez bir buhara -yani gaza- döner. Bu kadar değişme sonunda su yine sudur. Başka bir cisim haline girmemiştir.

Bir mum ısınınca erir. Bir parça kurşunu ve kalayı ısıtırsak suyu haline gelirler. Ne kadar sulp cisimler biliyorsanız, bunlar az veya pek şiddetli sıcaklığın tesiriyle suyu haline gelirler. Yanardaglar bize dünyanın merkezindeki bütün cisimlerin suyu halinde olduğunu pek güzel anlatır.

(R. 8) Su buharı soğuk bir şeye raslarsa suyu haline geçer

Demek ki sıcaklık çoğaldıkça sulpier suyu, suyu gaz haline geçerler.

Bunun tersine olarak sıcaklık azaldıkça gazlar suyu; suyu gaz haline dönerler, yani katılaşır.

Cisimlerin sulp halinden suya haline geçmelerine : erime suyu halinden gaz haline geçmesine buğurma (tebakkur); gaz halinden suya haline gelmesine de sulanma, suyu halinden sulp haline gelmesine katılaşma denir.

(R. 9)
Su donarken
şişeyi çatlatır.

Bütün cisimler arasında şeklini en kolay değiştiren şey sudur. Su, buhar haline gelirken çok genişler. Meselâ kapalı bir tencerede veya çaydan da su kaynatılır. Bir zaman sonra kapağın oynamaya başladığını ve içindeki suyun da taşmasını görürsünüz. Buhar, önceki hale göre pek çok genişlediği için, bulunduğu yere sığmaz; üzerini zorlar ve kapağın kalkmasına sebep olur. Eğer kapak çok sıkı kapanıp buhar kaptan çıkamayacak olursa, kabı patlatır. Bir litre sudan (1700) litre buhar olur. Buhar halindeki suyun oylumunu genişlettiğini başka bir deney ile de anlayabiliriz.

Bir tarafı açık, bir tarafı kapalı bir cam boru (tüp) içine bir miktar su koyunuz. Ağzını patatesten yaptığınız bir tıpa ile kapatınız.

Sonra boruyu ısıtınız. Bir zaman geçince tıpanın kendi kendine fırladığını görürsünüz.

Su donduğu zaman da oylumu genişler ve bulunduğu kabı çatlatır. Kışın içerisinde su dolu surahilerin, küplerin çatladığını görmüşsünüzdür. Çünkü su donarken genişliyor. İçinde bulunduğu kabın kenarlarını zorluyor. Bu suretle kabın çatlamasına sebep oluyor. Bunun için kışın su dolu kapları dışarıda bırakmamalıdır.

(R. 10). Su buhar haline geçerken tıpayı fırlatır

Hulâsa :

Sorular :

- 1 — Sulp ve suyu arasında ne gibi ayrılıklar vardır ?
- 2 — Gazlar ve sıfatları ?
- 3 — Cisim neye derler ?
- 4 — Cisimler kaç halde bulunurlar ?

Cevaplar :

- 1 — Kendine göre bir şekli ve bir oylumu olan cisimlere sulp derler: (taş gibi). Kendine göre oylumu olan, fakat bulunduğu kabın şeklini alan cisimlere de suyu derler: (su gibi). — Belli bir şekli ve oylumu olmayan ve bulunduğu yeri doldurmaya uğraşan cisimlere de gaz derler: (hava gibi).
- 3 — Dünyada bir yer kaplayan ve duygularımızdan biri veya birkaçı üzerine tesir yapabilen her şey cisim denir. Dünyadaki bütün eşya cisimdir.
- 4 — Cisimler sulp, suyu, gaz olmak üzere üç halde bulunurlar.

TABIATIN KUVVETLERİ

Çekerge (Cazibe Kuvveti)

Cisimlerin düşmesi

(Bahsin tetkikinde gözetilecek yol) :

- 1 — Deneç, II — Görüş, III — Sonuç
- (I) — Bir taş alınır, bunu elinizden bırakılır. Aynı taş minare gibi yüksek bir yerden bırakılır, yahut derin bir kuyuya veya denize atılır. (Deneç)
- (II) — Taşın veya başka cisimlerin hemen yere düştüğünü, suyun dibine gittiğini görürsünüz. (Görüş)
- (III) — Demek ki cisimler, bir şeye dayanmadıkları zaman dayanacak bir şey buluncaya kadar düşerler. (Sonuç)
- (I) — Elinize bir taş alınır. Bu taş bir pamuk şilte üzerine koyunuz.

Sonra oradan alıp bir ipe asınız.

(II) — Taş elinize bir ağırlık verir, pamuk şilteyi bastırır, ipi aşağı doğru çeker, hattâ ip kuvvetli değilse ipi koparır ve yere düşer.

(III) — Demek ki cisimler bir yerde durdukları zaman, o yerin üzerine bir ağırlık veriyorlar; asılı oldukları zaman aşağıdan bir kuvvet tarafından çekiliyor gibi düşmeye meyil gösteriyorlar.

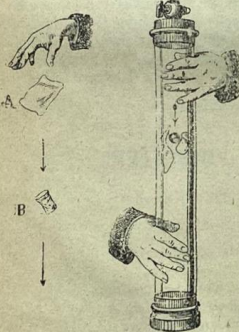
İşte cisimleri yere doğru çeken, ve cisimlerin düşmesine sebep olan bu kuvvete (Çekerge) denir.

Burada dikkat edilecek bir nokta vardır : havaya aynı zamanda elimizden bir kâğıt, bir demir parçası, bir mantar veya bir kuştüyü bırakacak olursak, bunlardan en ağır olanı en önce, en hafif olanı da en son yere düşer. Bu hadisenin sebebi havanın karşı koymasındır. Eğer cisimler havasız yerde bırakılacak olsalar hepsi aynı zamanda düşerler.

Bunu denemek için : özel bir uzun cam borunun içine bu cisimler konur. Sonra bu cam borunun içindeki hava, hava boşaltıcı tulumasıyla boşaltılır.

Şişenin ağzındaki musluk kapandıktan sonra, şişe birden tersine döndürülecek olursa, ağırlıkları bir olmanın cisimlerin hepsi aynı zamanda düşerler.

I — Bilirsiniz ki dünyanın bir şimal, öteki cenup olarak iki kutbu vardır. Diyelim ki şimal kutbunun ortasından dünyanın merkezinden geçmek üzere cenup kutbunun ortasına kadar bir delik deldik. Şimdi bir taş şimal kutbundan,

(R. 11) Başka başka cisimlerin havada düşüşü

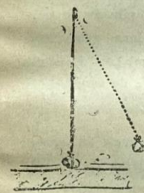
Aynı cisimlerin havasız yerde düşüşleri

bir taş ta cenup kutbundan atalım. Acaba bu taşlar nereye kadar düşüp gidecektir ?

II — Gerek şimal kutbundan, gerek cenup kutbundan bırakılan taş, dünyanın merkezinde kalır.

III — Mademki dünyanın her tarafından bırakılan cisimler mekeze doğru düşüyor. O halde cisimleri çeken kuvvet dünyanın merkezindedir.

I — Uzunca bir ipin ucuna bir taş bağlayınız, sonra bu ipi duvara çakılmış çiviye asınız. Bu çivinin bir metre yanındaki çiviye yine aynı şekilde bir ip asınız.

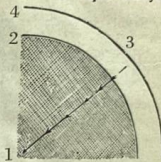

(R. 3)

Yanyana duran iki ipin inişine dikkat ederseniz, iki ipin de aynı yolda ve birbirine arası (muvazi) olduğunu görürsünüz.

III — Demek ki cisimler düşerken hep aynı yolu güderek düşüyorlar. Çünkü ucu-na ağır bir şey asılı ipin yolu, cisimlerin düştükleri yönü, yani dünyanın çekerge (cazibes) yolunu gösterecektir.

Böyle ucunda ağır bir cisim asılı alan iplere (şakul) derler.

(R. 12) 1 : Dünyanın merkezi
2 : Dünya. 3. Cisim. 4 : Hava

(R. 14) Şakul

Cisimler şakul yönteminde düşerler.

Şakul, durgun sular yüzeyine dikeldir.

(I) Bir şakulü, içinde su bulunan bir kabın üstüne tutunuz. Bir gönye ile, şakulün iki tarafında meydana gelen köşelere dikkat ediniz. Kabı iğiniz; kap böyle iken su durgun hale gelince denecinizi tekrarlayınız.

(R. 15) — Şakul, durgun suların yüzeyine dikeldir.

II — Gönye ile baktığınız zaman şakulün iki tarafında meydana gelen köşe dik (kaime) dir. Kap eğil-dikte gönye ile aynı sonucu görürsünüz.

III — Demek ki Şakul durgun suların yüzeyine dikeldir. Bu hale (ufki) denir.

Endüstride Kullanılışı

Şakulün faydası — (Şakul) denilen aletin yapı yapılışın büyük hizmeti vardır. Dülgerler, duvarcılar yapı-cakları duvara veya direklerle şakul yönetimi vermeğe uğraşır. Duvar böyle olursa sağlam durur, yoksa ufak bir sebeple yıkılır.

(R. 16) — Şakul ile bir duvarın şakulü olup olmadığının, duvarı düzle-mesi ile ufki oluşunun denemesi

Duvarcılar, duvar ve pencere üstlerini düzleştirmek için (duvarı düzlemesi) denilen bir alet kullanırlar. Bu alet (R. 16 da E) çifte gönye ile bir şakulden ibarettir. Bu aleti, düzel-tecekleri duvar veya pencere üstüne koyarlar. Şakul çifte gönyenin tam ortasına gelirse, duvar ve pencerenin üstü ufkidir.

Bir de dülgerler bir evin döşeme tahtalarını, merdiven ba-samaklarını yaparken taşlıklara malta veya mermer taşı döşerken (düzeygiç) denilen bir alet kullanırlar.

Bu aletin işi döşemelere dümdüz bir durum vermektir.

(R. 17) Düzeygiç

Düzeygiç her tarafı kapalı bir cam borudur. Bunun içerisine renkli ispirto veya su konulmuştur. Suyun içinde bir haya kabarcığı bırı-kılmıştır. Cam borunun tam ortasında bir işaret vardır; bu boru, ortasında geniş ve uzun bir delik olan denir bir kap içerisinde bulunur.

Boruyu elimizde hareket ettirerek, hava kabarcığı sağa ve sola gider. Düz yerde kabarcık, tam ortadaki işaret ye-rine gelir. İşte dülgerler yaptıkları yerin düz olup olmadığını anlamak için bunu istedikleri yere koyarlar. Kabarcık tam ortaya gelirse yapılan yerin düz olduğu anlaşılır.

CİSİMLERİN AĞIRLIĞI

I — Elinize bir taş parçası alınız.

Terazinin bir gözüne bir cisim koyunuz.

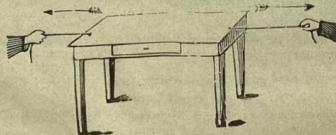
Yahut bir el kantarının çengeline ağaca bir cisim takınız. II — Taş elinize ağırlık verir. Terazinin cisim konulan gözü aşağıya iner; boş olan tarafı yukarı çıkar. Kantarın çengeline cisim geçirilince, bu kantarın yayı aşağı doğru uzayıp açılır.

III — Demek ki bu cisimleri dünya çekiyor, dünyanın kendine doğru çekmesi, cisimlerin üzerinde bulundukları kabı, veya asıldıkları şeyleri basıp çekmelerine sebep olur. İşte cisimlerin üzerine tesir eden çekergenin şiddeti (ağırlık tartı) dediğimiz şeydir. O halde çekerge olmasaydı cisimlerde ağırlık denilen şey olmayacaktı.

Cisimlerin Denklik Şartları Ve Dengey (Siklet Merkezi)

Cisimler üzerine iki veya daha çok kuvvet tesir ettiği halde, cisim hareket etmeyebilir.

I — Bir masayı -resimde gördüğünüz- gibi iki kişi aynı kuvvetle çeksin.

(R. 18)

II — Masa hareket etmeden durur.

III — Çünkü kuvvet denkleştir.

Masanın bu duruşuna (denklik) denir.

O halde cisimlerin hepsi dünyanın çekergesinden kurtulmaz,

düşmeğe eğilirdir. Bunların dengede kalabilmeleri için, dünyanın çekergesine karşı koyan bir kuvvet lazımdır. Bunun için cisimleri ya bir yere dayamak veya bir iple asmak lazımdır.

••

Bir yere dayanarak duran cisim dengede bulundurmak için ne gibi şartlar lazımdır?

I — Bir cetvel tahtası alınız. Bunu parmağınızın üstünde durdurmaya çalışınız.

II — Cetvel tahtasının tam ortası parmağınızın üzerine gelince, cetvel tahtası dengede durur. Parmağın biraz yana çekilse denge bozulur. Cetvel tahtası düşer.

Bunun sebebini araştırınız :

— Bir masayı (aşağıdaki resim 19 da) görüldüğü gibi iki kişi aynı kuvvetle çeksin, acaba masa hangi tarafa gider?

II — Masa iki kuvvetten hiçbirinin tarafına gitmez, sanki orta yerinden çekiliyor gibi ortaya doğru gider.

III — Bu yöne (iki kuvvetin muhassalas) denir. İşte cisimler üzerine tesir eden dünyanın çekergesi (cazibesi) de,

(R. 19)

cisimlerin bütün tozaları (zerreleri) üzerine arası (muvazi) olarak aynı şiddetle ayrı ayrı tesir eder. O halde cisimler üzerine tesir eden arası kuvvetlerin de bir muhassalası vardır ki, buna (Ağırlık) denir. Bu ağırlık cismin üzerinde bir noktada toplanmıştır, buna da (Dengey-Siklet merkezi) denir.

Adeta dengey için (cismin ağırlığının toplandığı yer) diyebiliriz.

İşte yukarıda yazdığımız cetvel tahtası denecinde : cetvel tahtasının tam ortası parmağımız üzerine rasgelince düzgün durması, dengeyin o noktada bulunmasından dolayıdır.

Demek ki cisimlerin dengeyinden bir şakul indigini düşünürsek bu şakul cismin dayandığı yerden geçmelidir ki, cisim denk durabilsin.

Şekli düzgün olan cisimlerde dengeyi bulmak kolaydır. Böyle cisimlerin kendi merkezi, dengeyleridir. Dengeyin bilinmesi, cisimlerin denkliklerini elde etmek için faydalıdır.

Meselâ: oturan bir adam ayağa kalkmak isterse, öne doğru eğilir. Bir eliyle ağır yük taşıyan adam- lar denk durmak için ters tarafa eğilirler. (R. 20). Yokuştan çıkan kimseler öne, iniş inen- ler arkaya eğilirler. Ge- mi tayfası, gemi sallan- tılarına karşı denk dur- mak için ayaklarını çok açarlar. Bütün bu hare- ketler denkliliği elde etmek içindir.

(R. — 20)

Cisimleri asmak yolu ile olan denklige gelince :

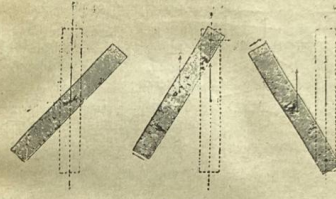
I — Elinize bir cetvel tahtası alınız. Önce bu cetveli deliginden bir çiviye asınız. Sonra cetveli sallayınız.

II — Cetvel sallanınca biraz kımıldanır. Fakat yine eski durumunu alır. (R. 21)

I — Cetveli deliginden çiviye geçirip ucunu yukarıya kaldırınız.

II — Cetvel; koyduğunuz şekilde durur. Fakat cetvelin duruşu biraz değiştirilirse, artık kendi kendine eski halini alamaz.

I — Cetveli tam, ortasından bir delik delerek çiviye geçiriniz.

(R. 22)

II — Cetvel verdiginiz her şekilde denk durur.

III — Demek ki cisimler dengede durdukları zaman, ba- zan her şekilde dik kalırlar; ba- zan ufak bir dokunuşla denkliliği bozulur. Bazan da denklikten ayrılması güç olur.

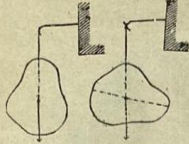
Asılan cisimlerin dengede kalmaları için, asıldıkları nok- tadan geçen şakul hattının cismin dengeyinden geçmesi lazımdır.

Şekli düzgün olmyan cisimlerde, dengeyi bulma

I — Bir cismi ipe asınız. Bunun iniş yönünü cismin üze- rinde işaret ediniz. Cismi sonra başka noktasından asınız. Yine ipin şakul yönünü işaret ediniz. Birinci ile ikincisi

İtalyada Pisa şehrinde yerin kayma hâlisini sonunda şakul durumundaa çıkmış olan İğri kule

(R. 23)

hattın birbirini kestikleri nok- taya işaret ediniz.

II — Cismi her hangi şe- kilde asarsanız ipin şakuli yönü, cismin dengeyinden geçer.

III — İşte bu hatların biri- birini kestikleri nokta cismin : (Dengey) idir.

HULÂSA

Sorgular :

- 1 — Çekerge (cazibe) nedir?
- 2 — Cisimler niçin düşer?
- 3 — Cisimlerin ağırlığının sebebi nedir?
- 4 — Cisimlerin dengeyini (sıklet merkezi) anlatınız?
- 5 — Cisimlerin denge (muvazenet) şartlarını söyleyiniz?

Cevaplar :

- 1 — Cisimleri yere doğru çeken ve cisimlerin düşmesine sebep olan kuvete (Dünyanın çekergesi) derler.
- 2 — Dünya cisimleri çektiği için, cisimler serbest kalınca düşerler.
- 3 — Cisimlerin üzerine tesir eden çekergenin şiddetine (cisimlerin ağırlığı) veya (tartısı) denir.
- 4 — Cisimlerin her tozani üzerine dünya ayrı ayrı tesir eder; fakat bu tesirin hepsini bir noktada toplanmış gibi düşünürsek, bu noktaya (dengey) denir. Sanki dengeye : "cisimlerin ağırlığının toplandığı yer," diyebiliriz.
- 5 — Cisimler ya bir yere dayanarak, yahut ta bir yere asılarak dengede kalırlar. İki usulde de cisimlerin dengede kalabilmeleri için, dengeylerden bir şakul geçtiğini düşünürsek bu şakulün cisimlerin dayandıkları veya asıldıkları nok- tadan geçmesi lazımdır.

SICAKLIK (Hararet)

Bedenimizde sıcaklık veya soğukluk dedğimiz hali mey- dana getiren şeye (sıcaklık) denir.

I — Üç kap' alınız, bunlardan birine sıcak su, birine so- ğuk, üçüncüye de ılık su koyunuz.

Şimdi sağ elinizi sıcak suya, sol elinizi de soğuk suya batırınız. Biraz sonra iki elinizi sulardan çıkartıp üçüncü kap- ta- ki ılık suya batırınız (R. 24).

II — Bu ılık su, sıcak su- dan çıkan elinize soğuk, soğuk sudan çıkan elinize sıcak gelir.

(R. — 24)

III — Demek ki bir şeyin sıcaklığı bedenimizin sıcaklığı- dan az ise ona soğuk; çok ise sıcak diyoruz. O halde her ci- simde az çok sıcaklık vardır. Biz sıcaklığı anıyamadığımızdan cisimlere soğuk deriz, onun için sıcaklık ve soğukluk yerine ısı (sühunet) deyimini kul- lanmak daha iyidir.

SICAKLIĞIN EN BÜYÜK KAYNAĞI GÜNEŞTİR

Güneş en büyük sıcaklık kaynağıdır. Güneşin sıcaklığı dün- ya üzerinde birçok hâdiselerin meydana gelmesine sebep olur. Meyimlerin oluşu, kar ve yağmurların yağması, bitkilerin büyümesi, hayvanların ve insanların yaşayabilmeleri; hulâsa dünyanın bütün varlığı ile hayatını sürdürebilmesi, güneş sayesinde. Güneş olmazsa dünya üzerinde hiçbir yaratık yaşayamaz.

Güneş, aynı zamanda ışığı ile dünyamızı aydınlatmaktadır. Şimdi güneş sıcaklığının cisimler üzerinde ne gibi hadiselerle sebep olduğunu araştıracağız.

SICAĞIN TESİRLERİ: Sıcak, Cisimleri Genişletir.

Sıcaklık bütün cisimlerin büyümesine sebep olur ki, buna genişleme (inbisat) denir.

I — Bir su bardağına kaynar su koyunuz.

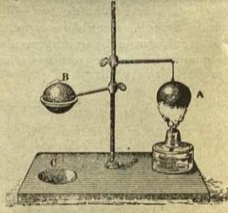
Bir lâmbayı yakıp şişesini geçirir geçirmez, fitilini büyültürünüz.

II — Bardak kırılır, lâmba şişesi çatlar veya parçalanır.

III — Bardağa sıcak su kayunca, veya lâmba fitilini birdenbire büyültünce, bunların sıcaklığa karşı gelen iç yüzleri dış tarafları ısınmadan önce ısınır, ısınınca bardağın veya şişenin iç taraflarının oylumu genişler.

Oysaki dış yüz eski durumda kaldığı için, iç tarafın itişine karşı koyamayıp çatlar.

İnce bardaklar sıcaklığa daha çok dayanırlar. Sebebi içine sıcak birşey konulduğu zaman, sıcaklık dış tarafına da hemen geçer. Bardağın iç ve dış yüzü aynı suretle genişler ve bardak kırılmaz.

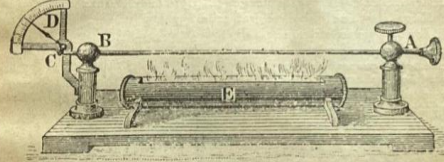
(R. — 25)

Cam ve porselenler üzerinde sıcaklığın tesiri böyle olduğu gibi, başka bütün sulp cisimlerin de ısındığı zaman oylumları genişler.

Cisimlerin oylumca genişlemesini göstermek için (Grav-zant halkası) denilen küçük bir alet kullanılır. Soğuk olduğu zaman bu halkadan kolaylıkla geçen, içerisi boş bakır bir küre alalım. Bu küreyi ispirto lâmbasıyla ısıtalım. Şimdi bunu halkanın üzerine koyduğumuz zaman, halkadan geçme-

diğini görürüz. Bu, bize bakır kürenin oylumca büyüdüğünü pek güzel gösterir. (R. 25)

Eğer cismin boyu eninden büyük ise, o zaman cismin boyuna uzanması, enine genişlemesinden daha çok olur.

(R. — 26) Kadranlı Pirometre

Bunu (Kadranlı Pirometre) denilen aletle anlayabiliriz. Bu aletin esası: bir ucu vidalı, öteki ucu serbest bulunan demir çubuktur. Serbest ucu, kadranlı üzerinde hareket eden bir iğne vardır. (R. 26)

Borunun altındaki ispirto lâmbası yakılacak olursa boru sıcaklığın tesiriyle uzar. Uzanınca bağlı olduğu iğne kadranlı üzerinde hareket eder. Ateş söndürülüp çubuk soğuyacak olursa iğne tekrar eski yerine gelir. Demek ki sıcaklığın tesiriyle cisimler boyca da uzarlar.

Taptamalar (Tatbikat)

Bazı cam tıpa ile kapalı şişelerin tıpası çok sıkışır, ne-kadar uğraşılsa çıkarılamaz. Eğer şişenin içindeki madde sıcaktan birşey olmazsa şişeyi açmak için, şişenin ağzını bir ispirto lâmbasıyla yakıp ısıtırız. Isınınca şişenin ağzı genişler, tıpa da çıkar (R. 27). Eğer şişeyi ateşe tutacaksak şişenin ağzına bir kaytan sarıp bunun iki ucunu iki kişi karşılıklı çekerler. Bu kaytanın hareke-

(R. — 27)

tiyle şişenin ağzında husule gelen sıcaklıktan şişe genişler, şişenin kapağı da çıkar.

Tramvay ve şimendifer raylarının aralarını, aralık bırakılır, çünkü raylar yazın sıcaklığın tesiriyle uzarsa kaza olmaz. Kışın gerincece duran telgraf telleri yazın gevşer.

Araba tekerleklerine geçirilen demir çemberler, tekerleğin çevresinden biraz küçük olarak yapılır. Sonra bu demir çemberi ısıtırız, demir sıcakta genişler. Bunu kısıpçaklarla tutup tekerleğin üzerine geçirirler. Fakat bu kadar kızgın demir tekerleğe geçince, tahtayı yakmadan çabucak soğuması için, bir taraftan da üzerine kovalarla su dökerler. Demir soğuyunca küçülür ve tekerleğe iyice sıkı alarak geçer; ve tekerlekten çıkmak tehlikesi kalmaz (R. 28)

(R. — 28)

Suyuk ve Gaz Cisimler Üzerine Sıcaklığın Tesiri — Suyukların genişlemesi

(R. — 29)

I — Uzun boyunlu bir deneç balonu içine renkli su koyunuz. Bunu ısıtınız (R. 29)

II — Deneç balonundaki su, ince boru içerisinde yükselir. Suyuklar soğuyunca tekrar eski yerine inerler. Renkli su kullanmanız kolay görmek içindir.

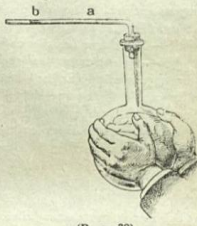
III — Demek ki suyu da ısınınca genişlerler, soğuyunca tekrar eski oylumlarını alırlar.

Gazların Genişlemesi

Gazların sıcaklıkla genişlemesi bütün cisimlerden ileridir. Esasından gazlar bulundukları yeri doldurmağa çalıştıklarından, gaz tozanları birbirinden ayrılmaya hazırırlar.

Bir cam balon alınız. Bunun ağzına delikli bir mantar kapayıp (Resim 30 da gördüğünüz gibi) yana doğru kıvrılmış bir cam boru geçiriniz. Bu cam boruya bir damla renkli su koyup yerini işaret ediniz. Sonra balonu avuçlarınız arasında ısıtınız. Balon ısınınca su damlasının boruda (a) noktasından (b) noktasına doğru ilerlediğini görürüz.

Demek ki elimizle tuttuğumuz deneç borusu içindeki hava, elimizin sıcaklığı ile ısındı. Isınınca oylumu büyüdü, ve ön tarafındaki renkli suyu itti. İşte bütün gaz halindeki cisimler sıcaklığın tesiriyle aynı suretle genişlerler, yani oylumca büyürler.

(R. — 30)

Taptamalar

Ocakların ve sobaların çekmesi, ısınan havanın genişlemesi yüzündendir. Odaların havasını değiştirilmesi, yine ısınan havanın dışarıdaki havadan (oylumca genişlediği için) hafiflemesi sebebidir.

Rüzgârlar da aynı sebeple meydana gelir.

Kabuğunu yarmadan ateşe kestane gömerseniz, bir zaman sonra kestane patlar; çünkü içerisinde bulunan su buharı sıcaklıkla genişler. Yanan odun ve kömürlerin etrafa sıçrayan kıvılcıkları, ateşe atılan tuzların çatırdamaları, hep bunların tozanları arasında suyun bulunuşu ve sıcaklığın tesiriyle buhar haline geçmesi ilidir.

Sıcaklık, Cisimlerin Hallerini Değiştirir: Erime

- I — Karlı havada biraz kar alıp sıcak odaya getiriniz. Biraz balmumunu ateşe gösteriniz. Bir parça kurşunu bir kapta ısıtınız. Kalay parçasını veya çikolata yaldızını ateşe atınız. Ne görürsünüz?
- II — Bunların hepsi sığağı görünce hemen erirler.
- III — İşte sığağın tesiriyle bunların sulp halinden suyk haline gelmesine (Erime) denir. Demek ki sıcaklık, cisimlerin hallerinin değişmesine sebep oluyor, yalnız her cismin erime derecesi belli ve başkadır.
- Bir de bazı cisimler erimeyip şekillerini değiştirirler, eski hallerini de alamazlar. (Kömürler, odunlar gibi).

..

İki demir parçasını birbirine yapıştırmak için, yapıştırılacak iki ucu ısıtırlar; ısınan uçlar yumuşar, yumuşayan uçları üstüste koyup çekiçle döverler. Demir parçaları tek gibi bir hal alır.

Bir de cisimlerin belli derecede erimelerinden, bunların saf ve hileli olduklarını anlamak için endüstride pek çok fayda görülür.

Katılaşma

- I — Bir parça balmumu eritiniz, bunu soğuk suya atınız. Yahut erimiş tereyağını soğutunuz.
- II — Bunlar sertleşir.
- III — İşte suyk cisimlerin (sulp - katı) hale geçmesine katılaşma denir.
- Suyuklardan birçoğu katılaşırken oylumları küçülür. Yalnız su donduğu zaman oylumu büyür. Bundan dolayı buzlar suyun yüzünde durup batmazlar. Kışın su dolu kapların, sular donunca çatlamaları; çatlaklarına su biriken koca kayaların kışın parçalanmaları, suyun donduğu zaman oylumunu genişletmesindendir.

Buğurma (Tebahhur)

- I — Ateşte bir cezve su koyunuz, bir zaman bırakınız.
- II — Dumanlar çıka çıka su eksilir, ısıtmakta devam edilirse su hiç kalmadan uçup gider.
- III — İşte sıcaklık, soğuk cisimleri buğu, yani (buhar) haline getirir. Bu hâdiseye de (Buğurma) derler.
- Suyukların bazıları pek çabuk buhar olur. Ağzı açık kalan ispirto veya eter şişesi kendi kendine uçup gider, şişe boş kalır. Su, her derecede buhar haline gelir. Sıcak veya rüzgârların çoğalması, buğurmaya hızlandırır.
- I — Elinize biraz eter, ispirto veya kolonya dökünüz.
- II — Eter pek çabuk uçar, elinizde de pek çok soğukluk duyarsınız. İspirto ile kolonya ise etere nisbetle biraz daha güç uçarlar; elinizde yine serinlik duyarsınız; fakat eter derecesinde değil.
- III — Demek ki cisimler buhar haline gelirken etraflarındaki sıcaklığı da alıyor ve orasını soğutuyorlar.

TAPTAMALAR

- Yazın sokakların sulanması hem tozları yatıştırır, hem de aynı zamanda suların buğurma sırasında etraf serinler.
- Toprak testilerin suyu soğuk tutması, testinin gözeneklerinden yani küçük göze görünmez deliklerinden suların buğurması arasında içindeki su soğuduğu içindir.
- Güneşte ısıtılmış bir karpuzu kestikten sonra, soğuması için güneşe bırakmak, yine aynı hâdiseye sebebiyledir.
- Terli iken rüzgâra ve hava akıntısına karşı durmaktaki fenalık terin hava akıntısı ve rüzgâr tesiriyle çabucak buhar haline geçerken beden sıcaklığını eksilterek zatürrie hastalığına sebep olmasındır.
- Deniz sularından tuz elde edilebilmesi de, suyun buğurmasından istifade yolu ile.
- Deniz kenarlarındaki geniş havuzlara alınan sular, güneşin sığağı ile buhar haline gelerek uçarlar ve havuzun dibinde tuzlar kalır. Böyle yerlere (Tuzla) denilir.

Kaynama (Galeyan)

- I — Bir tencere içine su doldurup ateğin üstüne koyunuz.
- II — İlk su ısınır, dumanlar çıkmaya başlar.

(R. — 3.) Kaynama

Bu sebeptendir ki havagazı ocaklarında yemek kaynamaya başlayınca musluk kısılacak olursa, yemeğin pişmesine bozukluk vermiyeceğinden oldukça ekonomi yapılmış olur.

Sıcaklığın Hayvan ve Bitkilere (nebat) Tesiri.
Lüzumu Kadar Sıcaklık Olmazsa Hayat Olmaz.

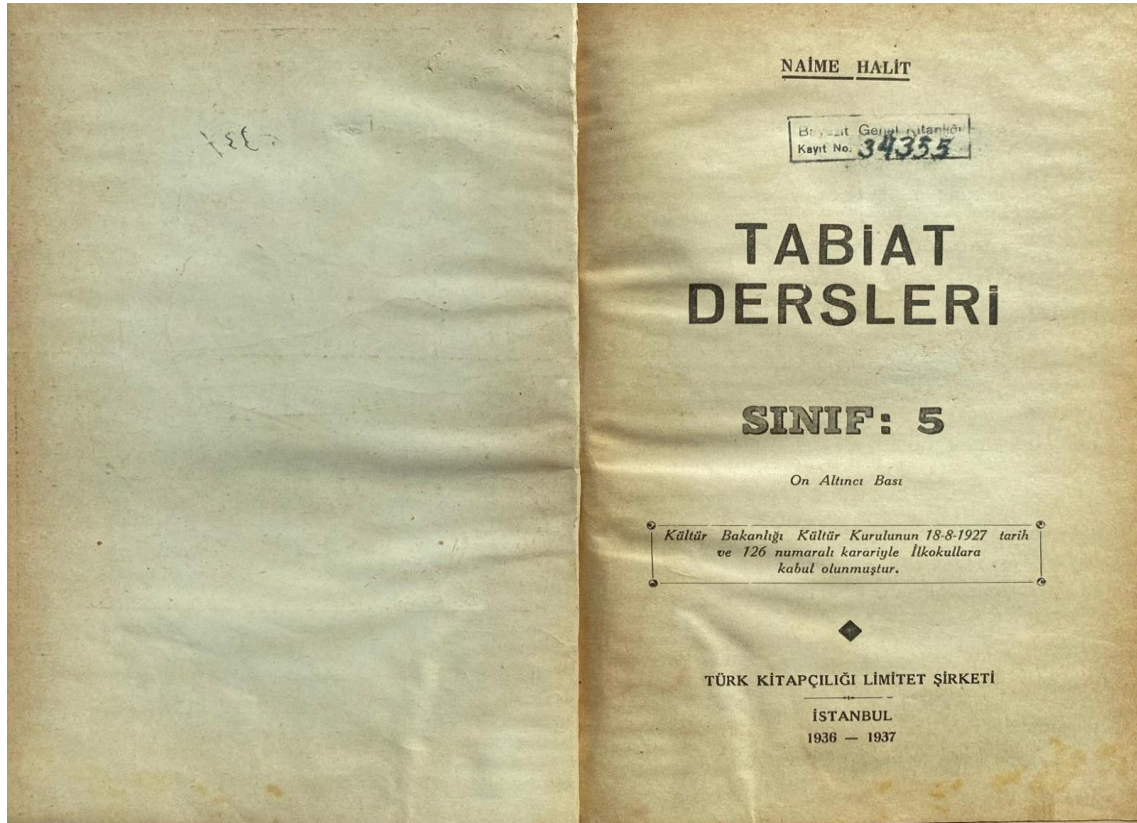
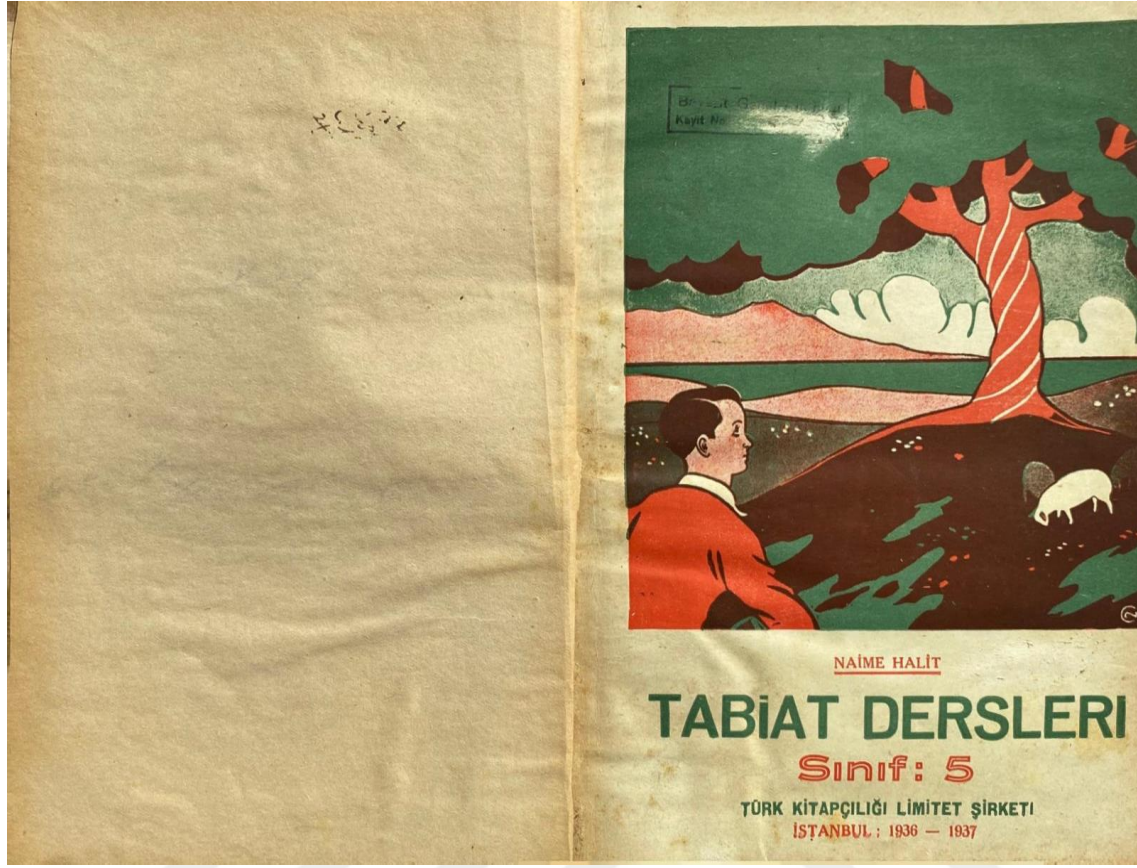
Dünyayı Yaşatan Güneştir.

Sıcaklık hayat için şarttır, âdeta sıcaklık hayat demektir. Dünyamıza sıcaklık gönderen güneş olmasaydı, dünyada hayat olmazdı. Dünyanın üzerinde olagelen yaşama hâdiseleri, hep güneşin ziya ve sığağının tesiriyledir.

Pek soğuk havalarda insanların ve bazı hayvanların donduklarını ısıtmışsınızdır. Demek ki insanların ve hayvanların yaşayabilmeleri için, yeter derecede sığağı ihtiyaç vardır. Çünkü insan ve hayvan bedeninde kanın dolaşması belli bir sıcaklık derecesine bağlıdır. Sıcaklığın azlığı veya pek çoğu kanı uyuturarak ölüme sebep olur.

- (Soğukkanlı) birtakım hayvanlar vardır ki, bunların bedenlerinin sıcaklığı çevresinin sıcaklığına bağlıdır; sıcaklık azalınca bu hayvanlar uyuyup hareketsiz kalırlar. Buna hayvanların (Kış uykusu) derler.
- İlkbahar gelip havalar ısınmaya başlayınca, bunların bedenlerindeki kan da damarlarda dolaşmaya başlar, ve hayvanlar uyanırlar. Kertenkele, kaplumbağa, kurbaga, yılanlar.. gibi. Bitkiler için sığağın lüzumuna gelince; bitkiler beslenmek için, kökleriyle topraktaki yağlı emerler. Toprak soğuk olursa kökler iş göremezler. Sonbaharda yaprak dökülmesinin sebebi budur. İlk yaz gelip havalar ısınınca kökler iş görmeğe başlarlar. Yeniden ağacın üstünde yaprak tomurcukları görülür. Bunlar açarak ağaç zümrit gibi yeşillenir.
- Bir de soğuk pek çok olursa bitki donarak kurur.
- Sıcak ve soğukun bu tesirlerine karşı insanlar, hayvanlar ve bitkiler; bedenlerini havanın derecesine göre giydikleri ırbalarla korumaya çalışırlar. Hayvanların tüyleri kışın uzar, yazın dökülerek seyrekleşir. Bitkilerin tomurcukları sert kabuklar ve zamklı maddelerle örtülür. Bahar gelince zamklar erir, kabuklar dökülür ve taze yeşil tomurcuklar yeşil, taze bir halde meydana çıkar.
- İnsanlar da kalın yünlü ırbalar giyerler. Sobalar yakarak bulundukları yeri ısıtırlar. İçerden de, soğuk havalarda şekerli ve yağlı maddeler yiyerek, bedendeki yanışı çoğaltırlar. Kutuplarda yaşayan insanlar çok yağlı yemekler yerler. Halbuki hattıstiva ve oraya yakın olan sıcak iklimlerde yaşayanlar, incecik giyinerek çıplak gibi gezerler. Bir bardak süt ve birkaç hurma ile günlerini geçirerek yaşarlar.

Ek 6: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Ders Kitaplarından Örnek Sayfalar / Tabiat Dersleri 5. Sınıf

Müfredat Programı

1 — TOPRAK : Tarla, bahçe ve çayırlardaki toprak ile çorak arazide toprak arasında karşılaştırma, killi toprak, çanak, çömlük, tuğla, kiremit nasıl yapılır?

2 — ÇİFTÇİLİK : Kışlık ve yazlık ekin. Saban, pulluk. Traktörle ekin karşılaştırmaları. Gübre, tohum, orak, tırpan, orak makinesi. Bugday; arpa ve çavdar başakları, yulaf, harman, döğen, harmanmakinesi, nohut, bakla, mısır, gibi başka ürünler. Çevreye göre tütün, haşhaş, pamuk, susam, keten, kenevir hakkında bilgiler.

3 — TAŞ ve MADEN : Bayağı kireçtaşı, mermer, kumtaşı, malta taşı, granit, alçı, ardovaz, çakmak taşlarının ayırt edilmesi ve sıfatları; çevrede elde edilebilecek olan pirit, simlikurşun ve krom gibi maden örnekleri. Demir, çelik, font, kurşun, kalay, bakır, nikel, çinko, alüminyum, gümüş ve altın madenlerini tanımak ve başlıca sıfatlarını öğretmek.

4 — MADEN KÖMÜRLERİ : Lignite, bayağı taşkömürü, hava-gazı, kok kömürü, antrasit, grafit, (kurşunkalemi yapılışı) maden kuyuları, işçi hayatı, asansör, kazma, çekici; madenlerin çıkarılması, petrol ve benzin.

5 — AĞAÇLAR : Çevrede yetişen meyvalı, meyvazsız ağaçlar, ağaçtan istifade : Kerestecilik; talebeye çam, meşe, gürgen, kestane ve ıhlamur gibi başlıca tahtaların çeşitleri ve sıfatları öğretilecektir.

6 — EVCİL OLAN VE OLMİYAN HAYVANLAR : Bu sınıfta resimler yardımıyla ayı, kurt, tilki, aslan, kaplan, fil gibi yabani hayvanlar da tanıtılacaktır.

7 — AVCILIK : Ördek, kaz, bıldırcın, tavşan, karaca, geyik avcıları, av köpekleri. Zararlı hayvanların yok edilmesi. Faydalı hayvanların korunması.

8 — KUŞLAR : Bülbül, saka, ispinoz, tarlakuğu, kanarya gibi ötücü kuşlar. Kuşların faydaları. Kuş yavrularına dokunmamak. Çiftçilere zarar veren kuşlar : Karga, saksağan, serçe, Yirtıcı kuşlar. Çaylak, atmaca, şahin, kartal (resimler yardımıyla).

9 — BALIKLAR : Denizlerde ve nehirlerde balıkçılık, çevrede bulunan tanınmış balıkları tanıtmak. Balık kurutmak, tuzlamak, saklamak.

10 — SEBZE VE MEYVA : Kurutmak, konserve, reçel, şuruplar yapmak (mevsimlerine göre). Balıkçılığın ve konserveciliğin ekonomik kıymetleri. Dışarıdan memleketimize getirilen meyva ve balık konserveleleri. Bu yüzden memleketimizin kaybettiği paralar.

11 — İNSANIN BEDENİ HAKKINDA BİLGİLER : Nasıl nefes alıyoruz? Nefes boruları, akciğerler, karınzırı, havanın değişmesi, nefes alıp verme hakkında sağlık yolları ve öğütler.

Kan damarları ve kalp, kanın dolaşması (basit bir tarzda) kalbin hareketleri, nabız.

Nasıl duyuyoruz? Beş duygu, dimağ ve sinirler cümlesi hakkında sağlık yolları ve öğütler. Bedenin sıcaklığı ve bu sıcaklığın ölçülmesi.

11 — SAĞLIK BİLGİSİ KURALLARI : Mikroplar, sular, temiz ve fena sular, kızamuk, çiçek, kuşpalazı, verem, tifüs, tifo, kolera, sıtma gibi hastalıklardan korunmak çareleri.

Toprak

Şema ve Plân :

- 1 — Toprağın faydası ve tarihi.
- 2 — Toprağın tahlili.
- 3 — Çorak arazinin çözmesi.
- 4 — Toprağın özgülükleri.
- 5 — İyi toprakların sıfatları.

1 — İçtiğimiz su, topraklar arasından geçiyor; ekmeklerimizi yaptığımız buğdaylar topraktan yetişiyor; en değerli madenleri yine topraklar arasında buluyoruz.

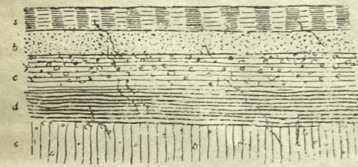
Biliyoruz ki dünyada üç önemli madde vardır : hava su, toprak. İnsanlar su ve hava gibi toprağa da muhtaçtırlar.

Yiyecek ve içecek her şeyimizi yetiştiren toprağın vaktiyle nasıl meydana geldiğini merak edersiniz : Dünya ateş devrini bitirip üzerinde kabuk meydana geldiği zaman topraktan eser yoktu. Her taraf sert, yalçın kayalar halinde idi. Sonraları sıcaklık ve soğukluk, sular, karlar ve buzlar ve birtakım tabii hâdiseler tesiriyle dünyanın kabuğu parçalandı, küçük parçalar da daha küçük küçüle toprak meydana geldi.

Bir taş alıp parçalayınız ve bunu ufak karçalara ayırncaya kadar uğraşınız. Dünyanın sert kabuğunun zaman tesiriyle parçalanarak nasıl toprak haline geldiğini anlarsınız.

Dünyanın kabuğunu meydana getiren kayalar yalnız bir cinsten olmadığı için meydana gelen toprakta da türlü maddeler karışıktır. Bunlar kum, kil, kireçtaşı gibi üç madeni unsurdur. İlk devirlerde kayaların üzerine yapışarak havadan gıdalarını alıp geçinen yosunların ölümü toprağa (Hümüs) ismindeki bitki (nebat) çürüğünü katıştırdı, ve toprağın yumuşamasına sebep oldu. Sonraları büyük nebatlar yıkıntısının toprağa karışması bu dördüncü kısmı çoğalttı.

Şimdi toprağın karışık olduğu bu dört maddeyi ayırmağa çalışacağız.

- a — Suların sürüklenmesiyle deniz kıyısında birikmiş toprak.
b — Kum, c — Çakıl ve balçık, d — Kil.
e — Tebeşir (Kireçtaşı).

2 — Bahçenin türlü yerlerinde çukurlar kazıp bunların dibinden birer parça toprak alalım; birbirleriyle karıştıralım. Bu topraklardaki ıslaklığı gidermek için güneşte kurutalım. Bundan belli bir miktar, meselâ yarım kilo, alıp ayıralım. Şimdi bu ayırdığımız toprak nelerden meydana gelmiştir; bunu araştıralım :

a) Toprağı eleyerek taşını ayırınız, taşları tartıp yarım kilodan çıkarınız. Böylece taşın toprağa göre ne nisbette bulunduğunu anlamış olursunuz.

b) Bir saç üzerine toprağı koyarak ateş üstünde kavurunuz. Bu sırada toprağın üzerinde birtakım küçük kızzılıklar meydana geldiğini, aynı zamanda boynuz yanmasına benzer bir koku yayıldığını duyarsınız. Küçük kızzılıklar görülmeyinceye kadar toprağı saçta kavurunuz. Toprağın ilk tartışıyla ikinci tartışı arasındaki ayırtı yanan cisimlerin eksilmesiyle meydana gelen ağırlık ayırtısıdır. Böylece toprağın içindeki (bitki — nebat) çürüklerini ayırmış olursunuz.

c) Toprağı bir bardak içerisine koyup üzerine tuz-ruhu dökünüz. Bir kabartı meydana gelir. Bu kabartı bitineye kadar devam ediniz. Sonra toprağı süzüp kurutunuz ve tartınız. Bunu ikinci tartı ile karıştırınca aradaki ayırt topraktaki kirecin kemiyetini verir.

d) Elinizde kalan toprağı bir kap içerisine koyup üzerine su katarak karıştırınız. Toprağın bir kısmı az sonra dibe çöker, bir kısmı da su ile karışık olarak açıkta kalır, suyu bulandırır. Bu bulanık suyu başka bir kaba döküp yerine yeniden su koyunuz. Böylece bulanıklık kalmayınca kadar boşaltıp yenisini koymağa devam ediniz.

En sonunda artık suyun bulunmadığını görürsünüz. Siz ne kadar karıştırırsanız toprak suya karışınca hemen dibe çöker. Kaptaki kalan bu toprağı iyice kurutup tartınız. Böylece toprağın içindeki kumu ölçmüş olursunuz.

e) Ayırdığınız bulanık suyu olduğu gibi bırakınız.

Ertesi gün durulduğunu ve altında bir çöküntü meydana geldiğini görürsünüz. Bu suyu, bulandırmadan, başka bir kaba akıttınız. Kaptaki kalan çöküntüyü kurutup tartınız. Böylece topraktaki kili ölçmüş olursunuz.

Yaptığınız denemelerin sonunda toprakların kum, kil kireçtaşı ve (hemüs) denilen ot çürüklerinden meydana geldiğini görürsünüz. Topraklarda bu dört madde her vakit aynı nispette bulunmaz. Bazen bu maddelerden biri ötekinden daha çok bulunur. Hemen hemen yalnız kil veya kireçten ibaret toprağa pek az raslanır.

3 — Tabiat her yerde bütün toprakları aynı şekil ve yapıda meydana getirmemiştir. Bazı topraklar her türlü ürünü yetiştirmeye elverişlidir. Böyle topraklara verimli toprak denir. Bazı çorak arazideki topraklarda da hemen hiçbir şey yetişmez. Meselâ Orta Asyada atalarımızın yaşadıkları yerlerde bazı topraklar vardır ki bunlarda yalnız çayır yetişir.

Çorak arazi katımı (terkibi) türlü türldür. Bazı yerlerde toprak yalnız kilden ibaret bulunur. Buralar çöldür.

Arabistanın ve Afrikanın kıyın kum çölleri vardır ki buralar bir damla su yüzü görmezler. Buralarda hiçbir (bitki - nebat) yetişmez. Bir de kutuplara yaklaştıkça sıcaklık yavaş yavaş azalacağından bitkilerin yetişme kapasiteleri de gitgide kuvvetini de kaybeder. Bu iki kutupta her vakit karla örtülü sahalarda hiçbir bitkiye raslanmaz. Toprakların bazılarının kireci, bazılarının kili, bir kısmının da kumu çok olur. Topraklar bu maddelerin hangisinden zengin ise o ismi alırlar. Meselâ kireçli topraklar, kumlu topraklar, killi topraklar... gibi.

4 — Şimdi toprağın özgülüklerini araştıralım :

a) Kireçli topraklar, suyu çabuk içir ve donların tesiriyle kabarıp çatlar. Otların kökleri de meydana kalır; bozulur. Çok yağmur yağın yerlerde kireçli topraklar kuvvetli olur. Sıcak memleketlerin kireçli topraklarında iyi orman yetişir. Gübreler kireçli topraklarda pek çabuk erir.

b) Kumlu topraklar çabuk ısınır. Az yaşlık tutar. Çünkü kum, suyu kolaylıkla geçirir; adeta süzer. Kumlu toprakları yazın en sıcak günlerinde bile işlemek kolaydır. Gübreler bu topraklarda kolay erir. Çiftçilikte çabuk ısındığından dolayı, kumlu topraklara "sıcak toprak, derler. Kumlu topraklar yumuşak olur. Çavdar, karabuğday, patates kumlu topraklarda iyi yetişir. Kumlu topraklara biraz kireç verilirse iyi bir toprak olur.

c) Killi toprakların rengi aka çalar. Kil, "testi çamuru" denilen ağır bir topraktır. Suyu hiç geçirmez, üzerinde bırakır; sıcakta katılaşıp. Bazen içine demir karışır, o zaman rengi kırmızı olur. Böyle topraklar katıdır. Üzerinde işlemek güçtür. Çiftçilikte böyle topraklara "soğuk toprak, derler. Böyle topraklarda tohumların filizlenmesi güçtür; aynı zamanda gübreyi de

çabuk eritmez. Bu gibi killi topraklara kum ve kireç karıştırılacak olursa killi toprakların zararı kalmaz.

d) Ot çürüklerinden meydana gelen topraklara bir şey ekilmez. Böyle yerleri kum ve kireçle karıştırarak iyileştirmek lazımdır. En iyi usul kireci gübre ile karıştırarak toprağa vermektir. Aynı zamanda ot çürükleri başka topraklara verilirse onları iyileştirir.

5 — Topraklar yukarıda saydığımız bu dört unsuru lüzumu kadar içine almış olursa en iyi verimli toprak sayılırlar. Çünkü bu topraklarda kum olduğu için suyu geçirirler ve sıcaklırlar. Bitki, kireç ve su yönünden de sıkıntı çekmez. Çünkü içinde lüzumu kadar kireç ve kil vardır. Bunlar aynı zamanda besleyici maddeler yönünden de zengindirler. Çünkü katıcında ot çürükleri de vardır. Topraklarda iri parçalı taşlar, çakıl ve kum az olmalıdır.

Sorular:

- 1 — Toprağın nelerden meydana geldiğini anlamak için ne yaparsınız?
- 2 — Çorak yerlerin katıcı ile verimli yerleri meydana getiren toprağın katıcı arasında ne ayrılık vardır?
- 3 — İyi toprağın sıfatları nelerdir?

Killi Toprak

Sema ve plân:

- 1 — Killi toprak.
- 2 — Kilden çanak, çömlek yapılması.
- 3 — Sırlı kaplar.
- 4 — Çini yapılışı.
- 5 — Porselen yapılışı.
- 6 — Tuğla ve kiremit yapılışı.

1 — Kil tamamıyla kuru olduğu zaman yumuşaktır ve kolayca toz edilebilir. Kokusu yoktur. Biraz dilinize

dokundursanız dilinizin yaşlığını emerek dilinizi kurutur. Aynı zamanda dile yapışır. Kil kuru iken kokusuz olduğu halde su değince özülü bir koku verir.

Birçok köylerde kili sabun yerine kullanırlar. Hele rengi kurşuni ve koyu damarlı bir türlü kil vardır ki yumuşak olup çok yapışır. İsmine (leketaşı) derler. Yağı pek iyi çıkardığından yağlı lekeleri çıkarmak için kullanılır.

2 — Kilin çanak ve çömlekçilik bakımından önemi çoktur.

Çanak, çömlek, testi, küp, saksı ve başka şeyler yapmak için bayağı (çömlek toprağı) denilen kil kullanılır.

İstanbulda Beykoz ve Göksü testileri tanınmış olduğu gibi Çanakkalenin sırlı çanak çömlekleri de pek beğenilmektedir.

Kilden her türlü kap yapmak için kili alıp biraz su katarak bir çamur yaparlar. Çömlekçi çamurdan bir parça alır, ufak bir tezgâh üzerine koyar. Bu tezgâh işçinin ayağıyla hareket eden bir çark ile döner. Çömlekçi çamura kabataslak bir şekil verir, sonra yavaş yavaş istediği kalıbı medana getirir. Sonunda bunları kurutup fırında pişirir; su testileri, küpler, çanaklar çömlekler ve saksılar hep bu usul ile yapılır.

Çömlekçi tezgâhı

Bir top çamurun bir kap haline gelinceye kadar aldığı şekilleri (Sayfa 10) resimde pek iyi görebilirsiniz.

3 — Bilirsiniz ki küplerin ve testilerin bir kısmı sırlı, bir kısmı da sırsızdır. Sırlı olanlar içindeki suyu sızdırmaz-

lar. Su testilerinin sırsız olanları beğenilir; çünkü bunlar suyu soğuk tutarlar.

Kaplara sır yapmak için kapları biraz fırında pişirdikten sonra (mürdesenk) ile döğülmüş kil ve kumdan ibaret sulu bir çamur içine batırırlar. Kapların üzerine çamurdan ince bir tabaka yapışır. Sonra kabı tekrar fırına koyarlar. Burada sıcaklığın tesiriyle bu çamur eriyerek kabın üzerinde bir sır meydana getirir. Bu parlak sır kapların içindeki suyun sızmasına karşı koyar. Böylece meydana getirilen kaplar kaba ise de ucuz olduklarından oldukça kullanılır. Hele küplerle testiler ve saksılar çok kullanılır.

Çamurun kap haline gelinceye kadar aldığı şekiller

Toprak tencere ve güveç gibi şeylere gelince, bunların üzerindeki cilâ çatlar, yağ ve başka maddeler bu çatlakların arasından kabın (gözeneklerine - mesamatına) sızar. Nekadar yıkansalar temizlenemezler. Fena ve ağır kokular yaparlar. Bunun yerine çini ve porselenler üstün tutulmaktadır.

4 — Çini kapların temizlenmesi kolaydır. Toprak kaplar gibi ağır değil, hafiftirler. Çini kapları yapmak

için kili yine su ile hamur haline getirirler. Bu hamura biraz (Kuarts - Necef taşı) ilâve ederler. Fakat bu halde bırakılırsa kabın içine konulan suyu dışarı sızar. Bunun için bir sırâ üzerine kapamak lazımdır. Bunu yapmak için cilâ tozu bulunan sulu bir bulamaç içine kabı batırırlar; sonra kabı tekrar fırına koyup pişirirler. Çiniye beyaz ve saydam olmanın renk vermek için bu cilâ hamuruna bazı ecza da katarlar. Bu biçim yapılan kaplara (bayağı çini) derler.

Çini eşya toprak eşyadan üstün ise de bunların sıraları sıcakla çatlayabilir. Bunun için (saydam olmanın) daha elverişli bir çini çok kullanılmaktadır. Bunlar lüce toprağından yapılır. Memleketimizde pek iyi çiniler yapılmıştır. Camilerimizin en büyük süsü bunlardır. Kütahya da bir çini fabrikamız vardır.

5 — Bir de porselen denilen kaplar vardır ki bunlar bütün başka eşyadan üstündür. Bunların hamuruna (kaolen) denilen çok ak, yumuşak arı kil karıştırılır. Porselen kaplar pahalıdır. Bunların hele süs yerine kullanılan ve üzeri (mine) boyalarıyla süslenen kısımları vardır ki son derece kıymetlidir. Salonları süslemek için kullanılan vazolar, ince işlenmiş bütün ufak eşya hep porselen yapısındırlar.

6 — Yapı için pek büyük hizmeti olan tuğlaları yapmak için çömlük toprağı denilen bayağı kil su ile yoğrulup hamur haline getirilir. Tuğlalar için tahtadan kalıp vardır. Kil hamurunun tahtaya yapışmaması için kalıbı ıslatıp bunu içine dökerler, üzerini düzeltirler. Bu kalıplar bazan dört veya altı tuğla için bölünmüş çerçeveler şeklindedir. Bu kalıbı ince kum serilmiş harmanlara götürüp kuvetlice silkerler ve yere düşürürler. Güneş ve rüzgâr altında bu tuğlalar kurur. Sonra bunları pişirirler.

Tuğlaları, ya özel fabrikalardaki birtakım büyük

fırınlarda pişirirler yahut rüzgâr karşısında kurutulmuş tuğlaları kafes şeklinde yığarak eğreti bir yapı yaparlar. Bunun ortasını baca şeklinde bırakarak burada ateş yakarlar. Meydana gelen sıcaklığın tesiriyle tuğlalar pişer ve kırmızı bir renk alır. Bu renk kilin içerisinde demir bulunmasından dolayıdır.

Kil böyle pişirilince eski ağırlığına göre çok hafifleşir. Çünkü içerisindeki suyu tamamiyle kaybeder; aynı zamanda katılaşır; üzerine cilâ sürülmüş gibi parlar. Bu parlaklığa sebep sıcaklığın tesiriyle kilin bir kısmının erimesidir.

İstanbul kâğıthane taraflarına gidenler oralarda öbek öbek tuğla harmanlarına raslamışlardır. Bugün bütün bu işler makineler ile çabukça yapılmaktadır.

Bizde kiremitler de aynıyle tuğlalar gibi yapılmaktadır. Fakat frenk kiremidi denilen ve bayağı kiremitlere üstün tutularak kullanılan kiremitler fabrikalarda makinelerle meydana getirilir. Onların en tanınmış Marsilya kiremitleridir.

Sorular

- 1 — Kilin vasıflarını söyleyiniz.
- 2 — Kilden ne gibi faydalar görülür?
- 3 — Çini ile porselen arasında ne ayrılık vardır?
- 4 — Kiremit ve tuğla nasıl yapılır?

Çiftçilik

Sema ve plân:

- 1 — Çiftçi ve çiftçilik.
- 2 — Kışık ve yazlık ekinler.

1 — Bilirsiniz ki ekmek undan yapılır. Un da buğdaydan çıkar. Yiyeceğimiz ekmeğin buğdayını bize köylü hazırlar. Köylü tarlasını kazar, eker, ekinleri olgunlaştınca toplar. Harmanda taneleri ayırır. Bunlar

değirmenlerde öğütülüp un olarak fırınlara gönderilir. Orada pişirilir. Biz de hazırca ekmeği alırız.

Köylünün tarlaya ektiği şey yalnız buğday değildir. Arpa, yulaf, çavdar, mısır gibi bütün diğer tahılları da eker. Bu işlerle uğraşanlara (çiftçi) derler.

2 — Kışık ve yazlık ekinler. — Toprak çiftçinin (iş yurdu) dur. Çiftçi onun üzerinde ne kadar iyi çalışırsa ve uğraşırsa o nisbette iyi ürün alır.

Her çağında (mevsim) çiftçinin işi vardır. Tohum atma çağı ilkbaharla sonbahardır. Bu çağlarda yağın yağmurlarla toprak kuvetlenir ve ekin tohumları filizlenir.

Bu zamanların dışında çiftçi, tarlalarını sürer, toprağı gübreler, kabartır, havalandırır, yumuşatır, yabancı ve zararlı otları ayıklar, ekilen ürünlerin köklerini kabartır. Hulâsa yalnız karların her yeri kapladığı ve topraklarda çalışmaya zamanlar ayrı olmak üzere bütün vakitler iş zamanıdır.

Tahıllar yazlık ve kışık olarak iki kere ekilir. Yazlık tohumlar şubat, mart ve nisan aylarında ekilir. Bunların ekileceği tarlalar önceden hazırlanmıştır. Buğday, arpa, çavdar, yulaf gibi tahıllardan başka mısır, piring, patates, darı, tütün, yerelması, mercimek, nohut, bakla gibi şeyler de yazlık olarak ekilir.

Sıcak yerlerde hazıranda buğday tarlaları biçilmeğe başlanır.

Orta memleketlerde tarlalar; bu ayın ortalarında ve temmuzun başlarında biçilir.

Yazlık ekilen ürünlerin bir kısmı yenilmek üzere ayrılır. Bir kısmı tarlalara gübre olarak verilir. Birtakımı da hayvanları beslemek için verilir.

Kışık olarak yapılacak ekinlere çok yerlerde birinci-teşrinde başlanır. Bazı yerlerde tohum ekmeğe kasımdan sonra başlarlar. Soğuk memleketlerde güzlük ekin-

leri erken ekmeğe çalışmalıdır, tohumları sık atmalı ve üzerini hafifçe örtmelidir. Ekime birincikânunda son verilir. Kışık olarak buğday, arpa, yulaf, çavdar, kaba yonca, fık, bakla, mercimek, yabanbezelyesi gibi şeyler ekilir.

Sorular :

- 1 — Çiftçilik neye derler ? Çiftçi ne gibi işlerle uğraşır ?
- 2 — Tahıllar kaç kere ve ne zamanlar ekilir ?
- 3 — Türlü iklimlerin tahıllar ekimi üzerine tesiri var mıdır ?

“Saban,pulluk,traktör”le ekincilik karşılaştırmaları

Şema ve plân :

- 1 — Toprağı sürmek ve faydası ?
- 2 — Tarım araçları (aletleri) saban ve parçaları ?
- 3 — Pulluklar.
- 4 — Traktörle ekincilik ve önemi.
- 5 — Çift işlerinden: toprağı sürmek.

1 — Toprağı tohumu ekebilme için toprağın önce hazırlanmış olması lazımdır, demiştik. Toprağı yumuşatmak ve havalandırmak için yapılan işlere çiftçiler (herak) ve (nadas) derler. Toprak ya derin veya yüzdün sürülür. Bazı yerlerde toprak pek katı olduğu için toprağı belleler. Bu iyi ise de çok emek ister.

Bir toprağı sürmekte üç türlü iyilik vardır :

A) İşlenen topraklar daha iyi havalanır, otların kökleri daha derin gider ve böyle bir tarla yaşlığı daha çok saklar.

B) Tarlanın kuvvetlerini alan yabani ve fena otlar yok edilir.

Saban

C) Gübreler ve tohumlar toprağı karıştırılır.

Toprağı sürmeye sonbahar yağmurlarından sonra başlanır. Bazı yumuşak toprakları yaz sıcaklarında sürmek pek iyidir.

2 — Toprağı süren ve işliyen tarım araçları sabanlarla pulluklardır. Tekerleği ve kulağı olmayan pulluklara (saban) derler. Saban toprağın altını üstüne getirir. Böylece toprak güneş ve hava almış olur. Çiftçilerimizden birçoğu (karasaban) denilen ağaç sabanlar kullanırlar. Fakat bu, Avrupa memleketlerinde hiç kalmamıştır.

Ağaç veya karasaban

Bunlar toprağı derin sürmezler ve iyice altını üstüne getirmezler. Toprak lüzumu kadar havalanmaz, zararlı otlar da yokedilmez. Bunlarla çiftçi günde 1 - 1,5 dönüm yer sürebilir. Bir dönüm (1000) metre murabbana yakındır.

3 — Toprağın çok ürün vermesi derince sürülüp güzel karıştırılmasına ve iyice havalandırılmasına bağlıdır. Bunun için saban yerine pulluk kullanılır. Pulluk bir veya birkaç tekerleği

Pulluk

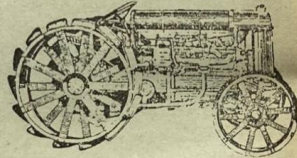
ve kulaıkları bulunan sabanlara derler. Bunların pek çok çeşitleri vardır. En basiti tek tekerlekli pulluklardır.

4 — Bir de traktör pullukları vardır. Traktör, tarım makinelerinin bütün çeşitlerini arkasından çeken bir makinedir. Bunlar yerine göre 10 dönüme kadar sürerler.

5 — Büyük ölçüde yapılan işlerde el ile işliyen aletlerin faydası hemen hiç denecek kadardır. Bunlarda makine kuvvetlerinden istifade ile az zamanda çok iş yapılmaya çalışmak lazımdır. Böylece makinelerin kullanılması ile hem zamandan kazanılır, hem de az işçi ile çok iş başarılabacağından iş ucuza mal olur.

Aynı zamanda çok ürün alınır. Çünkü toprak el ile yapılmaya nisbetle daha derin ve daha iyi sürülmüş olur.

Adanada yeni tahıl makinelerinden birçoğu kullanılmaktadır. Başka bazı vilayetlerde de bunlardan kullanılmaya başlanmıştır. Bu makineler oldukça pahalı ise de bir köy elbirliğiyle bir makine alsın hepsinin işi bu bir makine ile görülmüş olur. Köylü hem yorulmaz, hem de zamandan kazanarak tarlasında çok çalışmak için vakit kazanmış olur.

Traktör

Sorular :

- 1 — Saban nasıl bir araçtır, ne işe yarar ?
- 2 — Pulluk nedir, sabandan ayrılığını söyleyiniz ?

3 — Traktör nedir, traktörü saban ve pulluklarla karşılaştırınız.

4 — Çiftçilikte en soysal araçları kullanmaktaki kazançlar nelerdir ?

Gübre

Şema ve Plân :

- 1 — Gübrenin faydası.
- 2 — Çeşitleri.
- 3 — Hayvan gübreleri.
- 4 — Yeşil gübre.
- 5 — Maden gübreleri.

1 — Toprağı ekilen bitkiler topraktaki kuvvetlerden fayda görerek büyürler. Eğer o bitki bir kere daha aynı yere ekilecek olursa birinciye nisbetle zayıf ürün alınır. Eğer böylece devam edilirse toprağın artık o ürünü yetiştiremediği görülür. Eskiden toprağın bu halini görenler toprak yoruldu, dinlendirmek lazım, diyerek bir sene ek-tikleri yeri bir sene boş bırakırlardı. Halbuki toprak dinlenmekle, eksilen maddeleri yerine gelemez.

Yahut bir sene buğday ekilen tarlaya ertesi sene başka bir şey meselâ bakla gibi bir bitki ekerek (değiştirme) denilen bir usul kullanırlar.

Tahıl ihtiyacı çok olan nüfusu çok arazisi az memleketlerde bu usul zararlı olduğundan toprağın eksilen maddelerini yerine koymak ile her sene aynı yere aynı bitkiyi ekerek kuvvetli ürün almışlardır.

Toprağın eksilen maddeleri (azot), (asit fosforik), (potas) ve (kireç) tir. İşte çiftçi bu dört maddeyi toprağı verecektir. Bu besleyici dört maddeyi toprağı vermeyen biricik çaresi de bunları toprağı karıştırmaktır. Gübresiz tarım olmaz.

T. D. 5 - 2

2 — Beslediğimiz hayvanlar bize gübre verirler. Bir de yerden çıkan maden gübreleri vardır. Bu ikisinden başka yeşil gübre denilen bir türlü gübre daha vardır. Bunlardan sırasıyla bahsedeceğiz.

3 — Hayvan gübreleri : Gübre, hayvanın beden makinesinde çürüyen otlardan başka bir şey değildir.

Gübreli ve gübresiz toprağa ekilen bitkiler

Bir çiftçinin en büyük ödevi mümkün olduğu kadar çok gübre almak ve gübrelerini iyi saklamaktır. Bunun içinde tarlalara, buğday, arpa gibi toprağı kuvetten düşüren ürünlerden sonra hayvanlara yedirilecek otlardan ekmelidir. Bu otlar topraktan aldığı kuvetlerden çok ona kuvet verir ve ertesi sene için tarlayı buğday ve arpaya hazırlar. Bu otları ekmekle hem toprağı kuvetlendirmiş, hem de hayvanların yiyecekleri otları hazırlamış oluruz. O zaman iyi beslenen hayvanların soyları da iyileşir; yüksek, kuvetli ve kemikli hayvanlar elde edilir. Gübre arttığı için de topraklar kuvetlenir, ve verimi artar. Ahırlarda hayvanların altlarına otlardan, samanlardan yatak yapılır, bu saman hayvanların gübreleriyle karışır ve gübrelerle beraber gübre yığınlarında çürür.

İyi saklanmayan gübrelerde hemen hiç kuvet kalmaz. Gübre yığınının altlarını taşla döşemeli ve gübrelerden sızan suların toplanması için bir çukur kazmalıdır. Buraya sızan suları toplayıp her gün yığınların üzerine atmamalıdır. Böylece gübreler iyi yanmış olur. Gübre yığınlarının üzerini örtmelidir. Gübreler ne kadar iyi yanmış olursa toprakta o kadar kolay crir, ve otların aradıkları kuvetleri onlara verir. Gübre

suları pek kuvetlidir. Bu sular çayır için en iyi bir kuvettir.

Hayvanların idrarları da kaybedilmemelidir. Ahırların tabanı biraz eğri olmalıdır. Buradan toplanacak suları gübre yığınlarına saçmalıdır. Hayvan idrarlarında toprakları kuvetlendirecek maddeler vardır.

4 — Yeşil gübre. — Bazı bitkileri daha yeşil iken toprağın kuvetini arttırmak için toprağa karıştırırlar. Buna tarımda (yeşil gübre) derler. Bunun için türkmen buğdayı, fık, mısırdarısı, acıbakla, tırfil ve yoncalar çok kullanılır.

Bunlar nisan, mayıs ve haziranda ekilir. Bunları çiçek

Yeşil gübre için ekilen otlar

Sağda türkmen buğdayı. Ortadan üstte mısırdarısı, altta yonca. Soldan yukarı tırfil, fık, aşağıda acıbakla

açar açmaz toprağa karıştırılmalıdır. Çiftliklerden uzak olan tarlaları bu usul ile gübrelemek faydalıdır.

5 — Maden gübreleri. — Yüksek miktarda ürün almak için hayvan gübreleri yetiştir. Toprakta çıkarılan azotlu, fosfatlı ve potaslı tozlar vardır. Bunlar çabuk erir, ekinler ve otlar üzerinde hemen tesirini gösterir. Fakat hiçbir zaman maden gübreleri hayvan gübrelerinin yerini tutamaz. Onun için bu gübreleri hayvan gübreleriyle karıştırmak lazımdır.

Bir toprakta eksik olan herhangi kuvet bu maden gübreleriyle tamamlanır. Meselâ azotu az olan toprağa azotlu gübre, asitfosforikli az olan yerlere fosfatlı gübreler dökülür. Maden gübrelerinden bazıları kışın toprağa karıştırılır. Bazıları da mümkün olduğu kadar bir yağmurdan önce ilkbaharda tarlaların yüzüne saçılır.

Tohum

Şema ve plân :

- 1 — Tohum seçimi.
- 2 — Tohum ekilmesi.

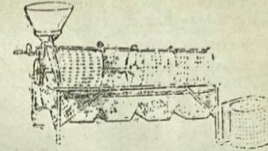
1 — Tohum seçimi tarımda en önemli iştir. Ekilecek tohumlarda, taş, toprak ve saman gibi şeylerin zararı yoktur. Fakat bunların arasına bazan yabancı ot ve bir takım hastalık tohumları karışmış olur. Bunun için tohumların temiz olmasına dikkat etmek ve bunlarla karışık tohumları temizlemek lazımdır.

Tohum temizleyen makineler vardır. Bunlara (tırör, enek) derler.

Bunlar tahıl yabancı ot tohumlarından, taş ve topraktan temizledikten başka birkaç kısma ayırır.

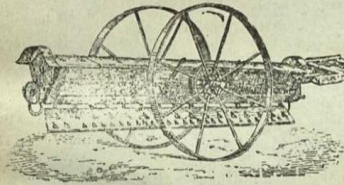
En dolgun taneler tohumluk olarak saklanır. Bu makineler tarımın en faydalı ve en lüzumlu aletlerinden biridir. Çiftliklerde tohum ayıran tırörlerle günde 20, 30 hektolitre buğday veya arpa çıkarılabilir.

Tohumların yalnız temiz olmaları da yetiştir. Tohumların hep birden filizlenmeleri de lazımdır. Tohumların suya atıldığı zaman dibe çökenleri iyi ürün verirler. Tohumların filizlenebilecek kapasitelerini ölçecek başka araçlar vardır.

Enek (tohum temizleyen makine)

2 — Temizlenen bir tohumu toprağa ekmek tarımın en önemli işlerindendir. Verimin az veya çok olmasında tohum atmanın tesiri pek büyüktür.

Tohum saçan makine

Toprağa bırakılan tohumlar birçok yerlerde pek eski zamanlardanberi el ile saçılır veya çiziye yani sabanın açtığı ocaklara atılır. Küçük yerlerde tohumu el ile atmak çaresizdir.

Fakat büyük çiftliklerde ve geniş çölde tarım yapılan yerlerde tohum, makinelerle saçılır.

Tohum makinelerinin kullanılması ile tohumdan pek çok ekonomi yapılır.

Orak, tırpan, orak makineleri

Sema ve plân :

- 1 — Ekinlerin biçilmesi.
- 2 — Orak ve orak makineleri.

1 — Ekilen tohumlar olgunlaştınca bunlar biçilir. Buna (orak) derler. Buğdaylar haziran ortasına doğru sarımağa başlar. Arpalar buğdaylardan önce sararır. Fakat tahıl saplarının pek çok kuruması beklenemez olursa biçilirken taneler dağılıp yerlere dökülürler. Bunun için sapların pek çok kuruması beklenilmemelidir.

2 — Ekinler oraklarla ve tırpanlarla biçilir. Bir de kavrama orakları vardır.

Bayağı oraklar iyidir. Kavrama oraklar taneleri yere çok dökerler.

Büyük çiftliklerde ekinleri orak makineleriyle biçerler.

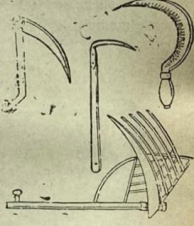
Bunlar sapları keser, demet yapmak üzere bir tarafa bırakır.

Bir kısım orak makineleri de hem keser, hem demet yaparak işi kolaylaştırır.

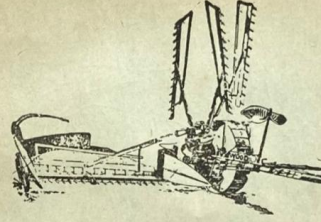
Orak makinelerini ya iki çift beygir, yahut öküz çeker. Makine ağır olduğundan her saat başında hayvanları değiştirmek lazımdır.

Bu makineler günde 28 - 30 dönüm yer biçer.

Eğer bu makineler traktör arkasında çekilirse daha süratli hareket ederek daha çok yer biçer. Ekinler biçildikten sonra hemen demet yapılmalıdır. Yapılmazsa hem harman yerine taşıma kolay olmaz, hem de yağmurdan

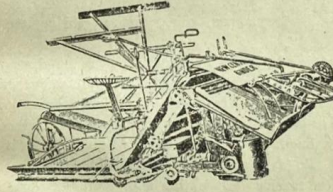

Orak, tırpan, kavrama orak

Orak makinesi (yalnız biçer)

ıslanmak tehlikesi olduğu gibi tanelerin renkleri de güneşten bozulur. Demet halinde toplanan ekinler harman yerine götürülür.

Orak makinesi (biçer ve bağlar)

Buğday - Arpa - Çavdar - Yulaf

Sema ve plân :

- 1 — Buğday ve çeşitleri.
- 2 — Buğday bitkisinin genel tekisi.
- 3 — Sürme hastalığı ve geçiştirilmesi.
- 4 — Nişasta ve kullanışı.

1 — Buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi şeylere Tahıl derler.

Tahıl içinde bütün insanları besleyen buğday çok kıymetlidir. Bizim memleketimizde çok iyi buğday yetişir. Buğdaylar sert ve yumuşak olarak iki türdür. Sert buğdaylar ortadan kırılınca parlak cam gibi görünürler, yumuşak buğdayların unları daha aktır.

2 — Buğday tanelerinin dizili olduğu dala (başak) derler. Bu taneler başak üzerinde iken üzerleri küçük iki yaprakla örtülür. Bu yapraklardan biri ötekini içine almış gibidir. Bunun ortasından kılıç gibi ince bir kısım yukarıya çıkmıştır.

Bir buğday tanesini dişinizle kırarsanız ak ak tozlar görürsünüz. Bunlar (un) dur. Bunun üzerine örten sarı kabuklar (kepek) tir. Buğdayın yaprakları ince uzun ve şerit biçimindedir. Bu cins buğdaylarda sapın içi boştur. Bazıları yarı dolu, bazıları tamamiyle doludur.

Kuvetli topraklarda iyi bakılan ekinler 1 1/2 - 2 metro kadar yükselir. Bir buğday sapı üstünde birçok boğumlar vardır. Bu boğumların yanından ince uzun bir yaprak çıkıp sapa sarılır. Buğday yaprakları boyuna yırtilabilir. Çünkü yaprağın sinirleri aşağıdan yukarıya doğru ve düzdür. Buğday sapı üzerindeki boğumların araları eşit değildir. Bazı saplarda boğumların arası daha uzun, bazı saplarda daha kısadır.

Buğdaylar kışlık ve yazlık olarak ekilir. Yazlık olanlar çiçeklerini mayısta açarlar. Haziran ortasında da orak zamanı gelmiştir.

Sararan buğdaylar oraklarla biçilir. Biçilen ekinler demet yapılır, bağlanır, yığın yığın istif edilir. Sonra harman yerlerine götürülür. Harmanlarda buğday taneleri samanlarından ayrılır, taneler değirmende öğütülerek un ve kepek ayırılır. Undan insanların en önemli ihtiyacı olan ekme yapılır.

Bazan buğdaylarda (sürme) denilen bir hastalık baş gösterir. Buna tutulan taneler kararır, el ile sıkılınca toz haline gelir. Buna karşı en iyi yol tohumluk buğdayları kireç suyu ile ıslatmaktır. Göztaşı da iyi gelir.

4 — Buğdaylardan nişasta çıkarılır. Unu su ile yururup hamur yaparlar. Bu hamur sık örgülü kalbur içinde azar azar su katılarak artsız arasız yuğurulur. Akan sular bir kaptan toplanır. Duru su akıncaya kadar bu işe devam edilir. Elekten geçen nişastalar suyun dibine çöker. Üstündeki su aktarılır, nişasta kurutulur. Kalbur üzerinde arı (glüten) kalır. Bu asıl hamurun özüdür. Bundan yapılan ekme şeker hastalıklı hastalara yedirilir. Nişasta kola ve pudra yapmak için kullanılır. Buğdaylardan un, irmik, şehriye, makarna, bulgur yapılır.

Arpa

- 1 — Arpa daha çok hayvanların yiyeceğidir. Arpa

taneleri, buğday tanelerinden uzundur. Arpa başağında kılçıkların sonundaki kabuğu açıp kaldırırmanız tane meydana çıkar. Buğday tanesinin üzerindeki kabuk soyulup çıkarıldığı halde arpa tanesinin üzerindeki kabuk soyulmaz. Bu kabuğa (kavuz) denir. Tanenin bu yapışık kavuzundan başka bir de dış kavuzu vardır. Bu, kılçığın sonundaki kabuktur; taneleri her taraftan sarar.

Bazı cins arpalarda iç kavuz soyulabilir; arpa başaklarında taneler iki veya altı sıralı olur. Arpa iyi sürülmüş ve gübrelenmiş toprak ister. Yazlık ve kışık olmak üzere iki cins vardır. Bu iki cins arpanın da birçok çeşitleri ekilir.

2 — Arpa taneleri ve samanları hayvana yedirilir. Çocuklara arpa unundan bulamaçlar yapılır. Arpanın biracılıktaki yeri pek büyüktür. Bunun için dünyanın her tarafında arpa verimi günden güne artmaktadır, çünkü bira denilen içki arpadan yapılır.

Çavdar

1 — Buğday yetiştirmiyen topraklarda çavdar pek iyi yetişir. Çavdar ununu sadece veya buğday unu ile karıştırıp ekme yaparlar, bu ekmeğin rengi karaca, hazmı güçtür. Çavdar tanelerinin kabuğu soyulabilir. Buğday demetlerini çavdar sapı ile bağlarlar. Çavdar samanından hasır ve hasırşapkalar yapılır. Çavdardan rakı da yapılır.

2 — Çavdara yağmurlu senelerde (çavdar mahmuzu) denilen bir hastalık gelir. Bu hastalıkta taneler çavdar kabuklarından, yani tanenin üzerini saran zardan horoz mahmuzu gibi uzarlar, kara bir renk alırlar.

Yulaf

1 — Kuvetsiz topraklarda iyi yulaf yetişir. Kuraklık

yulafa zarar vermez. Çünkü yulaf kökleri çok uzundur. Yulaf, başka tahıllar gibi başak şeklinde değildir. Düzensiz birtakım salkımlar şeklindedir. İlkbaharda sabanlarla veya çapalarla karıştırmalıdır. Kış ve ilkbahar cinsleri vardır.

2 — Yulaf, hayvanlara yedirilir. Kümes hayvanları da yulaf ile beslenir.

3 — Bazan buğdaylarda olduğu gibi yulafalarda da kömür hastalığı olur. Başakların üzeri kararır. O vakit göztaşı ve kireçli sular kömür hastalığına faydalıdır.

Harman

Sema ve plân :

- 1 — Harman.
- 2 — Döğen.
- 3 — Harman makinesi ve çeşitleri.

1 — Ekinler tarlada demet yapıldıktan sonra harman yerine getirilir. Burada tahılın taneleri ve samanları ayrılır.

Harman yerleri düzgünleştirilmiş yuvarlak yerlerdir. Demetler harman yerinin çevresinde üst üste istif edilir. Her sabah harman yerine o gün harman edilecek kadar buğday demetleri açılıp serilir. Bunların üzerinden (döğen) gezdirilerek başaklar ezilir, taneler ayrılır.

2 — Döğen tahtadan yapılır. Altında sivri keskin çakmaktaşı kalkıldır.

Bu döğenlerin önüne bir çift öküz veya at koşarlar. Harman yerine yayılan ekin demetleri üzerinden döğeni gezdirirler.

Döğen kuru otları ezer, kırar, parçalar ve bunların içinden arpa, buğday tanelerini ayırır.

Bunları sonra savururlar, samanlar ayrılır. Taneleri

çuvallara doldurup un haline getirmek için değirmenlere taşılır.

3 — Büyük çiftliklerde harmanlar, buhar kuvetiyle işliyen makinelerle yapılır. Bunlara (harman makinesi) derler.

Buğday, arpa, çavdar, yulaf, pirinç, buğday gibi tahılların saplarını kesen, kavuzlarını savuran, tanelerini ayıran makineler harman makineleridir. Bunların türlü çeşit ve boyları vardır. Harman makinelerini çevirmek için ayrıca bir motor veya lokomobil lazımdır.

Harman makinelerinin büyük ve küçükleri vardır. Küçükler kol ile çevrilerek işler. Beş işçi ile on saatte 1000 - 2500 kilo buğday çıkarır. Bunlar yalnız başaklarından taneyi ayırır.

Bundan başka bir çift hayvanla çevrilen makineler

Lokomobil arkasında işler harman makinesi

olduğu gibi ayrıca traktör denilen makinelerin çektiği harman makineleri de vardır. Bir de lokomobil arkasından işliyen makineler vardır ki bunlar da büyük çiftlikler içindir. Lokomobil, raysız olarak toprak üzerinde yürüyebilen bir çeşit lokomotifir.

Harman makinelerinin kullanılması yüzünden zamandan, hem de işçi harcından kazanılır. Onun için makinelerle yapılan iş ucuza mal olur. Bir de hem orak, hem harman makinesi vardır. Bu makine ile tarla üstündeki ekinler biçilir. Aynı zamanda harman ederek taneleri ayırır. Çünkü makine tarlada yürürken biçtiği ekinleri demet halinde bırakmaz. Kendi harman makinesiyle döverek tanelerini çuvallara yerleştirir ve yer yer bırakır. Bu makine 25 beygir kuvetinde bir traktörle çekilir.

Adanada bu makine denenmiş, bir günde yüz dönüm kadar bir tarlanın ekini biçilerek harman edilmiştir. Bu makine düz yerler için pek elverişlidir. Ankarada, Atatürk çiftliğinde de harman makineleri iş görmektedir.

Nohut

Sema ve plân:

- 1 — Nohut ve ekilme zamanı.
- 2 — Faydaları.

1 — Nohut (besin - gıda) yerinde kullandığımız tohumlardandır. Nohut, birçok yerlerde sonbaharda ekilir. Bunun ekileceği yeri kıştan bir iki kere sürüp tırmıklamak lazımdır. İki kere çapa ister. Sıcığa dayanıklılığı çoktur. Nohut yetiştirmek için nohut tanelerini ekmek lazımdır. Çiçekleri bakla çiçeklerine benzer. Adeta kelebek gibidir. Taneler olgunlaşınca dallarıyla beraber toplanıp kurutulur. Yahut tanelerini saran kabuğu çıkarmak için değneklerle döğörlar. Taneler kabuklarından ayrılır.

2 — Nohut tanelerinden bir kısmını tohumluk olarak saklarlar. Öteki kısmı da ya un halinde, yahut doğrudan doğruya tane şeklinde yiyecek olarak kullanılır. Nohut azotlu maddeler yüzünden zengin olduğu için bedene faydalıdır.

Kuru sapları ve yaprakları hayvanlara yedirilir.

Yedigimiz leblebiler nohudun kavrulmasıyla yapılır. Bazı yerlerde kahveye de karıştırılır.

Bakla

Şema ve plân :

- 1 — Bakla ve faydaları.
- 2 — Yeşil kabuklu taze baklanın gözden geçirilişi.
- 3 — Bakla tanesinin çimlenmesi.
- 4 — Baklanın ekilme ve biçilmesi.

1 — Bakla, taze ve kuru şeklinde pek çok kullanılan otlardan biridir. Tanelerini kurutarak makinelerden

Bir dal bakla

Bakla çiçeği

Çiçeğin kısımları

geçirip un halinde de kullanılır. Bu taneleri insanlar yediği gibi hayvanlara da verirler. Samanı koyun ve sığırlara iyi bir besindir.

Ayrıca hayvanların yataklarına serilip gübrelerle karıştırılır.

Bakla ekilen topraklar kuvetlenir. Çünkü bakla kökleri yoklanırsa köklerin ufak hayvancıklarla dolu olduğu görülür. Bunlar havadan azot alıp toprağa verirler. Böylece toprak kuvetlenir.

2 — Baklanın çiçeği çok güzeldir. Çiçek olgunlaşınca yumurtalık büyüyerek bakla meydana gelir. Taze baklayı gözden geçirirsek iki yaprak arasında boydan boya dizilmiş taneler görürüz. Bu yapraklar yumurtalığın üzerini meydana getiren kabukların büyümesinden, taneler de yumurtaların yetişmesinden meydana gelmiştir. İki yaprak üzerinde bir sayıda tane vardır.

Baklanın yaprakları etli ve içerisi tüylüdür. Hazmı biraz güç olmakla beraber taze halinde çok yenilir. Eğer baklalar taze iken toplanmazsa üzerindeki etli yeşil yapraklar kurur, kendi kendine ortadan ayrılır, içindeki tohumlar, yani bakla taneleri yere dökülür. Fakat bunu beklemeyip zamanında baklayı toplar ve bir kısım tohumları, ekmek üzere saklarlar.

Bakla tanesinin çiçekleri

3 — Eğer bir bakla tanesi nemli kum içine gömülürse tanenin üzerindeki zar bir zaman sonra çatlar

ve yırtılır. Bu iki parça arasında bulunan öz dediğimiz malurut şeklindeki kısım havaya doğru uzayan bir uç ile toprağa doğru uzayan bir kök bırakır. Yukardan önce iki yaprak çıkar. Yavaş yavaş dallar ve yapraklar meydana gelir.

Bu zaman içinde tanenin içi bomboş kalır. En son meydana tanenin üzerini saran zardan başka bir şey kalmaz.

Demek ki bakla tanesinin etli kısımları, içindeki özün kök çıkıncaya kadar beslenmesine yarayan birer besin deposudur. Yapraklar açılınca bitki artık topraktan beslenmeye ve büyümeye devam eder.

4 — Baklanın sonbaharda ve ilkbaharda ekilen çeşitleri vardır. Fidanın kökleri birkaç kere çapalanmak ister; dipleri doldurulur. Bazıları çok yükselir. Bunların tepelerini koparmak lazımdır. Baklalar yetişince ya el ile toplanır, yahut (kosa) lar veya oraklarla biçilir.

Taneler yarma makinelerinden geçirilir; değirmende kabaca öğütülerek hayvanlara verilir.

Mısır Buğdayı

Şema ve plân :

- 1 — Mısır bitkisi ve meyvası.
- 2 — Mısır yetiştirilmesi.
- 3 — Faydaları.

1 — Hemen buğday derecesinde ekilir. Mısırın sapı ve taneleri arpa, yulaf, buğday ve çavdardan büyüktür. Mısır taneleri mısır koçanı üzerindedir. Koçanın tepesinde mısırın püskülü vardır. Bu püskül, koçanı örter.

Tanelerin ufak ve büyük, renklerinin ak ve sarı olmasına göre birçok çeşitleri vardır.

2 — Mısır, derin sürülmüş ve çok gübrelenmiş yerlerden hoşlanır. Sulak yerlerde çok iyi yetişir.

Mısır, ilkbaharda don ve soğuklar geçtikten sonra ekilir. Bazı yerlerde hazirana kadar ekilir. Koçanlar görününce dalların uçları kesilir. Mısır tarlalarına su verilse çok iyi ürün alınır. Geç ekilen mısırlar birinciteşine veya ikinciteşine yetişir.

3 — Bazı yerlerde mısır insanların ve hayvanların esaslı besindir. «Cin mısırı» veya «patlak mısır» denilen türleşü, kışın eğlence için patlatılır, yenilir. Mısırları bazı yerlerde sık ekerler ve yeşilken biçip hayvanlara yedirirler.

Sapları yığın halinde de uzun zaman dayanır, bunlar kışın hayvanlara verilir.

Mısır bazan un haline getirilip ekmek, çorba, bulamaç yapılır. Mısır koçanları yapraklarıyla bağlanıp hava alan bir yerde kurutulur. Mısır unu besleyicidir. Bazan köylüler kendi istekleriyle, fırıncılar da dek olarak ekmeğe mısır unu katarlar.

Tütün

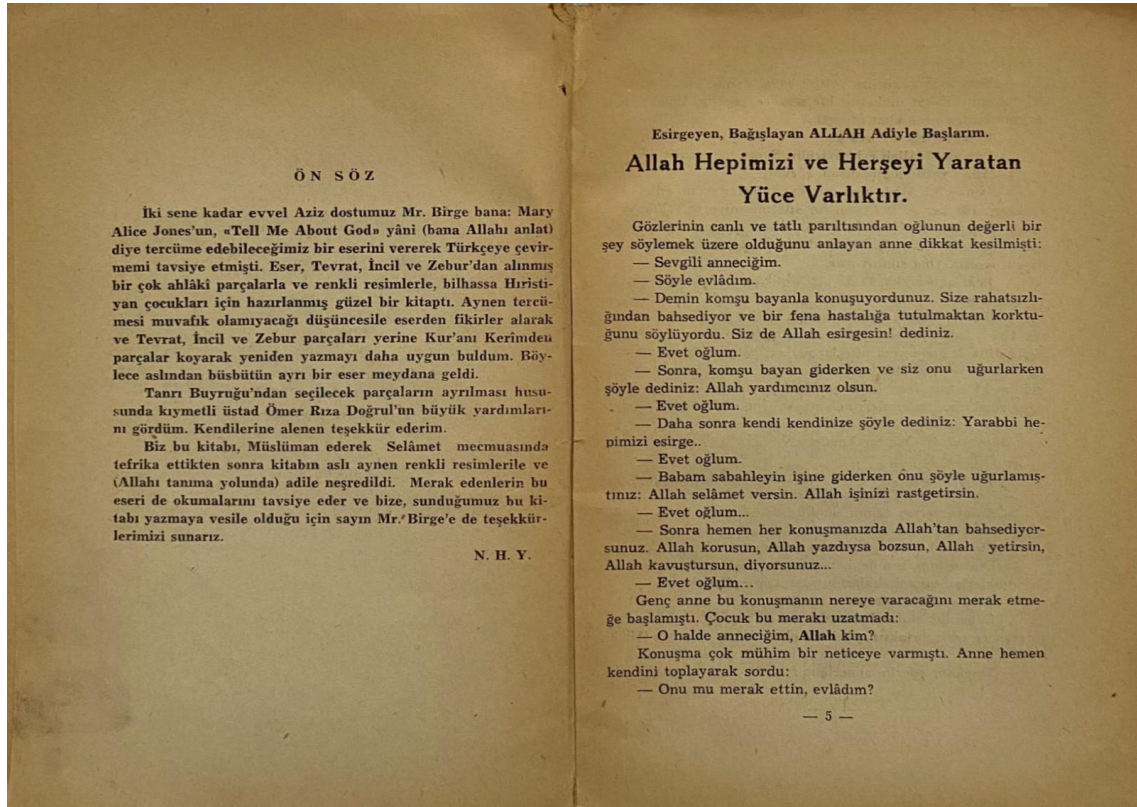
Şema ve plân :

- 1 — Tütün ve Türkiyenin başlıca tütün bölgeleri.
- 2 — Tütün ekilmesi.
- 3 — Kullanılışı ve zararları.
- 4 — Tütün çikâtından faydalarımız.

1 — Tütün, memleketimizin dışarıya en çok satış yaptığı ve bu yüzden kazanç elde ettiği otlardan biridir. Hele Anadolu ovaları tütün yetiştirmesine pek uygun olduğundan; tütünlerimizin çeşit ve kaliteleri pek iyidir. Kırılarda ve kırmızı topraklarda en iyi tütün yetişir. Burada yetişen tütünlerin yaprakları ufak,

Tabiat Dersleri — Sınıf 5 F. 3

**Ek 7: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Din Derslerine Yardımcı Kitaplarından Örnek Sayfalar/
Allah'ı Öğreniyorum**

— Evet anneciğim, hem çoktan beri merak ediyordum ve sormak istiyordum.

— Ben de sana gücüm yettiği kadar O'nun kim olduğunu anlatacağım. Fakat dikkatini bir şeye çekeceğim. İlk önce sözlerimin hangisine dikkat etmiştin?

— Allah esirgesin! sözüne.

— Demek ki Allah esirgeyicidir. Sonra hangisine?

— Allah yardımcınız olsun! sözüne..

— Demek ki Allah hem esirgeyici, hem yardım edici bir varlıktır. Biz her sözle O'nun bir sıfatını anıyoruz. Yaşayışımızda hissettiğimiz bir belirtiyi anlatmak istiyoruz. Bir ihtiyaç ile karşılaştığımız, bir derde derman aradığımız zaman Ona başvuruyoruz. Ona sığınıyoruz.

— Peki anneciğim, O da bizi dinliyor ve her istediğimizi yapıyor mu?..

— Elbet... Çünkü Ona yalvardık mı ya gücümüzü artırarak bize yardım ediyor, yahut aklımıza yeni bir cila vererek gözümüzün önünde yeni ufuklar açıyor, yahut içimize ilhamlar vererek yeni çareler bulmamıza imkân veriyor. Şurasını da unutmak ki bazan insanların istekleri yerine getirilirse onlara zarar verebilir. Biz bunları anlamayız. Onun için her isteğimiz yerine gelmedi diye üzülmemeli, her şeyin hakkımızda hayırlısını dileyerek işi Ona bırakmalıyız.

— O halde O kim?

— Sevgili oğlum, bunu sana anlatmak o kadar güç ki.

— Neden anneciğim. Siz söyleyin, ben anlamaya çalışırım.

— Anlayamazsın oğlum, çünkü büyükler bile kolay kolay anlayamıyorlar.

— Siz de mi anneciğim, babam da mı?

— Evet oğlum, ben de, babam da, herkes de. Fakat ben sana bildiklerimi ve anladıklarımı azar azar belletirim.

— Çok teşekkür ederim anneciğim.

— Bugünlük şunu hatırla tut ki hepimizi ve her şeyi yaratan ve eşsiz, ortsaksız, yani tek olan Yüce Varlığa Allah denilir.

— Teşekkür ederim anneciğim..

— 6 —

Allah Bizi Esirger

— Sevgili oğlum, geçen defa da dediğim gibi, Allah hepimizi ve her şeyi yaratan Yüce Varlık'tır.

Aydın düşündü ve sordu:

— Yaratmak ne demek anneciğim?

— Var etmek, yaşatmak, beslemek, yetiştirmek.

— Demek hepimizi Allah yarattı? Peki bu nasıl oldu? Anneciğim.

— Bunun nasıl olduğunu bizim kutlu kitabımız anlatır.

— Kutlu kitabımız mı? Adı ne anneciğim o kitabın?

— Adı: Kur'an-ı Kerim; yani Tanrı Buyruğu!

— Peki anneciğim, bana bu kitaptan bir şey okusanıza.

Annesi kalktı ve odasına giderek duvarda asılı olan sırtma bir kadife keseyi aldı, onu getirdi ve oğlunun karşısında derin bir saygı içinde kitabı, kesenin içinden çıkardı. Sonra kitabı okumadan önce oğluna şu bir kaç sözü söyledi:

— Kur'an-ı Kerim yani Tanrı Buyruğu besmele ile başlar. Asıl Kur'an-ı Kerim Arabcadır. Ben sana Tanrı Buyruğunun Türkçe karşılığından okuyacağım.

Besmelenin Arabçası şöyledir:

Bismillâhi-rrahmani-rrahim.

Bunun mânası da şudur:

Esirgeyen, bağışlayan Allah adıyla başlıyorum.

İşte her Müslüman bir işe başlayacağı zaman bunu söylemelidir.

Tanrı Buyruğunda besmeden sonra ilk sürenin adı Fatıha Süresi dir. Şimdi sana oradan okuyorum:

— 7 —

Aydın, en derin dikkat içinde dinledi:

«Hamdolsun o Allaha ki bütün varlıkları var etti. Esirgeyici O, bağışlayıcı O.»

Annesi bunları okuduktan sonra durakladı ve anlatmaya başladı:

— Allah varlık namına ne varsa hepsini var etmiştir. Dağ, taş, ağaç, meyva, deniz, kara, gökyüzü, yıldız, güneş, ay, hayvan ve insan namına yeryüzünde, yeryüzü içinde ve dışında her ne ki vardır, hepsini Allah yaratmıştır. Hepsine O varlık vermiştir. Biz de Onun bütün yaratıklarından faydalandığımız için Ona şükrederiz. Çünkü Allah bizi yaratmadan önce, bizim yaşamamız için gereken her şeyi yaratmamış olsaydı, biz bu dünya evinde bir lâhza yaşayamazdık. Düşün bir kere oğlum! Bizim yaşamamız için neler lazım. Havasız, susuz, gıdasız, aydınlıksız, yataksız, yorgansız yaşamamıza imkân var mı?

— Yoktur anneciğim.

— O da bizi yaratmadan önce yaşamamız, hem de iyi yaşamamız için her ne lazımsa hepsini yarattı. Çünkü esirgeyen sevgisi var bize. Bizi esirgediği için ilkönce bizi esirgeyerek, yaşayışımızı koruyacak her şeyi yarattı. Sonra bizi yarattı ve bize «yaşayın» dedi. Onun için biz Ona şükrederiz. Çünkü O hem yaratıcıdır, hem esirgeyicidir. Onun yaratmasında da, esirgemesinde de, bizim aklımızın eremeyeceği derecede büyük ve sonsuz bir sevgi vardır. Çünkü yaşamamız için neye muhtaç olduğumuzu peşinden düşünmüş ve hepsini, hepsini var ettikten sonra bizi var etmiş ve bize yaşayın demiştir. Bizi yarattıktan, bütün var ettiği şeylerden faydalanacak biçimde yaratmıştır.

Onun bütün yaratıklarından faydalanmamızı sağlayacak her şeyi bize vermiştir. Onun için biz Ona şükrederiz. Çünkü bizi esirgemiştir. O kadar ki, babanın çocuklarını esirgemeleri Onun esirgemesi yanında bir hiç kalır. Anlayabiliyor musun oğlum?

— Anlıyorum anneciğim ve Onun esirgeyiciliğini düşün-

— 8 —

rek sizin komşu bayana «Allah esirgesin» dediğiniz zaman ne söylemek istediğinize az çok aklım eriyor. Fakat Tanrı Buyruğu bir şey daha diyordu, neydi o anneciğim?

— Allah için, hem esirgeyicidir, hem bağışlayıcıdır diyordu..

— Onun bizi nasıl esirgediğini anladım anneciğim.. Bağışlayıcı ne demek?..

— Onu da anlatırım oğlum. Fakat nerdeyse baban yemeğe gelecek. Yarın da onu konuşuruz.

— 9 —

Allah, Bağışlayıcıdır

Aydın ile annesi karşı karşıya oturdukları zaman, annesi sordu:

— Oğlum, bugün neden bahsedecektik?

— Allahın bağışlayıcı olduğundan..

— Evet oğlum, Allah bizi esirgediği gibi, yaşayışımızı düzenliyen her şeyi bol bol ihsan ettiği gibi, bizim de yaşayışımızı zenginleştirmek için kullandığımız her gücü, gösterdiğimiz her gayreti mutlaka mükâfatlandırır. Ekersek, mutlaka biçeriz. Çalışsak, mutlaka kazanırız. Onun bize ihsan edeceği nimetler o kadar çok, bağışları o kadar boldur ki kollarımızı sıvar ve çalışarak onları elde etmekle, yaşayışımızı zenginleştirmiş oluruz. Meselâ topraklarımıza iyi bakar, ve onları kuvvetlendirmeğe, susuz bırakmamağa dikkat edersek daha iyi ve daha bol mahsul alırız. Ağaçlarımıza iyi bakar, mikroplardan ve kurtlardan korumağa değer vererek daha iyi meyva elde ederiz. Topraklarımızı kazar, içindeki madenleri işletmeğe çalışarak yaşayışımız zenginleşir. Yerin altından çıkaracağımız kömür sayesinde evlerimizi daha rahat ısıtır, fabrikalarımızı daha iyi çalıştırır, sokaklarımızı ve evlerimizi daha iyi aydınlatırız. Vapurlarımızı ve trenlerimizi daha iyi işletir, elhasıl bütün yaşayışımıza daha başka bir hız veririz. Bütün bu topraklar, bu ağaçlar, bu madenler, Allahın kollarımızı sıvayarak, gücümüzü kullanarak işletelim de faydalanalım diye ihsan ettiği bağışlardır. Bunları işletirsek hayatımızı zenginleştirmiş ve şenlendirmiş oluruz.

Allah, bir taraftan bizim yaşamamız için lâzım olan her şeyi yaratmış, bizim var olmamız ve varlığımızı korumamız için gereken her şeyi var etmiş, üstelik bize kol, bacak ve akıl ve-

— 10 —

rerek, kendi yaşayışımızı zenginleştirmemizi kolaylaştıracak hazineler yaratmış ve bize de çalışmayı ve faydalanmayı emretmiştir. Onun bağışları o kadar çoktur ki bunların herhangi-sini keşfetmek hayatımıza yeni yeni güzellikler, sağlıklar, esenlikler, şenlikler veriyor.

Allahın bağışlayıcı olmasının mânası budur. Onun bağışlayıcı olmasının bir mânası da kendi yoluna yürüyen ve çalışan bir insanın herhangi bir yanlışını affetmesidir. Çünkü kul kusur etti, ve yanlış diye Allah onu hemen cezaya çarpmaz. Onun kusurunu düzeltmesi, yanlışını doğrultması için fırsat verir. Kul da herhangi aksantiya uğradığı zaman kendini hemen derler toplar ve işini doğrultursa, Allah da onu bağışlar. Demek ki Allahın bağışlayıcı olması, hem bağışlarının çokluğu ve sonsuzluğu dolayısıyledir, hem de Onun her kusurumuzu düzeltmemize, her yanlışımızı doğrultmamıza imkân vermesi dolayısıyledir.

İşte biz de Tanrı Buyruğumuza uyarak bu esirgeyici ve bağışlayıcı Allah adıyla her işe başlar, Onun kutlu ve yüce adını anarak her işimizin rastgötmesini diler, her işimizin iyi ve hayırlı bir sonuca bağlanması için dua ederiz. Sonra ilk söz olarak O bütün varlıkları var eden Allaha hamdederek, yani şükreder, her iyiliği, her güzelliği, her bahtıyarlığı Ona borçlu olduğumuzu tanır, Onu öve öve adını kutlar ve şanını yüceltiriz.

İşte Allahın var edici, esirgeyici ve bağışlayıcı olmasının mânaları bunlardır.

— 11 —

Allah Bizi de, Bütün İnsanları da Sever

Aydın ile annesi yine karşı karşıya oturmuşlardı. Fakat bu din dersleri başlıyalı, evin havası sahiden değişmişti. Aydın gerçi yine eskisi gibi konuşuyor ve oynuyordu. Fakat koşup oynamasında dahi bir saygı hissolunuyordu. Çünkü kafasında ve içinde yeni bir bilgi ısıldamıştı.

Allahın varlığını anlamış, Onun bizi yarattığını, esirgediğini, bağışlarla donattığını kavramış, bu anlayış ve kavrayış ona bu yaşayışın güzelliği hakkında yepyeni düşünceler vermişti. Onun için bu sabah annesine sordu:

— Sevgili anneciğim, Allah hepimizi esirger, hepimizi sever mi?

Annesi de anlattı:

— Elbet oğlum. Yalnız birimizi sevecek olursa öbürlerinin hali ne olur?

— Demek ki Allah hem beni seviyor, hem de küçük kardeşimi seviyor...

— Öyle olmak gerekmez mi?

— Evet anneciğim.. demek ki Allah da bizi ana babamız gibi seviyor. Fakat ana babanın da yapamıyacaklarını yaptığı, veremeyeceklerini verdiği için herkes, amma herkes Tanrıya ana ve babasından fazla seviyor...

— Tamam.

— O halde Allah, iki kardeşin büyüğünü daha fazla sevmeyi mi?

— Zannetmem, oğlum!..

— İyi amma, siz beni küçük kardeşimden daha çok sevmiyor musunuz?

— Hayır oğlum..

— 12 —

Aydının boynu biraz burkukur gibi olmuştu. Annesi hemen anlattı:

— Oğlum, biz elbet seni çok seviyoruz. Hem de pek çok seviyoruz. Fakat kardeşini daha az seversek hoşnut olur musun?

— Hayır anneciğim?

Aydın gerçi «hayır» demisti, fakat içinin bunu almadığı besbelli idi. O, her nedense kendisine daha büyük bir sevgi payı ayırmak isteginde idi. Yaşça daha büyük olduğu için sevgi hakkından eşitliği aklına sığdıramıyordu. Halbuki onun bu isteği yersizdi ve onun bu isteğini düzeltmek gerekti. Anası da ona yardımı karar verdi:

— Oğlum, dedi, görüyorum ki sen kendine daha büyük bir sevgi payı ayırmak istiyorsun. Fakat hangi hakla?

— Ne demek anneciğim?..

— İnsanın daha fazla sevgi kazanması için buna lâyık olması, bunu kendine kazandıracak bir şey yapması, bir başarı elde etmesi icap eder.

— Ne gibi anneciğim?..

— Meselâ sen küçük kardeşini sevmekle ve onu esirgemekle bu hakkı kazanır, daha fazla sevilmeğe lâyık olursun. Allah yanında da böyledir. İnsan, başkalarına iyilik etmekle başkalarının yardımına koşmakla Onun tarafından daha fazla sevilmeğe lâyık olur. Demek daha fazla sevilmek isteyen kimse, daha fazla sevmek ve sevgisini iyilikleriyle belirtmekle bu hakkı kazanır. Sen de oğlum, daha fazla sevilmek istiyorsan, yakın uzak herkese karşı daha iyi olmak yolunu tutmalısın, bu volda kazanacağın başarılarla bunu hak etmelisin.. Bak, bizim Tanrı Buyruğumuz ne der:

«Allah sizi, hanginizin daha güzel başarıya olduğunu denemek için yarattı.»

Çünkü hayat bir güzellik ve iyilik yarışdır ve bu yarışın en çok ileri giden, Tanrı sevgisini en çok kazanandır.

Şurasını da bil ki yeryüzündeki bütün insanlar Allahın yaratıklarıdır. Bunların içinde fenaları da vardır. Allah

— 13 —

onların da iyi olmalarını ister. Allah çok merhametlidir. Affedici. Suçları bağışlayıcıdır.

Demek ki Allah sade bizi değil bütün insanları sever, hatâ fenaların da iyileşmeleri için onlara yardım eder. Şu halde biz de daima sevmeliyiz. Ne kadar çok seversek o kadar çok seviliriz.

Allah Bizi Affeder

Aydın bir gün babasının sevdiği çay fincanını nasılsa kır-mıştı. Aydın, kimsenin görmediği bir sırada işlediği bu suç-u saklayabilirdi. Fakat yalan söylemenin ne kadar fena bir şey olduğunu, dünyada doğruluktan üstün bir şey olamayacağını öğrendiği için bu kabahatini babasına söylemeğe karar verdi.

Akşam babası gelince onun neş'eli bir dakikasını bularak:

— Babacığım, ben bugün bir kusur işledim. Beni affeder misiniz? dedi.

Babası, kusurun ne olduğunu sordu. Aydın da olduğu gibi anlattı. Babası dedi ki:

— Oğlum, gerçi o bardak kıymetli bir hatıra idi. Fakat sen mademki olduğu gibi suçunu söyledin ve özür diledin. Ben de affediyorum, bir daha dikkatli ol.

Aydın, babasının elini öptü ve içi rahatladı. Ertesi sabah annesine bunu anlattıktan sonra:

— Anneciğim, acaba Allah da kabahatlerimizden dolayı bizi affeder mi? diye sordu.

Annesi cevap verdi:

— Şüphesiz, oğlum, eğer Allah bizi suçlarımızdan dolayı affetmeseydi halimiz ne olurdu? Biliyorsun ki Allah bağışlayıcıdır ve merhametlidir. Bize acır ve suçlarımızı bağışlar. Ancak biz Onun yapmayın dediğini yapmamaya çalışmalıyız. Nâ-sılsa bir suç işlersek o vakit Allaha yönelerek yalvarmalı ve affetmesini dilemeliyiz. Tanrı Buyruğu diyor ki:

«Tanrınıza yalvararak, yakararak gizlice dua edin. Tanrı-nıza korkarak ve umarak dua edin. Çünkü Tanrının rahmeti iyilik edenlere yakındır.»

İşte oğlum, hiç şüphesiz Allah kullarının bu yalvarışların-dan memnun olur ve iyi yürekli insanların suçlarını bağışlar. Bak sana Tanrı Buyruğundan bir parça okuyacağım. Sen bunu her zaman hatırlamalı ve ezberlemelisin:

«Allah bir kimseye gücünün yetmiyeceğini yüklemez. Her-kesin kazandığı iyilik kendine, işlediği fenalık yine kendine-dir. Ulu Tanrımız, yalvar veya unutsak bizi kınama. Ulu Tanrımız, bizden evvelkilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ulu Tanrımız takat getiremeyeceğimiz yükü bize yükleme, bizi bağışla, bizi yarlıga, bizi esirge. Yarınuz, yardımcımız Sensin. İnanmıyanlara karşı Sen bize yardım et.»

Allah Bizi Korur. Biz de Kendimizi Korumalıyız

Aydın, bir gün bisikletine binmek ve bahçede dolaşmak için annesinden izin istemişti. Annesi evin işlerine baktığı için onu gözetleyebilecek bir durumda değildi. Ona gayet dikkatli davranmayı, bisikleti iyi idare etmeyi, onu fazla koşturmağa özenmemeyi sıkı sıkı tenbih etti.

Aydın da annesinin sözlerini dinliyeceğini söyleyerek bah-çeye çıktı ve bisikletle dolaşmağa başladı. Güzel güzel geziyor, kendisini yormadan ve bisikleti örselemeden etrafa bakarak neşeli bir vakit geçiriyordu.

Bahçenin parmaklığından ona bakan ve onun keyfini çe-kemiyen haylaz bir çocuk, Aydının bahçe parmaklıklarına ya-kın yola gelmesini bekledi ve ona seslendi:

— İnsan bisiklete böyle mi biner?

Aydın başını çevirerek sordu:

— Ya nasıl biner?

— Onu bütün hızıyla koşturur.

— Koştururken düşersem...

— Bisikletin kollarına sımsıkı sarılırsan düşmezsin. Dene de bak... Bisikletin keyfi o zaman çıkar...

Aydın, bu sokak çocuğunun sözüne kandı ve ona karşı hü-ner göstermek sevdasına kapıldı, annesinin öğütlerini nasılsa unuttu.

Bisikletin kollarına sarılarak pedalları bacalarının bütün gayretle çevirdi, bisiklet de yayından fırlayan ok gibi koştu. Aydın bu sür'atin verdiği heyecandan ayrı bir haz duymuştu.

Haylaz çocuk arkasından:

— Bravo, bravo! diye bağırıyordu.

Yolun dönemeç yerine varan Aydın, kendisine bu aklı öğreten çocuğa «Allaha ısmarladık» demek için bir kolunu kaldırdı, salladı, fakat yolu dönmek üzere olan bisikleti tek elle idare edemediği için ön tekerlek yan döndü, çayıra saptı. Çayırın topraklarını turmanamadığı için de Aydın ile bisikleti yere yuvarlandı. Neye uğradığını birdenbire kavrayamayan Aydın bir çığlık kopardı. Annesi işini gücünü bırakarak onun yardımına koştu.

Aydın, üstü başı toz toprak içindeydi. Annesinin yardımıyla ayaga kalktı, sıkı bir muayeneden sonra yaralanmamış ve berelenmemiş olduğu anlaşıldı. Bisiklet de kırılmamış ve bir veri bozulmamıştı.

Aydın, son derece üzgündü. Bu maceranın başından niçin ve nasıl geçtiğini annesine anlatarak af diledi.

Annesi onu elinden tutarak içeri götürdü, elini yüzünü yıkadı, sonra ikisi karşı karşıya geçti:

— Gördün ya oğlum, Allah seni korudu. Yoksa böyle bir kaza yüzünden, bir felâket geçirebilirdin. Belki kolun veya bacağın kırılır, belki başın yaralanır ve günlerce, belki haftalarca ağrılar çeker, yataklar içinde kıvranırdın. Allah korudu da bunların hepsinden kurtuldun.

Aydın, ses çıkmadan dinliyordu. Fakat kabahat yalnız onda mıydı?

Onun içinde bu sorunun dönüp dolaştığını anlayan annesi, hemen bu konuya geçti:

— Fakat bu kaza yüzünden ilk kabahatli benim.

— Aman anneciğim, siz ne yaptınız ki...

— Seni yalnız bıraktım. Halbuki Allahın seni korumasına yardım etmem gerekti. Senin başında bulunmalıydım. Seni idare etmeliydim. Senin o haylazla konuşmana ve ona kapılmana engel olmalıydım. Onun için ilk kabahatli benim.

Aydın, başını eğmişti. Annesi devam etti:

— İkinci kabahatli de sensin. Çünkü öğütlerimi unuttun ve bir haylazla kapıldın. O haylaz, seni baştan çıkarmağa uğ-

raştığı zaman benim sözlerimi hatırlayacak ve ona göre hareket edecektin.

Aydın ayaga kalktı, annesine sokuldu ve onun boynuna sarılarak, bir daha böyle bir kabahat yapmayacağına söz verdi. Annesi de onu affetti.

Annesi bu dersi de tekmillemek istiyerek anlattı:

— Oğlum, dedi, demindenberi anlattığım gibi Allah insanı korur, fakat insan da, Allahın verdiği korunma vasıtalarından faydalanmalıdır. Allah insanın korunması için ona göz vermiş, kulak vermiş, akıl vermiştir. Korunmak için bunları kullanan insanı, Allah da korur. Yoksa Allahın bu vergilerini kullanan kimse, hem korunmamış, hem Allahın kendisini korumasına hak kazanmamış olur. Korunmak bizim vazifemizdir. Korunmak, Allahın lütfudur. Fakat biz vazifemizi yapamadığımız halde Allah bizi yine korur. Nasıl ki bugün seni korudu ve büyük bir belâdan kurtardı. Bu, Onun bize karşı olan sevgi ve esirgemesinin, bize acımasının bir belirtisidir. Fakat Allah bize Tanrı Buyruğunda ne diyor, bilir misin? Bize «Sakın kendinizi, kendi elinizle tehlikeye atmayınız» diyor. Çünkü gözünü, kulakını, dikkatini kullanmayan insan kendi eliyle kendini tehlikeye atmış olur. Böyle seyde Allahın koruması beklenmez. Sen de o haylaz çocuğu dinlemekle, kendini bile bile, göre göre tehlikeye atmış oluyordun. Çok şükür Allah korudu. Artık gözünü aç ve kendini korumağa değer ver ki Allah da seni korusun.

Allah Daima Bizimle Beraberdir

Aydın sordu:

— Allah her yerde var mı?

— Evet, Allah her yerde vardır ve bizimle beraberdir. Biz de o kadar yakındır ki her yaptığımızı görür ve içimizden her geçirdiğimizi bilir. Biz de her yerde, Onun bütün çevremizi kapladığını, bütün içimizi doldurduğunu hissederiz!..

Aydın'ın annesi, oğlunun anlayışından üstün gibi görünen bir bahse dokunmuştu. Aydın onu dinliyor, fakat gözlerinin pırıldayışı annesinin ne dediğini pek de anlamadığını belirtiyordu.

Annesi, onun bir şey söylemek, bir şey sormak için fırsat kolladığını kestirdi ve durakladı.

Aydın fırsatı kaçırmadı:

— Anneciğim, biz Allahın yakınlığını nasıl hissederiz? Onun çevremizi ve içimizi doldurduğunu nasıl anlarız?

Annesi zaten hazırdu. Hemen anlatmağa başladı:

— Sevgili oğlum! Bir lâhza için etrafımıza bak! Her taraf aydınlık içindedir, havasız bir köşecik yoktur. Gök yüzünde güneş, parıl parıl parlıyor. Bahçede çiçekler yetişiyor, koncalarıyor ve açılıyor. Evin içinde ben, sen, kardeşin ve baban var. Ve hepimiz birbirimizi seviyor ve bu sevgi sayesinde sevinç ve bahtiyarlık içinde yaşıyoruz. Şu aydınlık, şu hava, şu güzel çiçekler, şu ışıltıyan güneş ve hepimize bahtiyarlık veren sevgi Allahın birer sevgisi ve Onun varlık ve yakınlığını anlatan birer belirtisi değil mi? Aydınlık, Allahın bizi gözetleyen gözü değil mi? Kokladığımız hava Onun içimize havat veren nefesi sayılmaz mı? Gözlerimizi okşayan su çiçekler, Onun yalnız güzellik, yalnız temizlik ve iyilik, yalnız tatlılık ve sevinçlilik

düşüncesi veren birer levhası değil mi? Her nereye baksak, Onun bir izi ile karşılaşmıyor muyuz? Bu izlerden herbiri, hayatımızın her yaprağına, her hareketine ve her soluğuna Onun karıştığını göstermiyor mu? O halde O bize yakın değil de nedir? Bütün içimizi, bütün ufkumuzu doldurmuyor da başkası mı dolduruyor?

Aydın aklı yatmıştı. Yaratılan her şeyde Onun bir izi vardı ve bu iz de Onun sayesinde yaşıyordu. O halde, çevremize bakmak, Onu hissetmeğe, hele kendimizi dinlemek, Onun bütün varlığını kapladığını anlamağa yeterdi.

Annesi, Aydın'ın kendi kendine düşünüp, dediklerini kavraması için bir müddet sustu. Aydın'ın gözlerini kaldırması üzerine o da yerinden kalkarak «Tanrı Buyruğu»nu getirdi ve bir sahifeyi açarak okudu:

«Ben, size yakınlım. Beni her çağırmanın çağırısını hemen karşılarım!»

Sonra başka bir sahifeyi açarak tekrar okudu:

«Biz size, şahdamarımızdan daha yakınız, yani size kendinizden daha yakınız. Sizin nefes alıp vermeniz, Biz varız, Bizim kudretimiz vardır».

Bizim ıstımemiz, görmemiz, kalkmamız, oturmamız her halimiz Onunludur. Onun lütufları, ihsanları, içimizi dışımızı kaplamıştır. Onun için biz Onun yakınlığını daima hisseder, Onun daima bizimle beraber olduğunu hatırlar, yalnız Ona yönelir ve yalnız Ondan yardım dileriz; daima Onun yolunda yürümek için, bütün gücümüzle çalışırız. En büyük bahtiyarlığı, Onun hoşnutluğunu kazanmakta buluruz.

Allah Herşeyi Güzel Yaratmıştır.

Ev halkı uyandığı zaman güneş doğmuş ve her taraf aydınlanmıştı. Aydının annesi herkesten evve luyanmış ve kahvaltıyı hazırlamıştı. Aydın yatağından sıçrayarak etrafa bakınmış, güneşin ortalığa aydınlık ve ılıklik saçtığını görerek sevinmişti:

- Bu ne güzel gün!
- Annesini sevinç içinde selâmladı, kardeşinin boynuna sarıldı, sonra elini yüzünü yıkamak için koştu. Daha sonra giyindi ve kahvaltı masasının başına geçti.
- Sorma anneciğim, bugün çok memnunum, çok neşeliyim!
- Neden oğlum?
- Güneşin bu güzelliğinden ve bu ılık gülümsemesinden.
- Hepimiz de memnunuz ondan... Fakat kimin eseri bu?..
- Bizim eserimiz mi?
- Ne gezer anneciğim?.. Biz güneşe söz mü dinletebiliriz?
- O halde güneş mi bunları yapıyor, ve kendiliğinden mi böyle doğuyor?
- Hayır anneciğim, o da Allahın emriyle hareket ediyor...
- Evet oğlum... Güneş Allahın emriyle ve isteğiyle gündüzleri her tarafı aydınlatıyor.
- Bak, Tanrı Buyruğu bu hususta ne söylüyor:

«Allah, geceyi, gündüzü, güneşi, ay'ı size müsahhar kıldı. (Sizin için işler, çalışır, faydalar sağlar, sizin tarafınızdan işletilir, çalıştırılır, ve faydalar sağlayacak hale getirilir bir tarzda yarattı.)

Yıldızlar Onun emriyle müsahhardır. Allah yeryüzünde tür-

— 22 —

lülü türlü renklerde yarattığı şeyleri de size müsahhar kıldı. Denizden taze et yemeniz için gıdalar, elbiselerinizi süslemek üzere ziynetler çıkarmanız diye denizi size müsahhar kılan Odur.»

Aydın bu öğrendiklerinden çok memnun oldu. Sonra şunları söyledi:

- Ben de gündüzleri çok seviyorum...
- Niçin?
- Çünkü bahçeye çıkıp oynayabiliyorum... Sonra bahçenin çiçeklerini topluyorum ve çiçekliklerimize koyuyorum. Hele bahçedeki kırmızı gülleri ve sarı papatyalari seyretmek, canıma can katıyor!..
- Çünkü aydınlık, her güzelliği belirtmeğe yardım ediyor.
- Evet anneciğim, biz de o aydınlık sayesinde gayet neşeli bir vakit geçiriyoruz.
- Annesi Aydın'a sordu:
- Peki oğlum, geceyi sevmeyiz misin?
- Aydın duraladı. Annesi ona Tanrı Buyruğundan şu parçaları okudu:

«Uykunuzu istirahat için yaptık. Geceyi örtünmeniz, gündüzü maişetinizi kazanmanız için yarattık.»

Bak yine Tanrı Buyruğu ne diyor:

«Sizin Tanrınız o Allahdır ki geceyi mütemadiyen takip eden gündüze gecenin örtüsünü atar. Güneş, ay, yıldızlar Onun fermanına tâbidir. İyi bil ki yaratmak da, buyurmak da Onundur. Âlemlerin Tanrısı olan Allahın şanı ne kadar yücedir.»

Aydınla annesi ve kardeşi masa başında kahvaltı ediyorlardı. Babaları daha erken uyanmış, çayını içmiş, ekmegini kırtarılarak tereyağını sürmüş, yemiş ve işine yetmek için koşmuştu.

Aydın da bahçeye çıkmaya ve çiçek toplamağa karar vermişti. Kardeşi Zeynebi beraber alacak, o da kovanını ve küreğini elinde tutacak ve kovanına kum doldurarak boşaltacaktı.

Kahvaltından sonra annesinden izin alarak kardeşiyle birlikte bahçeye indi.

— 23 —

İkisi de şarkı söylüyor ve güneşi alkışlıyorlardı. Kırmızı, beyaz, sarı, mor çiçekler toplayarak sepetlerini dolduruyorlardı. Anneleri de bir koruyucu melek gibi onlara katılmış, sepet dolduktan sonra iri bir ağacın altındaki çayırda oturmuşlar, çiçeklerin pürüzsüz yapraklarını okşamışlar, gök yüzünün maviliğine bakarak gözlerini dinlendirmişler ve içlerini ferahlatmışlardı.

Aydının annesi anlattı:

— Allah bu dünyayı ne güzel yaratmış, ve onu hakikaten sayısız güzelliklerle donatmış... Her güzelliğe apayrı bir büyü vermiş, ve bizim yaşayışımızı zenginleştirmek için bütün bu güzellikleri gözümüzün önüne sermiş. Bakınız çiçeklere ve yapraklarının renklerine... Ne kadar güzel ve herbirinin güzelliği ne kadar ince. Bunların hepsi Büyük ve Yüce bir san'atkarın eseri, ve herbiri, erişilmez bir sanatın eşsiz güzelliğini yaşıyor. Düşünün ki hiçbir ressam bundan daha güzelini yaratamaz, ve en büyük hüner olarak yalnız bunları kopya eder. Bu çiçeklerin yaprakları ve bu yaprakların renkleriyle kelekelerin sevimli kanatları birbirine ne kadar benziyor! Biz, bütün bu güzellikleri yaratan Yüce Varlığın bunları nasıl yarattığını bilmiyoruz, fakat yarattıklarına bakarak, Onun yüceliğini anlıyoruz. O yücelerden yüce varlık, çok güzel bir dünya yaratmış ve bizim bu dünyada bahtiyar olmamızı murat etmiş... Biz de Onun yarattığı güzel şeylerin rengiyle, aydınlığıyla, gölgesiyle, kokusuyla, havasıyla, ve bütün bunların ilham ve heyecanıyle bahtiyar oluyoruz.

O, her şeyi güzel yaratmıştır. Onun için Tanrı Buyruğumuz da şöyle der:

«O, o Allah'tır ki her şeyi yaratmış ve en güzel tarzda yaratmıştır.»

Onun yarattığından daha üstün bir yaratış asla tasavvur olunamaz.

Tanrı Buyruğu bunu da şöyle anlatır:

«O esirgeyici Tanrının yaratışında hiçbir kusur bulamaz-

— 24 —

sın. Onun yarattığına bak, tekrar bak, o yaratışında kusur arayan gözlerin hiçbir kusur bulamaz. Hakikat böyledir. Ulu Tanrının yaratışında kusur bulmak kimsenin haddi değildir. Çünkü O her yarattığını mükemmel yaratmış ve her yarattığını mükemmelleştirmek için her şeyi yapmıştır.»

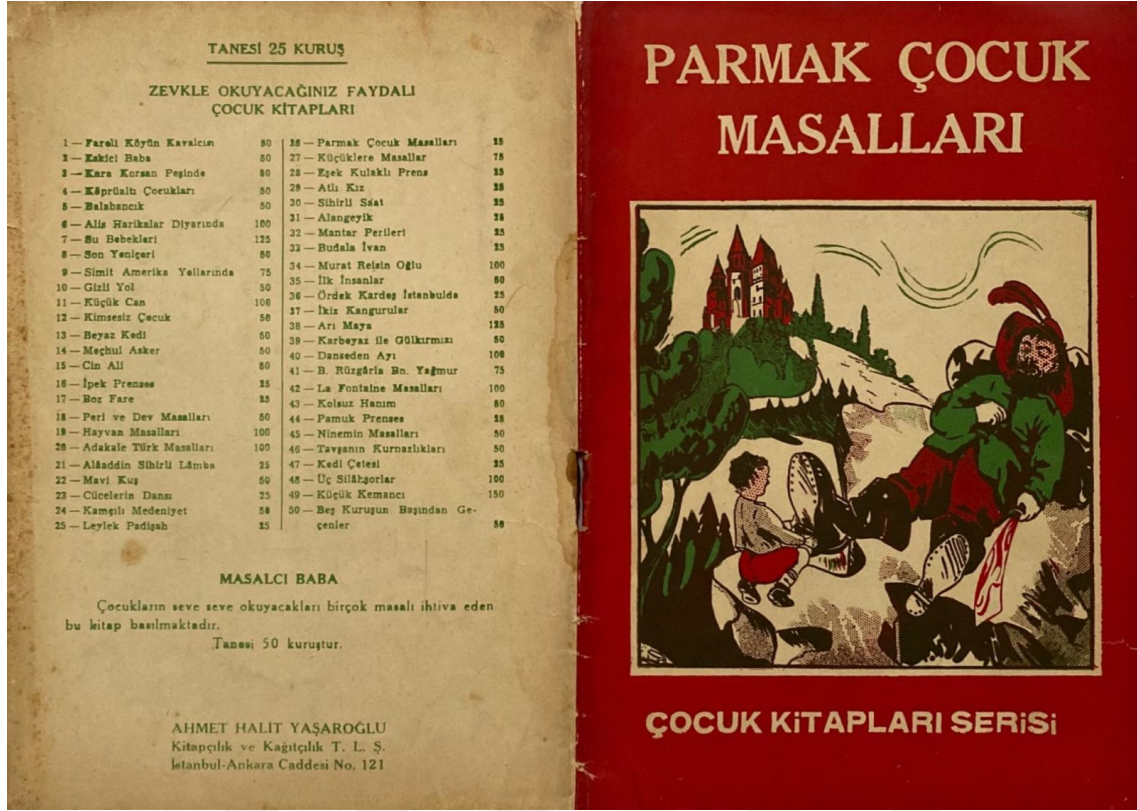
Çocuklar o kadar neşelidiler ki annelerinin bu, kendi kavrışlarından üstün olan sözlerini bile için için anlıyor ve hiçbir şey sormuyorlardı.

Allah bir güzellik dünyası yaratmıştı ve onlar bunları içlerinin bütün sıcaklığıyla, neşelerinin bütün gurbüzlüğüyle, çocukluklarının bütün temizliğiyle ve suçsuzluğuyla hissediyorlardı.

— 25 —

Kaynak: Yaşaroğlu, 1950.

Ek 8: Naime Halit Yaşaroğlu'nun Tercüme Kitaplarından Örnek Sayfalar / Parmak Çocuk Masalları

PARMAK ÇOCUK

Vaktiyle Avrupanın bizden çok uzak bir ülkesinde fakir bir köy kulübesinde bir oduncu ile karısı yaşıyordu. Bunların yedi tane çocukları olmuştu. Hepsi erkekti. En büyüğü on dört yaşında, en küçüğü de ancak yedi yaşındaydı.

Bunlar son derece fakirdiler. Yedi çocuğu beslemek için aile pek çok sıkıntı çekiyordu. Çünkü hiçbir henüz ekmek kazanacak yaşa gelmemişti. Bunları en çok üzen bir şey de en küçük çocuğun çok nazik ve minicik olmasıydı.

O kadar küçüktü ki, dünyaya geldiği zaman ancak bir parmak boyunda olduğu için kendisine "Parmak Çocuk" adını vermişlerdi.

Zavallı çocuk, evin çektiği sıkıntıyı kat kat artırıyordu. Her gün kendisinden bezginlik getiriyorlar, kusurunu yüzüne çarpıyorlardı. Halbuki bu yavrucağ bütün kardeşlerinden akıllı idi. Az söyler, çok dinlerdi.

Öyle bir kıtlık senesi geldi ve aile o kadar büyük bir yoksulluğa uğradılar ki, çocuklarını baştan savmağa mecbur kaldılar. Bir gece çocuklar uykuya yatınca oduncu karısı ile beraber ocağın başına geçti; kalbi acı ile sıkışmış olarak dedi ki:

— Görüyorsunuz ki, çocuklarımızı beslemek için yiyecek şey bulamıyoruz. Onların gözlerimizin önünde açlıktan ölmelerine dayanamyacağım. Yarın onları ormana götürüp bırakacağım. Çalı demetlerini toplayıp eğlendikleri sırada kendilerine görünmeden kaçacağız. Bu iş pek kolay olmayacak ama ne yapalım ki, başka çare yok!

Oduncunun karısı:

— Ah! diye bağırды. Kendi çocuklarının ormanda kayboluşlarına nasıl yüreğin dayanacak?

Kocası, karısına açlık içinde hepsinin ölüp gideceğini ve düştükleri fakirliği örnek göstererek, karısının da kendisine hak vermesini istiyordu. Fakat

kadıncağız bir türlü buna razı olamıyordu. Gerçi fakirdi. Fakat çocukların anasıydı.

Nihayet açlıktan ve sefillikten çocuklarının göz önünde birer birer öldüklerini görmektense, ormanda bırakılmalarına o da razı oldu ve ağhyarak yatağına girdi.

Halbuki Parmak Çocuk, bütün söylenenleri işitiyordu. Kendileri hakkında verilecek kararı öğrenmek üzere yavaşça yatağından kalkmış ve konuşulanları iyice işitmek için babasının oturduğu iskenlenin altına girmişti. İşte buradan kendini göstermeden her şeyi işitiyordu. Anne ile baba kararlarını verdikleri zaman yine görünmeden Parmak Çocuk yatağına gitti. Fakat sabaha kadar gözlerine uyku girmedi, ne yapmak lazım diye düşündü, durdu. Sabahleyin pek erken kalktı. Evlerinin yanındaki dere kenarından bir sürü beyaz çakıl taşı toplayıp ceplerine doldurdu. Kimseye görünmeden eve döndü. Bu küçük, geceleyin verilen karardan kardeşlerine bahsetmedi. O gün bütün aile ormana yollandılar.

Ormanın en sık yerine gelmişlerdi. Burası o derece sıkı ki, on adım ötedekini görmek imkânı yoktu. Oduncu baba, odunları kesmeğe başladı. Küçükler de küçük dalları toplayıp demet yapıyorlardı. Ana ile baba çocukların işe iyice daldıklarını görünce, sezdirmeden çocukların yanından uzaklaştılar. Sonra da hızlı adımlarla ormanı terkettiler.

Çocuklar yalnız kaldıklarını görünce bütün kuvvetleriyle bağırıp ağlamaya başladılar. Parmak Çocuk, kardeşlerinin ağlamasına karşı ses çıkarmadı. Fakat gelirken cebindeki beyaz çakıl taşlarını hiç kimseye sezdirmeden yollara dökerek geldiği için, onlar sayesinde evin yolunu bulacağından şüphesi yoktu. Nihayet kardeşlerine:

— Kardeşlerim, korkmayınız. Anamla babam bizi burada bırakarak gittiler, fakat ben sizi evimi-

ze götüreceğim. Peşimden geliniz, dedi.

Kardeşler, Parmak Çocuğun ardından gittiler. Ve ormana geldikleri yoldan eve döndüler. Evvelâ içeriye girmekten çekindiler. Fakat kapının arkasında durup anneleriyle babalarının ne konuştuklarını dinlediler.

Bu sırada ana ve babaları eve gelmişlerdi. Köy ağası kendilerine on lira göndermişti. Uzun zaman danberi beklemekte oldukları bu paradan artık ümitlerini kestikleri sırada ellerine geçince yeniden hayata kavuşmuş oldular. Çünkü zavallılar açlıktan öleceklerdi. Oduncu baba hemen karısını kasabaya yolladı. Çoktanberi zavallıların ağızlarına bir lokma et girmemişti. İki adamı üç defa doyuracak kadar kadıncağız et satın aldı. Karınlarını doyurunca kadın:

— Yazık! Zavallı çocuklarımız acaba şimdi nerededirler? Kalan etle hepsi karınlarını iyice doyurabilirlerdi. Fakat işte kocacığım, onların kaybolmalarını sen istedin. Sonradan pişman olacağımızı sana o kadar söyledim. Şimdi ne yapmalı? Aman Allahım, belki de kurtlar onları parçalamışdır! Çocuklarını kaybetmek için ne fena hareket ettin!

Bu sözler üzerine oduncunun sabrı tükendi. Çünkü kadın yaptıkları işin kötülüğünü ve pişmanlığını durmadan tekrarlayıp duruyordu. Oduncu, eğer bir kere daha bundan bahsederse karısını döveceğini söyleyerek tehdit etti. Sanmayın ki, baba bu hususta anneden daha az üzüntülüydü. Hayır! Fakat kadın o kadar sızlanıyor, o kadar sızlanıyordu ki, âdetâ adamın başını yiyordu.

Kadın bu tehdit üzerine dahi yine ağlamaktan kendini alamadı:

— Ah, Yarabbi! Acaba çocuklarım nerede? Benim zavallı çocuklarım nerede? diye yüksek sesle tekrarlayınca, dışarıda çocukların hepsi bir ağızdan:

— Biz buradayız! Biz buradayız! diye haykırdılar.

Ana sevinçle hemen kapıyı açmağa koştu ve çocuklarını kucaklayarak:

— Sizi görmekle ne kadar bahtiyarım, benim sevgili çocuklarım! Kim bilir ne kadar aç ve yorgunsunuzdur. Ve sen Piyerocuğum, ne kadar çamurlanmışsın, gel temizliyeyim, dedi.

Pivero, çocukların en büyüğü idi. Anne, hepsinden çok büyük çocuğu seviyordu. Bu kumral ve güzel bir çocuktu. Annesine en ziyade bu benziyordu.

Hemen masaya koştular. Öyle istahla yemeğe sarıldılar ki, anne ve baba bu manzara karşısında son derece memnun oldular. Çocuklar ormanda kalınca ne kadar çok korktuklarını hep birden anlattılar. Ana ile baba çocuklarını tekrar görmekten sonsuz sevinmişlerdi. Bu sevinç, on liranın bittiği güne kadar sürdü. Fakat para tükenince, ilk kederli günleri yeniden geldi. Tekrar çocukları ormana götürüp bırakmağa karar verdiler; dönüp gelmemeleri için de ilk bıraktıkları yerden daha uzağa götürmeyi uygun buldular.

Bu defaki kararı o kadar gizli olarak verdiler ki, Parmak Çocuk isitemedi ve ilk defa çakıl taşları toplamak suretiyle hazırladığı tedbiri de başaramadı. Çünkü ormana odun toplamaya gitme kararı kendilerine bildirildiği zaman sabah epey ilerlemiş ve Parmak Çocuk kapıyı da kilitli bulmuştu. Anneleri çocuklara kahvaltı için birer dilim ekmek vermişti. Parmak Çocuk bu defa da ekmek parçalarını çakıl taşı yerine kullanmayı düşündü. Gittikleri müddetçe ekmek kırıntılarını yola serpti.

Anne ve babaları çocukları bu defa ormanın çok sık ve karanlık bir yerine kadar götürdüler. Onları orada oyaltarak kendileri kaçtular. Çocuklar burada yalnız başlarına kaldılar. Parmak Çocuk bu defa

da çok üzülmedi. Çünkü ekmek kırıntıları yardımıyla yine yolu kolayca bulacağını tasarlıyordu. Fakat bir tek bile ekmek kırıntısı göremeyince öyle şaşır-
dı ki, ne yapacağını bilmez bir halde olduğu yerde kaldı: Kuşlar ekmek kırıntılarının hepsini veyip birtirmişlerdi.

Çocuklar korku ve ümitsizlik içinde ormanda öteye beriye koştular, gece oldu. Çılgın bir rüzgâr çıktı. Çocukların korkuları arttıkça arttı. Zavallılar ormanın her tarafından kendilerini yemeğe koşacağını sandıkları kurt sesinden başka bir ses işitmiyorlardı. Ne bir kelime söyleyebiliyorlar, ne başlarını bir tarafa çevirebiliyorlardı. Derken şiddetli bir yağmur başladı, çocukları kemiklerine kadar ıslattı. Çocuklar her adımda kayıyorlar, çamura yuvarlanıyorlar, çamura bulanmış bir halde yerden kalkıp yürüyorlar, fakat nereye gideceklerini bilmiyorlardı.

Parmak Çocuk, bir ağaca tırmanarak etrafa baktı. Uzakta mum ışığına benzer bir ışık gözüne çarptı. Ancak burası bulundukları yerden çok uzaktı. Hemen ağaçtan indi. Tabii yere inince hiçbir şey göremiyordu. Fakat ışığı gördüğü tarafı aklında tutarak kardeşleriyle birlikte o tarafa yürüdüler ve ormandan çıktıkları zaman bu ışığı hen birden gördüler.

Nihayet bu ışığın bulunduğu eve geldiler. Kapıyı çaldılar. Yaşlı bir kadın kapıyı açtı, ne istediklerini sordu. Parmak Çocuk, kendilerinin ormanda kaybolmuş zavallı çocuklar olduğunu, evde yatmaları için kendisinin merhametine sığındıklarını yalvararak söyledi. Fakat kadıncağz çocuklara bakarak hepsinin nur topu gibi olduklarını görünce ağlamağa başladı:

— Zavallı çocuklarım, ne yazık! Nereden geliyorsunuz? Burasının küçük çocukları yemekle geçen Devin evi olduğunu bilmiyor musunuz?

Her tarafı korkudan zangır zangır titreyen zavallı Parmak Çocuk, kendisi gibi titreyen kardeşlerini de göstererek:

— Eyvah! Anneciğim, şimdi biz ne yapacağız? Eğer siz bizi evinize kabul etmezseniz iyi biliniz ki, ormanın kurtları bizi yiyeceklerdir. Sizin efendinizin yemesi herhalde daha hayırlıdır. Belki de siz kendisine yalvarıp yakarırsanız bizi yemekten vazgeçer.

Devin karısı, çocukları ertesi sabaha kadar devden sakların düşüncesiyle onları eve aldı. Ateşin karşısında ısınmalarını söyledi. Ateşte bir şişe geçirilmiş bir koyun devin akşam yemeği için kızarıp duruyordu.

Tam ateşin karşısında ısınmaya başlamışlardı ki, kapıda üç dört defa gürleyen bir ses işittiler. Bu, eve dönen devin sesiydi. Kadıncağz hemen çocukları yatağın altına sakladı ve kapıyı açmağa koştu. Dev hemen yemeğin hazır olup olmadığını sordu ve masa başına geçti. Şişteki koyun daha kanlı kanlı duruyordu. Fakat dev için mükemmeldi. Bu sırada dev sağı solu kokladı. Taze et kokusunu hissetti ve karısına:

— İnsan kokusu geliyor! diye bağırdı.

Karısı:

— Senin duyduğun herhalde şişe geçirerek kırtarmak üzere hazırladığım dananın kokusu olacak, dedi.

Dev bir defa daha:

— Sana insan kokusu geliyor, diyorum, dedi. Söyle bakalım?

Bu kelimeleri söyleyerek masadan kalktı ve yatağın önüne doğru ilerledi.

— Ah hain karı, bir de beni aldatmağa kalktın ha! Seni bile yemekten beni kimse alıkoyamaz. Fakat koca kart karıyı yemeğe istahım yok. İşte piliç-

leri yakaladım. Yarın akşama da misafirim vardı. Gelip beni görecektirdi. İş yolunda...

Böyle söyleyerek yatağın altından birbiri arkası sıra çocukları çekip çıkardı. Çocuklar dizüstü geleerek yalvarıp yakarmağa başladılar. Fakat bu Dev, bütün devlerin en canavarıydı. Yalvarışa kulak asacaklardan değildi. Niyeti çocukları parçalamaktı.

Karısına döndü:

— Bunlar gayet lezzetli lokmalar olacak, sen bunlardan güzel bir yemek hazırlarsın, dedi.

Büyük bıçağını almağa gitti ve çocuklara yaklaştı. Bıçağını büyük bir taşa biletti. Bıçağı sol eline aldı. Çocuklardan birini bileğinden yakaladığı sırada karısı dedi ki:

— Vakit daha çok erken, yarına kadar çok zaman var!

Dev hiddetle:

— Daha iyi ya, yarına kadar daha çok yumuşarlar.

Karısı:

— Ama sizin daha yiyecek pek çok ettiniz var. İşte bir dana, iki koyun ve bir keçinin de yarısı!

— Hakkın var kadın. Onlara hemen yiyecek ver. Biraz tavlansınlar ve zayıf düşmesinler. Sonra da yatıp uyusunlar, dedi.

Kadıncağz sevindi. Çocuklara güzel bir yemek hazırladı. Fakat çocuklar korkudan yemek yiyemediler. Deve gelince; içmeğe koyuldu. Misafirlerine de nefis yemek hazırlıyacağı için son derece memnundu. Bu sevinçle her zamankinden bir düzine fazla içki içti. Tabiatıyla başı sersemlediği için yatmağa gitti.

Devin yedi tane kızı vardı. Bunlar henüz çocuk yaştaydılar. Bunların tenleri çok güzeldi. Çünkü babaları gibi onlar da taze etle besleniyorlardı. Fakat gri renkteki gözleri gayet küçük ve yusyuvarlaklı.

Burunları çengel gibi kıvrık, ağızları kocaman, dişleri de birbirinden çok aralık dizilmişti, sipsivri ve upuzundu.

Daha henüz o kadar vahşi değildiler. Şimdilik ancak dişleriyle ısırarak çocukların kanlarını emiyorlardı.

Bunlar erkenden yatmışlardı. Yedisi de bir tek yatakta yatıyorlardı. Her birinin başında altından bir taç vardı. Bunların yattıkları odada bir yatak daha vardı, bu yatağa da devin karısı bizim zavallı yedi yavrucağı yatırdı. Sonra kendisi kocasının odasına yatmağa gitti.

Parmak Çocuk, Devin kızlarının başındaki taca dikkat etmişti. Devin, ertesi günden evvel kendilerini tekrar kesmek istemesi aklına geliverir korkusuyla bir şeytanlık düşündü. Geceyarısı hemen yatağından kalktı. Kardeşlerinin başlarındaki takkeleri kızların başına, kızların başındaki altın taçları da kardeşlerinin ve kendisinin başına geçirdi.

Öyle ki, Dev kendilerini boğazlamağa gelince, karanlıkta taçlardan dolay kendilerini kızları, kızları da boğazlamak istediği biçareler sanacaktı. İşler tam Parmak Çocuğun düşündüğü gibi geçti. Dev geceyarısı uyandı. Ne diye boğazlama işini yarına bıraktım, bu akşamdan işlerini bitireyim, dedi. Hemen şiddetle yatağından fırladı, koca palasını yakaladı, ve:

— Haydi bakalım görelim, küçükler ne âlemde-ler? dedi.

Hemen kızların yatak odasına koştu ve odunun çocuklarının yattıkları yatağa doğruldu. Hepsi mışıl mışıl uyuyorlardı, yalnız Parmak Çocuk uyumuyordu. Elinde keskin pala ile Devi gördüğü zaman tiril tiril titremekten kendini alamamıştı. Dev hepsinin başını birer birer yokladı ve başlarındaki altın taçları görünce kendi kendine:

— Gece adamaklı kafam dumanlanmış, öyle yanlış bir iş görecektim ki! diyerek kendi kızlarının yattığı yatağa gitti.

Kızların başlarında başlıkları görünce:

— Mükemmel! Bizim çapkınlar burada, işi acele bitirelim! dedi.

Sonra yedi kızın boğazını bir hamlede kesiverdi. Gördüğü işten memnun olarak tekrar uyumağa gitti.

Derhal Dev horuldamaya başladı. Parmak Çocuk Devin uykuya daldığını iyice hissedince kardeşlerini yavaşça uyandırdı. Çabucak gitmelerini ve kaçmak için acele etmeleri lâzım olduğunu söyledi. Yavaşça aşağı indiler, bahçeye çıktılar, duvarı aştı-

lar. Bütün gece güçlerinin yettiği kadar koştu. Korkudan titreyerek ve nereye gittiklerini bilmiyerek koştu, koştu...

Dev, sabahleyin uyanınca, karısına dedi ki:

— Haydi yukarı çık, küçükleri giydir.

Devin karısı, kocasının iyi kalpliliğine şaşı. Yukarı çıktı. Yedi kızının boğazlanarak kanlar içinde yüzdüklerini görür görmez, öyle şaşırda, öyle fena oldu ki, düşüp bayılıverdi.

Dev, karısının gecikmesine bir mâna veremediği için kendisi de yukarı çıktı. Korkunç manzara ile karşılaşan Devin şaşkınlığı da karısından aşağı kalmamıştı.

— Ah, ben ne yapmışım? Bunu bana hemen ödiyeceklerdir, sefil mahlûklar! diye haykırmağa başladı. Sonra karısının suratına bir maşrapa su attı. Kadın kendisine gelip ayılınca:

— Çabuk bana yedi fersahlık çizimlerini ver, hemen koşup onları yakalıyayım, dedi.

Ayağına çizimleri geçirdi. Her tarafa koştu. Uzaklara gitti. Dört bucağa koştu. Nihayet zavallı çocukların gittikleri yolu tuttu. Halbuki zavallı çocukların baba ocağına varmalarına ancak yüz adım bir yol kalmıştı. Zavallı çocuklar, Devin dağdan dağa aşarak, nehirleri kolayca geçerek kendilerine yaklaştığını görünce, Parmak Çocuk kardeşlerine dedi ki:

— Siz şuradaki kayanın oyduğu içine saklanın. Ben işi idare edeceğim.

Hemen çocuklar kayanın içine saklandılar. Parmak Çocuk bir kenardan devin hareketlerini gözlemek üzere şöyle bir yer aldı.

Dev, uzun yollar aşmış için o kadar yorulmuştu ki, Parmak Çocuğun gizlendiği kayanın üstüne dinlenmek için oturdu.

Dev, o derece yorulmuştu ki, daha kayanın üzerine oturduğu dakikada uyuklamağa, biraz sonra da horlamağa başladı. Öyle korkunç bir horlayışı vardı ki, zavallı çocuklar, saklandıkları yerde bir elinde boğazlarını kesmek üzere tuttuğu pala ile korkunç Devi görünce tir tir titremeğe başladılar. Parmak Çocuk onlar kadar korkmuyordu. Kardeşlerine, Dev uykudayken fırsattan istifade hemen eve koşup kaçmalarını ve Devden kendilerine bir fenalık gelmiyeceğini söyledi.

Parmak Çocuk, deve yaklaştı. Yavaşça çizimleri Devin ayağından çıkarıp kendi ayağına geçirdi. Çizimler çok uzun ve çok büyüktü. Fakat sihirli olan bu çizimler, kim giyerse onun ayağına uygun bir hal alıyordu. Parmak Çocuk çizimleri giyer giyemez sanki onun ayakları için yapılmış gibi oluverdiler.

Parmak Çocuk, doğru, Devin evine koştu. Evde Devin karısı, boğazlanan kızları için kanlı gözyaşları dökmekteydi. Parmak Çocuk kadına dedi ki:

— Kocanız, büyük bir tehlike içindedir. Kendisini hırsızlar kuşattı. Bütün altın ve gümüşlerinizi vermediğiniz takdirde kendisini öldüreceklerini söylediler. Kocanız bana rica etti ve emin olmanız için ayağındaki çizimleri çıkararak bana verdi. Ben hemen koşup geldim. Vakit geçirmeden bütün varınızı bana teslim edin. Aksi takdirde kocanız pek feci bir şekilde hırsızlar tarafından öldürülecektir.

Zavallı kadın, bu haber karşısında son derece telaşlandı. Evdeki bütün serveti Parmak Çocuğa teslim etti. Parmak Çocuk Devin bütün servetine sahip olduğu halde doğru babasının evine geldi. Evdekiler tarafından sevinçle karşılandı.

Pabuçların sihrini öğrenen Parmak Çocuk saraya koştu. Hükümdar çok sıkıntılı durumdaydı.

Komşusu olan bir düşmanın ordusuyla kendi ordusu iki yüz fersahlık bir mesafede çarpışıyorlar ve tabiatıyla kiral ordusunun ne halde bulunduğu hakkında meraklanıyordu. Parmak Çocuk; eğer müsaade ederse pabuçların yardımı sayesinde düşmanın bulunduğu yere gidip vakit geçirmeden ordunun durumunu kendisine haber vermek istediğini söyledi. Kiral memnun oldu. Eğer bu işi başarırsa kendisine bol bol bahşiş vereceğini bildirdi. Parmak Çocuk daha akşam olmadan yeni haberler getirdi ve bu hareketiyle başardığı büyük iş sayesinde kendisine vadedilen paraları aldı.

Birçok aileler de kendilerine sevdiklerinden haber getirdiği için onu memnun etmek istediler. Böylece onların da birçok hediyelerine nail olarak pek çok şeye sahip olmuş oldu.

Hattâ bazı kadınlar kocalarına mektup da göndermişlerdi. Fakat bunlardan eline geçen şey pek o kadar önemli olmadı.

Parmak Çocuk sarayın postacılık ödevini yaptıktan ve bu arada birçok para bazandıktan sonra baba evine döndü. Böyle eli dolu dönen Parmak Çocuğu ailenin tekrar görme sevincini kalemle tarif etmek imkânsızdır. Parmak Çocuk, bütün ailesini iyi geçime kavuşturdu ve bütün aile, baba ve çocuklar, yepyeni işler edinerek rahat ve saadet içinde ömür sürdüler. Parmak Çocuğa gelince; bütün ömrünü, kazandığı servet sayesinde bolluk ve bahtiyarlık içinde üzüntüsüz geçirdi.

Çocuklar;

Görüyorsunuz ya, yedi kardeşin en küçüğü, en çelimsizi, zekâsı ve çalışmasıyla kardeşlerini de, bütün aileyi de saadete kavuşturmuştur. Onun için, zayıf ve sessiz olan kardeşleriniz, arkadaşlarınızla alay etmeyin, onlardan uzak durmayın, bir gün bu çelimsiz çocuğun büyük adam olduğunu görünce utanır, kalırsınız. Kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı daima seviniz.

PARMAK ÇOCUK

Pek çok zaman evvel, bir adam küçük bir köyde karısıyla birlikte yaşıyordu. Bir gün bir ihtiyar bunların kapısını çaldı:

— Pek yoruldum, azıcık dinleneyim, diye rica etti.

Köylü, ihtiyara hemen bir iskemle verdi. Karısı da süt, yoğurt ve büyük bir parça ekmek getirip Tanrı misafirinin önüne koydu.

İhtiyar baba dinlendi. Sütü içti, yoğurdu yedi. Sonra, onlarla konuşmağa başladı.

Bu karı ile kocanın o zamana kadar çocukları olmamıştı. İhtiyara dert yandılar:

— Ne olurdu, Tanrı bize de bir çocuk ihsan etseydi de, parmak kadar bir çocuk olsaydı, dediler.

İhtiyar, cebinden bir küçük elma çıkardı. Onlara hediye etti ve yakında bir çocukları olacağını müjdeledi. Sonra:

— Allaha ısmarladık! dedi, yürüdü, gitti.

Bunlar elmayı iki parçaya bölerek yediler; bu ihtiyarı bize Allah yolladı, dediler.

Gel zaman git zaman, bir gün bunların bir çocukları dünyaya geldi. Bu çocuk parmak kadar bir şeydi. Bu sebeple ona Parmak Çocuk adını verdiler ve kendisini çok sevdiler.

..

Bir gün, annesi börek pişiriyordu. Nasılsa Parmak Çocuk oynarken tencerenin içine düştü. Annesi

farkında olmamıştı. O gün de kapları kalaya vereceklerdi. Tencereyi kalaycıya verdiler.

Kalaycı tencereyi kalaylarken Parmak Çocuk bağırmağa başladı. Tencereden çocuk sesini işiten kalaycı korktu. Tencereyi fırlattı, attı. Tencere parçalandı. Parmak Çocuk da tencereden çıkarak evlerine kaçtı.

..

Yine bir gün Parmak Çocuğu annesi oynasın diye otların üzerine bırakmıştı. Bir inek geldi; otları yedi, orlarla beraber Parmak Çocuğu da yuttu. Parmak Çocuk ineğin boğazını tırmaladı. İnek yediklerini ağzından dışarı çıkardı. Parmak Çocuk da kurtulup kaçtı.

..

Babası Parmak Çocuğu tarlaya götürmüştü. O-

nu gören bir karga kapınca havaya uçtu. Karga, Parmak Çocuğu havadan yere bıraktı. Çocuk deniz kenarındaki evinin balkonunda oturan bir adamın

avcuna düştü. Bu adam çok fena idi. Parmak Çocuğu avucu içinde görünce kızdı. Kaldırıp denize attı. Hemen bir balık Parmak Çocuğu yuttu.

Ertesi gün bir balıkçı bu balığı tuttu. Zengin bir adama sattı. Bu adamın aşçısı balığı temizlerken Parmak Çocuk bağırarak başını dışarı çıkardı.

Aşçı iyi bir adamdı. Onun üstünü başını temizledi. Efendisine götürdü. O evin iyi bir bayanı vardı. Parmak Çocuğa güzel bir elbise diki. Sonra onu yanında alıkoydu.

Bir gün Parmak Çocuk babasını ve anasını ziyaret için izin istedi. Peki dediler, bir hediye alması için kendisine götüreceği kadar para vermek istediler. O zaman altın paralar vardı. Parmak Çocuk ancak üç altın taşıyabili. Sonra babasının evine gitti. Birkaç gün kaldı. Tekrar bu iyi adamların evine döndü.

Parmak Çocuk uzun zamanlar burada yaşadı.

..

Bir gün mutfakta dolaşıyordu. Aşçının ayakla-

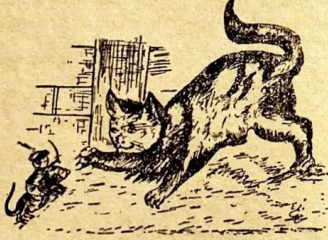
rını gıdıkladı. Aşçının elindeki çorba kasesi yere düştü. Bu kabahati için kendisini bir fare kapamına

hapsettiler. Üç gün, ekmek ve sudan başka yiyecek vermediler.

Hapisten çıktıktan sonra, evin efendisi, kendisine uzun bir toplu iğneden yapmış ve mühür mundan bir kılıfa sokulmuş küçük bir kılıç verdi. Bir de güzel eyerlenmiş beyaz fareden at hediye etti.

..

Bir gün faresine binmiş dolaşıyordu. Karşısına iri bir kedi çıktı. Kedi fareyi yemek için saldırdı. Parmak Çocuk kılıcını çekti. Beş dakika kadar muharebe ettiler. Gerçi kedinin pençesinde bazı yerler yaralandı; fakat fareyi de yakaladı ve yedi.

Parmak Çocuk, kediye yenildiği için çok acındı. Günlerce bir şey yemedi, içmedi. Sordukları zaman yalan söylemesin diye hiç fare lâkırısı etmezdi.

..

Bir gün bahçede çiçekler arasında geziyordu. İri bir kelebek gördü. Hemen üstüne sıçradı. Kelebek havaya uçtu. Parmak çocuğu çok uzaklara götürdü!..

O zamandanberi hep Parmak Çocuğu arıyorlar, fakat bir türlü bulamıyorlar.

Herhalde siz de onu görmemişsinizdir, değil mi?

(Çocuk Dünyası'ndan)

Kaynak: Yaşaroğlu, 1953.